

วารสาร

บัณฑิตแสงโคมคำ

Journal of SaengKhomKham Buddhist Studies

ISSN: 2651-1266 (Print)

ISSN: 2697-5998 (Online)

ปีที่ 8 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม - สิงหาคม 2566) Vol. 8 No. 2 (May - August 2023)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phayao Campus

ISSN: 2651-1266 (Print)

ISSN: 2697-5998 (Online)

วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ

Journal of SaengKhomKham Buddhist Studies

ปีที่ 8 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2566)

Vol. 8 No. 2 (May-August 2023)

©วัตถุประสงค์

วารสารบัณฑิตแสงโคมคำเป็นวารสารวิชาการ มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อส่งเสริมการผลิตผลงานวิชาการ การศึกษาค้นคว้าและเผยแพร่บทความต่าง ๆ ในสาขาวิชาที่วิทยาเขตพะเยาเปิดสอน คือ (1) พระพุทธศาสนาและปรัชญา (2) การสอนสังคมศึกษา (3) การสอนภาษาไทย และ (4) รัฐศาสตร์ 2) เพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยน เรียนรู้พระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่ ตลอดจนการบูรณาการสหวิทยาการต่าง ๆ ของคณาจารย์ บุคลากร นิสิต นักศึกษาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยหรือหน่วยงานอื่น อันเป็นการบริการวิชาการแก่สังคม 3) เพื่อประชาสัมพันธ์กิจกรรมของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา และสร้างความร่วมมือในการบูรณาการการเรียนการสอนกับการเผยแพร่ผลงาน องค์ความรู้ของคณาจารย์ บุคลากรและนิสิตในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ทุกบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิแบบ Double-blind Review อย่างน้อย 3 ท่าน เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษโดยรับพิจารณาต้นฉบับของบุคคลทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย กำหนดตีพิมพ์ปีละ 3 ฉบับ (ราย 4 เดือน)

ทั้งนี้ ต้องเป็นบทความที่ไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การนำเสนอบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องตามหลักเกณฑ์ที่วารสารกำหนด

อนึ่ง ในกรณีบทความใดถูกปฏิเสธโดยเสียงข้างมากของผู้ทรงคุณวุฒิในการพิจารณาลั่นกรอง (2 ใน 3) วารสารจะยึดเสียงข้างมากของผู้ทรงคุณวุฒิในการปฏิเสธหรือยุติการดำเนินการตีพิมพ์บทความนั้นทันที ยกเว้นในกรณีต่อไปนี้ 1) ผู้เขียนยืนยันที่จะตีพิมพ์บทความนั้นอีกครั้ง 2) ผู้เขียนได้ปรับแก้บทความตามผู้ทรงคุณวุฒิ โดยเสียงข้างมากที่ปฏิเสธการตีพิมพ์นั้นแล้ว และ 3) กองบรรณาธิการเห็นสมควรให้บทความที่ปรับแก้ใหม่นั้นส่งประเมินอีกรอบได้ จากนั้น วารสารจึงจะดำเนินการต่อในขั้นตอนต่อไป โดยผู้เขียนต้องรับผิดชอบในการชำระค่าธรรมเนียมในส่วน of ค่าตอบแทนผู้ทรงคุณวุฒิเพิ่มเติม (2 ท่าน) ตามที่วารสารกำหนดค่าตอบแทนไว้

©ที่ปรึกษา (Advisors)

รศ. ดร.ประพันธ์ ศุภษร

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

©บรรณาธิการบริหาร (Executive Editor)

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตพะเยา

©กองบรรณาธิการ (Editorial Board Members)

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

ผศ. ดร.ธฤตต์วัชร ไชยเหมวงศ์

อ. ดร.สมศรี สัจจะสกุลรัตน์

อ. ดร.กนกวรรณ เอี่ยมชัย

อ. ดร.ภรณ์ แก้วขาว

Prof. Lalji ‘Shravak’

Dr. Lim Hui Ling

คณะมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
วิทยาเขตปัตตานี

คณะพยาบาลศาสตร์ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี พะเยา

คณะพยาบาลศาสตร์ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี พะเยา

สำนักวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

Department of Pali and Buddhist Studies,

Banaras Hindu University, Varanasi, India

Religious Scholar, Singapore

©ฝ่ายประสานงานและจัดการ (Coordination and Management)

พระครูใบฎีกาเฉลิมพล อริยวิโส, ดร.

พระมหากิตติพงษ์ กิตติญาณ, ดร.

ผศ. ดร.ชูชาติ สุทธะ

อ. ดร.นภาพร หงษ์ทอง

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

©ฝ่ายกฎหมาย (Law Department)

พ.ต.อ. คณอง ไช้ทา

พ.ต.ท. ดร.ภัทรวุฒิ อัครภัทร

นายวัชร บัญปลอด

©ฝ่ายออกแบบปกและจัดรูปเล่ม (Art and Content Designed)

พระครูพิศาลสรกิจ, ผศ.ดร.

พระปลัดสุกฤษฏ์ ปิยสีโล, ดร.

นายคมจักร ศรีวิราช

นายนพดล อินปิง

นางสาวสิริกานดา คำแก้ว

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

©กำหนดออกเผยแพร่ (Issue Publication)

ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม – เมษายน

ฉบับที่ 2 เดือนพฤษภาคม – สิงหาคม

ฉบับที่ 3 เดือนกันยายน – ธันวาคม

©ข้อมูลรับรองคุณภาพวารสาร (Approved Journal)

TCI กลุ่มที่ 2 (พ.ศ. 2563-2564)

TCI กลุ่มที่ 1 (พ.ศ. 2565-2567)

©ติดตามข้อมูลและสอบถามรายละเอียด (Additional Information)

Phone: 06 5419 6815

E-mail: jsbsmcu@gmail.com

Facebook Page: วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ JSBS

LINE: @717lstvk

Website: <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/jsbs/index>

©เจ้าของ (Owner)

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา
566 หมู่ที่ 2 ถนนพหลโยธิน ตำบลแม่กา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา 56000

©ภาพปก (Cover Page)

อัตลักษณ์เมืองพะเยา “เมืองพะเยา” เดิมชื่อว่า พยว เป็นเมืองแห่งประวัติศาสตร์ที่สำคัญทางภาคเหนือมีอายุกว่า 900 ปี ก่อตั้งขึ้นโดยพ่อขุนศรีจอมธรรมในปี พ.ศ. 1638 และเจริญรุ่งเรืองสูงสุดในสมัยพ่อขุนงำเมือง มี “พระเจ้าตนหลวง” พระพุทธรูปปางมารวิชัยขนาดใหญ่ศิลปะสุโขทัยประดิษฐานอยู่คู่บ้านคู่มือเมือง มีสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่สวยงาม เช่น “กว๊านพะเยา” ทะเลสาบน้ำจืดขนาดใหญ่ตั้งอยู่ในตัวเมือง มี “ภูลังกา” เทือกเขาที่สลับซับซ้อนกันอยู่ในเทือกเขาสันปันน้ำ นอกจากนี้ มีสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนไทลื้อซึ่งอพยพมาจากสิบสองปันนา ออกแบบโดยพระปลัดสุกฤษฎ์ ปิยสีโล, ดร.

ถ้อยแถลงบรรณาธิการ

วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา ฉบับนี้เป็นปีที่ 8 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม – สิงหาคม 2566) ประกอบด้วยบทความวิจัย (Research Articles) 11 บทความ และบทความวิชาการ (Academic Article) 1 บทความ รายละเอียด ดังนี้

บทความวิจัย (Research Articles) 11 บทความ ได้แก่

1) การพัฒนาหน่วยการเรียนรู้บูรณาการโดยใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดย วิภาสินี คำแก้ว และวิชาญ ผิวคำ บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อพัฒนาหน่วยการเรียนรู้บูรณาการโดยใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 2) เพื่อศึกษาทักษะการแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หลังจากการจัดกิจกรรมผ่านหน่วยการเรียนรู้บูรณาการโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ องค์ความรู้จากการวิจัย คือ 1) สามารถปรับใช้กับการจัดการเรียนการสอนในช่วงชั้นหรือวิชาอื่นได้ 2) สามารถนำไปใช้พัฒนาทักษะรูปแบบอื่นได้ 3) สิ่งที่ต้องพัฒนาและปรับปรุงให้เหมาะสมกับช่วงวัยและสภาพบริบทของแต่ละโรงเรียน

2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งและพึ่งตนเองของชุมชนต้นแบบบ้านป่าดิงงาม ตำบล ปิงโค้ง อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ โดย วารุณี โพธิาสินธุ์ จารุณี ปัญควณิช สุรัสวดี อินทร์ชัย พรพิมล จันทรเพ็ญ และรัฐนันท์ วุฒิเดช การศึกษาวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบริบทและเพื่อศึกษาตัวชี้วัดและสังเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งและพึ่งตนเองของชุมชนบ้านป่าดิงงาม เป็นวิจัยเชิงคุณภาพ องค์ความรู้จากการวิจัยพบว่า ชุมชนที่เข้มแข็งและพึ่งตนเองของชุมชน ประกอบด้วย 1) ชนเผ่ามีภาวะผู้นำ 2) ชุมชนเชื่อมั่นในผู้นำ 3) การมีส่วนร่วมในการบริหาร 4) การร่วมคิด ร่วมทำงาน ร่วมแก้ปัญหา 5) การขอความช่วยเหลือจะมีเฉพาะในส่วนที่มีความจำเป็นเท่านั้น 6) การมีกฎระเบียบของหมู่บ้าน 7) การยึดมั่นในคำสอนบรรพบุรุษ ไม่ขายที่ดินให้กับคนนอก 8) ความสัมพันธ์แบบเครือญาติ 9) การยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง

3) ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการพัฒนาศักยภาพขององค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม โดย สนธยา ละอองนวล และสมเดช มุงเมือง การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาปัจจัยที่นำไปสู่การพัฒนาบุคลากรและกระบวนการพัฒนาบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม 2) เพื่อศึกษาประสิทธิภาพของการพัฒนาศักยภาพ 3) เพื่อศึกษาปัจจัยนำไปสู่การพัฒนาบุคลากรและกระบวนการพัฒนาบุคลากรที่มีผลต่อประสิทธิภาพของการพัฒนาศักยภาพ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ องค์ความรู้จากการวิจัย คือ การพัฒนาศักยภาพควรยึดแนวทางให้บุคลากรเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล และควรปรับพฤติกรรมและทัศนคติของบุคลากรให้เห็นความสำคัญของการพัฒนาศักยภาพ

4) การวิเคราะห์เส้นทางความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเศรษฐกิจท้องถิ่นเพื่อเพิ่มขีดความสามารถของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนในเขตภาคเหนือตอนล่าง ประเทศไทย โดย แก้วตา ผิวพรรณ และปวีตรา โคบำรุง การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษากลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาดด้านทุนทางสังคม ทุนทางเศรษฐกิจท้องถิ่นของวิสาหกิจ

ชุมชน เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน และ 2) เพื่อวิเคราะห์เส้นทางความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อแนวทางการพัฒนาการทุนทางเศรษฐกิจท้องถิ่นเพื่อเพิ่มขีดความสามารถของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ องค์ความรู้จากการวิจัย คือ แนวทางการพัฒนาทุนทางเศรษฐกิจท้องถิ่นเพื่อเพิ่มขีดความสามารถของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน จากด้านกลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาดกับด้านทุนทางสังคม มีความสัมพันธ์เชิงสาเหตุกับทุนทางเศรษฐกิจท้องถิ่นของวิสาหกิจชุมชน และมีอิทธิพลทางอ้อมต่อการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันที่ส่งผ่านทุนทางเศรษฐกิจท้องถิ่นของวิสาหกิจชุมชน

5) การพัฒนานวัตกรรมสื่อภาษาอังกฤษในรูปแบบแอปพลิเคชันนำเที่ยวเพื่อการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืนในอำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ โดย รณวีร์ พาผล การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาและรวบรวมข้อมูลเป็นคู่มือแหล่งท่องเที่ยวชุมชนในอำเภอเชียงดาว 2) เพื่อพัฒนานวัตกรรมสื่อภาษาอังกฤษในรูปแบบของแอปพลิเคชันคิวอาร์โค้ดนำเที่ยว ในอำเภอเชียงดาว และ 3) เพื่อประเมินความพึงพอใจต่อคู่มือข้อมูลและนวัตกรรมสื่อภาษาอังกฤษในรูปแบบของแอปพลิเคชันนำเที่ยวคิวอาร์โค้ดในอำเภอเชียงดาว เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี องค์ความรู้จากการวิจัย คือ แหล่งท่องเที่ยวชุมชนสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวสามารถนำไปใช้เป็นคู่มือแหล่งท่องเที่ยวชุมชน และนำเสนอผ่านนวัตกรรมสื่อภาษาอังกฤษในรูปแบบแอปพลิเคชันนำเที่ยวคิวอาร์โค้ดที่มีคำบรรยายด้วยภาษาที่ทุกคนสามารถเข้าใจได้ เข้าถึงได้ง่าย รวดเร็ว และทันสมัย ใช้ในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวชุมชน และดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนได้อย่างยั่งยืน

6) ปัจจัยที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานตามนโยบายการบริหารจัดการการทำงานของแรงงานต่างด้าวในกรุงเทพมหานคร โดย หทัยชนก ทองสร้าง และเกษมศานต์ โชติชาครพันธุ์ บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานของนโยบายการบริหารจัดการการทำงานของแรงงานต่างด้าว ปี พ.ศ. 2562-2563 เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี องค์ความรู้จากการวิจัย คือ การทำให้ทราบปัจจัยที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานของนโยบายการบริหารจัดการการทำงานของแรงงานต่างด้าว ซึ่งสามารถนำไปใช้ในการปรับปรุงและพัฒนากระบวนการนำนโยบายการบริหารจัดการการทำงานของแรงงานต่างด้าวไปปฏิบัติ เพื่อให้แรงงานต่างด้าวสามารถเข้าถึงกระบวนการต่ออายุการทำงานและได้รับอนุญาตทำงานถูกต้องตามกฎหมาย

7) บุรณาการหลักพุทธปรัชญาเถรวาทเพื่อดูแลคุณภาพชีวิตในสถานการณ์โควิด-19 โดย สิริพร ครองชีพ และพระสุทธิสารเมธี บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาชีวิตและการดูแลคุณภาพชีวิตในสถานการณ์โควิด 19 2) เพื่อศึกษาหลักพุทธปรัชญาเถรวาทที่เหมาะสมกับการดูแลคุณภาพชีวิตในยุคโควิด-19 3) เพื่อบูรณาการหลักพุทธปรัชญาเถรวาทเพื่อดูแลคุณภาพชีวิตในสถานการณ์โควิด 19 และ 4) เพื่อเสนอองค์ความรู้เรื่องการบูรณาการหลักพุทธปรัชญาเถรวาทเพื่อดูแลคุณภาพชีวิตในสถานการณ์โควิด-19 องค์ความรู้ที่ได้เรียกว่า MSE Strong Model ประกอบด้วย M (Mentally Strong) มีความเข้มแข็งทางจิตใจ S (Socially Strong) มีความเข้มแข็งทางสังคม และ E (Economically Strong) มีความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ

8) กลยุทธ์การขับเคลื่อนเพื่อพัฒนาการคิดวิเคราะห์วิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียน โรงเรียนบ้านเขาแดง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 2 โดย มัลลิกา นิรันธราย กาญจนา บุญส่ง และไพรัช มณีโชติ การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) กลยุทธ์การขับเคลื่อนเพื่อพัฒนาการคิดวิเคราะห์วิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนโรงเรียนบ้านเขาแดง 2) กลยุทธ์เพื่อพัฒนาการคิดวิเคราะห์วิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนโรงเรียนบ้านเขาแดง 3) ผลการพัฒนาการคิดวิเคราะห์วิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนโรงเรียนบ้านเขาแดง เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ องค์ความรู้จากการวิจัย คือ โรงเรียนสามารถใช้กลยุทธ์การมีส่วนร่วม กลยุทธ์การทำงานเป็นทีม กลยุทธ์การเสริมพลังอำนาจ และกลยุทธ์การบูรณาการ มาเป็นกลยุทธ์ในการขับเคลื่อนและกลยุทธ์การพัฒนาให้ดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนในการพัฒนานักเรียนตามคู่มือที่ใช้ในการวิจัย ซึ่งจะส่งผลให้นักเรียนได้รับการพัฒนาการคิดวิเคราะห์

9) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการยอมรับโรงไฟฟ้าพลังงานขยะชุมชนของประชาชนในจังหวัด นครศรีธรรมราช โดย ธาณิณี จริยาปยุตต์เลิศ จินดาลักษณ์ วัฒนสินธ์ และเกษมศานต์ โชติชาครพันธุ์ การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการยอมรับโรงไฟฟ้าพลังงานขยะชุมชนของประชาชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาในครั้งนี้ คือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ใกล้กับบริเวณก่อสร้างโรงไฟฟ้าพลังงานขยะชุมชน อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราชจำนวน ระยะรัศมี 3 กิโลเมตรรอบบริเวณก่อสร้างโรงไฟฟ้าพลังงานขยะชุมชน องค์ความรู้จากการวิจัย คือ 1) ความขัดแย้งและการประท้วงของประชาชนและชุมชนที่ไม่เห็นด้วยกับการก่อสร้างโรงไฟฟ้าพลังงานขยะชุมชนของจังหวัดนครศรีธรรมราช มิได้เกิดจากประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงกับสถานที่ก่อสร้างโรงไฟฟ้าพลังงานขยะชุมชน เนื่องจากผลการวิจัยพบว่า ระดับการยอมรับโรงไฟฟ้าพลังงานขยะชุมชนของประชาชนในจังหวัดนครศรีธรรมราชอยู่ในระดับปานกลาง จึงมีทั้งประชาชนที่ยอมรับและไม่ยอมรับโรงไฟฟ้าพลังงานขยะชุมชน 2) ปัจจัยการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับผู้นำเป็นปัจจัยหลักที่ส่งผลต่อระดับการยอมรับโรงไฟฟ้าพลังงานขยะชุมชนของประชาชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องสร้างความรู้ความเข้าใจผ่านผู้นำชุมชน เพื่อเป็นแนวทางให้แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้แก้ไขปัญหาความขัดแย้งและสร้างความเข้าใจแก่ประชาชน

10) การผลิตผลิตภัณฑ์เชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์จากเครือข่ายพิพิธภัณฑ์ชุมชน จังหวัดลำปาง โดยสมจันท์ ศรีปรัชยานนท์ พระมหาสุพัตร์ วชิราวุธ สหทัยา วิเศษ เบญญาดา กระจำจั่ง และปาณิสรา เทพรัักษ์ การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดการผลิตผลิตภัณฑ์ของพิพิธภัณฑ์ชุมชนท้องถิ่น 2) เพื่อศึกษาการผลิตผลิตภัณฑ์เชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของเครือข่ายพิพิธภัณฑ์ชุมชนจังหวัดลำปาง 3) เพื่อเสนอแนวทางการเสริมสร้างการผลิตผลิตภัณฑ์เชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์เครือข่ายพิพิธภัณฑ์ชุมชนจังหวัดลำปาง เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปฏิบัติการ องค์ความรู้จากการวิจัย พบว่า การผลิตผลิตภัณฑ์เชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของเครือข่ายพิพิธภัณฑ์จะต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชน ความรับผิดชอบ ผลิตภัณฑ์พิพิธภัณฑ์และเครือข่ายการตลาด ซึ่งจะทำให้ชุมชนเกิดรายได้ และรักษาอัตลักษณ์ของทุนทางวัฒนธรรมได้อย่างยั่งยืน

11) การวิเคราะห์ความเชื่อของคนพะเยาจากนิทานพื้นบ้านและตำนานพื้นบ้าน จังหวัดพะเยา พระปลัดพงศ์ศิริ พุทธิวิโส และพิงพร ศรีแก้ว การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษานิทาน

พื้นบ้านและตำนานพื้นบ้าน จังหวัดพะเยา 2) เพื่อวิเคราะห์ความเชื่อของคนพะเยาจากนิทานพื้นบ้าน และตำนานพื้นบ้านจังหวัดพะเยา 3) เพื่อพัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับความเชื่อของคนพะเยาจากนิทานพื้นบ้านและตำนานพื้นบ้านจังหวัดพะเยา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ องค์ความรู้จากการวิจัยมี 3 ด้าน คือ 1. ด้านการให้ความรู้เกี่ยวกับนิทานพื้นบ้านและตำนานพื้นบ้านแก่ชาวจังหวัดพะเยา 2. ด้านความเชื่อในพระพุทธศาสนาที่สอนให้ทำดีที่ปรากฏอยู่ในนิทานพื้นบ้านและตำนานพื้นบ้าน 3. ด้านการพัฒนาการเรียนการสอนเกี่ยวกับนิทานพื้นบ้านและตำนานพื้นบ้านของชาวจังหวัดพะเยาในสถานศึกษา

บทความวิชาการ (Academic Article) 1 บทความ ได้แก่

12) โยนิโสมนสิการในฐานะเป็นเครื่องมือจัดการความขัดแย้งภายในของมนุษย์ โดย พระเจริญพงษ์ วิชัย สายน้ำผึ้ง รัตนงาม และวันชัย กิ่งแก้ว องค์ความรู้ที่สำคัญของบทความนี้ คือ กระบวนการเชิงเหตุปัจจัยสัมพันธ์แสดงการเกิดขึ้นของความขัดแย้งภายในมนุษย์ และกระบวนการเกิดขึ้นของสันติภาพภายในของมนุษย์ที่เกิดจากการนำเอาหลักโยนิโสมนสิการมาประยุกต์ใช้เป็นเครื่องมือในการจัดการความขัดแย้งภายในของปัจเจกบุคคลด้วยวิธีคิดตามหลักโยนิโสมนสิการ 4 แบบ คือ 1) คิดถูกวิธี 2) คิดอย่างเป็นระบบ 3) คิดอย่างมีเหตุผล 4) คิดให้เกิดผล ซึ่งเป็นเครื่องมือทางความคิดที่นำมาใช้ในการขบคิดให้เกิดความรู้แจ้งชัด หรือมองทะลุปรุโปร่งในทางเลือกที่ต้องตัดสินใจเมื่อประสบกับสภาวะความขัดแย้งภายใน

บทความดังกล่าวทั้งหมด ประกอบด้วยขอบเขตเนื้อหาที่มีความหลากหลายตามที่วารสารได้กำหนดไว้ ไม่ว่าจะเป็นด้านพระพุทธศาสนา ศิลปวัฒนธรรม รัฐศาสตร์ รวมถึงสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ซึ่งครอบคลุมสาขาวิชาที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยาได้เปิดให้มีการเรียนการสอน ทำให้มีโอกาสดูแลศึกษาค้นคว้าจากวารสารอย่างทั่วถึง โดยแต่ละบทความได้ผ่านการพิจารณาจากกลั่นกรองและตรวจประเมินอย่างเข้มข้นจากผู้ทรงคุณวุฒิอย่างน้อย 3 ท่าน

กองบรรณาธิการขออนุโมทนาขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัยที่ได้ร่วมกันพิจารณาตรวจสอบ ให้คำแนะนำเพื่อปรับปรุงแก้ไขบทความให้มีคุณภาพเป็นประโยชน์ในวงวิชาการ ตลอดจนขอขอบคุณนักวิชาการและนิสิตนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ทุกท่านผู้เป็นเจ้าของผลงานที่ส่งบทความมาตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารบัณฑิตแสงโคมคำ หวังเป็นอย่างยิ่งว่า บทความที่ได้เลือกสรรมาตีพิมพ์นี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านและสามารถต่อยอดองค์ความรู้ได้ตามสมควร หากมีข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์เพื่อให้วารสารนี้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น กองบรรณาธิการยินดีน้อมรับด้วยความขอบพระคุณยิ่ง

พระครูวรรัตนวิฑูรย์, ผศ.ดร.

บรรณาธิการบริหาร

สารบัญ (Content)

ถ้อยแถลงบรรณาธิการ	[3]
สารบัญ	[7]
บทความวิจัย (Research Articles)	
● การพัฒนาหน่วยการเรียนรู้บูรณาการโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 Development of Integrated Units by Using Problem-based Learning to Enhance Problem-solving Skills for Grade 6 Students วิภาสินี คำแก้ว, วิชญา ผิวคำ Wipasinee Kamkeaw, Witchaya Pewkam	210-222
● ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งและพึ่งตนเองของชุมชนต้นแบบบ้านป่าตึงงาม ตำบลปิงโค้ง อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ Factors Affecting the Strength and Self-reliance of Patueng Ngaam Village, a Role Model Community, Ping Kong Sub-district, Chiang Dao District, Chiang Mai Province วารุณี โพธาสินธุ์, จารุณี ปัญควนิช, สุรัสวดี อินทร์ชัย, พรพิมล จันทร์เพ็ญ, รัชนีรัตน์ วุฒิเดช Varunee Pothasin, Jarunee Pankavanich, Suratsawadee Inchai, Pornpimon Chunpen, Rattanan Wuttidate	223-239
● ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการพัฒนาบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบล ในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม Factors Affecting the Effectiveness of Personnel Development of Sub-district Administrative Organizations in Bang Len District, Nakhon Pathom Province สนธิยา ละอองนวล, สมเดช มุงเมือง Sonthaya Laoongnuan, Somdet Mungmaung	240-259

สารบัญ (ต่อ)

- การวิเคราะห์เส้นทางความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อแนวทางการพัฒนา
การลงทุนทางเศรษฐกิจท้องถิ่นเพื่อเพิ่มขีดความสามารถของผู้ประกอบการ
วิสาหกิจชุมชนในเขตภาคเหนือตอนล่าง ประเทศไทย

Analysis of the Causal Relationship Path Influencing Local Economic Capital
Development Approached for Enhancing the Capacity of Community
Enterprise Entrepreneurs in the Lower Northern Region of Thailand

แก้วตา ผิวพรรณ, ปวีตรา โคบำรุง
Kaewta Phiwphun, Pawitra Kobamrung

260-281
- การพัฒนานวัตกรรมสื่อภาษาอังกฤษในรูปแบบแอปพลิเคชันนำเที่ยว
เพื่อการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืนในอำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่

Development of English Media Innovation in Form of Tour Guide Application
for Sustainable Community-based Tourism in Chiang Dao District,
Chiang Mai Province

รณวีร์ พาผล
Ranavi Papol

282-299
- ปัจจัยที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานตามนโยบายการบริหารจัดการการทำงาน
ของแรงงานต่างด้าวในกรุงเทพมหานคร

Factors Affecting the Performance of Migrant Workers' Working
Management Policy in Bangkok

หทัยชนก ทองสร้าง, เกษมศานต์ โชติชาครพันธุ์
Hathaichanok Tongsrang, Kasemsarn Chotchakornpant

300-323
- บูรณาการหลักพุทธปรัชญาเถรวาทเพื่อดูแลคุณภาพชีวิตในสถานการณ์โควิด-19

Integration of Theravada Buddhist Philosophy in Life Quality Care in
COVID-19 Situation

สิริพร ครองชีพ, พระสุทธิสารเมธี
Siriporn Krongcheep, Phra Sutthisanmethi

324-344

สารบัญ (ต่อ)

- กลยุทธ์การขับเคลื่อนเพื่อพัฒนาการคิดวิเคราะห์วิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียน 345-363
 โรงเรียนบ้านเขาแดง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 2
 Strategies for Driving to Develop the Critical Thinking of
 Students' Mathematics Subject in Ban Khaodang School under the
 Prachuap Khiri Khan Primary Educational Service Area Office 2
 มัลลิกา นีรันราย, กาญจนา บุญส่ง, ไพรัช มณีโชติ
 Manvika Nirunrai, Kanchana Boonsong, Phairath Maneechote
- ปัจจัยที่ส่งผลต่อการยอมรับโรงไฟฟ้าพลังงานขยะชุมชนของประชาชน 364-386
 ในจังหวัดนครศรีธรรมราช
 Factors Affecting the Acceptance of Waste Power Plant of Communities
 in Nakhon Si Thammarat Province
 ธารินี จริยาปยุคลเลิศ, จินดาลักษณ์ วัฒนสินธุ์, เกษมศานต์ โชติชาครพันธุ์
 Tharinee Jariyapayuklert, Chindalak Vadhanasindhu,
 Kasemsarn Chotchakornpant
- การผลิตผลิตภัณฑ์เชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์จากเครือข่ายพิพิธภัณฑ์ชุมชน 387-405
 จังหวัดลำปาง
 The Production of Creative Economic Products on Community Museum
 Network in Lampang Province
 สมจันทร์ ศรีปรัชยานนท์, พระมหาสุพัตร วชิราวุธ,
 สหทัยา วิเศษ, เบญญาดา กระจ่างแจ้ง, ปาณิสรา เทพรักษ์
 Somchan Sripraschayanon, Phramaha Supat Vachiravudho,
 Sahathaya Wises, Benyada Krajangjeang, Panisara Theprak
- การวิเคราะห์ความเชื่อของคนพะเยาจากนิทานพื้นบ้านและตำนานพื้นบ้าน 406-422
 จังหวัดพะเยา
 Analysis of Beliefs of Phayao People from Folk Tales and
 Folk Legends in Phayao Province
 พระปลัดพงศ์ศิริ พุทธิวิโส, พิงพร ศรีแก้ว
 Prapalad Phongisiri Buddhivumso, Pingporn Srikaew

สารบัญ (ต่อ)

บทความวิชาการ (Academic Article)

- โยนิโสมนสิการในฐานะเป็นเครื่องมือจัดการความขัดแย้งภายในของมนุษย์ 423-441
Yonisomanasikàra as a Tool for Managing Human's Internal Conflicts
พระเจริญพงษ์ วิชัย, สายน้ำผึ้ง รัตนงาม, วันชัย กิ่งแก้ว
Phrajaroenphonng Wichai, Sainumpung Riattanangam, Wanchai Kingkaew

ภาคผนวก

- คำแนะนำสำหรับผู้เขียน (1)
- แบบฟอร์มเสนอผลงานเพื่อตีพิมพ์ในวารสารบัณฑิตแสงโคมคำ (16)
- ตัวอย่างรูปแบบการจัดพิมพ์บทความในวารสารบัณฑิตแสงโคมคำ (17)
- กระบวนการพิจารณาบทความของวารสารบัณฑิตแสงโคมคำ (25)

การพัฒนาหน่วยการเรียนรู้บูรณาการโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหา ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

Development of Integrated Units by Using Problem-based Learning to Enhance Problem-solving Skills for Grade 6 Students

วิภาสินี คำแก้ว*¹, วิชญา ผิวคำ²

Wipasinee Kamkeaw¹, Witchaya Pewkam²

โรงเรียนบ้านหนองเขียว จังหวัดเชียงใหม่¹, คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่²

Bannongkeaw School, Chiang Mai Province¹,

Faculty of Education, Chiang Mai University²

Corresponding Author, E-mail: wipasineekamkeaw@gmail.com*

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อพัฒนาหน่วยการเรียนรู้บูรณาการโดยใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหานักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 2) เพื่อศึกษาทักษะการแก้ปัญหานักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หลังจากการจัดกิจกรรมผ่านหน่วยการเรียนรู้บูรณาการโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ โดยกลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 โรงเรียนเบญจม 2 บ้านน้ำรู สังกัดกลุ่มศรีสังวาลย์ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 1 ห้องเรียน โดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย 1) หน่วยการเรียนรู้บูรณาการโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน 2) แบบประเมินความเหมาะสมของหน่วยการเรียนรู้บูรณาการโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน 3) แบบทดสอบทักษะแก้ปัญหา วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ฐานนิยม

ผลการวิจัย พบว่า 1) หน่วยการเรียนรู้บูรณาการโดยใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหานักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีแนวคิดบูรณาการรูปแบบบูรณาการระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ ลักษณะสหวิทยาการ ประกอบด้วย 7

ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นที่ 1 ระดมสมองเพื่อระบุปัญหา ขั้นที่ 2 เลือกปัญหาที่สำคัญที่สุด ขั้นที่ 3 ระดมสมองเพื่อหาวิธีแก้ไขปัญหา ขั้นที่ 4 กำหนดเกณฑ์ ขั้นที่ 5 เลือกวิธีการแก้ไขปัญหา ขั้นที่ 6 เสนอวิธีการแก้ไขปัญหา และขั้นที่ 7 การนำเสนอแผนผังความคิด

หน่วยการเรียนรู้ประกอบด้วย 5 แผนการเรียนรู้ ได้แก่ เรื่องที่ 1 หยตน้ำมีคุณค่า เรื่องที่ 2 อากาศคือชีวิต เรื่องที่ 3 เสียงที่เราได้ยิน เรื่องที่ 4 แผ่นดินที่เราอยู่ และเรื่องที่ 5 ชะนะน่าคิด หน่วยการเรียนรู้บูรณาการที่พัฒนาขึ้นตรวจสอบความเหมาะสมโดยผู้เชี่ยวชาญอยู่ในระดับดี 2) ทักษะการแก้ปัญหาของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หลังการจัดกิจกรรม โดยรายการประเมินทั้ง 7 ขั้นมีระดับคุณภาพดีมาก 1 ขั้นตอน และระดับคุณภาพดี 6 ขั้นตอน สรุปได้ว่า ระดับคุณภาพหลังการจัดกิจกรรม มีระดับคุณภาพดี องค์ความรู้จากการวิจัย คือ 1) สามารถปรับใช้กับการจัดการเรียนการสอน ในช่วงชั้นหรือวิชาอื่นได้ 2) สามารถนำไปใช้พัฒนาทักษะรูปแบบอื่นได้ 3) สิ่งที่ต้องพัฒนาและปรับปรุงให้เหมาะสมกับช่วงวัยและสภาพบริบทของแต่ละโรงเรียน

คำสำคัญ: การเรียนรู้บูรณาการ; การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน; ทักษะการแก้ปัญหา; ประถมศึกษา

Abstract

This research article has the following objectives: 1) to develop integrated units by using problem-based learning to enhance problem-solving skills for grade-6 students and 2) to study problem-solving skills of grade-6 students after participating the activity through integrated units using problem-based learning. It is an action research. The sample used in this research is the students in a grade-6 classroom who are studying in the 2nd semester of the academic year 2021 at Benchama 2 School, Ban Nam Ru under the Srisangwan Group in Chiang Dao District, Chiang Mai Province. This study is conducted by a purposive sampling. The research tools consist of 1) integrated units using problem-based learning, 2) an appropriateness assessment form for integrated units using problem-based learning, and 3) a test of problem-solving skills. The data analysis is performed by using mode.

The results of the research indicate that 1) integrated units by using problem-based learning to enhance problem-solving skills for

grade-6 students has the concept of integration between learning substance groups in the form of interdisciplinary consisting of these 7 steps: step 1: brainstorm for identifying problems, step 2: choosing the most significant problem, step 3: brainstorm for finding solutions, step 4: setting a criteria, step 5: choosing a solution method, step 6: proposing the selected solution method, and step 7: presenting a mind map consisting of 5 learning plans: topic 1: water drops are valuable, topic 2: air is life, topic 3: the sounds we hear, topic 4: the land we live in, and topic 5: waste for considerations. The integrated units developed are tested for appropriateness and found to be at a good level. 2) The problem-solving skills of grade-6 students after participating the activity indicate that the 7 steps of assessment items could be found 1 step with a high quality level and 6 steps with a good quality level. It can be concluded that the quality after participating the activity is at a good level. The body of knowledge obtained from this research is as follows: 1) it can be applied in teaching management during classes or other subjects. 2) It can be used to develop other skills as well. 3) It identifies the things that are required to be developed and improved to be appropriate with the age range and contexts of each school.

Keywords: Integrated Learning; Problem-based Learning Management; Problem-solving Skill; Primary School

บทนำ

การศึกษาของไทยยังคงทวนกระแสโลกทำให้การศึกษาของประเทศอยู่ในกรอบอย่างเห็นชัดเจน ไม่ว่าจะเป็นเนื้อหา ความรู้ แม้กระทั่งวิธีคิดและวิธีสอนที่ยังไม่ทันสมัยเท่าที่ควร อันเป็นอีกปัญหาหนึ่งที่ทำให้คนไทยไม่สามารถวางเป้าหมายและวิธีการสอนได้ ยึดติดแบบแผนเดิม ไม่ปรับเปลี่ยนให้เข้ากับยุคปัจจุบัน ไม่คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ซึ่งทำให้เกิดปัญหาด้านความไม่เสมอภาค โดยตั้งเกณฑ์ขึ้นมาบังคับให้เข้าศึกษาตามข้อบังคับที่ตั้งขึ้น ไม่ได้ยึดถือความพร้อมของแต่ละบุคคล ดังนั้นการจัดการศึกษาที่จะพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง และเป็นการพัฒนาโดยคำนึงถึงความแตกต่างของแต่ละบุคคลเพื่อเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ได้นั้น ไม่ควรจัด

แบบแผนและประสบการณ์ในทางเดียวหรือแบบเดียว เนื่องจากปัญหาในสังคมได้สะท้อนถึงการศึกษาที่เชื่อถือกันมาซึ่งใช้ไม่ได้ผลกับยุคปัจจุบัน จึงต้องตระหนักและปรับเปลี่ยนวิธีการสอนให้พัฒนายิ่งขึ้น ในหนังสือศาสตร์และศิลป์ของการสอนกล่าวไว้ว่า “จุดเริ่มต้นของการปรับเปลี่ยนการจัดการสอน คือ การเน้นยุทธศาสตร์และความรู้สำคัญในแต่ละเรื่อง โดยที่ครูไม่ต้องพยายามสอนเนื้อหาความรู้ตามที่ระบุไว้ในหลักสูตรมาตรฐาน ต้องเอาหลักสูตรมาตรฐานมาศึกษาและเลือกเฉพาะความรู้ที่สำคัญยิ่งเท่านั้นที่จะนำมาทำตารางความเข้าใจของนักเรียนในหน่วยการเรียนรู้เพื่อใช้เป็นเข็มทิศนำทางการเรียนรู้และเป็นตาชั่งบอกระดับผลลัพธ์การเรียนรู้” (วิจารณ์ พานิช, 2560)

จุดประสงค์ของสำนักงานปฏิรูปการศึกษาที่ต้องการปรับเปลี่ยนระบบการศึกษาของไทย คือ ความต้องการให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาดนจนกระทั่งเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทุกด้าน จึงไม่ควรจัดการเรียนรู้ระบบใดระบบหนึ่ง การศึกษาทางเลือกจึงเป็นข้อเสนอที่จะนำมาช่วยเหลือสังคมและเป็นอีกทางเลือกให้แก่ประชาชน การศึกษาทางเลือกไม่ได้เป็นการจัดการศึกษารูปใหม่แต่อย่างใด แต่กลับเป็นสิ่งที่สังคมไม่ยอมรับเพราะจากประสบการณ์ชุดความเชื่อเดิมที่สืบทอดกันมาว่า การเรียนต้องเกิดขึ้นในโรงเรียนเพียงเท่านั้น ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตราที่ 12 ระบุว่า “นอกเหนือจากรัฐ เอกชนและการปกครองส่วนท้องถิ่น ให้บุคคลในครอบครัว องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันสังคมอื่นมีสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้งนี้ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง” (สำนักงานปฏิรูปการศึกษา, 2544)

ความสำคัญของการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ สามารถเชื่อมโยงวิชาหนึ่งเข้ากับวิชาอื่น ๆ ให้เหมาะสมกับธรรมชาติในการเรียนรู้ของมนุษย์ โดยการเรียนรู้บูรณาการช่วยลดความซ้ำซ้อนของเนื้อหาวิชาในหลักสูตร ทำให้การเรียนรู้ในรายวิชาต่าง ๆ สัมพันธ์กันมากขึ้น ช่วยให้นักเรียนสามารถเชื่อมโยงสิ่งที่เรียนเข้ากับชีวิตจริง ทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีความหมาย ช่วยตอบสนองต่อการเรียนรู้ในเชิงพหุปัญญาซึ่งจะตอบสนองความสามารถของนักเรียนหลายด้าน อันเป็นการตอบสนองต่อความสามารถที่แสดงออกและตอบสนองทางอารมณ์ อีกทั้งการสอนมีความสอดคล้องกับทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ของนักเรียนได้ด้วยตัวเอง ซึ่งกำลังได้รับความสนใจอย่างกว้างขวางในวงการศึกษาไทยยุคปัจจุบัน (อรัญญา สุธาสิโนบล, 2545)

การจัดการเรียนการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นฐานเป็นรูปแบบการสอน การสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองซึ่งช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้ที่จะคิดและแก้ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับ

ชีวิตประจำวัน และมีความซับซ้อนเป็นแรงกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ในเนื้อหา และเกิดทักษะการแก้ปัญหา (Edens, 2000) อีกทั้งเป็นการจัดสภาพการเรียนการสอนที่ใช้ปัญหาเป็นเครื่องมือในการช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามเป้าหมาย โดยผู้สอนอาจนำผู้เรียนไปเผชิญสถานการณ์ปัญหาจริงหรือผู้สอนอาจจัดการเรียนให้ผู้เรียนเผชิญปัญหาและฝึกกระบวนการวิเคราะห์ปัญหาและแก้ปัญหาาร่วมกันเป็นกลุ่ม ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจปัญหา ได้เห็นทางเลือกและวิธีการที่หลากหลายในการแก้ปัญหา รวมทั้งให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ฝังรู้ เกิดทักษะกระบวนการคิดและกระบวนการแก้ปัญหาต่าง ๆ (ทิศนา แคมมณี, 2551)

จากที่กล่าวแสดงให้เห็นว่า การจัดการเรียนการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นฐานเป็นการจัดการเรียนเพื่อเสริมทักษะที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาด้านสติปัญญาของเด็ก ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของเด็กไทยและเป็นเป้าหมายสำคัญของการจัดการศึกษา การคิดแก้ปัญหานั้นเป็นเครื่องมือเสริมทักษะการคิดตัดสินใจเลือกทางที่ดีที่สุดของแต่ละบุคคลและสามารถแสดงความคิดเห็นการแก้ปัญหาได้ อีกทั้งยังยอมรับฟังความคิดเห็นระหว่างบุคคลได้อีกด้วย การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการจึงเป็นวิชาที่สามารถเสริมสร้างความเชื่อมโยงความคิดและเพิ่มทักษะการแก้ปัญหาเพื่อนำไปใช้ในชีวิตจริงได้ วิธีการเรียนรู้การใช้ปัญหาจึงเป็นตัวกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความต้องการที่จะแสวงหาความรู้ ความเข้าใจเพื่อนำมาใช้ในการแก้ปัญหาโดยที่มิได้มีการศึกษาหรือเตรียมตัวล่วงหน้ามาก่อน เน้นให้ผู้เรียนเป็นผู้ตัดสินใจในสิ่งที่ต้องแสวงหาและรู้จักการทำงานร่วมกันเป็นทีมภายในกลุ่มผู้เรียน (วัลลี สัตยาชัย, 2557)

จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจพัฒนาหน่วยบูรณาการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานมาทดลองใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนเบญจม 2 บ้านน้ำรุ ศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษาศรีสังวาลย์ ตำบลเมืองนะ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 เพื่อส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาหน่วยการเรียนรู้บูรณาการโดยใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และเพื่อศึกษาทักษะการแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หลังจากเรียนผ่านหน่วยการเรียนรู้บูรณาการโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ผู้วิจัยได้แนวทางในการใช้หน่วยบูรณาการมาจัดการเรียนรู้ให้มีความหลากหลายมากขึ้นทำให้ผู้เรียนสนใจในเนื้อหาที่ได้เรียน เกิดความท้าทายในการเรียนรู้ทั้งครูและนักเรียน การคิดแก้ปัญหาก็จะสามารถให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะการคิดแก้ปัญหาและทำให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญในการนำการคิดแก้ปัญหาไปใช้ในชีวิตประจำวันจากการเรียนรู้ผ่านหน่วยบูรณาการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนาหน่วยการเรียนรู้บูรณาการโดยใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
2. เพื่อศึกษาทักษะการแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หลังจากการจัดกิจกรรมผ่านหน่วยการเรียนรู้บูรณาการโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน

ระเบียบวิธีวิจัย

1. แบบแผนการวิจัย การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยใช้แบบแผนการทดลองแบบกลุ่มเดียววัดผลหลังเรียน (One-shot Case Study)

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากร คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษาศรีสังวาลย์ ตำบลเมืองนะ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 จำนวน 4 โรงเรียน ส่วนกลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนเบญจม 2 บ้านน้ำรุ ศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษาศรีสังวาลย์ ตำบลเมืองนะ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 จำนวน 1 ห้องเรียน ซึ่งได้มาจากการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

1) หน่วยการเรียนรู้บูรณาการโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน การสร้างหน่วยการเรียนรู้บูรณาการโดยใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหา นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผ่านการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญ 5 คน ผลการประเมินความเหมาะสมของแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ มีความเหมาะสมระดับดี 2) แบบประเมินความเหมาะสมของหน่วยการเรียนรู้บูรณาการโดยใช้ปัญหาเป็น โดยผ่านการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญ 5 คน มีความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับดี ($\bar{X}=3.54$) สามารถนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลได้

2) แบบวัดทักษะการแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการประเมินความสอดคล้องแบบวัดทักษะการแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จากผู้เชี่ยวชาญ 5 คน ได้ค่าค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence; IOC) อยู่ระหว่างค่า 0.80-1.00 ประกอบกับความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ มีความเหมาะสม สามารถนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลได้

4. การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

1) การดำเนินการจัดกิจกรรมตามแผนการเรียนรู้ของหน่วยการเรียนรู้บูรณาการโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมประกอบด้วยแผนจัดการเรียนรู้ แผนที่ 1 หยตน้ำมีคุณค่า แผนที่ 2 อากาศคือชีวิต แผนที่ 3 เสียงที่เราได้ยิน แผนที่ 4 แผ่นดินที่เราอยู่ แผนที่ 5 ชยะน่าคิด

2) หลังจากจัดการเรียนรู้ผ่านหน่วยการเรียนรู้บูรณาการตามเวลาที่กำหนดไว้เสร็จสิ้นแล้วนำแบบวัดทักษะการแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 วัดทักษะการแก้ปัญหาหลังการเรียนรู้

3) การประเมินทักษะการแก้ปัญหาจากแบบวัดทักษะการแก้ปัญหาหลังเรียน ด้วยตารางวัดระดับคุณภาพแบบวัดทักษะการแก้ปัญหาที่กำหนดไว้และแปลผลโดยใช้สถิติ ได้แก่ ค่าฐานนิยม (Mode)

ผลการวิจัย

1) หน่วยการเรียนรู้บูรณาการโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีแนวคิดบูรณาการรูปแบบบูรณาการระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ ลักษณะสหวิทยาการ (Interdisciplinary)

แบบประเมินความเหมาะสมแผนการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เชี่ยวชาญ							
แผนการจัดการเรียนรู้							
รายการประเมิน	1	2	3	4	5	ค่าเฉลี่ย	แปลผล
1. วัดอุปสงค์	3.50	3.30	3.80	3.30	3.40	3.46	ระดับดี
2. สาระสำคัญ	3.80	3.60	3.80	3.80	3.80	3.77	ระดับดี
3. กิจกรรมการเรียนรู้	3.50	3.50	3.50	3.50	3.50	3.54	ระดับดี
4. สื่อการเรียนรู้	3.30	3.30	3.80	3.30	3.40	3.42	ระดับดี
5. การวัดและประเมินผล	3.40	3.50	3.80	3.50	3.50	3.54	ระดับดี
รวมผล	3.50	3.44	3.74	3.48	3.52	3.54	ระดับดี

ตาราง 1 แบบประเมินความเหมาะสมแผนการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เชี่ยวชาญ

จากตารางแสดงให้เห็นว่า หน่วยการเรียนรู้บูรณาการโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีระดับคุณภาพดี โดยหน่วยการเรียนรู้บูรณาการที่พัฒนาขึ้นตรวจสอบความเหมาะสมโดยผู้เชี่ยวชาญ 5 คน ซึ่งมีแผนจัดการเรียนรู้ 5 แผน มีรายละเอียด ดังนี้ 1) แผนจัดการเรียนรู้ที่ 1 แปล

ผลรวมค่าเฉลี่ย ระดับดี ($\bar{X}=3.50$) 2) แผนจัดการเรียนรู้ที่ 2 แปลผลรวมค่าเฉลี่ย ระดับดี ($\bar{X}=3.44$) 3) แผนจัดการเรียนรู้ที่ 3 แปลผลรวมค่าเฉลี่ย ระดับดี ($\bar{X}=3.74$) 4) แผนจัดการเรียนรู้ที่ 4 แปลผลรวมค่าเฉลี่ย ระดับดี ($\bar{X}=3.48$) 5) แผนจัดการเรียนรู้ที่ 5 แปลผลรวมค่าเฉลี่ย ระดับดี ($\bar{X}=3.52$) และมีรายการประเมินทั้งหมด 5 รายการ ประกอบด้วย 1) วัดอุปประสงค์ แปลผลค่าเฉลี่ย ระดับดี ($\bar{X}=3.46$) 2) สารสำคัญ แปลผลค่าเฉลี่ย ระดับดี ($\bar{X}=3.77$) 3) กิจกรรมการเรียนรู้ แปลผลค่าเฉลี่ย ระดับดี ($\bar{X}=3.54$) 4) สื่อการเรียนรู้ แปลผลค่าเฉลี่ย ระดับดี ($\bar{X}=3.42$) 5) การวัดและประเมินผล แปลผลค่าเฉลี่ย ระดับดี ($\bar{X}=3.54$) โดยค่าเฉลี่ยรวมทั้งหมดอยู่ในระดับดี ($\bar{X}=3.54$)

2) ผลการศึกษาทักษะการแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หลังจากการจัดกิจกรรมผ่านหน่วยการเรียนรู้บูรณาการโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน

ผลการศึกษาทักษะการแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หลังจากการจัดกิจกรรมผ่านหน่วยการเรียนรู้บูรณาการโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน					
รายการประเมิน	จำนวนนักเรียนที่ได้ระดับคุณภาพ (คน)				
	ดีมาก	ดี	พอใช้	ควรปรับปรุง	แปลผลระดับคุณภาพ
1. ระดมสมอง	3	7	-	1	ระดับดี
2. เลือกปัญหา	-	11	-	-	ระดับดี
3. แนวทางแก้ไข	6	5	-	-	ระดับดีมาก
4. กำหนดเกณฑ์	2	9	-	-	ระดับดี
5. เลือกวิธีที่ดีที่สุด	3	6	1	1	ระดับดี
6. นำเสนอ	-	8	2	1	ระดับดี
7. แผนผัง	-	8	2	1	ระดับดี
แปลผล	ระดับคุณภาพอยู่ที่ระดับดี				

ตาราง 2 ผลการศึกษาทักษะการแก้ปัญหาของนักเรียน
หลังจัดกิจกรรมผ่านหน่วยการเรียนรู้บูรณาการโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน

ตารางนี้แสดงให้เห็นว่า หลังเรียนหน่วยบูรณาการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนเบญจม 2 บ้านน้ำรุ มีระดับคุณภาพดี โดยรายการประเมินทั้ง 7 ชิ้น มีระดับคุณภาพ ดังนี้ ขั้นที่ 1 การระดมสมอง ระดับคุณภาพดี ($Mod.=7$) ขั้นที่ 2 การเลือกปัญหาที่สำคัญที่สุดระดับคุณภาพดี

(Mod.=11) ขั้นที่ 3 การระดมสมองเพื่อหาแนวทางและวิธีการแก้ไขปัญหาระดับคุณภาพดีมาก (Mod.=5) ขั้นที่ 4 การกำหนดเกณฑ์เพื่อประเมินแนวทางการแก้ไขปัญหาระดับคุณภาพดี (Mod.=9) ขั้นที่ 5 การประเมินการแก้ไขปัญหามาเพื่อเลือกวิธีการที่ดีที่สุดระดับคุณภาพดี (Mod.=6) ขั้นที่ 6 การนำเสนอวิธีการแก้ไขปัญหามาที่ดีที่สุดพร้อมแผนปฏิบัติการระดับคุณภาพดี (Mod.=8) ขั้นที่ 7 การนำเสนอด้วยแผนผังความคิดแสดงวิธีการแก้ไขปัญหาระดับคุณภาพดี (Mod.=8) สรุปได้ว่า หลังเรียนหน่วยบูรณาการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีระดับคุณภาพดี

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่องนี้สามารถนำผลมาอภิปรายได้ดังต่อไปนี้

อภิปรายวัตถุประสงค์ที่ 1 ดังนี้ ผลการเรียนรู้หน่วยการเรียนรู้บูรณาการโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยหลังการจัดการเรียนรู้บูรณาการโดยใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 นักเรียนได้ระดับคุณภาพดี ทั้งนี้ ก่อนที่จะนำแผนการจัดการเรียนรู้ไปใช้กับนักเรียนนั้นได้ผ่านการประเมินความเหมาะสมจากผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด 5 คน โดยแผนการจัดการเรียนรู้ทั้ง 5 แผน ประกอบด้วยแผนที่ 1 หยดน้ำมีคุณค่า แผนที่ 2 อากาศคือชีวิต แผนที่ 3 เสียงที่เราได้ยิน แผนที่ 4 แผ่นดินที่เราอยู่ และแผนที่ 5 ชะวนาคิด โดยแต่ละแผนนั้นได้ผ่านการลงพื้นที่ศึกษาสภาพปัญหาและบริบทในชุมชนเพื่อออกแบบสถานการณ์ที่ใกล้เคียงกับสภาพบริบทสถานการณ์ที่นักเรียนต้องพบเจอในชุมชนด้วยการผ่านกระบวนการแก้ปัญหาทั้งหมด 7 ขั้น เพื่อนักเรียนสามารถแก้ปัญหาในสถานการณ์ที่พบได้ในชีวิตประจำวัน สอดคล้องกับวิชชา วงษ์ใหญ่ (2537) ที่กล่าวว่า การเรียนรู้มีความหมายและสอดคล้องกับชีวิตจริงเนื่องจากทุกศาสตร์ไม่สามารถแยกออกจากกันได้โดยเด็ดขาด เช่นเดียวกับวิถีชีวิตของคนที่ต้องดำรงอยู่อย่างประสานกลมกลืนเป็นองค์รวม ดังนั้น จึงควรจัดให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะและมีการเรียนรู้ที่มีเนื้อหาเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน ระดมสมองเพื่อหาแนวทางและวิธีการแก้ปัญหา เปิดโอกาสให้นักเรียนได้คิดแก้ปัญหา วิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาเพื่อหาแนวทางการแก้ไขปัญหามาที่ดีที่สุดและหลากหลาย สอดคล้องกับทิตินา แคมมณี (2545) กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนที่ให้ผู้เรียนได้เผชิญกับสถานการณ์จริงหรือผู้สอนอาจจัดสถานการณ์ให้ผู้เรียนได้เผชิญกับปัญหาเพื่อฝึกให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิด การวิเคราะห์ปัญหาและการแก้ไขปัญหาร่วมกับผู้อื่นภายในกลุ่ม ช่วยให้ผู้เรียนเกิด

ความเข้าใจในปัญหาอย่างชัดเจน ได้พบทางเลือกและวิธีการที่หลากหลาย รวมทั้งให้ผู้เรียนเกิดทักษะกระบวนการคิดและแก้ปัญหาต่าง ๆ นักเรียนสามารถประเมินแนวทางการแก้ไขปัญหาโดยวิเคราะห์การเลือกวิธีการแก้ไขปัญหาคือดีที่สุดที่สุดในสถานการณ์ อีกทั้งนักเรียนยังสรุปองค์ความรู้เป็นแผนผังความคิด นักเรียนสามารถสรุปองค์ความรู้และมองภาพการวิเคราะห์การแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้อย่างถูกต้องเพื่อมองภาพรวมในการสรุปวิธีการดำเนินการตามขั้นตอน ดังที่ชัยฤทธิ์ ศิลาเดช (2545) กล่าวว่า การใช้แผนผังความคิดทำให้เกิดความรวดเร็วในการเขียนข้อมูลที่ซับซ้อน ช่วยทำให้สมองทั้ง 2 ซีกทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ สมองซีกซ้ายเป็นเรื่องเกี่ยวกับภาษา ตรรกะ การเรียงลำดับ การวิเคราะห์ ซีกขวาเป็นเรื่องเกี่ยวกับการมองเห็นภาพรวม จินตนาการ สีสันและมิติการระลึกถึงข้อมูลต่าง ๆ เพราะข้อมูลได้มีการบันทึกความจำไว้อย่างมีโครงสร้างเป็นระบบช่วยจัดเก็บข้อมูลข่าวสาร ซึ่งผลการเรียนรู้หน่วยการเรียนรู้บูรณาการโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหานักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 นักเรียนสามารถแก้ปัญหามาจากสถานการณ์ที่ได้หยิบยกขึ้นมาเพื่อนำมาวิเคราะห์ อภิปรายหาแนวทางแก้ปัญหาได้ในระดับคุณภาพดี

อภิปรายวัตถุประสงค์ที่ 2 ดังนี้ ผลการศึกษาพัฒนาทักษะการแก้ปัญหานักเรียนหลังการเรียนรู้โดยภาพรวมอยู่ในระดับดี ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะการจัดการเรียนรู้ด้วยหน่วยการเรียนรู้บูรณาการโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหานักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เป็นการจัดการเรียนรู้มุ่งเน้นให้นักเรียนฝึกทักษะการแก้ปัญหาย่อยอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบมีขั้นตอนชัดเจน มีการใช้กระบวนการกลุ่มในการฝึกทักษะวิเคราะห์ สังเคราะห์เปิดโอกาสให้นักเรียนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ครูมีส่วนช่วยเหลือโดยให้คำปรึกษานักเรียนในขณะที่ทำงานอย่างทั่วถึง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของอดัม รัตนอำพรโสภณ (2544: 35) ที่กล่าวว่า การเรียนแบบการใช้ปัญหาเป็นฐานเป็นวิธีการสอนที่ใช้ปัญหาเป็นตัวกระตุ้น ให้นักเรียนเกิดความต้องการที่จะเฝ้าหาความรู้เพื่อแก้ปัญหา โดยเน้นให้นักเรียนเป็นผู้ตัดสินใจในสิ่งที่ต้องการแสวงหาและรู้จักการทำงานร่วมกันเป็นทีมภายในกลุ่มนักเรียนโดยผู้สอนมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องน้อยที่สุด อีกทั้งยังนำการบูรณาการมาเสริมเพื่อให้การเรียนรู้ทักษะแก้ปัญหานั้นน่าสนใจมากยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของเสริมศรี ไชยศรี (2528: 141) ที่กล่าวว่า การใช้วิธีการแบบบูรณาการทำให้นักเรียนมีประสบการณ์การเรียนรู้มีความหมาย เพราะมีโอกาสสำรวจองค์ประกอบหลายอย่างที่เกี่ยวข้องกับเรื่องหรือหลายสัปดาห์ ทำให้เกิดกิจกรรมการเรียนรู้

การสอนที่ต่อเนื่อง (Continuity of Learning) อีกทั้งยังฝึกพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของเด็ก

การจัดการเรียนรู้หน่วยการเรียนรู้บูรณาการโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สำหรับการวิจัยนี้มีทั้งหมด 7 ขั้นตอน จากการสังเกตพบว่า วิธีการฝึกด้วยหน่วยการเรียนรู้บูรณาการโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า อยู่ระดับดี โดยแต่ละขั้นตอนได้ทำงานร่วมกัน สามารถอธิบายแนวคิดออกมาได้ อีกทั้งยังสามารถแลกเปลี่ยนแสดงความคิดเห็นให้แก่ผู้อื่น สอดคล้องกับแนวคิดของ สาลี รักสุทธี และคณะ (2544) กล่าวว่า ผู้เรียนทุกคนมีส่วนร่วมเรียนรู้ร่วมกัน เน้นให้ผู้เรียนทำงานร่วมกัน มีการแลกเปลี่ยนทบทวน ตรวจสอบความรู้ ความเข้าใจในความรู้เดิมซึ่งกันและกัน เพื่อให้ได้ความรู้ใหม่ที่เข้าใจถูกต้องมากยิ่งขึ้น หลังการจัดหน่วยการเรียนรู้บูรณาการโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จุดประสงค์ของการวิจัยนี้เพื่อศึกษาผลการศึกษาค้นคว้าของหน่วยการเรียนรู้บูรณาการโดยใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ของโรงเรียนเบญจม 2 บ้านน้ำรู อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่

องค์ความรู้จากการวิจัย

- 1) หน่วยการเรียนรู้บูรณาการโดยใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหา สามารถปรับใช้ในชีวิตประจำวัน และปรับใช้กับการจัดการเรียนการสอนในช่วงชั้นหรือวิชาอื่นได้
- 2) หน่วยการเรียนรู้บูรณาการโดยใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาสามารถพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาของนักเรียนได้ในระดับดี และยังสามารถนำไปใช้พัฒนาทักษะรูปแบบอื่นได้
- 3) หน่วยการเรียนรู้บูรณาการโดยใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหายังมีสิ่งที่จะต้องพัฒนาและปรับปรุงให้เหมาะสมกับช่วงวัยและสภาพบริบทของแต่ละโรงเรียน

สรุป

การวิจัยเรื่องการพัฒนาหน่วยการเรียนรู้บูรณาการโดยใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านเบญจม 2 บ้านน้ำรู อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์ 2 ข้อ จากการวิจัยพบผล

ตามแต่ละวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) หน่วยการเรียนรู้บูรณาการโดยใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีแนวคิดบูรณาการรูปแบบบูรณาการระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ ลักษณะสหวิทยาการ หน่วยการเรียนรู้บูรณาการที่พัฒนาขึ้นตรวจสอบความเหมาะสมโดยผู้เชี่ยวชาญอยู่ในระดับดี 2) การศึกษาทักษะการแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หลังจากการจัดกิจกรรมผ่านหน่วยการเรียนรู้บูรณาการโดยใช้ปัญหาเป็นฐานอยู่ในระดับดี

เอกสารอ้างอิง

- ชัยฤทธิ์ ศิลาเดช. (2545). *คู่มือการเขียนแผนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง*. กรุงเทพมหานคร: พิสิกส์เซ็นเตอร์.
- ทิตินา แฉมมณี. (2545) *ชุดกิจกรรมการเรียนการสอนและฝึกกระบวนการกลุ่ม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6*. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2551). *ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ*. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วัลลี สัตยาชัย. (2557). *เอกสารประกอบการประชุมเชิงปฏิบัติการพัฒนาเสริมสร้างทักษะการสอนโดยใช้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และการเตรียมการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นหลัก*. วันที่ 21-23 พฤษภาคม. โรงแรมเอเชียแอร์พอร์ต ปทุมธานี. หน้า 1-3.
- วิจารณ์ พานิช. (2560). *เส้นทางสู่คุณภาพการศึกษายุคประเทศไทย 4.0. การประชุมและนำเสนอผลงานวิชาการทางการศึกษาระดับชาติ ครั้งที่ 4 (The 4th National Symposium on Education 2017)*. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยวงษ์เขาลิตกุล. วันที่ 8-9 มกราคม. หน้า 1-49.
- วิชัย วงษ์ใหญ่. (2537). *กระบวนการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอน*. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- ลำลี รักสุทธิ และคณะ. (2544). *เทคนิควิธีการพัฒนาหลักสูตรแบบบูรณาการ*. กรุงเทพมหานคร: พัฒนาศึกษา.
- สำนักงานปฏิรูปการศึกษา. (2544). *รายงานการปฏิรูปการศึกษาต่อประชาชน*. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- เสริมศรี ไชยสร. (2528). *ระบบหลักสูตร-การสอน*. เชียงใหม่: พระสิงห์การพิมพ์.

- อรัญญา สุธาสิโนบล. (2545). แนวคิดในการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ. *วารสารวิชาการ*. 5 (52), 20-21.
- อุดม รัตนอัมพรโสภณ. (2544). ผลการสื่อสารในเวลาเดียวกันและต่างเวลาทั้งในการเรียนรู้ผ่านเว็บ โดยใช้ปัญหาเป็นหลักที่มีต่อผลการเรียนของนักศึกษาระดับปริญญาตรี. *ดุขฎิณิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุขฎิบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*.
- Edens, K. M. (2000). Preparing Problem Solver for the 21st Century through Pro-based Learning. *College Teaching*. 48 (2), 55-60.

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งและพึ่งตนเองของชุมชนต้นแบบ บ้านป่าติงงาม ตำบลปิงโค้ง อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่

Factors Affecting the Strength and Self-reliance of Patueng Ngaam Village, a Role Model Community, Ping Kong Sub-district, Chiang Dao District, Chiang Mai Province

วารุณี โพธาสินธุ์^{*1}, จารุณี ปัญควณิช², สุรัสวดี อินทร์ชัย³,
พรพิมล จันทรเพ็ญ⁴, รัฐนันท์ วุฒิเดช⁵

Varunee Pothasin¹, Jarunee Pankavanich², Suratsawadee Inchai³,
Pornpimon Chunpen⁴, Rattanan Wuttidate⁵

คณะสังคมศาสตร์และศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่

Faculty of Social Sciences and Liberal Arts, North-Chiang Mai University

Corresponding Author, E-mail: va_runee@hotmail.com*

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบริบทและเพื่อศึกษาตัวชี้วัดและ
สังเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งและพึ่งตนเองของชุมชนบ้านป่าติงงาม เป็น
วิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญประกอบด้วยผู้นำชุมชน จำนวน 15 คน กลุ่ม
กรรมการหมู่บ้านและชาวบ้าน จำนวน 24 คน เครื่องมือการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์
เชิงลึก แบบสนทนากลุ่มย่อยและการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม จากนั้น นำข้อมูลมา
วิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งและพึ่งตนเองของชุมชน

ผลการวิจัย พบว่า ด้านบริบทของชุมชน คือ (1) ชนเผ่ามีความเป็นผู้นำสูง (2)
ความร่วมมือทำกิจกรรมทุกด้าน (3) มีส่วนร่วมกำหนดข้อบังคับหมู่บ้าน (4) เชื่อฟังผู้นำ
และร่วมกันแก้ไขปัญหาในชุมชนได้ (5) ได้รับความช่วยเหลือหน่วยงานภายนอก (6)
ความเป็นอยู่อุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติ (7) ประสานงานกับอุทยานแห่งชาติศรีลานนา
(8) ปฏิบัติตามคำสอนบรรพบุรุษอย่างเข้มแข็ง (9) ดำเนินชีวิตยึดหลักเศรษฐกิจ
พอเพียง ส่วนด้านตัวชี้วัดและปัจจัยที่มีผลต่อชุมชนเข้มแข็งและพึ่งตนเอง คือ (1) ผู้นำ
ชุมชนเป็นแรงขับเคลื่อนให้ทุกคนในหมู่บ้านรักแผ่นดินเกิด (2) ชุมชนยอมรับบทบาท

ของคณะกรรมการชุมชน (3) มีกระบวนการบริหารงานในชุมชนที่ชัดเจน (4) มีศักยภาพในการพึ่งพาตนเองสูง (5) ได้รับการจัดสรรงบประมาณจากเทศบาล (6) ชุมชนมีลักษณะพื้นที่ทางกายภาพอยู่ในพื้นที่ป่า (7) เครือข่ายมีความร่วมมือกัน (8) การยึดคำสอนบรรพบุรุษอย่างเข้มแข็ง (9) การยึดหลักแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง องค์ความรู้จากการวิจัยพบว่า ชุมชนที่เข้มแข็งและพึ่งตนเองของชุมชน ประกอบด้วย 1) ชนเผ่ามีภาวะผู้นำ 2) ชุมชนเชื่อมั่นในผู้นำ 3) การมีส่วนร่วมในการบริหาร 4) การร่วมคิด ร่วมทำงาน ร่วมแก้ปัญหา 5) การขอความช่วยเหลือจะมีเฉพาะในส่วนที่มีความจำเป็นเท่านั้น 6) การมีกฎระเบียบของหมู่บ้าน 7) การยึดมั่นในคำสอนบรรพบุรุษ ไม่ขายที่ดินให้กับคนนอก 8) ความสัมพันธ์แบบเครือญาติ 9) การยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง

คำสำคัญ: การพึ่งพาตนเอง; ชุมชนต้นแบบ; ตัวชี้วัดความเข้มแข็ง; ปัจจัยชุมชนเข้มแข็ง

Abstract

The aims of this research are to study the context and to study indicators and synthesize factors affecting the strength and self-reliance of Patueng Ngaam Village. It is the qualitative research. The key informants consist of 15 community leaders, 24 village committee and villagers. The research instruments comprise of in-depth interview, focus group discussion, and participant observation and then synthesize the data to find out the factors affecting strength and self-reliance of the community.

The results reveal that 1) the Patueng Ngaam Community context is as follows: (1) having high leadership; (2) cooperating in activities; (3) playing a part in setting social rules; (4) obeying the leaders and working together to solve problems raised in the community; (5) having an external agencies to provide public services to the community; (6) having the natural habitat surrounding; (7) coordinating with the Sri Lanna National Park and various agencies; (8) following the ancestors' teachings strongly; and (9) living lifestyle followed the principles of Sufficiency Economy Philosophy. The indicators and factors supporting

the strength of the community are as follows: (1) the community leaders having a positive driver for everyone to have the faith and preservation of the homeland; (2) the community members accepting the role of the community committee; (3) the community having a clear administrative process in the community; (4) the community having a high potential of self-reliance; (5) the community being allocated a budget by the municipality; (6) the physical geography of community locating in forest area; (7) community coordinating with the network; (8) community holding on the ancestors' teachings strongly; and (9) community following the principles of Sufficiency Economy Philosophy. The body of knowledge from the study is that the community could be strong and self-reliant in the followings: 1) leadership of tribal leaders; 2) faith and trust in the community leaders; 3) participation in the administration; 4) share of the ideas, work, and solving problems in the community; 5) requests for assistance if any necessary; 6) having village rules and regulations; 7) acting upon the ancestors' teachings strongly, not selling land to outsiders; 8) the relationship of people in society be kinship and assistant; and 9) following the principles of Sufficiency Economy Philosophy.

Keywords: Self-reliance; Role-model Community; Strength Indicator; Community Strength Factor

บทนำ

การพัฒนาประเทศไทยภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) ได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาคนสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน โดยสร้างภูมิคุ้มกันให้คนไทยและสังคมไทย มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต ตระหนักถึงคุณค่าวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย รวมถึงการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง สนับสนุนให้คนในชุมชน มีส่วนร่วมคิดและกำหนดแนวทางการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ด้วยการพึ่งพาตนเองที่คำนึงถึงศักยภาพ ทรัพยากร ภูมิปัญญา วิถีชีวิต วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมในชุมชนเป็นหลัก โดยให้ความสำคัญกับการจัดการเรียนรู้ในชุมชนและการถ่ายทอดภูมิปัญญาที่ช่วยพัฒนาทักษะในการประกอบอาชีพ (สำนักงาน

คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2555) และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ยังคงเน้นการรื้อฟื้นและประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560)

รัฐบาลจึงมีนโยบายและกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนในการพัฒนาประชาชนในท้องถิ่นต่าง ๆ ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและเมืองรุ่มรวยที่เข้มแข็งด้วยการพัฒนาให้กลุ่มอาชีพต่าง ๆ มีขีดความสามารถในการสร้างความเข้มแข็งและสามารถพึ่งพาตนเองได้ทั้งในระดับชุมชนและสังคม แต่การจะบรรลุเป้าหมายได้ต้องอาศัยการผนึกกำลังของทุกฝ่ายทั้งภาครัฐและภาคเอกชน (ภาวิดา เจริญจินดารัตน์ และดวงกมล ปานรศทิพธรรมาธิวัฒน์, 2561) จึงถือได้ว่า การจะสร้างความเข้มแข็งในชุมชนให้เกิดขึ้นจำเป็นต้องพัฒนาแบบมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นแนวทางการพัฒนาที่สร้างความยั่งยืนให้เกิดขึ้น เนื่องจากประชาชนได้มีโอกาสเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองและสร้างความเข้มแข็งให้แก่ตนเอง ดังนั้น การให้ความสำคัญในการพัฒนาท้องถิ่นควรเริ่มต้นจากชุมชนให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง สามารถพึ่งตนเองได้ สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 และฉบับที่ 12 การถอดบทเรียนจากชุมชนต้นแบบสามารถนำมาเป็นตัวอย่างในการพัฒนาหมู่บ้านต่าง ๆ ได้ดี สิ่งที่ต้องศึกษา คือ บริบทของแต่ละชุมชนในการนำไปเป็นแนวทาง ดังนั้น ชุมชนบ้านป่าตึงงามเป็นตัวอย่างหมู่บ้านหนึ่งที่สามารถพึ่งพาตนเองได้ โดยมีประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานบ้านป่าตึงงาม ในช่วงแรกชนเผ่าลัวะอาศัยอยู่ก่อนและได้เคลื่อนย้ายถิ่นไป ต่อมาชนเผ่าปกากะญอเข้ามาสร้างชุมชนชื่อว่า หมู่บ้านป่าตึงงาม ยึดคำสอนของบรรพบุรุษ รวมถึงการไม่ขายที่ดินให้กับคนนอกพื้นที่เพื่อรักษาแผ่นดินเกิดตนเอง ชุมชนได้มีจารีตประเพณีในการดูแลรักษาทรัพยากรบนพื้นฐานของวัฒนธรรม ความเชื่อถือ คำสั่งสอนของบรรพบุรุษ โดยเขตป่าอนุรักษ์บริเวณแผ่นดินบ้านเกิดชาวบ้านจะเชื่อว่า มีผีปกปักรักษา ซึ่งเป็นความเชื่อสืบต่อกันมา ชาวปกากะญอจึงไม่แผ้วถางทำลายป่าเพราะเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ รวมถึงชุมชนได้น้อมนำหลักทรงงานของพระมหากษัตริย์ในเรื่องการ “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” เป็นกรอบการบริหารที่เชื่อมโยงกับเศรษฐกิจพอเพียง วิถีชีวิตชุมชน สังคมและสิ่งแวดล้อม รวมถึงการสร้างกฎและข้อตกลงของชุมชน จัดพื้นที่ใช้สอย พื้นที่ป่าชุมชนในเขตอุทยานแห่งชาติศรีลานนา จัดทำพื้นที่ข้อมูลรายแปลงและแนวเขตระหว่างพื้นที่ชุมชนใกล้เคียงเพื่อปกป้องสิทธิ สืบทอดแก่ลูกหลานอันประกอบด้วย ด้านที่ 1 การกำหนดกฎการบริหารจัดการที่ดิน จัดตั้งธนาคารที่ดินบ้านป่าตึงงาม กฎการบริหาร

จัดการที่ดินต้องอยู่ภายใต้ระเบียบชุมชน โดยมีคณะกรรมการกำกับดูแล ห้ามขายที่ดินให้กับบุคคลภายนอกหรือให้เช่าในระยะยาวไม่เกิน 1 ปี หากฝ่าฝืนคณะกรรมการจะต้องดำเนินการยึดพื้นที่คืนมาเป็นของชุมชนทันที ที่ดินทุกแปลงต้องถูกใช้ประโยชน์ในลักษณะที่ตรงกับการสำรวจในแปลงแผนที่และในข้อมูลใบโฉนดที่ดินชุมชนที่ดินทุกแปลงสามารถตกทอดเป็นมรดกแก่ลูกหลานได้ ซึ่งที่ดินทุกแปลงสามารถขายสิทธิหรือเปลี่ยนมือได้โดยผ่านธนาคารที่ดินชุมชนเท่านั้นและผู้ที่ได้รับสิทธิต้องเป็นคนในชุมชนเท่านั้น ด้านที่ 2 การจัดการน้ำของชุมชน ได้สร้างฝ่ายภูมิปัญญา 9 ฝ่าย เพื่อกักเก็บน้ำเพื่อชุมชนและพื้นที่ใกล้เคียงด้านการเกษตรและบริโภค โดยแต่งตั้งหัวหน้าฝ่ายดูแลและแบ่งปันน้ำให้เกษตรกรในชุมชน จากความร่วมมือของชุมชนและผู้นำในชุมชนข้างต้นจึงสะท้อนวิถีคิด และแบบอย่างที่สามารถนำมาเป็นบทเรียนเพื่อเผยแพร่ให้แก่ชุมชนอื่น ๆ ได้เรียนรู้ถึงความเข้มแข็งภายในของชุมชนดังกล่าว (องอาจ เดชา, 2555) ปัจจุบันจะเห็นได้ชัดเจนว่า บ้านป่าดิงงามยังยึดมั่นในคำสอนบรรพบุรุษ ไม่ยอมขายที่ดินให้คนนอกพื้นที่ ซึ่งชุมชนจะคุ้มครองสิทธิให้ลูกหลานปกากะญอใช้ปลูกพืชทำกินและรักษผืนป่า รักษาแหล่งน้ำ เปรียบเสมือนบ้านและครอบครัว

จากที่กล่าวมาข้างต้นชนเผ่าปกากะญอ บ้านป่าดิงงาม อาศัยอยู่ในพื้นที่ป่าในเขตอุทยานแห่งชาติศรีลานนา มีความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติและวิถีชีวิตของผู้นั้นมีความโดดเด่นแตกต่างจากหมู่บ้านอื่น คือ ทุกคนในหมู่บ้านมีวิถีดำเนินตามบรรพบุรุษในการสืบสานตามคำสอนของผู้เฒ่าผู้แก่ที่ไม่ยอมขายที่ดินภายในหมู่บ้านให้กับคนภายนอกอย่างเด็ดขาด แต่จะมอบเป็นมรดกให้แก่ลูกหลานเฉพาะคนในหมู่บ้านเท่านั้น มีการจัดการน้ำตามแนวพระราชดำริ การสร้างฝ่ายภูมิปัญญา และธนาคารอาหารชุมชนซึ่งได้รับรางวัลชนะเลิศในสาขาวัฒนธรรมเพื่อวิสาหกิจชุมชน จากโครงการนี้ได้สอนให้ชาวบ้านเกิดการเรียนรู้ในการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ข้าวพื้นเมือง ตลอดจนการรักษาวัฒนธรรมตนเองอย่างเข้มแข็ง ซึ่งการถอดบทเรียนของชุมชนบ้านป่าดิงงามถือเป็นบทเรียนสำคัญสู่ชุมชนอื่นที่ต้องการพัฒนาในด้านรากฐานความคิดจากวิถีบรรพบุรุษ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาปัจจัยของความสำเร็จของชุมชนเข้มแข็งและพึ่งตนเอง โดยเน้นประเด็นเงื่อนไขปัจจัยและกระบวนการที่หนุนเสริมให้ชุมชนพึ่งตนเองได้และนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทของชุมชนต้นแบบบ้านป่าดิงงาม อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่

2. เพื่อศึกษาตัวชี้วัดและสังเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งและพึ่งตนเองของชุมชนบ้านป่าดิงงาม อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่

ระเบียบวิธีวิจัย

1. รูปแบบการดำเนินการวิจัย ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาภาคสนาม โดยเป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวิธีการศึกษาดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง (Documentary Research) เพื่อให้ทราบถึงความเป็นมาของชุมชนและแนวทางการพัฒนาชุมชน ตลอดจนปัจจัยเข้มแข็งของชุมชน

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาภาคสนาม (Field Survey) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากชุมชน โดยการสัมภาษณ์ (In-depth Interview) ผู้นำและคณะกรรมการชุมชนที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกิจกรรมพัฒนาชุมชนที่มีประสบการณ์ การทำงานด้านการพัฒนาชุมชนจำนวน 15 คน การเข้าไปสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมในกระบวนการ (Participant Observation) นำข้อมูลมาหาค่านัยสำคัญเพื่อสรุปอภิปรายผลการศึกษา

ขั้นตอนที่ 3 การศึกษาความสำเร็จของชุมชนเข้มแข็งและพึ่งตนเองของชุมชน โดยจัดแบบสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) 3 กลุ่ม ได้แก่ ผู้นำชุมชน กลุ่มกรรมการหมู่บ้านและกลุ่มชาวบ้าน

2. ประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประชากร คือ ชาวบ้านปกากะญอ บ้านป่าดิงงาม อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 117 ครัวเรือน จำแนกเป็นผู้ชาย 270 คน ผู้หญิง 238 คน รวมทั้งหมด 508 คน ในการให้สัมภาษณ์เชิงลึกผู้วิจัยได้คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ที่มีคุณสมบัติเป็นผู้นำชุมชนจำนวน 15 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ทั้งนี้ เพื่อให้ได้ข้อมูลด้านปัจจัยในการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งและพึ่งตนเองของชุมชน และในการสนทนากลุ่มย่อยได้คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้วยการเลือกแบบเจาะจง โดยจำแนกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ ผู้นำชุมชน กรรมการหมู่บ้านและชาวบ้าน กลุ่มละ 8 คน รวมทั้งหมด 24 คน ทั้งนี้ เพื่อหาความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์กับสภาพแวดล้อมที่สามารถยืดหยุ่นได้

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1) ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 การใช้แบบวิเคราะห์สาระ (Content Analysis) ในการวิจัยเอกสารบริบทต้นแบบบ้านป่าติ่งงามเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล ประเภทเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับการรวมกลุ่ม การสร้างเครือข่าย การสร้างความเข้มแข็ง

ขั้นตอนที่ 2 การใช้แบบสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) และแบบตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) เพื่อศึกษาความเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนและสังเคราะห์กระบวนการสร้างชุมชนเข้มแข็งและพึ่งตนเองของชุมชน

ขั้นตอนที่ 3 การใช้แบบสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) เพื่อศึกษาความคิดเห็นของประชาชนที่เกี่ยวกับปัจจัยปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนและสังเคราะห์กระบวนการสร้างชุมชนเข้มแข็งและพึ่งตนเองของชุมชน

2) ขั้นตอนการพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 แบบวิเคราะห์สาระ มีดังนี้ (1) การศึกษาแนวความคิดและทฤษฎีต่าง ๆ จากเอกสารและงานวิจัยเกี่ยวข้อง (2) กำหนดข้อมูล (ตัวแปร) และตัวชี้วัด โดยการกำหนดจำนวนตัวชี้วัด การพัฒนาตัวชี้วัดและรูปแบบ (3) เลือกรูปแบบวิเคราะห์สาระ (4) รูปแบบวิเคราะห์สาระ (5) แบบวิเคราะห์สาระฉบับสมบูรณ์

ขั้นตอนที่ 2 แบบสัมภาษณ์เชิงลึก มีดังนี้ (1) การศึกษาแนวความคิดและทฤษฎีต่าง ๆ จากเอกสารและงานวิจัยเกี่ยวข้อง (2) กำหนดรูปแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (3) ร่างแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (4) การจัดทำแบบสัมภาษณ์ที่สมบูรณ์

ขั้นตอนที่ 3 แบบสนทนากลุ่มย่อย มีดังนี้ (1) การศึกษาแนวความคิดและทฤษฎีต่าง ๆ จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (2) กำหนดข้อมูล (ตัวแปร) และตัวชี้วัด โดยการกำหนดจำนวนตัวชี้วัด การพัฒนาตัวชี้วัด (3) กระบวนการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

การตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย แบบวิเคราะห์สาระ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง และแบบสนทนากลุ่มย่อย โดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้ 1. วิเคราะห์เนื้อหาจากเอกสาร 2. สังเคราะห์กระบวนการมีส่วนร่วมที่ได้จากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ 3. การนำแบบสัมภาษณ์เชิงลึก โดยแบบสนทนากลุ่มมีผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 คน ตรวจสอบความถูกต้องตามหลักวิชาการ ความสอดคล้องกันของข้อความ ตลอดจนภาษาที่ใช้ อันเป็นการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content

Validity) ลักษณะเฉพาะกลุ่มพฤติกรรมนั้นและคัดเลือกเฉพาะข้อคำถามที่มีค่าความตรงตั้งแต่ 0.66 ขึ้นไป โดยนำเครื่องมือที่สร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนพิจารณาถึงความเห็นและให้คะแนน (พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2540: 116-117) โดยผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ข้อคำถามแต่ละข้อมีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.67-1.00 ซึ่งถือว่า มีความเที่ยงตรงตามเนื้อหา

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

1) การรวบรวมข้อมูล กระบวนการ รูปแบบการทำงานชุมชนด้วยแบบวิเคราะห์ข้อมูลนำไปสู่การสร้างกระบวนการสร้างชุมชนเข้มแข็งอย่างมีส่วนร่วม เป็นรูปแบบการทำงานในเบื้องต้นนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ

2) ขอนหนังสือขอความอนุเคราะห์จากมหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่ ถึงผู้เชี่ยวชาญด้านชุมชนสัมพันธ์ ผู้นำชุมชนบ้านป่าดิงงาม เพื่อขอความร่วมมือและความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

3) การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเพื่อสังเคราะห์รูปแบบกระบวนการสร้างชุมชนเข้มแข็งในด้านปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งและการพึ่งตนเองของชุมชนต้นแบบบ้านป่าดิงงาม

4) การสนทนากลุ่มย่อยเพื่อสรุปและตรวจสอบปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งและการพึ่งตนเองของชุมชนต้นแบบบ้านป่าดิงงาม

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสารและการลงวิจัยภาคสนาม หลังจากนั้นนำข้อมูลวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน โดยนำข้อมูลพื้นฐานจากการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่มใช้การวิเคราะห์ความถี่ของข้อมูล การวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Inductive) และการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อหาปัจจัยที่ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนบ้านป่าดิงงาม

ผลการวิจัย

การวิจัยปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งและพึ่งตนเองของชุมชนบ้านป่าดิงงาม ตำบลปิงโค้ง อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ พบผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. บริบทของชุมชนต้นแบบบ้านป่าดิงงาม อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า

1. ผู้ใหญ่บ้านเป็นลูกหลานเผ่าปกาเกอญอ มีความรู้ มีภาวะผู้นำสูง มีความเสียสละพัฒนาหมู่บ้านต่อเนื่อง เป็นบุคคลที่อุทิศตนในการประสานงานองค์กรต่าง ๆ ผลักดันการเคลื่อนไหวต่อสู้เกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และเป็น

ผู้นำเรียกร้องเกี่ยวกับพื้นที่ป่าอุทยานแห่งชาติเพื่อให้ชุมชนได้รับการสนับสนุนด้านระบบการจัดการน้ำ ด้านเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ ด้านสุขอนามัยชุมชน ด้านความมั่นคง และด้านสาธารณสุขปศุสัตว์ที่แก่ชุมชน มีการประสานกับหน่วยงานต่าง ๆ เช่น เทศบาล ตำบลปิงโค้ง องค์การบริหารส่วนจังหวัด โรงพยาบาล ชลประทาน สถานีตำรวจภูธร เชียงดาว รวมถึงมหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่

2. ชุมชนให้ความร่วมมือในการร่วมทำกิจกรรมด้วยความสมัครใจ ส่วนใหญ่เป็นญาติพี่น้อง (ระบบเครือญาติ) การอยู่ร่วมกันแบบเอื้ออาทร การนับถือผีบรรพบุรุษ ที่เน้นการเคารพผู้อาวุโส ส่งผลให้สมาชิกในชุมชนมีความเกรงใจต่อคณะกรรมการชุมชน เชื่อฟังและปฏิบัติตามคณะกรรมการชุมชน

3. การบริหารจัดการมีกฎชุมชนที่ช่วยกันคิดกระจายหน้าที่ ส่งผลให้การทำหน้าที่ไม่ทับซ้อนในบทบาทกันประกอบด้วยผู้นำ 3 ฝ่าย คือ ผู้นำทางสายเลือด ผู้นำศาสนาและผู้นำการบริหารจัดการ ช่วยกันดูแลดิน ป่า น้ำ โดยประชุมร่วมกันทุกเดือน เพื่อชี้แจงนโยบายของทางราชการและรับทราบปัญหาของชุมชน นำปัญหาความต้องการของชุมชน ประสานงานหน่วยงานภายนอกเพื่อเข้ามาให้ความช่วยเหลือชุมชน ได้อย่างตรงจุด

4. การเคารพคำสั่งสอนบรรพบุรุษ สมาชิกในชุมชนเชื่อฟังผู้นำและมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน คณะกรรมการชุมชนเป็นบุคคลที่ชุมชนเลือกและเคารพเชื่อถือนผ่านระบบเครือญาติ มีการเน้นการอนุรักษ์ทรัพยากรดิน น้ำ ป่า ยึดหลักคำสอนบรรพบุรุษ ไม่อนุญาตให้ขายที่ดินแก่คนนอกพื้นที่ อีกทั้งยึดแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงและรักษาแผ่นดินเกิด ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติดิน น้ำ ป่า ที่สะท้อนการพึ่งพามิตินุษย์กับธรรมชาติ ส่งผลให้ได้รับรางวัลชนะเลิศรางวัลลูกโลกสีเขียว ครั้งที่ 18 (พ.ศ. 2560-2561) จากสถาบันลูกโลกสีเขียว

5. หน่วยงานภายนอกเข้ามาบริการสาธารณะให้กับชุมชน อาทิ แนะนำการแก้ไขปัญหาด้านสาธารณสุข ส่งเสริมอาชีพ เมื่อชุมชนได้เรียนรู้สู่การปฏิบัติ ส่งผลให้ทำให้ชุมชนเข้มแข็งและสามารถนำวิธีการมาปรับใช้กับเรื่องราวที่ตนเผชิญได้

6. พื้นที่ของหมู่บ้านมีภูเขาล้อมรอบ มีแม่น้ำไหลผ่าน การเข้าออกหมู่บ้านได้ทางเดียว ส่งผลให้พื้นที่มีความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติ เป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร แหล่งสะสมอาหารตามธรรมชาติที่เพียงพอต่อการบริโภคภายในชุมชน หากเหลือจากการบริโภคและใช้สอย ชุมชนจำหน่ายเพื่อสร้างรายได้

7. ความช่วยเหลือจากอุทยานแห่งชาติศรีลานนา หน่วยจัดการต้นน้ำดอยผาแดง สำนักงานเกษตรอำเภอเชียงดาว สถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำและ

การเกษตร (องค์การมหาชน) เทศบาลตำบลปึงโค้ง มหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่ ส่งเสริมแนวคิดในการพัฒนาพึ่งพาตนเองเพื่อการพัฒนาชุมชนจะทำให้ชุมชนเกิดการพัฒนาด้านการรักษาสีงแวดล้อมของชุมชน

8. การปฏิบัติตามจารีตประเพณีอย่างเคร่งครัด ยึดหลักคำสอนเผ่าปกาเกอะญอ เคารพในผีป่า ผีน้ำ ผีฝ่าย ผีขุนเขา ส่งผลต่อการทำการเกษตรจะขึ้นอยู่กับความเชื่อ เมื่อการเก็บเกี่ยวผลผลิตจะมีพิธีเลี้ยงผีป่า ผีเขา ผีฝ่าย เรียกขวัญข้าว เรียกขวัญควาย เพื่อขอให้คุ้มครองพืชผลทางการเกษตรในปีต่อไป รวมถึงชนบในเรื่องการขอขอบคุณธรรมชาติ ผ่านจารีตการประกอบพิธีกรรมตามฤดูกาลทางการเกษตรและทำบุญถวายทานแก่ผีที่ดูแลพื้นที่ ดิน ป่า น้ำต่าง ๆ ที่ได้สืบทอดมาจนถึงทุกวันนี้ เช่น ประเพณีกัโตะจ้อ (พิธีมัดมือหลวง)

9. ชุมชนได้ยึดแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งมุ่งให้ทุกคนสามารถพึ่งพาตนเองได้ การดำเนินชีวิตแบบทางสายกลางและความไม่ประมาท โดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนใช้ความรู้รอบคอบ (สติ) และคุณธรรม ประกอบการวางแผนการตัดสินใจ

2. มูลเหตุที่มีผลต่อความเข้มแข็งและพึ่งตนเองของชุมชนบ้านป่าดิงงาม อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า

1. ด้านผู้นำชุมชน ผู้นำชุมชนเป็นแรงขับเคลื่อนให้ทุกคนในหมู่บ้านศรัทธารักษ์แผ่นดินเกิดจากรุ่นสู่รุ่น รวมถึงการพัฒนาความรู้พื้นถิ่นเพื่อสร้างรายได้อย่างพอเพียงควบคู่กัน

2. ด้านสมาชิกในชุมชน การยอมรับบทบาทของคณะกรรมการชุมชน โดยคณะกรรมการมาจากผู้นำหมู่บ้านที่สืบทอดจากสายเลือด ผู้นำศาสนา ผู้นำการบริหาร

3. ด้านการบริหารงานชุมชนที่ชัดเจน โดยมีผู้ใหญ่บ้านป่าดิงงามเป็นผู้นำชุมชน และคณะกรรมการชุมชนดำเนินการเป็นไปตามบทบาทหน้าที่ในการร่วมกันสร้างกฎระเบียบของหมู่บ้าน

4. ด้านความเข้มแข็งของชุมชน ทุกครอบครัวมีอาชีพเกษตรกรรม สามารถเลี้ยงตัวเองได้ มีศักยภาพในการพึ่งพาตนเองสูง ส่วนใหญ่ลูกหลานเมื่อศึกษาสำเร็จแล้วกลับมาพัฒนาหมู่บ้าน มีชาวต่างประเทศมาศึกษาดูงาน

5. ด้านความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับเทศบาลปึงโค้ง โดยความสัมพันธ์ระหว่างเทศบาลกับชุมชนแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการส่งผลต่อมิติความไว้วางใจต่อกัน สิ่งที่สำคัญมีการติดต่อช่วยเหลือต่อเนื่อง

6. ด้านลักษณะพื้นที่ทางกายภาพของชุมชนมีพื้นที่เป็นที่อยู่อาศัยที่ทำกิน ป่าอนุรักษ์ และป่าชุมชนใช้สอยซึ่งพื้นที่ทำกินแยกจากที่อยู่อาศัย และเป็นแนวกันชนระหว่างที่อยู่อาศัยกับพื้นที่ป่าส่งเสริมความสัมพันธ์ “คนอาศัยอยู่ร่วมกับป่า” พื้นที่ทั้งหมดของชุมชนบ้านป่าดิงงามอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติศรีลานนา

7. ด้านชุมชนได้รับสนับสนุนจากภาคีเครือข่าย โดยสนับสนุนด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ภาคีเครือข่าย ได้แก่ อุทยานแห่งชาติศรีลานนา หน่วยจัดการต้นน้ำ ดอยผาแดง สำนักงานเกษตรอำเภอเชียงดาว สถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำและการเกษตร (องค์การมหาชน) เทศบาลตำบลปิงโค้ง เป็นต้น

8. ด้านชุมชนยึดคำสอนบรรพบุรุษ ความเข้มข้นวิถีในชีวิตชาวบ้านที่ผูกพันกับธรรมชาติดิน น้ำ ป่า การเกษตรเป็นการผลิตเพื่อยังชีพ มีระบบการแลกเปลี่ยน ผลผลิต วัฒนธรรมแบบช่วยเหลือกัน

9. ด้านชุมชนยึดหลักแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ชุมชนได้น้อมนำหลัก “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” มาเป็นกรอบดำเนินงานในการจัดการที่ดิน การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมที่เชื่อมโยงกับเศรษฐกิจ วิถีชีวิตชุมชน จัดระบบพื้นที่การทำไร่หมุนเวียน พื้นที่ใช้สอย พื้นที่ป่าชุมชนในเขตอุทยานแห่งชาติศรีลานนา โดยชุมชนมีความรู้ ความเข้าใจพื้นที่ เข้าถึงสิ่งที่ตนเองต้องการพัฒนาแบบพอเพียง

อภิปรายผล

1. บริบทของชุมชนต้นแบบบ้านป่าดิงงาม สามารถอภิปรายตามประเด็น ดังนี้

1) ผู้นำชุมชนอุทิศตนและมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ซึ่งมีผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนในด้านชุมชนได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงาน บุคลิกภาพของผู้นำชุมชนแบบประชาธิปไตยซึ่งยอมรับความคิดเห็นของสมาชิก และยินดีรับความช่วยเหลือจากหน่วยงานภายนอกจะส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้นำชุมชนกับองค์กรภายนอก ซึ่งสอดคล้องกับคาสติลโล และคณะ (Castillo, et al., 2018: 146) ได้กล่าวว่า ผู้นำต้องพัฒนาตนเองให้ดีกว่าเดิมด้วยความรักและความใส่ใจ อันเป็นการปรับความสัมพันธ์ของผู้บริหารจากแนวตั้งสู่แนวราบโดยใช้ภาวะผู้นำผ่านการร่วมแรงร่วมใจ แทนการสั่งการเพื่อเผชิญปัญหาร่วมกันจนงานลุล่วง และสอดคล้องกับแนวคิดของแคปเพินและแมนเชสเตอร์ (Kaplan & Manchester, 2018: 145) ที่กล่าวว่า ภาวะผู้นำยุคใหม่ทางตะวันตกได้ให้ความสำคัญกับคุณภาพภายในด้านที่เปราะบาง ซึ่งจะนำไปสู่ความเข้าใจผู้อื่น และให้ความสำคัญกับภาวะผู้นำที่มีประสิทธิภาพ รวมถึงการมีมุมมองการพัฒนาตนเองจากภายในที่เรียกว่า การเสริมพลังภายในตน (Empowerment)

ภาวะผู้นำดังกล่าวนี้สะท้อนถึงบุคลิกผู้นำชุมชนในบ้านป่าดงงาม ซึ่งมีภาวะการเป็นผู้นำกลุ่มที่เข้มแข็ง เสียสละ สอดคล้องกับแนวคิดของรพีภัทร์ สุขสมเกษม (2559) ที่พบว่า ปัจจัยที่ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน คือ ปัจจัยผู้นำชุมชนอุทิศตนและมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีซึ่งมีผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน

2) สมาชิกในชุมชนบ้านป่าดงงาม ยอมรับและเคารพบทบาทของคณะกรรมการชุมชน สมาชิกชุมชนให้ความร่วมมือและมีส่วนร่วมในกิจกรรม ประกอบด้วยการวางแผน การตัดสินใจ การติดตามประเมินผล โดยปฏิบัติหน้าที่ของตนได้อย่างดี เชื่อในความสามารถของเพื่อนสมาชิก มีความไว้วางใจกัน ยอมรับข้อเสนอแนะ คำวิจารณ์ ข้อมูลและการติชมซึ่งกันและกัน ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนในด้านชุมชนมีความรักความสามัคคี เกื้อหนุนกัน ชุมชนมีความมั่นคง และปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน เกิดความไว้วางใจกันในการดูแลความปลอดภัยในชุมชน (รพีภัทร์ สุขสมเกษม, 2559)

3) ชุมชนบ้านป่าดงงาม มีการบริหารงานในชุมชนที่ชัดเจน โดยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายในการบริหารจัดการ เป็นเงื่อนไขที่ทำให้สมาชิกตระหนักความเป็นส่วนหนึ่งในกลุ่มและความรับผิดชอบ เกิดการรับรู้ ตัดสินใจร่วมกัน ซึ่งผู้วิจัยพบว่า ชุมชนที่มีระบบการบริหารงานในชุมชนที่ชัดเจนทำให้สมาชิกให้ความสำคัญและให้การสนับสนุนเพื่อแก้ไขปัญหาพื้นฐานในการอยู่อาศัยของสมาชิกในชุมชนร่วมกันอย่างดีที่สุด สอดคล้องกับงานของรพีภัทร์ สุขสมเกษม (2559) เรื่องการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน กรณีศึกษาชุมชนในเขต เทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ที่กล่าวถึงกระบวนการบริหารงานในชุมชนที่ชัดเจน สะท้อนถึงปัจจัยชุมชนมีศักยภาพในการพึ่งพาตนเองได้

4) ชุมชนบ้านป่าดงงาม มีศักยภาพในการพึ่งพาตนเองสูง มีการดูแลช่วยเหลือในสังคมแบบระบบเครือญาติ ความเข้มแข็งในด้านการรวมกลุ่มเพื่อดำเนินการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน ประกอบด้วยคณะกรรมการชุมชนและสมาชิกในชุมชน สอดคล้องกับงานของพยอม วงศ์สารศรี และคณะ (2555) เรื่องการสังเคราะห์งานวิจัยภายใต้แผนการวิจัยการเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชนในพื้นที่ตำบลโคกโคเฒ่า อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี เพื่อสังเคราะห์และเสนอแนวทางการเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชนในพื้นที่ในการสร้างความเข้มแข็ง 5 ด้าน คือ ด้านการเมือง ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น และด้านสภาพแวดล้อม ผลการวิเคราะห์และสังเคราะห์พบว่า ความเข้มแข็งด้านสังคมมีความสัมพันธ์ของคนในสังคมมีลักษณะแบบเครือญาติ มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

2. ปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งและพึ่งตนเองของชุมชนบ้านป่าดิงงามสามารถอธิบายตามประเด็น ดังนี้

1) ปัจจัยความเข้มแข็งชุมชนจากหน่วยงานภายนอก คือ ได้รับการจัดสรรงบประมาณจากเทศบาลซึ่งสะท้อนถึงผู้นำชุมชนที่สามารถสร้างเครือข่ายจากภายในสู่ภายนอก โดยชุมชนป่าดิงงามสามารถพัฒนาหมู่บ้านให้เป็นที่ประจักษ์และเป็นแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาชาวบ้าน สอดคล้องกับสรุทธิ จันทะสมิ (2556) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง *มีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น กรณีศึกษาเทศบาลนครอ้อมน้อย อำเภอกะทู้แบบ จังหวัดสมุทรสาคร* ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นที่ว่า ควรมีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนให้ทั่วถึงและหาช่องทางการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารให้ดีและมากขึ้น อีกทั้งควรสร้างประเด็นสาธารณะที่น่าสนใจ เป็นการเพิ่มทุนทางสังคมเพื่อเสริมสร้างให้ประชาชนเกิดแรงจูงใจเพื่อพัฒนาท้องถิ่น

2) ปัจจัยชุมชนด้านลักษณะพื้นที่ทางกายภาพที่เอื้ออำนวยต่อการรวมกลุ่มซึ่งมีผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน ผู้วิจัยพบว่า ชุมชนที่มีสถานที่ในการจัดกิจกรรมของชุมชน เช่น ศาลาประชาคมหรือที่ทำการชุมชนจะส่งเสริมให้สมาชิกในชุมชนมีศูนย์กลางในการรวมกลุ่มเพื่อจัดกิจกรรมชุมชน สอดคล้องกับปรียาภา เมืองนก (2557) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง *กระบวนการบริหารจัดการชุมชนเมืองที่น่าไปสู่ชุมชนเข้มแข็ง: กรณีศึกษาชุมชนหมู่บ้านจัดสรรเขตปริมณฑล* ได้กล่าวว่า กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งมีดังต่อไปนี้ 1) กระบวนการเรียนรู้ 2) กระบวนการกลุ่ม 3) กระบวนการมีส่วนร่วม ดังนั้น กระบวนการกลุ่มและกระบวนการมีส่วนร่วมส่งผลต่อการจัดการชุมชนที่เข้มแข็งให้เกิดขึ้น

3) ปัจจัยด้านชุมชนกับเทศบาลมีความร่วมมือกัน สะท้อนผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน ผู้วิจัยพบว่า ชุมชนที่ให้ความร่วมมือกับเทศบาลจะส่งผลให้ได้รับการดูแลทางด้านสาธารณูปโภค โดยเทศบาลจะเข้ามาให้ความช่วยเหลือชุมชน สอดคล้องกับงานของพิริยา เสนะรัตน์ (2555) ในประเด็นกระบวนการสร้างชุมชนเข้มแข็งอย่างมีส่วนร่วมระหว่างชุมชนกับหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งสรุปกระบวนการสร้างชุมชนเข้มแข็งอย่างมีส่วนร่วม 4 ขั้นตอน คือ 1) การค้นหาพื้นที่การทำงาน 2) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อค้นหาปัญหาความต้องการ 3) กิจกรรมถอดบทเรียนด้วยการจัดกิจกรรมแบบมีส่วนร่วมในชุมชน 4) การติดตามการดำเนินงานและประเมินผล

4) ปัจจัยด้านเคารพปฏิบัติตามคำสอนบรรพบุรุษอย่างเข้มข้น สะท้อนผลต่อความเป็นอยู่ของสมาชิกชุมชนพบว่า เยาวชนที่ไปศึกษาต่อทั้งในและต่างจังหวัด

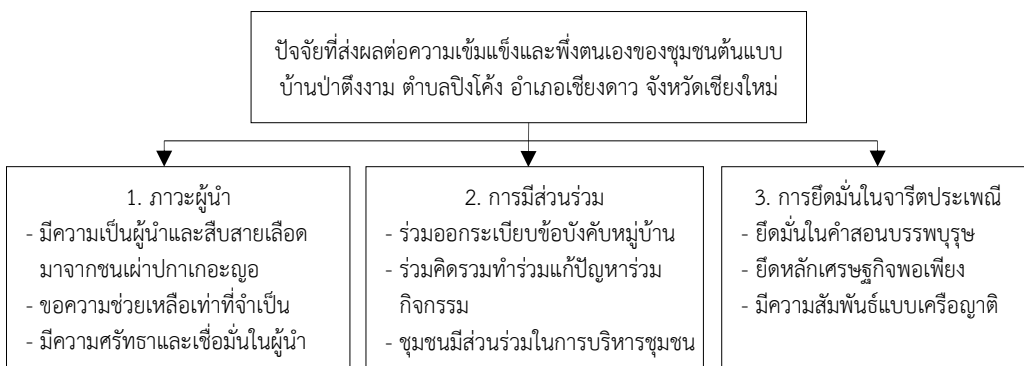
เมื่อสำเร็จการศึกษาแล้วส่วนใหญ่จะกลับมาพัฒนาหมู่บ้านและสืบทอดวัฒนธรรมชนเผ่าปกากะญอและประกอบอาชีพดั้งเดิม คือ การทำนา การเลี้ยงหมูดำ การปลูกผัก การทอผ้า เป็นต้น สอดคล้องกับงานวิจัยของวุฒิชัย สายบุญจง (2561) เรื่องชุมชนเข้มแข็งในทัศนะของชาวมุสลิมชนนิกายชีอะฮ์บ้านปลายคลองบางโพธิ์เหนือ หมู่ที่ 3 ตำบลบางโพธิ์เหนือ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี พบว่า ชุมชนเข้มแข็งมีอิสระในการจัดการทรัพยากรของชุมชน ไม่เป็นหนี้ ชุมชนไม่ตกอยู่ภายใต้อำนาจของภายนอกและยึดคำสอนของบรรพบุรุษ มีความมั่นใจในศักยภาพของชุมชนในการแก้ปัญหา รู้จักช่วยเหลือแบ่งปันกัน เสียสละเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม พึ่งพาอาศัยกันและกันได้เป็นอย่างดีเป็นส่งผลต่อความเข้มแข็งภายในชุมชน

5) ปัจจัยด้านยึดหลักพัฒนาบนพื้นฐานแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงพบว่า ชุมชนมีการจัดระบบพื้นที่ด้านพื้นที่ทำกิน พื้นที่ใช้สอย พื้นที่ป่าชุมชน ผ่านการที่มีผู้นำที่มีความเข้าใจในการพัฒนาตามหลักแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง สามารถปรับวิธีคิดส่งต่อสู่ลูกบ้านในการพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาท ใช้สติ ความไม่โลภเป็นเครื่องนำทาง โดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนใช้ความรู้ ความรอบคอบและคุณธรรมประกอบการวางแผนการตัดสินใจและการกระทำ สอดคล้องกับพยอม วงศ์สารศรี และคณะ (2555) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการส่งเสริมงานวิจัยภายใต้แผนการวิจัยการเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชนในพื้นที่ตำบลโคกโคเต่า อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า ด้านความเข้มแข็งด้านสภาพแวดล้อมมีกลุ่มที่เริ่มตระหนักถึงสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่ถูกทำลายด้วยสารเคมี จึงให้ความสนใจพัฒนาปุ๋ยอินทรีย์ เกษตรกรส่วนหนึ่งที่เข้าร่วมโครงการพัฒนาทำนาข้าวอินทรีย์มีจิตตระหนักรู้ด้านการทำเกษตรกรรมอินทรีย์และได้รับความรู้อย่างครบวงจร มีแนวทางการเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชนในพื้นที่ คือ การให้คนในชุมชนเป็นผู้ริเริ่มศึกษาเรียนรู้ชุมชนของตนเองอย่างลึกซึ้ง ดังนั้น การส่งเสริมให้คนในชุมชนเกิดการเรียนรู้ มีวิธีคิดใหม่ จะต้องพัฒนาชุมชนให้เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นตัวกำกับในการดำรงชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชน

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากผลการวิจัยทำให้ทราบว่า ชุมชนต้นแบบบ้านป่าดิงงามเป็นชุมชนเข้มแข็งและพึ่งตนเองได้ เพราะประกอบด้วยปัจจัยสำคัญ ดังนี้ 1) ผู้นำเป็นชนเผ่าที่มีภาวะผู้นำ 2) ชุมชนมีความศรัทธาและเชื่อมั่นผู้นำ 3) ชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหาร 4) การร่วมคิด ร่วมทำงาน ร่วมแก้ปัญหาตนเองในชุมชน 5) การขอความช่วยเหลือเฉพาะในส่วนที่

มีความจำเป็นเท่านั้น 6) การมีกฎระเบียบของหมู่บ้าน 7) การยึดมั่นในคำสอนของบรรพบุรุษ ไม่ขายที่ดินให้กับคนนอก 8) ความสัมพันธ์ของคนในสังคมมีลักษณะแบบเครือญาติ มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน 9) การยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง ปัจจัยทั้ง 9 ประการ สามารถสรุปเป็นคุณลักษณะ 3 ด้าน ดังแสดงในแผนภาพต่อไปนี้

ภาพ 1 ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งและพึ่งตนเองของชุมชนต้นแบบบ้านป่าดิงงาม

สรุป

ชุมชนบ้านป่าดิงงาม ตำบลปึงโค้ง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นชนเผ่าปกาเกอญอซึ่งเป็นชุมชนชาติพันธุ์ที่มีความเข้มแข็ง มีความเคารพในธรรมชาติผ่านการเคารพผีบรรพบุรุษ อาชีพหลัก ได้แก่ ทำนา ปลุกข้าว อาชีพรอง คือ ปลุกพืชเศรษฐกิจ เลี้ยงสัตว์ และทอผ้า มีการกำหนดขอบเขตพื้นที่ที่อยู่อาศัยที่ทำกิน ป่าชุมชน ป่าอนุรักษ์และป่าชุมชนใช้สอยซึ่งพื้นที่ทำกินแยกจากที่อยู่อาศัยและเป็นแนวกันชนระหว่างที่อยู่อาศัยกับพื้นที่ป่าสะท้อนความสัมพันธ์มนุษย์กับธรรมชาติ “คนอาศัยอยู่ร่วมกับป่า” จากความอุดมสมบูรณ์ดังกล่าวส่งผลสู่ชุมชนมี “ธนาคารอาหารชุมชน” เป็นสิ่งสะท้อนคุณภาพชีวิตที่มีแหล่งอาหารที่สมบูรณ์และการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางในการดำรงชีวิตร่วมกับธรรมชาติ

ส่วนด้านปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งและพึ่งตนเองของชุมชนประกอบด้วย

1) ผู้นำชุมชนอุทิศตนและมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ตัวชี้วัดชุมชนมีความรักความสามัคคีเกื้อหนุนกัน 2) ชุมชนยอมรับบทบาทของคณะกรรมการชุมชน โดยชุมชนมีการตัดสินใจแก้ไขปัญหาาร่วมกันโดยส่วนรวม 3) มีกระบวนการบริหารงานในชุมชนที่ชัดเจน ทำให้ชุมชนมีความมั่นคงและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน 4) ชุมชนมีศักยภาพในการพึ่งพาตนเองสูง สมาชิกในชุมชนมีความมั่นคงในอาชีพและรายได้ในครัวเรือน 5) ชุมชนได้รับการจัดสรรงบประมาณจากเทศบาล มีการรวมกลุ่มเพื่อดำเนิน

กิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนอย่างต่อเนื่อง 6) ชุมชนมีลักษณะพื้นที่ทางกายภาพของชุมชนที่เอื้ออำนวยต่อการรวมกลุ่ม ทำให้ชุมชนได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก 7) ชุมชนกับเครือข่ายมีความร่วมมือกัน มีความทั่วถึงทางด้านสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ 8) ชุมชนยึดคำสอนบรรพบุรุษเข้มแข็ง ชุมชนปฏิบัติตามคำสอนบรรพบุรุษเข้มแข็งในจารีตประเพณีของตน 9) ชุมชนยึดหลักการพัฒนาบนพื้นฐานแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ชุมชนดำเนินแนวทางโดยปฏิบัติตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

เอกสารอ้างอิง

- ปรียาภา เมืองนก. (2557). *กระบวนการบริหารจัดการชุมชนเมืองที่นำไปสู่ชุมชนเข้มแข็ง: กรณีศึกษาชุมชนหมู่บ้านจัดสรร เขตปริมณฑล*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พยอม วงศ์สารศรี และคณะ. (2555). *การสังเคราะห์งานวิจัยภายใต้แผนการวิจัยการเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชนในพื้นที่ตำบลโคกโคเฒ่า อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี*. รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2540). *วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์*, พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร: สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- พริยา เสนะรัตน์ (2555). *กระบวนการสร้างชุมชนเข้มแข็งอย่างมีส่วนร่วมกรณีศึกษาชุมชนรอบโรงไฟฟ้าวังน้อย อำเภอลำลูกเกด จังหวัดพระนครศรีอยุธยา*. การค้นคว้าอิสระปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- ภาวิดา เจริญจินดารัตน์ และดวงกมล ปานรศทิพ ธรรมาธิวัฒน์. (2561). งานวิจัยท้องถิ่นเพื่อความเข้มแข็งของชุมชน. *วารสารเกษตรพระจอมเกล้า*. 36 (2), 152-161.
- รพีภัทร์ สุขสมเกษม. (2559). *ปัจจัยที่มีผลต่อการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนกรณีศึกษาชุมชนในเขตเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี*. การค้นคว้าอิสระปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วุฒิชัย สายบุญจง. (2561). ชุมชนเข้มแข็งในทัศนะของชาวชุมชน กรณีศึกษาบ้านปลายคลองบางโพธิ์เหนือ หมู่ที่ 3 ตำบลบางโพธิ์เหนือ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี. *วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์ (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)*. 8 (1), 119-129.

- สรุติ จันทะสิม. (2556). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นกรณีศึกษาเทศบาลอ้อมน้อย อำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร. ภาคนิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2555). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559)*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี.
- _____. (2560). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564)*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี.
- องอาจ เดชา. (10 กันยายน 2555). เรียนรู้วิถีชุมชนป่าดงงาม ผ่านมิติ ธรรม.การฟื้นฟูวิถีชีวิตชาวกะเหรี่ยง (ตอน 1). สืบค้นเมื่อ 15 สิงหาคม 2563, จาก https://www.sac.or.th/databases/ethnicedb/news_detail.php?id=1346
- Castillo, I., et al. (2018). Relationships between Personal Values and Leadership Behaviors in Basketball Coaches. *Frontiers in Psychology*. 9, 1661. DOI: org/10.3389/fpsyg.2018.01661
- Kaplan, B. and Manchester, J. (2018). *The Power of Vulnerability: How to Create a Team of Leaders by Shifting Inward*. Austin, TX: Greenleaf Book Group Press.

ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลการพัฒนาบุคลากร
ขององค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม
Factors Affecting the Effectiveness of Personnel
Development of Sub-district Administrative Organizations in
Bang Len District, Nakhon Pathom Province

สนธยา ละอองนวล¹, สมเดช มุงเมือง^{*2}

Sonthaya Laoongnuan¹, Somdet Mungmaung²

หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

Master of Public Administration Program in Public Administration,

Graduate School, Western University

Corresponding Author, E-mail: somdet.mu@western.ac.th*

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาปัจจัยที่นำไปสู่การพัฒนาบุคลากรและกระบวนการพัฒนาบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม 2) เพื่อศึกษาประสิทธิผลของการพัฒนาบุคลากร 3) เพื่อศึกษาปัจจัยนำไปสู่การพัฒนาบุคลากรและกระบวนการพัฒนาบุคลากรที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของการพัฒนาบุคลากร เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง 162 คน โดยสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิจากบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบล 8 แห่ง ในอำเภอบางเลน สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ

ผลการศึกษา พบว่า 1) ปัจจัยที่นำไปสู่การพัฒนาบุคลากร ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.19$; S.D.=0.45) โดยด้านขนาดและความซับซ้อนขององค์การ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ การสนับสนุนของผู้บริหาร ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ผลการปฏิบัติงานด้านอื่น ๆ ของการบริหารทรัพยากรบุคคล หลักการเรียนรู้ ความ

มุ่งมั่นของฝ่ายทรัพยากรบุคคล และความรู้ทางพฤติกรรมศาสตร์ ส่วนกระบวนการพัฒนาบุคลากร ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.11$; $S.D.=0.47$) โดยดำเนินการพัฒนาบุคลากร มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ การประเมินความต้องการพัฒนาบุคลากร การออกแบบแผนงาน/โครงการ/หลักสูตรการพัฒนาบุคลากร การติดตามและประเมินผลการพัฒนาบุคลากร 2) ประสิทธิภาพของการพัฒนาบุคลากร ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.24$; $S.D.=0.37$) โดยด้านการปรับปรุงประสิทธิภาพการทำงาน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ การพัฒนาศักยภาพบุคลากรให้ก้าวหน้า และการเพิ่มความรู้ ทักษะ นำวิธีการและเทคโนโลยีมาใช้ในการปฏิบัติงาน และ 3) ปัจจัยที่นำไปสู่การพัฒนาบุคลากรด้านความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี และกระบวนการพัฒนาบุคลากรด้านการดำเนินการพัฒนาบุคลากร ส่งผลต่อประสิทธิผลของการพัฒนาบุคลากร สามารถพยากรณ์ได้ร้อยละ 45.0 ($R^2=0.450$) และมีความสัมพันธ์เชิงบวก ($r=0.589$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 องค์ความรู้จากการวิจัย คือ การพัฒนาบุคลากรควรยึดแนวทางให้บุคลากรเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล และควรปรับพฤติกรรมและทัศนคติของบุคลากรให้เห็นความสำคัญของการพัฒนาบุคลากร

คำสำคัญ: ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผล; การพัฒนาบุคลากร; องค์การบริหารส่วนตำบล

Abstract

The objectives of this study are 1) to investigate the factors promoting personnel development and personnel development process of sub-district administrative organizations in Bang Len District, Nakhon Pathom Province; 2) to examine the effectiveness of personnel development; and 3) to discover the factors promoting personnel development and personnel development process that affect effectiveness of personnel development. This quantitative research deploys questionnaire for data collection with 162 samples selected by stratified sampling from personnel in 8 sub-district administrative organizations of Bang Len District, Nakhon Pathom Province. The statistics for data analysis are frequency, percentage, mean, standard deviation, and multiple linear regressions.

The results reveal that 1) the factors promoting personnel development, in overall, shows the mean score at the high level ($\bar{X}=4.19$; S.D.=0.45) in which organizational size and complexity show the highest mean, followed by top management support, technological advances, performances of other human resource functions, learning principles, commitment from specialists and generalists, and behavioral science knowledge. The personnel development process, in overall, shows the mean score at the high level ($\bar{X}=4.11$; S.D.=0.47) in which personnel development procedure shows the highest mean score, followed by personnel development need analysis, designing personnel development action plan/projects/curriculum, and monitoring and evaluating outcome of personnel development. 2) The effectiveness of personnel development, in overall, is rated at the highest level ($\bar{X}=4.24$; S.D.=0.37) in which performance effectiveness improvement shows the highest mean, followed by personnel potential development for career advancement, empowering knowledge and up skilling, deploying methods and technologies in job performance. 3) The factors promoting personnel development in regard to technological advances and human development process in regard to human development procedure show an effect towards effectiveness of personnel development and could be predicted at 45% ($R^2=0.450$). They also show a positive relationship ($r=0.589$) at the significance level of .05. The body of knowledge indicates that personnel development should focus on personnel-centered approach by considering individual differences, and transforming personnel behavior and attitude to value personnel development.

Keywords: Factor Effectiveness; Personnel Development; Sub-district Administrative Organization

บทนำ

สภาพแวดล้อมการแข่งขันในปัจจุบันมีความจำเป็นที่ผู้บริหารต้องยกระดับทักษะและประสิทธิภาพของบุคลากรและตนเอง การปรับปรุงอย่างต่อเนื่องดังกล่าว

ช่วยเพิ่มประสิทธิผลทั้งส่วนบุคคลและองค์การ ทำให้บุคลากรในองค์การมีประโยชน์มากขึ้นในงานปัจจุบันและเตรียมบุคลากรให้พร้อมรับความรับผิดชอบใหม่ (Bateman & Snell, 2015) การพัฒนาบุคลากรเป็นกระบวนการช่วยให้บุคลากรขององค์การพัฒนาขีดความสามารถในการปฏิบัติงานสำหรับบทบาทในปัจจุบันและอนาคต ทั้งเป็นการดึงศักยภาพภายในมาใช้ทั้งในการพัฒนาตนเองและองค์การ (Mathis, et al., 2014) การพัฒนาบุคลากรมีความสำคัญมากสำหรับองค์การตั้งแต่ขนาดเล็กไปจนถึงขนาดใหญ่ เนื่องจากเป็นที่ทราบว่ามีธุรกิจใดที่สามารถดำรงอยู่ได้อย่างสมบูรณ์โดยปราศจากมนุษย์ และหนึ่งในหน้าที่หลักของการพัฒนาบุคลากร คือ การมีส่วนร่วมของพนักงานเพื่อให้ยอดขายเติบโตและทำกำไรได้ (Okoye & Ezejiofor, 2013) มีหลักฐานเชิงประจักษ์จากผลงานวิจัยของอากูและโอกิริกิ (Agwu & Ogiriki, 2014) พอทนุรุและซาฮู (Potnuru & Sahoo, 2016) โอทูและมิชรา (Otoo & Mishra, 2018) คารีม (Kareem, 2019) โอลาโอเซบิกัน (Olaosebikan, 2020) และฮิเนโลและคณะ (Hinelo, et al., 2021) ที่บ่งชี้ว่า การพัฒนาบุคลากรส่งผลในทางบวกต่อประสิทธิภาพของพนักงาน ซึ่งจะเป็เครื่องมือในการปรับปรุงประสิทธิผลขององค์การ ดังนั้น การพัฒนาบุคลากรจึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาองค์การให้ก้าวหน้าและพัฒนาศักยภาพของตนเอง โดยการพัฒนาบุคลากรที่สำคัญ คือ บุคคลทุกคนมีศักยภาพของตนเองที่สามารถพัฒนาให้เพิ่มพูนขึ้นได้ทั้งด้านความรู้ ทักษะและทัศนคติ การพัฒนาบุคลากรจะต้องดำเนินการอย่างเป็นกระบวนการต่อเนื่อง เป็นระบบตั้งแต่การสรรหา การคัดเลือกสู่ระบบการพัฒนาขององค์การ วิธีการในการพัฒนาบุคคลมีหลายวิธี จะต้องเลือกใช้ให้เหมาะสมกับลักษณะของบุคคลและภารกิจขององค์การ โดยการจัดให้มีระบบการประเมิน การพัฒนาความสามารถของบุคคลเป็นระยะ ๆ เพื่อพัฒนาบุคคลบางกลุ่มให้มีความสามารถเพิ่มขึ้น และสนับสนุนให้ผู้มีความรู้ความสามารถสูงได้ก้าวหน้าไปสู่ตำแหน่งใหม่ที่ต้องใช้ความสามารถสูงขึ้น การพัฒนาบุคคลจะต้องทำทุกด้าน คือ สุขภาพอนามัย ความรู้ ความสามารถจิตใจและคุณธรรมควบคู่กันไป และองค์การต้องคำนึงถึงความมั่นคงและความก้าวหน้าของบุคคลควบคู่กับความก้าวหน้าขององค์การ (ชัชวาล อรวงศ์ศุภทัต, 2552)

จากรายงานสรุปผลการประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ทั่วประเทศ ประจำปี พ.ศ. 2564 (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2564) พบว่า ด้านที่ 2 การบริหารงานบุคคลและกิจการสภา ตัวชี้วัดที่ 29 การพัฒนาองค์ความรู้ (Knowledge Management) บุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้รับการพัฒนาองค์ความรู้จากการอบรม การฝึกอบรมหรือสัมมนา ในปีงบประมาณ พ.ศ.

2563 มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{X}=3.70$; $S.D.=1.81$) จากผลการประเมินดังกล่าว มีความจำเป็นต้องจัดการปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละแห่งต้องดำเนินการพัฒนาองค์ความรู้ของบุคลากรให้มากขึ้น ซึ่งการพัฒนาบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดนครปฐม มีความหลากหลายเพราะมีทั้งความเป็นชุมชนเมืองและชนบท และมีทั้งข้าราชการที่บรรจุใหม่แล้วยังไม่มีประสบการณ์หรือพนักงานจ้างที่รับเข้าทำงานใหม่ รวมถึงกฎหมาย ระเบียบ แนวทางการปฏิบัติงานที่มีการปรับปรุง แก้ไขและเพิ่มเติม ดังนั้น เพื่อให้องค์การบริหารส่วนตำบลปฏิบัติตามภารกิจสำเร็จตามระเบียบและทันต่อการเปลี่ยนแปลงของกฎหมาย ระเบียบ แนวทางการปฏิบัติงาน ภายใต้กระแสแห่งการปฏิรูประบอบราชการ และการเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีการบริหารจัดการยุคใหม่ ผู้นำหรือผู้บริหารองค์การต่าง ๆ ต้องมีความตื่นตัวและเกิดความพยายามปรับตัวในรูปแบบต่าง ๆ โดยเฉพาะการเร่งรัดพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และองค์การ การปรับเปลี่ยนวิธีคิด วิธีการทำงานเพื่อแสวงหารูปแบบ และนำระบบมาตรฐานในระดับต่าง ๆ มาพัฒนาองค์การ ซึ่งนำไปสู่แนวคิดการพัฒนากระบวนการความรู้ภายในองค์การ เพื่อให้้องค์การสามารถใช้และพัฒนาความรู้ที่มีอยู่ภายในองค์การได้อย่างมีประสิทธิภาพ และปรับเปลี่ยนวิทยาการความรู้ใหม่มาใช้กับองค์การได้อย่างเหมาะสม จึงจำเป็นต้องพัฒนาบุคลากรในองค์การบริหารส่วนตำบล โดยมีการจัดทำแผนพัฒนาบุคลากรในทุกองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งองค์การบริหารส่วนตำบลแต่ละแห่งมีปัจจัยหรือปัญหาที่ส่งผลต่อการพัฒนาบุคลากรที่แตกต่างกัน นำมาซึ่งการแก้ไขปัญหาและแนวทางในการพัฒนาบุคลากร จากความเป็นและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว จึงเป็นที่มาของการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการพัฒนาบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม เพื่อเป็นแนวทางในการนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่นำไปสู่การพัฒนาบุคลากรและกระบวนการพัฒนาบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม
2. เพื่อศึกษาประสิทธิผลของการพัฒนาบุคลากร องค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม
3. เพื่อศึกษาปัจจัยนำไปสู่การพัฒนาบุคลากรและกระบวนการพัฒนาบุคลากรที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของการพัฒนาบุคลากร องค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม

ระเบียบวิธีวิจัย

รูปแบบการวิจัยใช้การวิจัยเชิงปริมาณ โดยมีขั้นตอนการดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ บุคลากรที่ปฏิบัติงานในองค์การบริหารส่วนตำบล 8 แห่ง ในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม จำนวนบุคลากร 280 คน โดยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามสูตรการคำนวณของเครจซีและมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 162 คน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified Sampling) ผู้วิจัยได้แบ่งกลุ่มประชากรตามหน่วยงานที่สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลจำนวน 8 แห่ง แล้วสุ่มตัวอย่างง่าย (Simple Random Sampling) เพื่อให้ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างตามสัดส่วนของขนาดกลุ่มตัวอย่างและกลุ่มประชากร โดยใช้วิธีจับสลากรายชื่อประชากรในหน่วยงานย่อย

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถาม แบ่งเป็น 5 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับลักษณะทางประชากรศาสตร์ของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนที่ 2 เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่นำไปสู่การพัฒนาบุคลากร ส่วนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ส่วนที่ 4 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับประสิทธิผลของการพัฒนาบุคลากร ส่วนที่ 5 ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับการพัฒนาบุคลากร

แบบสอบถามส่วนที่ 2 ส่วนที่ 3 และส่วนที่ 4 เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามแบบของลิเคิร์ต (Likert's Scale) ซึ่งกำหนดความหมาย ดังนี้ 5 หมายถึง ความคิดเห็นระดับมากที่สุด 4 หมายถึง ความคิดเห็นระดับมาก 3 หมายถึง ความคิดเห็นระดับปานกลาง 2 หมายถึง ความคิดเห็นระดับน้อย และ 1 หมายถึง ความคิดเห็นระดับน้อยที่สุด การแปลผลแบบสอบถามส่วนนี้ได้ใช้ค่าเฉลี่ยตามเกณฑ์คะแนน ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด และบุญส่ง นิลแก้ว, 2535: 24) ค่าเฉลี่ย 4.21-5.00 หมายถึง ความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 3.41-4.20 หมายถึง ความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 2.61-3.40 หมายถึง ความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย 1.81-2.60 หมายถึง ความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย และค่าเฉลี่ย 1.00-1.80 หมายถึง ความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

สำหรับการตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถาม ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Index of Item Objective Congruence; IOC) เท่ากับ 0.92 อยู่ในเกณฑ์มีคุณสมบัติและค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของ

แบบสอบถามทั้งฉบับมีค่า Cronbach's Alpha=0.845 อยู่ในเกณฑ์ยอมรับได้ (ธานินทร์ ศิลป์จารุ, 2549)

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนต่อไปนี้ 1) ขอนหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเวสเทิร์นถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล 2) ผู้วิจัยแจกแบบสอบถามเก็บข้อมูลด้วยตนเอง 3) การตรวจสอบความสมบูรณ์ของการตอบแบบสอบถามที่ได้รับคืน และ 4) การจัดหมวดหมู่ของข้อมูลเพื่อนำไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ทำการประมวลผลข้อมูลทางสถิติด้วยคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Linear Regression)

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัยที่ 1 เพื่อศึกษาปัจจัยที่นำไปสู่การพัฒนาบุคลากรและกระบวนการพัฒนาบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ปัจจัยที่นำไปสู่การพัฒนาบุคลากรผลการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏ ดังตารางต่อไปนี้

ปัจจัยที่นำไปสู่การพัฒนาบุคลากร	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	ลำดับ
1. การสนับสนุนของผู้บริหาร	4.17	0.58	มาก	2
2. ความมุ่งมั่นของฝ่ายทรัพยากรบุคคล	4.06	0.57	มาก	6
3. ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี	4.16	0.50	มาก	3
4. ขนาดและความซับซ้อนขององค์การ	4.20	0.56	มาก	1
5. ความรู้ทางพฤติกรรมศาสตร์	4.00	0.54	มาก	7
6. หลักการเรียนรู้	4.09	0.62	มาก	5
7. ผลการปฏิบัติงานด้านอื่น ๆ ของการบริหารทรัพยากรบุคคล	4.15	0.57	มาก	4
รวม	4.19	0.45	มาก	

ตาราง 1 ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่นำไปสู่การพัฒนาบุคลากร

จากตาราง 1 พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่นำไปสู่การพัฒนาบุคลากร ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.19$; S.D.=0.45) โดยปัจจัยด้านขนาดและความซับซ้อนขององค์กร มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.20$; S.D.=0.56) รองลงมา คือ ด้านการสนับสนุนของผู้บริหาร อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.17$; S.D.=0.58) ด้านความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.16$; S.D.=0.50) ด้านผลการปฏิบัติงานด้านอื่น ๆ ของการบริหารทรัพยากรบุคคล อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.15$; S.D.=0.57) ด้านหลักการเรียนรู้ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.09$; S.D.=0.62) ด้านความมุ่งมั่นของฝ่ายทรัพยากรบุคคล อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.06$; S.D.=0.57) และด้านความรู้ทางพฤติกรรมศาสตร์ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.00$; S.D.=0.54) ตามลำดับ

กระบวนการพัฒนาบุคลากร ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏ ดังตารางต่อไปนี้

กระบวนการพัฒนาบุคลากร	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	ลำดับ
1. การประเมินความต้องการพัฒนาบุคลากร	4.13	0.56	มาก	2
2. การออกแบบ แผนงาน โครงการ และหลักสูตรในการพัฒนาบุคลากร	4.12	0.55	มาก	3
3. การดำเนินการพัฒนาบุคลากร	4.15	0.50	มาก	1
4. การติดตามและประเมินผลการพัฒนาบุคลากร	4.04	0.53	มาก	4
รวม	4.11	0.47	มาก	

ตาราง 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาบุคลากร

จากตาราง 2 พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาบุคลากร ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.11$; S.D.=0.47) โดยกระบวนการพัฒนาบุคลากร ขั้นตอนการดำเนินการพัฒนาบุคลากร มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.15$; S.D.=0.50) รองลงมา คือ การประเมินความต้องการพัฒนาบุคลากร อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.13$; S.D.=0.56) การออกแบบ แผนงาน โครงการและหลักสูตรในการพัฒนาบุคลากร อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.12$; S.D.=0.55) และการติดตามและ

ประเมินผลการพัฒนาบุคลากร อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.04$; S.D.=0.53) ตามลำดับ

วัตถุประสงค์การวิจัยที่ 2 เพื่อศึกษาประสิทธิผลของการพัฒนาบุคลากร องค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏ ดังตารางต่อไปนี้

ประสิทธิผลของการพัฒนา บุคลากร	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	ลำดับ
1. การปรับปรุงประสิทธิภาพการทำงาน	4.28	0.43	มากที่สุด	1
2. การเพิ่มความรู้ ทักษะ นำวิธีการและเทคโนโลยีมาใช้ในการปฏิบัติงาน เพื่อป้องกันความ ล้าสมัย	4.19	0.42	มาก	3
3. การพัฒนาศักยภาพของบุคลากร ให้ก้าวหน้าและสามารถดำรง ตำแหน่งที่สูงขึ้น	4.24	0.46	มากที่สุด	2
รวม	4.24	0.37	มากที่สุด	

ตาราง 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิผลของการพัฒนาบุคลากร

จากตาราง 3 พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิผลของการพัฒนาบุคลากร ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.24$; S.D.=0.37) โดยด้านการปรับปรุงประสิทธิภาพการทำงาน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.28$; S.D.=0.43) รองลงมา คือ การพัฒนาศักยภาพของบุคลากรให้ก้าวหน้าและสามารถดำรงตำแหน่งสูงขึ้น อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.24$; S.D.=0.46) และการเพิ่มความรู้ ทักษะ นำวิธีการและเทคโนโลยีมาใช้ในการปฏิบัติงาน เพื่อป้องกันความล้าสมัย อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.19$; S.D.=0.42) ตามลำดับ

วัตถุประสงค์การวิจัยที่ 3 เพื่อศึกษาปัจจัยนำไปสู่การพัฒนาบุคลากรและกระบวนการพัฒนาบุคลากรที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของการพัฒนาบุคลากร องค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม สมมติฐาน “ปัจจัยที่นำไปสู่การพัฒนาบุคลากรและกระบวนการพัฒนาบุคลากรส่งผลต่อประสิทธิผลของการพัฒนา

บุคลากร องค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ” ในการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณของปัจจัยที่นำไปสู่การพัฒนาบุคลากร และกระบวนการพัฒนาบุคลากรส่งผลต่อประสิทธิผลของการพัฒนาบุคลากร ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณและเลือกตัวแปรโดยวิธีเพิ่มตัวแปรอิสระแบบขั้นตอน (Stepwise Regression) โดยการกำหนดตัวแปร X ปัจจัยที่นำไปสู่การพัฒนาบุคลากรและกระบวนการพัฒนาบุคลากรเป็นตัวแปรอิสระ ดังนี้ ปัจจัยที่นำไปสู่การพัฒนาบุคลากร กำหนดตัวแปร ได้แก่ X_1 = ด้านการสนับสนุนของผู้บริหาร X_2 = ด้านความมุ่งมั่นจากผู้เชี่ยวชาญ X_3 = ด้านความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี X_4 = ด้านความซับซ้อนขององค์การ X_5 = ด้านความรู้ทางพฤติกรรมศาสตร์ X_6 = ด้านหลักการเรียนรู้ X_7 = ผลการปฏิบัติงานด้านอื่น ๆ ของการบริหารทรัพยากรบุคคล ส่วนกระบวนการพัฒนาบุคลากร กำหนดตัวแปร ได้แก่ X_8 = การประเมินความต้องการพัฒนาบุคลากร X_9 = การออกแบบแผนงานโครงการและหลักสูตรในการพัฒนาบุคลากร X_{10} = การดำเนินการพัฒนาบุคลากร X_{11} = การติดตามและประเมินผลการพัฒนาบุคลากร การทดสอบความเป็นอิสระของตัวแปรอิสระไม่มีปัญหาตัวแปรอิสระสัมพันธ์กันเอง (Multicollinearity) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏ ดังตารางต่อไปนี้

ตัวแปร	B	S.E.	Beta	t
ค่าคงที่ (Constant)	1.886	0.207	-	9.096*
ปัจจัยที่นำไปสู่การพัฒนาบุคลากร				
- ด้านความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี	0.284	0.052	0.382	5.452*
กระบวนการพัฒนาบุคลากร				
- ด้านการดำเนินการพัฒนาบุคลากร	0.282	0.052	0.381	5.442*

หมายเหตุ: N= 162, R^2 = 0.450, Adj R^2 = 0.443, S.E. est= 0.27572, F= 65.014, Sig of F= 0.000,

*ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05, a. ตัวแปรตาม: ประสิทธิภาพของการพัฒนาบุคลากร

ตาราง 4 ผลวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณของปัจจัยที่นำไปสู่การพัฒนาบุคลากรและกระบวนการพัฒนาบุคลากรที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของการพัฒนาบุคลากร

จากตาราง 4 พบว่า ปัจจัยที่นำไปสู่การพัฒนาบุคลากรด้านความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี และกระบวนการพัฒนาบุคลากรด้านการดำเนินการพัฒนาบุคลากร ซึ่งเป็น

ตัวแปรอิสระสามารถพยากรณ์ได้ว่า เป็นตัวแปรที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของการพัฒนาบุคลากร องค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม สามารถพยากรณ์ได้ร้อยละ 45.0 ($R^2=0.450$) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ที่ปรับแก้แล้ว เท่ากับร้อยละ 44.3 ($Adj R^2=0.443$) และมีค่าความคลาดเคลื่อนในการพยากรณ์ เท่ากับ 0.27572 ($S.E.est=0.27572$) ดังนั้น สามารถเขียนสมการ (Model) การถดถอยพหุคูณเชิงเส้นในการพยากรณ์ประสิทธิผลของการพัฒนาบุคลากร องค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ในรูปคะแนนดิบได้ ดังนี้ $Y=a+bx_3+bx_{10}$

ประสิทธิผลของการพัฒนาบุคลากร = $1.886+0.284$ (ด้านความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี) $+0.282$ (การดำเนินการพัฒนาบุคลากร)

จากสมการอธิบายได้ว่า ปัจจัยที่นำไปสู่การพัฒนาบุคลากร ด้านความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี และกระบวนการพัฒนาบุคลากรด้านการดำเนินการพัฒนาบุคลากร ซึ่งเป็นตัวแปรอิสระสามารถพยากรณ์ได้ว่า เป็นตัวแปรที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของการพัฒนาบุคลากรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ กล่าวคือ เมื่อปัจจัยที่นำไปสู่การพัฒนาบุคลากรด้านความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี และกระบวนการพัฒนาบุคลากรด้านการดำเนินการพัฒนาบุคลากร มีค่าเพิ่มขึ้น 1 คะแนน คะแนนประสิทธิผลของการพัฒนาบุคลากร เพิ่มขึ้นเท่ากับ $1.886+0.284+0.282$ คะแนน ในขณะที่ตัวแปรปัจจัยที่นำไปสู่การพัฒนาบุคลากรในสมการมีค่าคงที่ 1.886

ผู้วิจัยได้ตรวจสอบผลการวิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่นำไปสู่การพัฒนาบุคลากรด้านความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีกับกระบวนการพัฒนาบุคลากรด้านการดำเนินการพัฒนาบุคลากร เกณฑ์การแปลความหมายของระดับความสัมพันธ์ใช้เกณฑ์ของอิงเคิล และคณะ (Hinkle, et al., 2003) ดังนี้ .90 ถึง 1.00 (−0.90 ถึง −1.00) = ความสัมพันธ์สูงมากในทางบวก (ทางลบ), 0.70 ถึง 0.90 (−0.70 ถึง −0.90) = ความสัมพันธ์สูงในทางบวก (ทางลบ), 0.50 ถึง 0.70 (−0.50 ถึง −0.70) = ความสัมพันธ์ปานกลางในทางบวก (ทางลบ), 0.30 ถึง 0.50 (−0.30 ถึง −0.50) = ความสัมพันธ์ทางบวก (ทางลบ) ต่ำ, 0.00 ถึง 0.30 (0.00 ถึง −0.30) = ความสัมพันธ์เล็กน้อยในทางบวก (ทางลบ) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏ ดังตารางต่อไปนี้

ประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่	r	P	การแปล ความหมาย
ปัจจัยที่นำไปสู่การพัฒนาบุคลากร			
- ด้านความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี	0.589**	0.000	ปานกลาง
กระบวนการพัฒนาบุคลากร			
- ด้านการดำเนินการพัฒนาบุคลากร	0.589**	0.000	ปานกลาง

หมายเหตุ: N= 162, ** ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .01

ตาราง 5 ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่นำไปสู่การพัฒนาบุคลากรด้านความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี และกระบวนการพัฒนาบุคลากร ด้านการดำเนินการพัฒนาบุคลากร กับประสิทธิผลของการพัฒนาบุคลากร

จากตาราง 5 พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่นำไปสู่การพัฒนาบุคลากรด้านความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี และกระบวนการพัฒนาบุคลากรด้านการดำเนินการพัฒนาบุคลากรกับประสิทธิผลของการพัฒนาบุคลากร มีค่า r เท่ากับ 0.589** ซึ่งมีค่าเป็นบวก แปลผลได้ว่า ปัจจัยที่นำไปสู่การพัฒนาบุคลากรด้านความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี และกระบวนการพัฒนาบุคลากรด้านการดำเนินการพัฒนาบุคลากร มีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลของการพัฒนาบุคลากรระดับปานกลาง และเป็นไปในทิศทางบวก

สรุปได้ว่า ปัจจัยที่นำไปสู่การพัฒนาบุคลากรด้านความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี และกระบวนการพัฒนาบุคลากรด้านการดำเนินการพัฒนาบุคลากร เป็นตัวแปรที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของการพัฒนาบุคลากร องค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม สามารถพยากรณ์ได้ร้อยละ 45.0 ($R^2=0.450$) และมีความสัมพันธ์กันในทิศทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($r=0.589$) สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

อภิปรายผล

จากสรุปผลการศึกษามีข้อค้นพบที่ผู้วิจัยสามารถนำมาอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ปัจจัยที่นำไปสู่การพัฒนาบุคลากรพบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่นำไปสู่การพัฒนาบุคลากร ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยปัจจัยด้านขนาดและความซับซ้อนขององค์การ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ปัจจัยด้านการสนับสนุน

ของผู้บริหาร ปัจจัยด้านความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ปัจจัยด้านผลการปฏิบัติงานด้านอื่น ๆ ของการบริหารทรัพยากรบุคคล ปัจจัยด้านหลักการเรียนรู้ ปัจจัยด้านความมุ่งมั่นของฝ่ายทรัพยากรบุคคล และปัจจัยด้านความรู้ทางพฤติกรรมศาสตร์ ผลการศึกษาครั้งนี้สอดคล้องกับแนวคิดของมอนดีและโน (Mondy & Noe, 1990) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ว่า ปัจจัยที่สำคัญที่สุดหลายประการที่มีอิทธิพลต่อการฝึกอบรมและการพัฒนา ได้แก่ การสนับสนุนของผู้บริหาร ความมุ่งมั่นจากผู้เชี่ยวชาญเฉพาะและผู้เชี่ยวชาญทั่วไป ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ขนาดและความซับซ้อนขององค์กร ความรู้ทางพฤติกรรมศาสตร์ หลักการเรียนรู้ และผลการปฏิบัติงานด้านอื่น ๆ ของการบริหารทรัพยากรบุคคล วิธีจัดการกับปัจจัยเหล่านี้ นิยามกำหนดว่า องค์กรบรรลุวัตถุประสงค์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์หรือไม่เพียงใด สอดคล้องกับงานวิจัยของโอโคเยและเอเจจิโอฟอร์ (Okoye & Ezejiofor, 2013) พบว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มีความสำคัญมากสำหรับองค์กรตั้งแต่ขนาดเล็กไปจนถึงขนาดใหญ่ เพราะไม่มีธุรกิจใดดำรงอยู่ได้อย่างสมบูรณ์โดยปราศจากมนุษย์ ซึ่งหนึ่งในหน้าที่หลักของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ คือ การมีส่วนร่วมของบุคลากร เพื่อให้ยอดขายมีกำไร อีกประการหนึ่ง คือ วิธีการฝึกอบรมและการพัฒนาที่รวบรวมจากการสัมภาษณ์โดยผู้วิจัย เป็นเพียงเหตุผลของปัญหาที่บริษัทมีเนื่องจากขาดเงินทุน สอดคล้องกับงานวิจัยของนิตา ประพฤติธรรม (2563) พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยปัจจัยด้านความตั้งใจและความมุ่งมั่นในการทำงาน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ปัจจัยด้านเทคนิค วิธีการถ่ายทอดความรู้ ปัจจัยด้านการรับรู้ข้อมูลทางพฤติกรรมศาสตร์ ปัจจัยด้านผลการปฏิบัติงานของหน้าที่หลักด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ปัจจัยด้านการสนับสนุนของผู้บริหารระดับสูง ปัจจัยด้านความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี และปัจจัยด้านขนาดและความซับซ้อนขององค์กร และสอดคล้องกับงานวิจัยของสกล บุญสิน (2560) พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ได้แก่ การสนับสนุนของผู้บังคับบัญชา การขาดแคลนแรงงานที่มีทักษะ ความก้าวหน้าของเทคโนโลยี ความสลับซับซ้อนของโลกในปัจจุบัน การเรียนรู้ตลอดชีวิต รูปแบบการเรียนรู้และแรงจูงใจในการเรียนรู้

2. กระบวนการพัฒนาบุคลากร ผลการศึกษาพบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาบุคลากร ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยกระบวนการพัฒนาบุคลากร ขั้นตอนการดำเนินการพัฒนาบุคลากร มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ขั้นตอนการประเมินความต้องการพัฒนาบุคลากร ขั้นตอนการออกแบบ

แผนงาน โครงการและหลักสูตรในการพัฒนาบุคลากร และขั้นตอนการติดตามและประเมินผลการพัฒนาบุคลากร สอดคล้องกับแนวคิดของเวอร์เนอร์และเดอซิโมน (Werner & DeSimone, 2012) ที่กล่าวว่า องค์การมีกระบวนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การประเมินความต้องการเพื่อหาความจำเป็นในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ 2) การออกแบบ กำหนดแผนงานโครงการและหลักสูตรในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ 3) การดำเนินการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และ 4) การติดตามและการประเมินผลการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ สอดคล้องกับการศึกษาของปัสดา ไตรรัตน์ และธนายุ ภูวิทย์ธร (2564) พบว่า การพัฒนาบุคลากรของพนักงานจัดการงานคลังองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดชุมพรพนักงานมีการพัฒนาบุคลากร โดยภาพรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการจัดการทรัพยากร ภาพรวมอยู่ในระดับมาก

3. ประสิทธิภาพของการพัฒนาบุคลากรพบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพของการพัฒนาบุคลากร ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด โดยด้านการปรับปรุงประสิทธิภาพการทำงาน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ด้านการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรให้ก้าวหน้าและสามารถดำรงตำแหน่งที่ และด้านการเพิ่มความรู้ ทักษะ นำวิธีการและเทคโนโลยีมาใช้ในการปฏิบัติงาน เพื่อป้องกันความล้าสมัย สอดคล้องกับแนวคิดของสุรภี (Surbhi, 2018) ที่กล่าวว่า ประสิทธิภาพ หมายถึง ขอบเขตของสิ่งที่ได้ทำไปแล้วเพื่อให้บรรลุผลตามเป้าหมาย กล่าวคือ ระดับความใกล้ชิดของวัตถุประสงค์ที่บรรลุโดยมีเป้าหมายที่กำหนดไว้ล่วงหน้าเพื่อตรวจสอบศักยภาพของนิติบุคคลทั้งหมด แตกต่างกับคำว่า ประสิทธิภาพ (Efficiency) ซึ่งหมายถึง ความสามารถในการผลิตผลผลิตสูงสุดจากการป้อนข้อมูลที่กำหนดโดยเสียเวลา ความพยายาม เงิน พลังงาน และวัตถุดิบน้อยที่สุด สามารถวัดได้ในเชิงปริมาณโดยการออกแบบและบรรลุอัตราส่วนของปัจจัยนำเข้ากับผลลัพธ์ของทรัพยากรของหน่วยงาน เช่น เงินทุน พลังงาน วัสดุ แรงงาน สอดคล้องกับแนวคิดของแนดเลอร์ (Nadler, 1984) ที่กล่าวว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นการดำเนินการให้พนักงานได้ประสบการณ์และเรียนรู้ในช่วงระยะเวลาหนึ่งในอนาคตที่จะนำมาปรับปรุงความสามารถในการทำงานและส่งเสริมความก้าวหน้าของพนักงานการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้ได้พัฒนาฝีมือและความรู้ พฤติกรรมนี้เป็นเสมือนการปฏิบัติตอบแทนซึ่งกันและกัน และสอดคล้องกับแนวคิดของสุนันทา เลาหนันท์ (2542) ที่กล่าวว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นการพัฒนาบุคลากรเพื่อมุ่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและมีประสิทธิภาพ ดังนี้ 1) เพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพด้านผลผลิตและเพิ่มผลกำไรให้แก่องค์กร ความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิด

ระหว่างความอยู่รอดทางเศรษฐกิจกับผลผลิตขององค์การในทศวรรษนี้ และยังทำให้การเพิ่มผลผลิตกลายเป็นเป้าหมายเชิงกลยุทธ์ขององค์การ 2) เพื่อหลีกเลี่ยงการใช้วิธีการ ทักษะและเทคโนโลยีที่ล้าสมัยในการปฏิบัติงานของทุกระดับในองค์การ โปรแกรมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จะช่วยพัฒนาทักษะในการทำงานตามความถนัดและความสนใจของพนักงานทุกระดับให้ทันสมัย ควบคู่ไปกับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่เปลี่ยนไปและบรรลุมิติวัตถุประสงค์ขององค์การ และ 3) เพื่อพัฒนาศักยภาพของพนักงานให้ก้าวหน้าไปตรงตำแหน่งที่สูงขึ้นในสายงาน สอดคล้องกับการศึกษาของปัสดา ไตรรัตน์ และธนายุ ภูวิทย์ธรร (2564) ที่พบว่า ประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงาน โดยภาพรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด

4. ปัจจัยนำไปสู่การพัฒนาบุคลากรและกระบวนการพัฒนาบุคลากรที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของการพัฒนาบุคลากรพบว่า ในบรรดาปัจจัยที่นำไปสู่การพัฒนาบุคลากร 7 ด้าน พบว่า มีเฉพาะด้านความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี และปัจจัยกระบวนการพัฒนาบุคลากร เฉพาะด้านการดำเนินการพัฒนาบุคลากร เป็นตัวแปรที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของการพัฒนาบุคลากร องค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม สามารถพยากรณ์ได้ร้อยละ 45.0 ($R^2=0.450$) และมีความสัมพันธ์กันในทิศทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ สอดคล้องกับแนวคิดของแฮร์ริสันและเคสเซล (Harrison & Kessels, 2004) ที่กล่าวว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นกระบวนการอย่างหนึ่งในองค์การ ประกอบด้วย การวางแผนและการสนับสนุนอย่างชำนาญ เพื่อจัดให้มีการเรียนรู้ทั้งรูปแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ กระบวนการสร้างความรู้และจัดประสบการณ์ใหม่ ทั้งในสถานที่ปฏิบัติงานและสถานที่อื่น เพื่อความเติบโตก้าวหน้าขององค์การและเพิ่มศักยภาพของบุคลากรผ่านความสามารถในการปรับตัว การร่วมแรงร่วมใจและกิจกรรมที่ก่อให้เกิดความรู้ใหม่ของคนทำงานเพื่อองค์การ ผลการศึกษาครั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของอ็อตโตและมิชรา (Otoo & Mishra, 2018) พบว่า แนวทางปฏิบัติด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์บางอย่างส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการทำงานขององค์กรผ่านอิทธิพลที่มีต่อความสามารถของพนักงาน สอดคล้องกับงานวิจัยของโปเตนุรุและซาฮู (Potnuru & Sahoo, 2016) พบว่า การแทรกแซงของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่เลือกมีผลกระทบต่อการสร้างสมรรถนะของพนักงาน ซึ่งจะเป็นเครื่องมือในการปรับปรุงประสิทธิภาพขององค์กร ความหมายเชิงปฏิบัติจากผลการศึกษาครั้งนี้ศักยภาพในการช่วยผู้มีส่วนได้เสียตัดสินใจของบริษัทผู้ผลิตในการพัฒนากลยุทธ์การปรับปรุงความสามารถของพนักงาน เพื่อกำหนดการ

แทรกแซงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่มีประสิทธิผล และเพื่อเพิ่มความสามารถของพนักงานในการบรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่ต้องการขององค์กร สอดคล้องกับงานวิจัยของรุมมัน และคณะ (Rumman, et al., 2020) พบว่า การฝึกอบรมพนักงานมีผลสูงสุดต่อพนักงาน และสอดคล้องกับงานวิจัยของอ็อตโต และคณะ (Otoo, et al., 2019) พบว่า แนวทางปฏิบัติด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์บางอย่างมีอิทธิพลต่อผลการปฏิบัติงานขององค์กรผ่านผลกระทบต่อประสิทธิภาพของพนักงาน

ผลการศึกษาค้นคว้านี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของศิริบงอร ต่อวิเศษ และไพฑูรย์ ช่วงน้า (2555) พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ทั้ง 7 ด้าน กับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของคณะแพทยศาสตร์มีความสัมพันธ์ในทางบวก โดยปัจจัยที่มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูง ได้แก่ ด้านกระบวนการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ($r = .797$) ด้านทีมงานผู้รับผิดชอบ ($r = .731$) และด้านการสนับสนุนของผู้บริหารระดับสูง ($r = .666$) ตามลำดับ และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ด้านขนาดและความซับซ้อนขององค์กร ($r = .472$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สอดคล้องกับงานวิจัยของสกล บุญสิน (2560) พบว่า ตัวแปรที่ใช้เป็นตัวพยากรณ์ในการอธิบายการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มี 4 ตัวแปรที่มีผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 กล่าวคือ เมื่อวัดจากค่า b ซึ่งพยากรณ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และมีผลในทางบวกกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ได้แก่ รูปแบบการเรียนรู้ การสนับสนุนของผู้บังคับบัญชา การเรียนรู้ตลอดชีวิต และแรงจูงใจในการเรียนรู้ตามลำดับ ส่วนการขาดแคลนแรงงานที่มีทักษะ ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีและความสลับซับซ้อนของโลกในปัจจุบัน ไม่สัมพันธ์และไม่ช่วยในการอธิบายการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์/ตัวแปรอิสระทั้งหมดอธิบายการพัฒนา ทรัพยากรมนุษย์ได้ร้อยละ 63.4 ($R^2 = .634$) ส่วนการทดสอบตัวแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์พบว่าตัวแบบมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และสอดคล้องกับแนวคิดของอาภาพร ฐรี (2537) ที่ว่า อิทธิพลของปัจจัยด้านผู้ปฏิบัติงานและปัจจัยด้านผู้บริหารต่อระดับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของบุคลากรกรมส่งเสริมสหกรณ์ มีความสัมพันธ์กันเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติทั้ง 3 ด้าน ทั้งนี้ ปัจจัยด้านผู้ปฏิบัติงานและปัจจัยด้านผู้บริหารสามารถทำนายระดับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของบุคลากรกรมส่งเสริมสหกรณ์ได้ร้อยละ 25.4

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการผลการวิจัย สามารถสรุปเป็นองค์ความรู้จากการวิจัยออกเป็น 2 ประเด็น ดังนี้

1. ปัจจัยที่นำไปสู่การพัฒนาบุคลากร ควรคำนึงถึงองค์ความรู้ทางพฤติกรรมศาสตร์และหลักการเรียนรู้ โดยให้ความสำคัญกับตัวบุคลากร ยึดบุคลากรเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา และเป็นจุดเริ่มต้นของการหาความจำเป็นของการพัฒนารูปแบบ วิธีการ กิจกรรมที่มีการจูงใจโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ความรู้พื้นฐาน ประสบการณ์ ความรู้ ความสามารถในการพัฒนาบุคลากร

2. กระบวนการการพัฒนาบุคลากร ควรปรับพฤติกรรมและปรับทัศนคติของบุคลากรเพื่อเป็นตัวกระตุ้นในการพัฒนา โดยองค์กรควรชี้ให้เห็นความสำคัญ ความจำเป็นของการพัฒนาตนเอง โดยการหารูปแบบหรือกิจกรรมในการปรับพฤติกรรมและสร้างความตระหนักให้บุคลากรมีความต้องการที่จะพัฒนาตนเองอยู่เสมอ

สรุป

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่นำไปสู่การพัฒนาบุคลากรและกระบวนการพัฒนาบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ศึกษาประสิทธิผลของการพัฒนาบุคลากร เปรียบเทียบความคิดเห็นของบุคลากรที่มีต่อ ประสิทธิผลของการพัฒนาบุคลากร จำแนกตามลักษณะประชากรศาสตร์ และศึกษาปัจจัยนำไปสู่การพัฒนาบุคลากรและกระบวนการพัฒนาบุคลากรที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของการพัฒนาบุคลากร ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่นำไปสู่การพัฒนาบุคลากรและกระบวนการพัฒนาบุคลากร ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ประสิทธิผลของการพัฒนาบุคลากร ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก กลุ่มตัวอย่างที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษาและระยะเวลาในการปฏิบัติงานต่างกัน โดยภาพรวมมีความคิดเห็นต่อประสิทธิผลของการพัฒนาบุคลากร ไม่แตกต่างกัน ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่สังกัดหน่วยงานต่างกันมีความคิดเห็นต่อประสิทธิผลของการพัฒนาบุคลากร แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และยังพบว่า ปัจจัยที่นำไปสู่การพัฒนาบุคลากร ด้านความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี และกระบวนการพัฒนาบุคลากรด้านการดำเนินการพัฒนาบุคลากร ส่งผลต่อประสิทธิผลของการพัฒนาบุคลากร มีความสัมพันธ์กันในทิศทางบวก

เอกสารอ้างอิง

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2564). รายงานสรุปผลการประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (สถ.-อปท.) ประจำปี พ.ศ. 2564 *Local Performance Assessment (LPA) Annual Report 2021* สารสำคัญจากผลการประเมิน LPA ประจำปี พ.ศ. 2564. กรุงเทพมหานคร: กองพัฒนาและ

ส่งเสริมการบริหารงานท้องถิ่น.

ชัชวาล อรวงศ์ศุภทัต. (3 มีนาคม 2552). *ความสำคัญของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์*.

สืบค้นเมื่อ 25 พฤษภาคม 2565, จาก [https://www.tpa.or.th/writer](https://www.tpa.or.th/writer/read_this_book_topic.php?bookID=1314&read=true&count=t)

/read_this_book_topic.php?bookID=1314&read=true&count=t

ธานินทร์ ศิลป์จารุ. (2549). *การวิจัยและการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS*.

กรุงเทพมหานคร: ซีเอ็ดดูเคชั่น.

นิตา ประพุดติธรรม. (2563). ปัจจัยที่มีผลต่อแรงจูงใจซึ่งส่งผลต่อประสิทธิภาพในการ

ปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานอธิการบดีมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

บางเขน. *วารสารบริหารธุรกิจ*. 10 (2), 58-80.

บุญชม ศรีสะอาด และบุญส่ง นิลแก้ว. (2535). การอ้างอิงประชากรเมื่อใช้เครื่องมือ

แบบมาตราส่วนประมาณค่ากับกลุ่มตัวอย่าง. *วารสารการวัดผลการศึกษามศว มหาสารคาม*. 3 (1), 22-25.

ปณัสดา โตรัตน์ และธนายุ ภู่วิทยาธร. (2564). *การพัฒนาบุคลากรเพื่อเพิ่ม*

ประสิทธิภาพในการจัดการงานคลังองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดชุมพร.

การค้นคว้าอิสระปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏสุ

ราษฎร์ธานี.

ศิริบังอร ต่อบุญ และไพฑูรย์ ช่างฉ่ำ. (2555). *ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาทรัพยากร*

มนุษย์ กรณีศึกษา: คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร. วิทยานิพนธ์

ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยนเรศวร.

สกล บุญสิน. (2560). *การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในระบบการคมนาคมขนส่งทางราง*

ของไทย. *วารสารรัฐประศาสนศาสตร์*. 15 (2), 79-110.

สุนันทา เลาหนันท์. (2542). *การบริหารทรัพยากรมนุษย์*. กรุงเทพมหานคร: สถาบัน

ราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.

อาภาพร ฐรี. (2537). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของบุคลากร*

กรมส่งเสริมสหกรณ์. นนทบุรี: สาขาวิชาวิทยาการจัดการ

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

Agwu, M. O. and Ogiriki, T. (2014). Human Resource Development and

Organizational Performance in the Nigeria Liquefied Natural Gas

Company Limited, Bonny. *Journal of Management and*

Sustainability. 4 (4), 134-146. DOI:10.5539/jms.v4n4p134

Bateman, T. S., and Snell, S. A. (2015). *Management Leading &*

- Collaborating in a Competitive World*, 12thed. New York: McGraw-Hill Education.
- Harrison, R. and Kessels, J. W. M. (2004). *Human Resource Development in a Knowledge Economy. An Organizational View*. New York: Palgrave Macmillan.
- Hinelo, R., et al. (2021). The Influence of Human Resource Development Based on Local Wisdom on the Performance of Village Apparatus in Batuda'a Beach, Biluhu, and Bilato Districts of Gorontalo. *International Journal of Innovative Science and Research Technology*. 6 (3), 139-145.
- Hinkle, D. E., et al. (2003). *Applied Statistics for the Behavioral Sciences*, 5th ed. Boston: Houghton Mifflin.
- Kareem, M. A. (2019). The Impact of Human Resource Development on Organizational Effectiveness: An Empirical Study. *Management Dynamics in the Knowledge Economy*. 7 (1), 29-50. DOI:10.25019/MDKE/7.1.02
- Krejcie, R. V. and Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*. 30 (3), 607–610.
- Mathis, R. L., et al. (2014). *Human Resource Management: Essential Perspectives*, 7th ed. Boston, MA: Cengage Learning.
- Mondy, R. W. and Noe, R. M. (1990). *Human Resource Management*, 4th ed. Massachusetts: Allyn and Bacon.
- Nadler, L. (1984). *The Handbook of Human Resource Development*. New York: Wiley.
- Okoye, P.V.C. and Ezejiofor, R. A. (2013). The Effect of Human Resources Development on Organizational Productivity. *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences*. 3 (10), 250-268. DOI:10.6007/IJARBS/v3-i10/295
- Olaosebikan, T. W. (24 February 2020). *Impact of Human Resource*

- Development on Employees Performance*. Retrieved November 24, 2022, from https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3526441
- Otoo, F. N. K. and Mishra, M. (2018). Influence of Human Resource Development (HRD) Practices on Hotel Industry's Performance: The Role of Employee Competencies. *European Journal of Training and Development*. 42 (7/8), 435-454. DOI:10.1108/EJTD-12-2017-0113
- Otoo, F. N. K., et al. (2019). Impact of Human Resource Development (HRD) Practices on Pharmaceutical Industry's Performance: The Mediating Role of Employee Performance. *European Journal of Training and Development*. 43, (1/2), 188-210. DOI:10.1108/EJTD-09-2018-0096
- Potnuru, R. K. G. and Sahoo, C. K. (2016). HRD Interventions, Employee Competencies and Organizational Effectiveness: An Empirical Study. *European Journal of Training and Development*. 40 (5), 345-365. DOI:10.1108/EJTD-02-2016-0008
- Rumman, A. A., et al. (2020). The Impact of Human Resource Development Practices on Employee Engagement and Performance in Jordanian Family Restaurants. *Problems and Perspectives in Management*. 18 (1), 130-140. DOI:10.21511/ppm.18(1).2020.12
- Surbhi, S. (26 July 2018). *Difference between Efficiency and Effectiveness*. Retrieved July 25, 2021, from <https://keydifferences.com/difference-between-efficiency-and-effectiveness.html>
- Werner, J. M. and DeSimone, R. L. (2012). *Human Resource Development*, 6th ed. Mason, Ohio: South-Western, Cengage Learning.

การวิเคราะห์เส้นทางความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่มีอิทธิพล
ต่อแนวทางการพัฒนาการทุนทางเศรษฐกิจท้องถิ่น
เพื่อเพิ่มขีดความสามารถของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน
ในเขตภาคเหนือตอนล่าง ประเทศไทย

Analysis of the Causal Relationship Path Influencing Local
Economic Capital Development Approached for Enhancing
the Capacity of Community Enterprise Entrepreneurs in
the Lower Northern Region of Thailand

แก้วตา ผิวนพรัตน์^{*1}, ปวีตรา โคบำรุง²

Kaewta Phiwphun¹, Pawitra Kobamrung²

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

Faculty of Management Science, Phetchabun Rajabhat University

Corresponding Author, E-mail: kaewta.phiw@pcru.ac.th*

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษากลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาดด้านทุนทางสังคม ทุนทางเศรษฐกิจท้องถิ่นของวิสาหกิจชุมชน เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน และ 2) เพื่อวิเคราะห์เส้นทางความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อแนวทางการพัฒนาการทุนทางเศรษฐกิจท้องถิ่น เพื่อเพิ่มขีดความสามารถของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนในเขตภาคเหนือตอนล่าง จำนวน 250 คน โดยใช้เครื่องมือวิจัย คือ แบบสอบถาม การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติ คือ การวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการศึกษา พบว่า 1) ระดับกลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาดด้านทุนทางสังคมและด้านทุนทางเศรษฐกิจท้องถิ่นของวิสาหกิจชุมชนมีค่าเฉลี่ยอยู่ระดับมาก ส่วนระดับเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันมีค่าเฉลี่ยอยู่ระดับปานกลาง 2) แบบจำลองมี

ความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ค่อนข้างดี พิจารณาจากค่า $CMIN-p=161.389$; $CMIN/df=1.416$; $GFI=0.956$; $RMSEA=0.026$ พบว่า ทูทางเศรษฐกิจท้องถิ่นของวิสาหกิจชุมชน ประกอบด้วยด้านทุนทางกายภาพ ด้านทุนสินทรัพย์ทางการเงิน ด้านทุนภูมิปัญญาวัฒนธรรม และด้านทุนทรัพยากรมนุษย์เชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลทางตรงต่อการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันที่ประกอบด้วยด้านต้นทุนที่ต่ำ ด้านการสร้าง ความแตกต่าง ด้านนวัตกรรม ด้านตลาดและด้านคุณภาพ องค์ความรู้จากการวิจัย คือ แนวทางการพัฒนาทุนทางเศรษฐกิจท้องถิ่นเพื่อเพิ่มขีดความสามารถของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน จากด้านกลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาดกับด้านทุนทางสังคม มีความสัมพันธ์เชิงสาเหตุกับทุนทางเศรษฐกิจท้องถิ่นของวิสาหกิจชุมชน และมีอิทธิพลทางอ้อมต่อการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันที่ส่งผ่านทุนทางเศรษฐกิจท้องถิ่นของวิสาหกิจชุมชน

คำสำคัญ: ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ; ทุนทางเศรษฐกิจท้องถิ่น; ผู้ประกอบการ; วิสาหกิจชุมชน

Abstract

The objectives of this research are 1) to study the marketing mixed strategy of social capital and local economic capital of community enterprises in order to improve the competitiveness of community enterprises; 2) to analyze the causal path affecting the development of local economic capital to improve the ability of community enterprises. It is a quantitative research. The population in this study consists of 250 community entrepreneurs in the lower northern region. The research tool is a questionnaire. The statistical data analysis comprises of structural equation model analysis with percentage, average, and standard deviation.

The findings reveal that 1) the marketing mixed strategy level of social capital and local economic capital of community enterprises, the average is at a high level and improvement of competitiveness is at moderate level; 2) the model is quite consistent with the empirical data, considering $CMIN-p=161.389$; $CMIN/df=1.416$; $GFI=0.956$; $RMSEA=0.026$ found that the local economic capital of community enterprises consists

of physical capital, financial capital, cultural wisdom capital, and human resource capital which cause a direct influence on increasing competitiveness. It consists of low cost, different making, innovation, market, and quality. The knowledge from research is that the way to develop local economic capital to increase the capability of community entrepreneurs from the marketing mixed strategy to the social capital is a causal relationship with local economic capital of community enterprises and indirect influence on competitiveness enhancement through local economic capital of community enterprises.

Keywords: Causal Relationship; Local Economic Capital; Entrepreneurship; Community Enterprise

บทนำ

การพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่นอาศัยหลักความรู้ทางเศรษฐศาสตร์พื้นฐานที่ว่าในระบบเศรษฐกิจของประเทศ เมืองหรือท้องถิ่นหนึ่ง ควรมีหน่วยเศรษฐกิจจำนวนมาก และมีความหลากหลายเพียงพอที่จะทำหน้าที่เป็นข้อต่อห่วงโซ่ของระบบการผลิต การตลาดและการให้บริการภายในระบบเศรษฐกิจในพื้นที่ของตัวเองได้อย่างครบวงจร และควรมีกิจกรรมทางเศรษฐกิจมากเพียงพอที่จะรองรับกำลังแรงงานในประเทศ เมืองหรือชุมชนอย่างสมดุล สิ่งเหล่านี้เป็นสภาวะเศรษฐกิจที่พึงปรารถนา (ศุภวัฒน์ ปภัสสรากาญจน์, 2558) และต้องอาศัยปัจจัยพื้นฐานหลายประการในเบื้องต้น เมืองหรือท้องถิ่นแต่ละแห่งต้องมีประชากรหรือพลเมืองที่มีคุณภาพ ประการต่อมา เมืองหรือท้องถิ่นแต่ละแห่งต้องมีสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานเพียงพอ และสิ่งอำนวยความสะดวกทางสังคมสำหรับรองรับวิถีชีวิตของพลเมือง (เคนอง พิณุน, 2562) แม้ว่าวิสาหกิจชุมชนจะเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ อย่างไรก็ตาม วิสาหกิจชุมชนก็ยังเป็นธุรกิจที่มีขนาดไม่ถึงวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) หรือสหกรณ์ และยังมีวิสาหกิจจำนวนหนึ่งที่ยังอยู่ในระดับที่ไม่พร้อมในการแข่งขันทางการค้าทั้งในระดับภายในประเทศและระหว่างประเทศ (จิตติธิตา แซ่ตั้ง, 2560) โดยที่ผ่านมาการประกอบการของวิสาหกิจชุมชนยังคงประสบปัญหาหลายประการ โดยเฉพาะการเพิ่มมูลค่าของสินค้าโดยเอกลักษณ์ไทยหรือภูมิปัญญาท้องถิ่นยังมีน้อย ขาดการออกแบบและการมีตราสัญลักษณ์หรือตราสินค้าผลิตภัณฑ์ที่เป็นของไทยโดยตรง ดังนั้น ในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าของวิสาหกิจชุมชนให้มากขึ้นจึง

จำเป็นต้องพัฒนาการออกแบบและการมีตราสัญลักษณ์หรือตราสินค้าผลิตภัณฑ์ให้ก้าวหน้าต่อไป จากปัญหาดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนบางส่วนยังมีปัญหาในการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ ปัจจุบันอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีการแข่งขันกันอย่างรุนแรงส่งผลต่อการกำหนดยุทธศาสตร์เพื่อการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน จากแนวคิดการสร้างความสำเร็จได้เปรียบทางการแข่งขันไดมอนโมเดล (Porter, 1990) ถูกนำมาศึกษาต่อด้านการจัดการการท่องเที่ยวโดยมีการนำเสนอแนวคิดการสร้างความสำเร็จได้เปรียบทางการแข่งขันของจุดหมายปลายทางหรือเมืองท่องเที่ยวซึ่งมุ่งเน้นการพัฒนาขีดความสามารถทางการแข่งขันที่เกิดจากความพร้อมของทรัพยากรทางการท่องเที่ยวต่อการสร้างคุณค่าทั้งในระยะสั้นและยาว มีการเชื่อมโยงกับสภาพแวดล้อมทั้งในระดับมหภาคและจุลภาคเพื่อแสวงหาตำแหน่งการท่องเที่ยวและตลาดการท่องเที่ยวที่มีความแตกต่างในการแข่งขัน (Ritchie & Crouch, 2003) โดยแนวคิดตราสินค้าและการสร้างตราสินค้า (Brand and Branding) เป็นส่วนหนึ่งของแนวคิดการสร้างความสำเร็จได้เปรียบทางการแข่งขันบนพื้นฐานการตลาดสมัยใหม่ที่มีการศึกษามาอย่างต่อเนื่อง ธุรกิจและองค์กรใช้การสร้างตราสินค้าเป็นเครื่องมือทางการตลาดที่ทำให้ธุรกิจเติบโตและมีผลกำไร (Kapferer, 2005) ในด้านความสามารถในการแข่งขัน (Destination Branding) หมายถึง การคัดเลือกองค์ประกอบทางการท่องเที่ยวเพื่อนำเสนอสิ่งที่ดีที่สุดเพื่อนำไปสู่การสร้างภาพลักษณ์ที่ดีที่สุด ไค (Cai, 2002) กล่าวว่า การความสามารถในการแข่งขัน คือ กระบวนการรวบรวมอัตลักษณ์และองค์ประกอบทางการท่องเที่ยวเสนอผ่านสื่อ สัญลักษณ์โลโก้ ภายใต้วัตถุประสงค์ในการสร้างความแตกต่างเพื่อการสร้างการจดจำซึ่งเป็นการผสมผสานระหว่างแนวคิดการจัดการการท่องเที่ยวกับแนวคิดการตลาดสมัยใหม่ไปสู่การสร้างความสำเร็จได้เปรียบทางการแข่งขัน

ดังนั้น เจ้าของธุรกิจหรือผู้ประกอบการจึงต้องเป็นผู้บริหารที่มีคุณลักษณะของการเป็นผู้ประกอบการ มีความสามารถในการบริหารจัดการเพื่อรับมือกับความท้าทายสามารถปฏิบัติงานได้ตามแผนกลยุทธ์ที่ได้วางแผนไว้ (Dess, et al., 2007) และต้องให้ความสนใจในเรื่องนวัตกรรม จึงเปรียบเสมือนนวัตกรรม (Innovator) เพราะนวัตกรรมและเทคโนโลยี คือ เครื่องมือที่เปิดโอกาสทางการตลาดให้กับผู้ประกอบการในการสร้างความสามารถในการแข่งขัน (Competitive Advantage) นำไปสู่ความสำเร็จในการประกอบการ (Baron & Tang, 2011) โดยผู้ประกอบการมีการขับเคลื่อนการประกอบการด้วยนวัตกรรม (Innovation Driven Entrepreneurship; IDE) (دنชนก เบื่อน้อย, 2559) โดยการพัฒนาวัตกรรมในระดับบุคคลและองค์การต้องอาศัยปัจจัย

หลายประการ เพราะเป็นสิ่งที่ช่วยสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน โดยสิ่งที่กำหนดนวัตกรรมในองค์กรนั้นผู้ประกอบการต้องมีภาวะผู้นำด้านนวัตกรรม (Innovation Leadership) เป็นผู้ที่มองเห็นความสำคัญและสนับสนุนให้มีการสร้างนวัตกรรม มีการยกระดับทางการจัดการ (Managerial Levering) ซึ่งเป็นสิ่งที่สัมพันธ์กับภาวะผู้นำ เพราะเป็นผู้ที่ตัดสินใจและปฏิบัติตามกลยุทธ์หรือแนวคิดที่วางไว้ โดยมีการจัดโครงสร้างระบบการจัดการ การจัดสรรทรัพยากรที่ก่อให้เกิดนวัตกรรมจนเกิดกระบวนการทางธุรกิจ (Business Process) เป็นการเปลี่ยนแปลงที่ทำให้เกิดปัจจัยในการเป็นนวัตกรรม โดยทำให้นวัตกรรมที่สร้างขึ้นเป็นธุรกิจในระดับองค์การได้ (Crossan & Apaydin, 2010)

สำหรับวิสาหกิจชุมชนในเขตภาคเหนือตอนล่างประกอบด้วย 9 จังหวัด ได้แก่ กำแพงเพชร ตาก นครสวรรค์ พิจิตร พิษณุโลก เพชรบูรณ์ สุโขทัย อุตรดิตถ์ และอุทัยธานี มีการจดทะเบียนรวมทั้งสิ้น 9,385 แห่ง และมีจำนวนสมาชิกทั้งสิ้น 156,414 ราย เพื่อประกอบกิจการค้าโดยมีผลหลักการประเมินผลการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนเป็น 3 ระดับ คือ ระดับดี ระดับปานกลาง และระดับต้องปรับปรุง ผลการประเมินพบว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนอยู่ในระดับดีร้อยละ 36.09 ระดับปานกลางร้อยละ 49.81 และระดับต้องปรับปรุงร้อยละ 14.10 จากการวิเคราะห์ศักยภาพของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนพบว่า การบริหารจัดการของผู้นำกลุ่มขาดความเข้มแข็งและการจัดการนวัตกรรมใหม่ ๆ ในการนำมาใช้ในองค์กร แม้ว่าจะมีการสนับสนุนจากรัฐบาลแล้วก็ตามยังส่งผลให้มีปัญหาในการดำเนินงาน และมีความเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนอยู่ในระดับน้อย ทำให้ความสามารถในการแข่งขันและอำนาจการต่อรองทางการตลาดมีน้อย (ฐากร อนุสรณ์พาณิชย์กุล, 2563) ยังพบว่า มีวิสาหกิจชุมชนในเขตภาคเหนือตอนล่าง เป็นประเภทการผลิตพืช ปศุสัตว์และการแปรรูปผลิตภัณฑ์มากที่สุด ซึ่งล้วนเป็นวิสาหกิจชุมชนที่มีศักยภาพเชิงพาณิชย์ในระดับสูง ซึ่งพื้นที่ในเขตภาคเหนือตอนล่างมีความได้เปรียบเชิงพื้นที่และมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ด้วยในปัจจุบันนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจของรัฐบาลได้ให้ความสำคัญต่อการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในบทบาทฐานรากเศรษฐกิจของชาติภายใต้โมเดลการพัฒนาเศรษฐกิจไทยแลนด์ 4.0 ได้ให้ความสำคัญในด้านการพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนทุกระดับควบคู่กับการเชื่อมโยงความสามารถในการแข่งขันของภาคอุตสาหกรรม นอกจากนี้ ในการแข่งขันในอุตสาหกรรมต่าง ๆ ทั่วความรุนแรงยิ่งขึ้นทำให้องค์กรเผชิญกับการปรับตัวเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน (สมาคมการจัดการธุรกิจแห่งประเทศไทย, 2560)

จากภายใต้โมเดลการพัฒนาเศรษฐกิจไทยแลนด์ 4.0 ที่มุ่งเน้นขับเคลื่อนเศรษฐกิจด้วยนวัตกรรมใช้การประสานพลังประชารัฐทุกภาคส่วนเพื่อพัฒนาธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมให้มีลักษณะเป็นธุรกิจอัจฉริยะ (Smart Enterprises) หรือการเริ่มต้นแบบอัจฉริยะ (Smart Startups) ส่งผลให้วิสาหกิจชุมชนในประเทศไทยจำเป็นต้องยกระดับและเพิ่มศักยภาพตนเองในการเรียนรู้กฎระเบียบและการสร้างความยั่งยืนให้กับวิสาหกิจชุมชนภายใต้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดและดำเนินการผลิตสินค้าหรือบริการที่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคที่มีความหลากหลายได้ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการวิเคราะห์เส้นทางความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อแนวทางการพัฒนาทุนทางเศรษฐกิจท้องถิ่นเพื่อเพิ่มขีดความสามารถของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนในเขตภาคเหนือตอนล่าง ประเทศไทย เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาที่วิสาหกิจชุมชนจะมีความเข้มแข็งได้นั้นต้องมีแนวทางในการจัดการที่ทันสมัยเพื่อเพิ่มขีดความสามารถของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนในเขตภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทยได้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยกลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาด ปัจจัยด้านทุนทางสังคม ปัจจัยทุนทางเศรษฐกิจท้องถิ่นของวิสาหกิจชุมชน ปัจจัยเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนในเขตภาคเหนือตอนล่าง ประเทศไทย
2. เพื่อวิเคราะห์เส้นทางความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อแนวทางการพัฒนาทุนทางเศรษฐกิจท้องถิ่นเพื่อเพิ่มขีดความสามารถของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนในเขตภาคเหนือตอนล่าง ประเทศไทย

ระเบียบวิธีวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย งานวิจัยนี้เป็นวิจัยเชิงปริมาณ ขอบเขตในการวิจัย ได้แก่ ขอบเขตเนื้อหา ศึกษาบริบท แนวคิดเกี่ยวกับแนวคิดเกี่ยวกับกลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาด แนวคิดเกี่ยวกับทุนทางสังคม แนวคิดเกี่ยวกับการทุนทางเศรษฐกิจท้องถิ่นของวิสาหกิจชุมชน และแนวคิดเกี่ยวกับการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน ผู้วิจัยได้ทำการทบทวนเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยต่าง ๆ
2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากร คือ ผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนในเขตภาคเหนือตอนล่าง ประเทศไทย จำนวน 9 จังหวัด ประกอบด้วยจังหวัดตาก พิษณุโลก เพชรบูรณ์ สุโขทัย อุตรดิตถ์ กำแพงเพชร นครสวรรค์ พิจิตร และอุทัยธานี มีจำนวนทั้งหมด 10,984 กลุ่ม ผู้วิจัยได้คำนึงถึงหลักเกณฑ์ความเหมาะสมของกลุ่ม

ตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้กับการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรม AMOS โดยการใช้เทคนิคการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง ซึ่งผู้วิจัยใช้วิธีการเพื่อประมาณค่าพารามิเตอร์ด้วยวิธีภาวะน่าจะเป็นสูงสุด (Maximum Likelihood Estimation; MLE) ตามข้อเสนอของวิธีของแฮร์ และคณะ (Hair, et al., 2010) ที่แนะนำว่า โมเดลเชิงสาเหตุที่พัฒนาขึ้นในงานวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วยตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยทั้งหมด 18 ตัวแปร ดังนั้น ขนาดกลุ่มตัวอย่าง 20 เท่าของตัวแปร ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ใช้ขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 360 คน และการสุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยใช้การสุ่มตัวอย่างในการวิจัยแบบหลายขั้นตอน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยนี้เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) แบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษาและประสบการณ์ในการทำงานเกี่ยวกับการวิสาหกิจชุมชน ซึ่งเป็นคำถามปลายปิดแบบเลือกตอบ (Check List)

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นของปัจจัยกลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาด ปัจจัยด้านทุนทางสังคม ปัจจัยทุนทางเศรษฐกิจท้องถิ่นของวิสาหกิจชุมชน ปัจจัยเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนในเขตภาคเหนือตอนล่าง ประเทศไทย เป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) โดยกำหนดไว้ 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด โดยกำหนดค่าระดับคะแนนเป็น 5, 4, 3, 2 และ 1 ตามลำดับ

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะของการพัฒนาการทุนทางเศรษฐกิจท้องถิ่นเพื่อเพิ่มขีดความสามารถของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนในเขตภาคเหนือตอนล่าง ประเทศไทย จำนวน 1 ข้อ มีลักษณะเป็นแบบสอบถามปลายเปิด

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิจัยครั้งนี้มีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบปฐมภูมิ ได้แก่ แบบสอบถาม ผู้วิจัยนำหนังสือที่ออกโดยมหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร ซึ่งเนื้อหาในหนังสือได้ชี้แจงวัตถุประสงค์ในงานวิจัยและประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ เพื่อให้เห็นถึงความสำคัญของงานวิจัยครั้งนี้ พร้อมทั้งแสดงความตั้งใจที่จะปกปิดคำตอบเป็นความลับและนำมาใช้เพื่อประโยชน์ทางวิชาการเท่านั้น ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ประสานงานผ่านกลุ่มตัวอย่าง 420 คน เพื่อแจกแบบสอบถาม ซึ่งผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลของแบบสอบถามโดยการส่งทางไปรษณีย์ ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ (e-Mail) กูเกิลฟอร์ม (Google Form) และการเก็บรวบรวมด้วยตนเอง

5. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม โดยมีแนวทางการวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ โดยใช้การทดสอบทางสถิติ ดังนี้

1) การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสถิติเชิงพรรณนา (Quantitative Statistic Descriptive Analysis) โดยใช้สถิติ ได้แก่ การแจกแจงความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และแปลผลคะแนนเฉลี่ยมีเกณฑ์ (วิชิต อุ๋อัน, 2550)

2) การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสถิติเชิงอนุมาน (Quantitative Statistic Inferential Analysis) เป็นการนำวิธีทางสถิติมาใช้สำหรับทดสอบสมมติฐาน (Hypothesis Statistics) เพื่อหาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุทุกตัวแปร และหาระดับที่มีอิทธิพลต่อตัวแปรทั้งทางตรงและทางอ้อมด้วยตัวแบบสมการโครงสร้าง (Structural Equation Model; SEM) โดยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis; CFA) เป็นขั้นตอนการประมาณค่าพารามิเตอร์ การตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลและการตีความการวิเคราะห์ โดยผู้วิจัยแบ่งขั้นตอนการวิเคราะห์สมการโครงสร้างเป็นวิธีที่ผสมกันระหว่าง 2 วิธี ได้แก่ 1) การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน 2) การวิเคราะห์เส้นทาง (Path Analysis; PA) (กริช แรงสูงเนิน, 2554) ด้วยโปรแกรม AMOS (กัลยา วานิชย์บัญชา, 2562)

ผลการวิจัย

1. ผลศึกษาปัจจัยกลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาด ปัจจัยด้านทุนทางสังคม ทุนทางเศรษฐกิจท้องถิ่นของวิสาหกิจชุมชน ปัจจัยเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนในเขตภาคเหนือตอนล่าง ประเทศไทย ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า

ปัจจัยด้านกลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาด	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
1) ด้านผลิตภัณฑ์	4.02	0.540	มาก
2) ด้านราคา	4.00	0.554	มาก
3) ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย	4.01	0.547	มาก
4) ด้านการส่งเสริมการตลาด	3.92	0.607	มาก

5) ด้านบุคคลจำหน่าย	3.98	0.580	มาก
6) ด้านกระบวนการ	3.98	0.578	มาก
7) ด้านรูปลักษณ์ทางกายภาพ	3.97	0.578	มาก
รวม	3.98	0.569	มาก

ตาราง 1 ระดับความคิดเห็นของปัจจัยด้านกลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาด

จากตาราง 1 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็น ปัจจัยด้านกลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาด ภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ระดับมาก ($\bar{X}=3.98$; S.D.=0.569) โดยเรียงลำดับระดับความคิดเห็นมากไปหาน้อย ดังนี้ อันดับที่ 1 คือ ด้านผลิตภัณฑ์ มีค่าเฉลี่ยอยู่ระดับมาก ($\bar{X}=4.02$; S.D.=0.540) อันดับที่ 2 คือ ด้านช่องทางการจัดจำหน่ายมีค่าเฉลี่ยอยู่ระดับมาก ($\bar{X}=4.01$; S.D.=0.547) อันดับที่ 3 คือ ด้านราคา มีค่าเฉลี่ยอยู่ระดับมาก ($\bar{X}=4.00$; S.D.=0.554) อันดับที่ 4 คือ ด้านบุคคลจำหน่ายมีค่าเฉลี่ยอยู่ระดับมาก ($\bar{X}=3.98$; S.D.=0.580) อันดับที่ 5 คือ ด้านกระบวนการมีค่าเฉลี่ยอยู่ระดับมาก ($\bar{X}=3.98$; S.D.=0.578) อันดับที่ 6 คือ ด้านรูปลักษณ์ทางกายภาพมีค่าเฉลี่ยอยู่ระดับมาก ($\bar{X}=3.97$; S.D.=0.578) และอันดับที่ 7 คือ ด้านการส่งเสริมการตลาดมีค่าเฉลี่ยอยู่ระดับมาก ($\bar{X}=3.92$; S.D.=0.607) ตามลำดับ

ปัจจัยด้านทุนทางสังคม	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
1) ด้านทุนองค์กร	4.00	0.576	มาก
2) ด้านทุนทางสัญลักษณ์	3.95	0.602	มาก
3) ด้านทุนทรัพยากรธรรมชาติ	3.96	0.623	มาก
รวม	3.97	0.600	มาก

ตาราง 2 ระดับความคิดเห็นของปัจจัยด้านทุนทางสังคม

จากตาราง 2 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็น ปัจจัยด้านทุนทางสังคม ภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ระดับมาก ($\bar{X}=3.97$; S.D.=0.600) โดยเรียงลำดับระดับ

ความคิดเห็นมากไปหาน้อย ดังนี้ อันดับที่ 1 คือ ด้านทุนองค์กรมีค่าเฉลี่ยอยู่ระดับมาก ($\bar{X}=4.00$; S.D.=0.576) อันดับที่ 2 คือ ด้านทุนทรัพยากรธรรมชาติมีค่าเฉลี่ยอยู่ระดับมาก ($\bar{X}=3.96$; S.D.=0.623) และอันดับที่ 3 คือ ด้านทุนทางสัญลักษณ์มีค่าเฉลี่ยอยู่ระดับมาก ($\bar{X}=3.95$; S.D.=0.602) ตามลำดับ

ปัจจัยทุนทางเศรษฐกิจท้องถิ่นของวิสาหกิจชุมชน	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
1) ด้านทุนทางกายภาพ	3.99	0.625	มาก
2) ด้านทุนสินทรัพย์ทางการเงิน	3.93	0.602	มาก
3) ด้านทุนภูมิปัญญาวัฒนธรรม	3.94	0.593	มาก
4) ด้านทุนทรัพยากรมนุษย์	3.95	0.571	มาก
รวม	3.95	0.597	มาก

ตาราง 3 ระดับความคิดเห็นของปัจจัยทุนทางเศรษฐกิจท้องถิ่นของวิสาหกิจชุมชน

จากตาราง 3 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็น ปัจจัยทุนทางเศรษฐกิจท้องถิ่นของวิสาหกิจชุมชน ภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ระดับมาก ($\bar{X}=3.95$; S.D.=0.597) โดยเรียงลำดับระดับความคิดเห็นมากไปหาน้อย ดังนี้ อันดับที่ 1 คือ ด้านทุนทางกายภาพมีค่าเฉลี่ยอยู่ระดับมาก ($\bar{X}=3.99$; S.D.=0.625) อันดับที่ 2 คือ ด้านทุนทรัพยากรมนุษย์มีค่าเฉลี่ยอยู่ระดับมาก ($\bar{X}=3.95$; S.D.=0.571) อันดับที่ 3 คือ ด้านทุนภูมิปัญญาวัฒนธรรมมีค่าเฉลี่ยอยู่ระดับมาก ($\bar{X}=3.94$; S.D.=0.593) และ อันดับที่ 4 คือ ด้านทุนสินทรัพย์ทางการเงินมีค่าเฉลี่ยอยู่ระดับมาก ($\bar{X}=3.93$; S.D.=0.602) ตามลำดับ

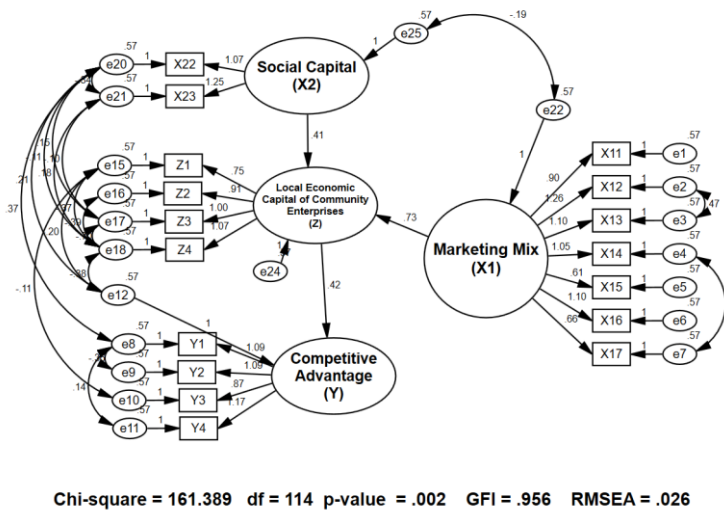
ปัจจัยเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
1) ด้านการบริหารต้นทุน	3.31	0.382	ปานกลาง
2) ด้านการสร้างความแตกต่างด้านนวัตกรรม	3.30	0.307	ปานกลาง

3) ด้านการสร้างความแตกต่างด้านการตลาด	3.36	0.302	ปานกลาง
4) ด้านการสร้างความแตกต่างด้านคุณภาพ	3.43	0.396	มาก
รวม	3.35	0.336	ปานกลาง

ตาราง 4 ระดับความคิดเห็นของปัจจัยด้านความสามารถในการแข่งขัน

จากตาราง 4 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็น ปัจจัยเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน ภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.35$; S.D.=0.336) โดยเรียงลำดับระดับความคิดเห็นมากไปหาน้อย ดังนี้ อันดับที่ 1 คือ ด้านการสร้างความแตกต่างด้านคุณภาพมีค่าเฉลี่ยอยู่ระดับมาก ($\bar{X}=3.43$; S.D.=0.396) อันดับที่ 2 คือ ด้านการสร้างความแตกต่างด้านการตลาดมีค่าเฉลี่ยอยู่ระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.36$; S.D.=0.302) อันดับที่ 3 คือ ด้านการบริหารต้นทุนมีค่าเฉลี่ยอยู่ระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.31$; S.D.=0.382) และอันดับที่ 4 คือ ด้านการสร้างความแตกต่างด้านนวัตกรรมมีค่าเฉลี่ยอยู่ระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.30$; S.D.=0.307) ตามลำดับ

2. ผลศึกษาวิเคราะห์เส้นทางการสัมพันธเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อทุนทางเศรษฐกิจท้องถิ่นเพื่อเพิ่มขีดความสามารถของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนในเขตภาคเหนือตอนล่าง ประเทศไทย ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า

ภาพ 1 โมเดลรูปแบบเส้นทางการสัมพันธเชิงสาเหตุที่ผ่านการปรับโมเดล

จากภาพ 1 เมื่อพิจารณาตัวแปรเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาการทุนทางเศรษฐกิจท้องถิ่นเพื่อเพิ่มขีดความสามารถของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนในเขตภาคเหนือตอนล่าง ประเทศไทย ผลรวมอิทธิพลพบว่า ตัวแปรเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลทางตรงต่อปัจจัยทุนทางเศรษฐกิจท้องถิ่นของวิสาหกิจชุมชน (Z) และอิทธิพลทางอ้อมต่อปัจจัยเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน (Y) ที่ส่งผ่านปัจจัยทุนทางเศรษฐกิจท้องถิ่นของวิสาหกิจชุมชน (Z) มากที่สุด คือ ปัจจัยด้านกลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาด (X_1) มีตัวแปรสังเกตประกอบด้วยปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ (X_{11}) ปัจจัยด้านราคา (X_{12}) ปัจจัยด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (X_{13}) ปัจจัยด้านการส่งเสริมการตลาด (X_{14}) ปัจจัยด้านบุคคล (X_{15}) ปัจจัยด้านรูปลักษณ์ทางกายภาพ (X_{16}) ปัจจัยด้านกระบวนการ (X_{17}) โดยมีค่าผลรวมอิทธิพลในทิศเดียวกัน เท่ากับ 0.729 (อิทธิพลทางตรงบวกอิทธิพลทางอ้อม) รองลงมา คือ ปัจจัยด้านทุนทางสังคม (X_2) มีตัวแปรสังเกตประกอบด้วยปัจจัยด้านทุนทางสัญลักษณ์ (X_{22}) ปัจจัยด้านทุนทรัพยากรธรรมชาติ (X_{23}) โดยมีค่าผลรวมอิทธิพลในทิศเดียวกัน เท่ากับ 0.410 (อิทธิพลทางตรงบวกอิทธิพลทางอ้อม)

ปัจจัยทุนทางเศรษฐกิจท้องถิ่นของวิสาหกิจชุมชน (Z) มีตัวแปรสังเกตประกอบด้วยปัจจัยด้านทุนทางกายภาพ (Z_1) ปัจจัยด้านทุนสินทรัพย์ทางการเงิน (Z_2) ปัจจัยด้านทุนภูมิปัญญาวัฒนธรรม (Z_3) ปัจจัยด้านทุนทรัพยากรมนุษย์ (Z_4) เชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลทางตรงต่อปัจจัยเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน (Y) มีตัวแปรสังเกตประกอบด้วยปัจจัยด้านต้นทุนที่ต่ำ (Y_1) ปัจจัยด้านการสร้างความแตกต่างด้านนวัตกรรม (Y_2) ปัจจัยด้านการสร้างความแตกต่างด้านตลาด (Y_3) ปัจจัยด้านการสร้างความแตกต่างด้านคุณภาพ (Y_4) โดยมีค่าผลรวมอิทธิพลในทิศเดียวกัน เท่ากับ 0.425

สัญลักษณ์	ค่าสถิติ	วัตถุประสงค์	เกณฑ์	ผลการวิจัย	ผลการพิจารณา
CMIN-p	Chi-square Probability Level	เพื่อตรวจสอบค่าความน่าจะเป็นของไคสแควร์ ซึ่งจะต้องไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ	$p > .05$	0.145	สอดคล้อง/ผ่านเกณฑ์

CMIN/df	Relative Chi-square	ตรวจสอบว่า ตัวแบบมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์	<3	1.416	สอดคล้อง/ผ่านเกณฑ์
GFI	Goodness of Fit Index	เพื่อวัดระดับความกลมกลืนเปรียบเทียบโดยมีค่าระหว่าง 0-1.00	>0.90	0.956	สอดคล้อง/ผ่านเกณฑ์
RMSEA	Root Mean Square Error of Approximation	เพื่อบอกค่าความคลาดเคลื่อนของตัวแบบในรูปของรากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของความคลาดเคลื่อนโดยประมาณค่าระหว่าง 0-1.00	<0.08	0.026	สอดคล้อง/ผ่านเกณฑ์

ตาราง 5 เกณฑ์และผลการตรวจสอบความสอดคล้องของตัวแบบทางทฤษฎีกับข้อมูลเชิงประจักษ์

จากตาราง 5 ผลการวิจัยที่ได้ผ่านการตรวจสอบความสอดคล้องของตัวแบบทางทฤษฎี (โมเดลต้นแบบ) กับข้อมูลเชิงประจักษ์ซึ่งมีความสอดคล้องกัน โดยขอแสดงข้อมูลการตรวจสอบความสอดคล้องกันของโมเดลหรือตรวจสอบความสัมพันธ์กันระหว่างตัวแปรว่า มีความสอดคล้องกันหรือไม่ ถ้าสอดคล้องกันก็สามารถนำมาวิเคราะห์ได้ และถ้าตัวแปรไม่มีความสอดคล้องกันแล้ว ตัวแบบสมการโครงสร้างจะไม่สามารถนำมาคำนวณได้ ผู้วิจัยต้องดำเนินการปรับโมเดลจนมีความสมบูรณ์เป็นที่ยอมรับและน่าเชื่อถือตามหลักของขบวนการวิจัยก่อนนั่นเอง ดังนั้น การพัฒนาโมเดลให้มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์นั้น นิยมเรียกว่า Model Fit ซึ่งผลการวิจัยพบว่า โมเดลตัวแบบเชิงประจักษ์กับตัวแบบทางทฤษฎี (โมเดลต้นแบบ) มีความสอดคล้องกัน ซึ่งผ่านเกณฑ์การตรวจสอบโมเดล ดังนี้ (1) ค่า Chi-square Probability Level; CMIN-p เท่ากับ 161.389 (2) Relative Chi-square; CMIN/df เท่ากับ 1.416 (3) Goodness of Fit Index; GFI เท่ากับ 0.956 และ (4) Root Mean Square Error of Approximation; RMSEA เท่ากับ 0.026

อภิปรายผล

1. ผลศึกษาปัจจัยกลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาด ปัจจัยด้านทุนทางสังคม ปัจจัยทุนทางเศรษฐกิจท้องถิ่นของวิสาหกิจชุมชน ปัจจัยเพิ่มขีดความสามารถในการ

แข่งขันของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนในเขตภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทยพบว่า

1.1 ผลศึกษาระดับกลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาดของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนในเขตภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทยมี 7 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านผลิตภัณฑ์ 2) ด้านราคา 3) ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย 4) ด้านการส่งเสริมการตลาด 5) ด้านบุคคล 6) ด้านรูปลักษณ์ทางกายภาพ และ 7) ด้านกระบวนการ มีค่าเฉลี่ยอยู่ระดับมากซึ่งมีความสอดคล้องกับการศึกษาของวรรณวิชา สัจธรรม (2560) ได้ศึกษาปัจจัยส่งเสริมศักยภาพการเป็นแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง ตำบลบางน้ำผึ้ง อำเภอยะยง จังหวัดสมุทรปราการ ผลการวิจัยพบว่า นักท่องเที่ยวมีความคิดเห็นต่อปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และยังสอดคล้องกับการศึกษาของชูเกียรติ พงศ์พนาพิพัฒน์ (2563) ในเรื่องกลยุทธ์ส่วนประสมการตลาดในการดำเนินธุรกิจของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ศูนย์ข้าวชุมชนบ้านอู่แสง (เกษตรทิพย์) ซึ่งพบผลวิจัยของกลยุทธ์ส่วนประสมการตลาดใน 4 ด้าน โดยด้านผลิตภัณฑ์ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ด้านราคาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากและระดับปานกลางเท่ากัน ส่วนด้านช่องทางการจัดจำหน่าย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

1.2 ผลศึกษาระดับด้านทุนทางสังคมของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนในเขตภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทยมี 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านทุนองค์กร 2) ด้านทุนทางสัญลักษณ์ 3) ด้านทุนทรัพยากรธรรมชาติ โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ระดับมาก ซึ่งมีความสอดคล้องกับการศึกษาของนนุช ศรีสุข (2563) ได้ศึกษาเรื่องทุนทางสังคมที่ส่งผลต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนศูนย์ข้าวบ้านจิก อำเภอยะยง จังหวัดสระแก้ว พบว่า ทุนทางสังคมของวิสาหกิจศูนย์ข้าวบ้านจิก โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านบรรทัดฐานทางสังคม ความไว้วางใจและเครือข่าย ส่วนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนศูนย์ข้าวบ้านจิก ภาพรวมอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านวัฒนธรรมและด้านทรัพยากร นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับการศึกษาของสุภาพร บุตรศรีภูมิ และฉัตรวิญญู อังคสิงห์ (2565) ได้ศึกษาเรื่องบ้านวังนกไข่: ทุนชุมชนเข้มแข็งบนฐานทุนทางสังคมและเศรษฐกิจพอเพียง ผลการวิจัยในด้านทุนทางสังคมของบ้านวังนกไข่พบว่า บ้านวังนกไข่ประกอบด้วยทุนทางสังคมทั้งหมด 7 ด้าน คือ 1. ทุนทางจิตวิญญาณระบบคุณค่าสำนึกท้องถิ่น 2. ทุนทางสังคมปัญญา 3. ทุนทางสังคมทรัพยากรมนุษย์ 4. ทุนทางสังคมทรัพยากรธรรมชาติ 5. ทุน

โภคทรัพย์ 6. ทุนการตอบแทนกัน 7. ทุนการใช้ประโยชน์ร่วมกัน ทุนทางสังคมเหล่านี้ ทำให้ชุมชนอยู่ร่วมกันเป็นเครือญาติ มีความรักใคร่ สามัคคี ประองตอง โดยผู้นำชุมชน ในหมู่บ้านมีความรู้ความสามารถในการเปลี่ยนแปลง อันทำให้ชาวบ้านเกิดแรงผลักดัน ในการทำกิจกรรมร่วมกัน

1.3 ผลศึกษาระดับทุนทางเศรษฐกิจท้องถิ่นของวิสาหกิจชุมชนของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนในเขตภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทยมี 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านทุนทางกายภาพ 2) ด้านทุนสินทรัพย์ทางการเงิน 3) ด้านทุนภูมิปัญญาวัฒนธรรม 4) ด้านทุนทรัพยากรมนุษย์ มีค่าเฉลี่ยอยู่ระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของสัญญา สดประเสริฐ และคณะ (2563) ได้ศึกษาเรื่องรูปแบบกลไกการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมในการพัฒนาศักยภาพทุนทางทรัพยากรและทุนทางวัฒนธรรมไทย ซึ่งพบว่า การพัฒนาศักยภาพทุนทางทรัพยากรและทุนทางวัฒนธรรมในการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชนอย่างมีส่วนร่วมจะต้องเปลี่ยนเศรษฐกิจฐานรากด้วยการเปลี่ยนเส้นทางของการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการชุมชนด้วยห่วงโซ่คุณค่าใหม่ ผ่านความร่วมมือของทุกภาคส่วนเพื่อประสานและจัดสรรผลประโยชน์ร่วมกันอย่างลงตัวภายใต้หลักธรรมาภิบาล ทั้งนี้ เพื่อพัฒนาคนที่มีคุณภาพได้สร้างผลิตภัณฑ์ สร้างอาชีพและสร้างรายได้แก่ชุมชนต่อไป โดยแบ่งเป้าหมายหลักในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานราก คือ 1) การสร้างการพัฒนาผลิตภัณฑ์/บริการ ผ่านกระบวนการสร้างและพัฒนาคนที่มีศักยภาพและคุณภาพก่อน เพื่อให้คนเหล่านี้ไปสร้างและพัฒนาผลิตภัณฑ์/บริการต่อไป 2) การสร้างกลุ่มเครือข่ายแบบสานประโยชน์ร่วมกัน โดยสร้างกระบวนการทำงาน รูปแบบการจัดสรรผลประโยชน์ และกำหนดบทบาทหน้าที่และกระบวนการทำงานของกลุ่มเครือข่าย 3) การถอดความรู้และข้อมูลจากกระบวนการทำงานที่ถูกต้อง โดยสร้างข้อมูล สร้างต้นทุนเชิงปัญญาและต้นแบบการรวมกลุ่ม ซึ่งจากกระบวนการสร้างคนเพื่อให้คนไปสร้างผลิตภัณฑ์นี้จะเกิดข้อมูลที่เป็นประโยชน์และช่วยในการตัดสินใจของทุกภาคส่วนอันจะก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน ด้วยระดับความสำคัญอย่างมาก นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับการศึกษาของวันชัย ธรรมสังการ (2565) ได้ศึกษาเรื่องทุนชุมชนและศักยภาพในการจัดการตนเองเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชนท้องถิ่น พบว่า 1) ทุนชุมชนที่มีผลต่อการจัดการตนเองเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชนท้องถิ่นตำบลเวียงประกอบด้วย (1) ทุนมนุษย์ ได้แก่ ประชาชนชาวบ้าน ผู้นำชุมชนและแรงงานในชุมชน (2) ทุนสังคม มีลักษณะความสัมพันธ์แบบเครือญาติ (3) ทุนกายภาพ เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกที่เกิดจากความร่วมมือระหว่างภาครัฐกับประชาชนในการตอบสนองความต้องการของโครงสร้างพื้นฐาน (4)

ทุนธรรมชาติ ที่ดิน น้ำ ป่า อากาศที่สมบูรณ์ (5) ทุนการเงิน (6) ทุนทางวัฒนธรรม ความรู้ ภูมิปัญญา ประเพณี และ 2) ศักยภาพในการจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่น เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของตำบลเวียงประกอบด้วย (1) ศักยภาพในการจัดการตนเอง ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (2) ศักยภาพในการจัดการตนเองด้าน เศรษฐกิจ (3) ศักยภาพในการจัดการตนเองด้านสังคม โดยรวมระดับความสำคัญอย่างมาก

1.4 ผลศึกษาระดับเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของผู้ประกอบการ วิสาหกิจชุมชนในเขตภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทยมี 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านต้นทุน ที่ต่ำ 2) ด้านการสร้าง ความแตกต่างด้านนวัตกรรม 3) ด้านการสร้าง ความแตกต่างด้านการตลาด 4) ด้านการสร้าง ความแตกต่างด้านคุณภาพ มีค่าเฉลี่ยอยู่ระดับปานกลาง ซึ่ง มีความสอดคล้องกับการศึกษาของวนิดา สุวรรณนิพนธ์ (2564) ได้ศึกษาเรื่อง *ความสามารถในการแข่งขันบนฐานเศรษฐกิจดิจิทัลของวิสาหกิจชุมชน กลุ่มสินค้า ท้องถิ่นในกรุงเทพมหานคร* พบว่า ความสามารถในการแข่งขันบนฐานเศรษฐกิจดิจิทัล ของวิสาหกิจชุมชนประกอบปัจจัยภายในที่ควรกำหนดกลยุทธ์เชิงรุก ได้แก่ 1) การ พัฒนาตราสินค้าให้เป็นที่รู้จักแก่ผู้บริโภค 2) การเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายผ่านทาง ออนไลน์ 3) การขยายตลาดไปยังตลาดนอกชุมชนผ่านสื่อออนไลน์ ส่วนกลยุทธ์เชิง ป้องกัน ได้แก่ 1) การพัฒนาหน้าร้านที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ 2) การพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ ที่แตกต่างจากคู่แข่ง 3) การศึกษาพฤติกรรมของผู้บริโภคในยุคดิจิทัล 4) การสร้าง ฐานข้อมูลลูกค้าและพัฒนาความสัมพันธ์ที่ดีกับลูกค้าเพื่อสร้างความภักดีในตราสินค้า นอกจากนี้ ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอกควรกำหนดกลยุทธ์เชิงพัฒนา ได้แก่ 1) การ นำนวัตกรรมใหม่มาใช้ในการผลิตและการจัดการ 2) การสร้างความร่วมมือกับ สถาบันการศึกษาหรือหน่วยงานภาครัฐในการพัฒนานวัตกรรมผลิตภัณฑ์ 3) การสร้าง เครือข่ายร่วมกับสถานศึกษาหรือหน่วยงานภาครัฐพัฒนาความรู้ด้านการบริหารและ เทคโนโลยีดิจิทัล 4) หน่วยงานภาครัฐให้การสนับสนุนการประกอบธุรกิจบนฐานดิจิทัล โดยรวมอยู่ระดับปานกลาง นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับการศึกษาของทักษญา สง่า โยธิน (2565) ที่ได้ศึกษาเรื่อง *การพัฒนาศักยภาพวิสาหกิจชุมชนกลุ่มจังหวัดภาคใต้ ชายแดนเพื่อยกระดับความสามารถในการแข่งขัน* ซึ่งพบว่า ระดับความสามารถในการ แข่งขันมี 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านต้นทุนที่ต่ำ 2) ด้านการสร้าง ความแตกต่างด้าน นวัตกรรม 3) ด้านการสร้าง ความแตกต่างด้านการตลาด 4) ด้านการสร้าง ความแตกต่างด้านคุณภาพ โดยให้สำคัญระดับปานกลางถึงระดับมาก ทั้งนี้ จะต้องให้ความรู้ และทักษะที่จำเป็นในการพัฒนา ส่งเสริมการมีภาวะผู้นำแก่สมาชิก ส่วนด้านอุปสงค์

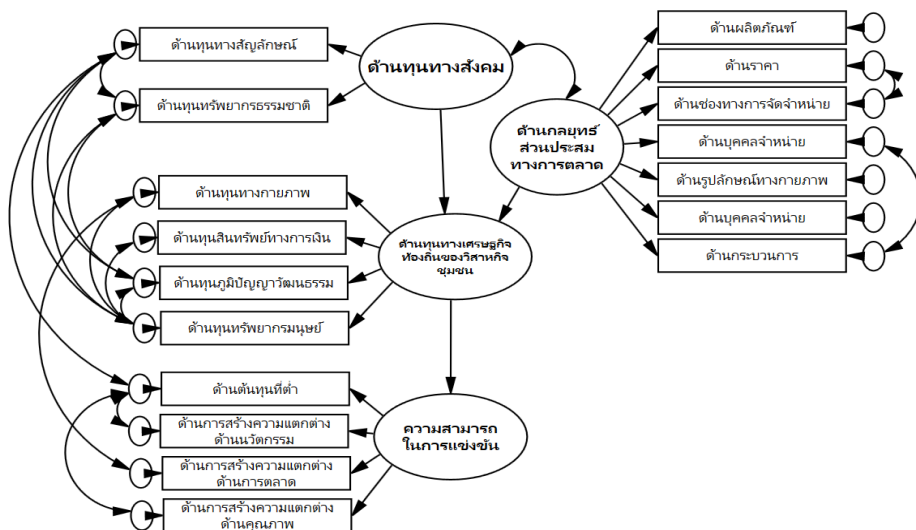
ต้องสร้างผลิตสินค้าให้ตรงกับความต้องการของผู้บริโภค พัฒนาราคาสินค้าให้มีความโดดเด่น ด้านอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องต้องสร้างความร่วมมือทางเครือข่ายโดยการสร้างระบบนิเวศทางธุรกิจ ปัจจัยด้านกลยุทธ์ โครงสร้างและการแข่งขัน การดึงดูดเด่นในการทำตลาดออนไลน์และการสร้างนวัตกรรมในการสื่อสารผ่านแพลตฟอร์ม (Platform) มีกระบวนการเล่าเรื่องที่สะท้อนเอกลักษณ์และภูมิปัญญาท้องถิ่น สร้างเศรษฐกิจสร้างสรรค์ให้เกิดขึ้นในพื้นที่ ภาครัฐต้องให้การสนับสนุนทุกด้านที่เป็นประโยชน์ และต้องนำโอกาสที่เกิดขึ้นมาร่วมพัฒนา การดึงดูดมองคนนอกพื้นที่เข้ามาร่วมพัฒนา การสร้างความเป็นมืออาชีพและความยั่งยืนให้เกิดขึ้นกับวิสาหกิจชุมชน

2. ผลศึกษาวิเคราะห์เส้นทางความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อทุนทางเศรษฐกิจท้องถิ่นเพื่อเพิ่มขีดความสามารถของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนในเขตภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทยพบว่า ปัจจัยด้านทุนทางสังคม มีตัวแปรสังเกตประกอบด้วยปัจจัยด้านทุนทางสัญลักษณ์ ปัจจัยด้านทุนทรัพยากรธรรมชาติ ปัจจัยทุนทางเศรษฐกิจท้องถิ่นของวิสาหกิจชุมชน และอิทธิพลทางอ้อมต่อปัจจัยเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน ที่ส่งผ่านปัจจัยทุนทางเศรษฐกิจท้องถิ่นของวิสาหกิจชุมชน ซึ่งมีความสอดคล้องกับการศึกษาของ ส.ศิริชัย นาคอุดม และคณะ (2563) ที่ศึกษาเรื่องทุนทางสังคม: *ความได้เปรียบเชิงการแข่งขันของวิสาหกิจชุมชน* ที่พบว่า ทุนทางสังคมที่ก่อให้เกิดความได้เปรียบเชิงการแข่งขันของวิสาหกิจชุมชนต้องนำปัจจัยด้านการผลิตมาประยุกต์ใช้ และยังสอดคล้องกับการศึกษาของสุนิตย์ เหมนิล (2564) ที่ได้ศึกษาเรื่องทุนทางสังคมกับการประกอบสร้างวิสาหกิจชุมชน *กรณีกลุ่มประมงดอนแก้ว อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี* ที่พบว่า บ้านดอนแก้วมีลักษณะทางภูมิศาสตร์เป็นที่ดอน เสมือนเกาะลอยอยู่กลางน้ำ ในพื้นที่มีสถานที่สำคัญ คือ พระมหาธาตุเจดีย์ดอนแก้ว พื้นที่ชุ่มน้ำหนองหาน-กุมภวาปี และใกล้กับแหล่งท่องเที่ยวทะเลบัวแดง สถานที่เหล่านี้ถือเป็นทุนทางสังคมที่สามารถสรุปได้ 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านภูมิศาสตร์และแหล่งทรัพยากร 2) ด้านความสัมพันธ์ภายใน 3) ด้านความรู้และภูมิปัญญา 4) ด้านความสัมพันธ์กับเครือข่ายภายนอก ทั้ง 4 ด้านเหล่านี้เป็นส่วนประกอบที่ทำให้กลุ่มประมงดอนแก้วดำรงอยู่กระทั่งปัจจุบัน ทั้งนี้ เนื่องจากการเป็นวิสาหกิจชุมชนขนาดเล็กที่เผชิญกับปัญหาการขาดแคลนวัตถุดิบในบางฤดูกาล รวมถึงข้อจำกัดทางการตลาด ดังนั้น เงื่อนไขที่จะสามารถดำรงอยู่ได้และเติบโตในอนาคตจึงควรเพิ่มเครือข่ายแหล่งวัตถุดิบและช่องทางการจำหน่ายสินค้าให้มากขึ้น เพื่อเป็นพื้นที่สร้างรายได้แก่สมาชิกในชุมชนอย่างมั่นคงและยั่งยืนต่อไป ตลอดจนผลการศึกษาจากงาน

ชั้นนี้ยังสามารถนำไปปรับใช้เพื่อวางแผนและเป็นแนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนอื่นที่มีบริบทคล้ายคลึงกันได้เป็นอย่างดี

องค์ความรู้จากการวิจัย

การวิเคราะห์เส้นทางความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อแนวทางการพัฒนาทุนทางเศรษฐกิจท้องถิ่นเพื่อเพิ่มขีดความสามารถของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนในเขตภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทยพบว่า จากปัจจัยด้านกลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาดกับปัจจัยด้านทุนทางสังคมมีความสัมพันธ์เชิงสาเหตุกับปัจจัยทุนทางเศรษฐกิจท้องถิ่นของวิสาหกิจชุมชน และอิทธิพลทางอ้อมต่อปัจจัยเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันที่ส่งผ่านปัจจัยทุนทางเศรษฐกิจท้องถิ่นของวิสาหกิจชุมชน ดังภาพ 2

ภาพ 2 แนวทางการพัฒนาทุนทางเศรษฐกิจท้องถิ่นเพื่อเพิ่มขีดความสามารถของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน ในเขตภาคเหนือตอนล่าง

จากภาพ 2 แนวทางการพัฒนาทุนทางเศรษฐกิจท้องถิ่นเพื่อเพิ่มขีดความสามารถของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนในเขตภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทยมี 4 แนวทาง ดังนี้

แนวทางที่ 1 การพัฒนาด้านทุนทางกายภาพควรให้วิสาหกิจชุมชนส่งเสริมการอนุรักษ์พลังงานและพัฒนการใช้พลังงานทางเลือก เช่น พลังงานแสงอาทิตย์

พลังงานจากเชื้อเพลิงชีวภาพ วิสาหกิจชุมชนจึงควรส่งเสริมการจัดการขยะมูลฝอยและการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม

แนวทางที่ 2 การพัฒนาด้านทุนสินทรัพย์ทางการเงิน ควรให้วิสาหกิจชุมชนเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการผลิตภัณฑ์ชุมชน และเพิ่มศักยภาพและมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การผลิต การวิจัย การพัฒนาผลิตภัณฑ์ การบรรจุภัณฑ์ให้ได้มาตรฐาน

แนวทางที่ 3 การพัฒนาด้านทุนภูมิปัญญาวัฒนธรรม ควรให้วิสาหกิจชุมชนได้ส่งเสริมการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม ค่านิยมหลักให้แก่นักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยว รวมถึงการส่งเสริมเด็กและเยาวชนให้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน

แนวทางที่ 4 การพัฒนาด้านทุนทรัพยากรมนุษย์ ควรให้วิสาหกิจชุมชนได้ส่งเสริมให้ภาคประชาชนมีความเข้มแข็ง อันประกอบด้วยการวางแผนการขับเคลื่อนและบูรณาการเชื่อมโยงแผนชุมชนทุกระดับ แผนงานส่งเสริมการป้องกัน แก้ไขและเฝ้าระวังปัญหาสังคม แผนงานส่งเสริมและพัฒนากิจการชุมชนสู่ชุมชนสวัสดิการ แผนงานการสร้างความปลอดภัยและสมานฉันท์และการมีส่วนร่วมในการปกครองในระบบประชาธิปไตย รวมถึงการส่งเสริมการพัฒนาคน องค์กร หมู่บ้านเพื่อความมั่นคงและความสงบเรียบร้อย อันประกอบด้วยแผนงานส่งเสริมและพัฒนาคน องค์กรมวลชน หมู่บ้านเพื่อความมั่นคงและความสงบเรียบร้อย แผนงานการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ แผนงานส่งเสริมสุขภาพประชาชน

สรุป

การวิเคราะห์แบบจำลองสมการโครงสร้างเชิงเส้นทุนทางเศรษฐกิจท้องถิ่นเพื่อเพิ่มขีดความสามารถของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนในเขตภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทยพบว่า แบบจำลองมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ค่อนข้างดี โดยพิจารณาจากค่า Chi-square Probability Level; CMIN-p เท่ากับ 161.389 ค่า Relative Chi-square; CMIN/df เท่ากับ 1.416 ค่า Goodness of Fit Index; GFI เท่ากับ 0.956 และค่า Root Mean Square Error of Approximation; RMSEA เท่ากับ 0.026 พบว่า ปัจจัยทุนทางเศรษฐกิจท้องถิ่นของวิสาหกิจชุมชนมีตัวแปรสังเกตอันประกอบด้วยปัจจัยด้านทุนทางกายภาพ ปัจจัยด้านทุนสินทรัพย์ทางการเงิน ปัจจัยด้านทุนภูมิปัญญาวัฒนธรรม และปัจจัยด้านทุนทรัพยากรมนุษย์เชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลทางตรงต่อปัจจัยเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน มีตัวแปรสังเกตประกอบด้วย

ปัจจัยด้านต้นทุนที่ต่ำ ปัจจัยด้านการสร้างความแตกต่างด้านนวัตกรรม ปัจจัยด้านการสร้างความแตกต่างด้านตลาด ปัจจัยด้านการสร้างความแตกต่างด้านคุณภาพ ส่วนปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลทางตรงต่อปัจจัยทุนทางเศรษฐกิจท้องถิ่นของวิสาหกิจชุมชน และอิทธิพลทางอ้อมต่อปัจจัยเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันที่ส่งผ่านปัจจัยทุนทางเศรษฐกิจท้องถิ่นของวิสาหกิจชุมชน โดยมีค่าผลรวมอิทธิพลในทิศทางเดียวกันมากที่สุด คือ ปัจจัยด้านกลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาด มีตัวแปรสังเกตประกอบด้วยปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ ปัจจัยด้านราคา ปัจจัยด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ปัจจัยด้านการส่งเสริมการตลาด ปัจจัยด้านบุคคล ปัจจัยด้านรูปลักษณ์ทางกายภาพ ปัจจัยด้านกระบวนการ รองลงมา คือ ปัจจัยด้านทุนทางสังคม มีตัวแปรสังเกตประกอบด้วยปัจจัยด้านทุนทางสัญลักษณ์ ปัจจัยด้านทุนทรัพยากรธรรมชาติ

เอกสารอ้างอิง

- กริช แรงสูงเนิน. (2554). *การวิเคราะห์ปัจจัยด้วย SPSS และ AMOS เพื่อการวิจัย*. กรุงเทพมหานคร: ซีเอ็ดยูเคชั่น.
- กัลยา วานิชย์บัญชา. (2562). *การวิเคราะห์สมการโครงสร้าง (SEM) ด้วย AMOS*, พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัดสามลดา.
- คะนอง พิณ. (2562). *การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น*. มหาสารคาม: วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ชูเกียรติ พงศ์พนาพิพัฒน์. (2563). กลยุทธ์ส่วนประสมการตลาดในการดำเนินธุรกิจของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ศูนย์ข้าวชุมชนบ้านอุ่มแสง (เกษตรทิพย์). *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*. 4 (3), 1-14.
- ฐากร อนุสรณ์พาณิชย์กุล. (2563). รูปแบบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและการจัดการนวัตกรรมที่มีผลต่อความสำเร็จวิสาหกิจชุมชนในเขตภาคเหนือตอนล่าง. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง*. 9 (2), 14-25.
- จิตฐิตา แซ่ตั้ง. (2560). *ทำความเข้าใจวิสาหกิจชุมชน (Community Enterprise)*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง กระทรวงการคลัง.
- ดนชนก เปื่อน้อย. (2559). นวัตกรรมกับความคิดสร้างสรรค์. *วารสารวิชาการการตลาดและการจัดการ*. 3 (1), 1-12.
- ทักษญา ส่งไยอิน. (2565). การพัฒนาศักยภาพวิสาหกิจชุมชนกลุ่มจังหวัดภาคใต้ชายแดนเพื่อยกระดับความสามารถในการแข่งขัน. *วารสารวิชาการ RMUTT Global Business and Economics Review*. 17 (1), 96-108.

- นงนุช ศรีสุข. (2563). ทูทางสังคมที่ส่งผลต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนศูนย์ข้าวบ้านจิก อำเภอดอนจาน จังหวัดสกลนคร. *วารสารสหวิทยาการ*. 17 (2), 78-101.
- วนิดา สุวรรณนิพนธ์. (2564). ความสามารถในการแข่งขันบนฐานเศรษฐกิจดิจิทัลของวิสาหกิจชุมชน กลุ่มสินค้าท้องถิ่นในกรุงเทพมหานคร. *วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา*. 13 (1), 1-21.
- วรรณวิสา สัจธรรม. (2560). ปัจจัยส่งเสริมศักยภาพการเป็นแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง ตำบลบางน้ำผึ้ง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ. *วารสารวิทยาลัยดุสิตธานี*. 11 (1), 275-289.
- วันชัย ธรรมสังการ. (2565). ทูชุมชนและศักยภาพในการจัดการตนเองเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชนท้องถิ่น. *วารสารนาคบุตรปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช*. 14 (1), 22-32.
- วิชิต อ้วน. (2550). *การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ*, พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศุภวัฒน์ ปภัสสรากาญจน์. (2558). *เอกสารประกอบการสอน รายวิชาการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.
- ส.ศิริชัย นาคอุดม และคณะ. (2563). ทูทางสังคม: ความได้เปรียบเชิงการแข่งขันของวิสาหกิจชุมชน. *วารสารนักบริหาร*. 40 (1), 115-124.
- สมาคมการจัดการธุรกิจแห่งประเทศไทย. (2560). *รายงานสรุปโครงการกิจกรรมเพื่อยกระดับความสามารถในการแข่งขันของประเทศ 2560*. กรุงเทพมหานคร: สมาคมการจัดการธุรกิจแห่งประเทศไทย.
- สัญญา สดประเสริฐ และคณะ. (2563). *รูปแบบกลไกการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมในการพัฒนาศักยภาพทุนทางทรัพยากรและทุนทางวัฒนธรรมไทย*. รายงานการวิจัย. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สุนิตย์ เหมนิล. (2564). ทูทางสังคมกับการประกอบสร้างวิสาหกิจชุมชน กรณีกลุ่มประมงดอนแก้ว อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี. *วารสารพัฒนาสังคม*. 23 (1), 118-142.

- สุภาพร บุตรศรีภูมิ และฉัตรวรรณ องค์กรสิงห. (2565). บ้านวังนกไผ่: ทุนชุมชนเข้มแข็ง
บนฐานทุนทางสังคมและเศรษฐกิจพอเพียง. *วารสารปรัชญาปริทรรศน์*. 27
(1), 10-28.
- Baron, R. A. and Tang, J. (2011). The Role of Entrepreneurs in Firm-level
Innovation: Joint Effects of Positive Affect, Creativity, and
Environmental Dynamism. *Journal of Business Venturing*. 26 (1),
49-60. DOI: 10.1016/j.jbusvent.2009.06.002
- Cai, L. A. (2002). Cooperative Branding for Rural Destination. *Annals of
Tourism Research*. 29 (3), 720-742. DOI:10.1016/S0160-7383(01)
00080-9
- Crossan, M. and Apaydin, M. (2010). A Multi-Dimensional Framework of
Organizational Innovation: A Systematic Review of the Literature.
Journal of Management Studies. 47 (6), 1154-1191. DOI:10.1111
/j.1467-6486.2009.00880.x
- Dess, G, et al. (2007). *Strategic Management: Text and Case*, 3rd ed.
Boston: McGraw-Hill.
- Hair, J. F., et al. (2010). *Multivariate Data Analysis: A Global Perspectives*.
Upper Saddle River, NJ: Pearson Education, International.
- Kapferer, J. N. (2005). The Post-Global Brand. *Journal of Brand
Management*. 12 (5), 319-324. DOI:10.1057/palgrave.bm.2540228
- Porter, M. E. (1990). *The Competitive Advantage of Nations*. London:
Macmillan.
- Ritchie, J. R. B. and Crouch, G. I. (2003). *The Competitive Destination: A
Sustainable Tourism Perspective*. Wallingford, United Kingdom:
CABI.

การพัฒนานวัตกรรมสื่อภาษาอังกฤษ
ในรูปแบบแอปพลิเคชันนำเที่ยวเพื่อการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน
ในอำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่

Development of English Media Innovation in Form of
Tour Guide Application for Sustainable
Community-based Tourism in Chiang Dao District,
Chiang Mai Province

รณวีร์ พาผล

Ranavi Papol

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

Faculty of Humanities and Social Sciences, Chiang Mai Rajabhat University

Corresponding Author, E-mail: ranavi_pap@cmru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาและรวบรวมข้อมูลเป็นคู่มือแหล่งท่องเที่ยวชุมชนในอำเภอเชียงดาว 2) เพื่อพัฒนานวัตกรรมสื่อภาษาอังกฤษในรูปแบบของแอปพลิเคชันคิวอาร์โค้ดนำเที่ยว ในอำเภอเชียงดาว และ 3) เพื่อประเมินความพึงพอใจต่อคู่มือข้อมูลและนวัตกรรมสื่อภาษาอังกฤษในรูปแบบของแอปพลิเคชันนำเที่ยวคิวอาร์โค้ดในอำเภอเชียงดาว เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ ชุมชนจากแหล่งท่องเที่ยวชุมชน 17 แหล่ง จำนวน 85 คน (แหล่งละ 5 คน) และกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ 1) ตัวแทนชุมชนจำนวน 765 คน จากแหล่งท่องเที่ยวชุมชน 17 แหล่ง (แหล่งละ 45 คน) และ 2) นักท่องเที่ยว จำนวน 45 คน ทั้งหมดใช้วิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงตามวัตถุประสงค์ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง แบบประเมินความพึงพอใจต่อคู่มือข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวชุมชน และแบบประเมินความพึงพอใจนวัตกรรมสื่อภาษาอังกฤษในรูปแบบแอปพลิเคชันนำเที่ยวคิวอาร์โค้ด วิเคราะห์ข้อมูล

เชิงคุณภาพโดยการจัดเนื้อหาในประเด็นต่าง ๆ เป็นหมวดหมู่ และข้อมูลเชิงปริมาณ โดยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์เนื้อหาแล้วเขียนรายงานด้วยการพรรณนาประกอบตัวอย่าง

ผลการวิจัย พบว่า 1) การศึกษาและรวบรวมข้อมูลเป็นคู่มือแหล่งท่องเที่ยว ชุมชนพบว่า แหล่งท่องเที่ยวชุมชนแต่ละแหล่งมีข้อมูลที่สำคัญ ได้แก่ ข้อมูลประวัติ ความเป็นมา ความสำคัญ ความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตชุมชน ตำนานเรื่องเล่าที่แฝงไปด้วย ความเชื่อของคนในท้องถิ่น จุดเด่น กิจกรรมที่น่าสนใจ และข้อควรรู้เฉพาะสำหรับ แหล่งท่องเที่ยวที่บ่งบอกถึงลักษณะเฉพาะของแต่ละแหล่ง 2) ความพึงพอใจต่อคู่มือ ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวชุมชนในอำเภอเชียงดาวอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด ได้แก่ บุคลากรในชุมชน ($\bar{X}=4.66$; S.D.=0.28) นักท่องเที่ยว ($\bar{X}=4.26$; S.D.=0.52) และ ชุมชนผู้ให้ข้อมูล ($\bar{X}=4.67$; S.D.=0.28) และ 3) การประเมินความพึงพอใจต่อนวัตกรรมสื่อภาษาอังกฤษในรูปแบบของแอปพลิเคชันนำเที่ยวคิวอาร์โค้ดเชื่อมโยงกับ สื่อคลิป์วิดีโอพบว่า ส่วนใหญ่มีความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับมาก บุคลากรใน ชุมชนมีความพึงพอใจ ($\bar{X}=4.37$; S.D.=0.50) นักท่องเที่ยว ($\bar{X}=4.33$; S.D.=0.67) และ ชุมชนผู้ให้ข้อมูล ($\bar{X}=4.22$; S.D.=0.43) ตามลำดับ และเมื่อพิจารณาเป็นรายชากลุ่ม ตัวอย่างมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด องค์ความรู้จากการวิจัย คือ แหล่ง ท่องเที่ยวชุมชนสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวสามารถนำไปใช้เป็นคู่มือ แหล่งท่องเที่ยวชุมชนและนำเสนอผ่านนวัตกรรมสื่อภาษาอังกฤษในรูปแบบแอปพลิเคชันนำเที่ยวคิวอาร์โค้ดที่มีคำบรรยายด้วยภาษาที่ทุกคนสามารถเข้าใจได้ เข้าถึงได้ง่าย รวดเร็ว และทันสมัย ใช้ในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวชุมชน และดึงดูดความ สนใจของนักท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน ได้อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: นวัตกรรมสื่อภาษาอังกฤษ; แอปพลิเคชันนำเที่ยว; การท่องเที่ยวชุมชน อย่างยั่งยืน

Abstract

The objectives are (1) to study and collect information as handbook of community-based tourist attractions in Chiang Dao; 2) to develop English media innovation in the form of tour guide application, QR code for sustainable community-based tourism in Chiang Dao; and 3) to evaluate the satisfactions on English media innovation in the form of

tour guide application, QR code for sustainable community-based tourism in Chiang Dao district. It is a mixed research. The key informants used for qualitative research is of 85 villagers from 17 tourist attractions (5 villagers per each) and sample group used for quantitative research is of 1) 765 villagers' representatives from 17 tourist attractions (45 villagers per each) and 2) 45 tourists in the tourist attractions. All are conducted by purposive random sampling. The research instruments used in the research are the semi-structured interviewing form and the questionnaire of satisfaction on information as handbook of community-based tourist attractions, and English media innovation in the form of tour guide application, QR code for sustainable community-based tourism in Chiang Dao District. The qualitative data are analyzed by classifying its content into issues and categories, and quantitative data by statistical package program such as mean, percentage, and standard deviation. In addition, it is performed by content analysis and then written a report by describing the example.

The research results are found that (1) the study and collection of information as handbook of community-based tourist attractions are found that the tourist attractions have essential information of their history, importance, legend under locals' beliefs related to their way of life, highlights, interesting activities, and specific information of each tourist attraction; (2) the satisfaction on information as handbook of community-based tourist attractions in Chiang Dao district is in average, at much to most level, the villagers in the communities had their satisfaction ($\bar{X}=4.66$; S.D.=0.28), the tourists ($\bar{X}=4.26$; S.D.=0.52), and the informant villagers ($\bar{X}=4.67$; S.D.=0.28); (3) the satisfaction on English media innovation in the form of tour guide application, QR code are found that all have their satisfaction at much level, the villagers in communities ($\bar{X}=4.37$; S.D.=0.50), the tourists ($\bar{X}=4.33$; S.D.=0.67), and the informant villagers ($\bar{X}=4.22$; S.D.=0.43) respectively. However, when considering each of the items in the questionnaire, the respondents are

satisfied in average, at much to most level. The body of knowledge gained from the research is that community-based tourist attractions are abundant with community-based tourism resource that can be made as handbook of community-based tourist attractions. It is also presented through English Media Innovation in Form of Tour Guide Application: QR Code through English caption understandable, accessible, and updated for all and it is promotion of sustainable community-based tourism. Furthermore, it is effectively attracted the attention of tourists and the promotion of sustainable community tourism.

Keywords: English Media Innovation; Tour Guide Application;
Sustainable Community-based Tourism

บทนำ

อุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นหลักที่ช่วยในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศไทย การวางแผนการพัฒนาให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดเพื่อรักษาและพัฒนาขีดความสามารถด้านการท่องเที่ยวของประเทศจึงมีความจำเป็นเพื่อเตรียมความพร้อมในการเปลี่ยนแปลงและความท้าทายที่จะเกิดขึ้นในอนาคต (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2560: 4-17) เห็นได้ชัดจากการกำหนดกรอบแนวคิดด้านการท่องเที่ยวในยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561-2580 (2561) ที่มุ่งเน้นการพัฒนาภาคการผลิตและบริการให้สามารถแข่งขันได้ เกิดความยั่งยืน ประชาชนมีคุณภาพชีวิตและรายได้ที่ดีขึ้น รวมทั้งแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570) (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565) ที่มุ่งเน้นการสร้างความสามารถในการล้มแล้วลุกไว โดยมุ่งเน้นการพัฒนาประกอบด้วยการพร้อมรับหรือระดับอยู่รอด แก้ไขข้อจำกัดหรือจุดอ่อนที่มีอยู่ รวมถึงการสร้างความพร้อมทุกระดับการปรับตัวหรือระดับพอเพียง ปรับเปลี่ยนปัจจัยเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม และการเปลี่ยนแปลงเพื่อพร้อมเติบโตอย่างยั่งยืนหรือระดับยั่งยืน ผลักดันการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างเพื่อเสริมสร้างความสามารถของบุคคลและสังคมในการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง มีคุณภาพและแข่งขันได้อย่างยั่งยืน อีกทั้งมีแนวทางเสริมสร้างขีดความสามารถการแข่งขันในเชิงธุรกิจของภาคบริการ และพันธกิจกระทรวงมหาดไทยในการเสริมสร้างความเข้มแข็ง ของชุมชนและเศรษฐกิจฐานราก ตลอดจนส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมของ

ประชาชน ส่งเสริมและพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนฐานรากให้มีความมั่นคงและมีเสถียรภาพ รวมทั้งเสริมสร้าง ความสามารถและความเข้มแข็งของชุมชน (กรมการพัฒนาชุมชน, 2561: 2)

การท่องเที่ยวภาคเหนือมีการท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรมและธรรมชาติอันโดดเด่น มีสภาพภูมิสังคมเป็นภูเขาสูง มีทัศนียภาพสวยงาม มีอากาศเย็นสบาย มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์มีวัฒนธรรมที่งดงามเป็นเอกลักษณ์ และผู้คนมีความเป็นมิตร เป็นประตูเชื่อมโยงการท่องเที่ยวสู่ประเทศเพื่อนบ้าน จึงดึงดูดให้นักท่องเที่ยว หลั่งไหล เข้ามาอย่างต่อเนื่อง และเริ่มขยายตลาดท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่มมากขึ้น (คณะกรรมการ บูรณาการนโยบายพัฒนาภาค (ก.บ.ภ.), 2561: 6-7) จังหวัดเชียงใหม่เป็นจังหวัดที่มี ศักยภาพด้านการท่องเที่ยวทั้งในระดับประเทศและระดับนานาชาติ ในปี พ.ศ. 2558 ได้รับรางวัล Best Destination เมืองท่องเที่ยวยอดเยี่ยมของนักท่องเที่ยวจีน และงาน มหกรรมไม้ดอกไม้ประดับของจังหวัดเชียงใหม่ได้รับรางวัล Flower Festival of The Year จาก International Garden Tourism Network ของยุโรป ในปี พ.ศ. 2559 ได้รับการจัดอันดับให้เป็นเมืองน่าท่องเที่ยวมากที่สุดในโลก (World's Best Awards) ของนิตยสารทราเวล แอนด์ เลชเชอร์ (สหรัฐอเมริกา) มีทั้งหมด 25 อันดับ ซึ่งจังหวัด เชียงใหม่ เป็นเมืองน่าท่องเที่ยวเป็นอันดับที่ 1 ของเอเชีย และเป็นอันดับที่ 2 ของโลก (จังหวัดเชียงใหม่, 2561: 3) การเติบโตของการท่องเที่ยวส่วนหนึ่งถูกขับเคลื่อนด้วยความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่เอื้อให้นักท่องเที่ยวสามารถสืบหาข้อมูล และกระแส ดิจิทัลและการเติบโตของอินเทอร์เน็ตส่งผลให้คนทั่วโลกสามารถเชื่อมต่อถึงกันได้ โดยสะดวก และสามารถเข้าถึงข้อมูลได้โดยง่าย (บริษัท เอฟพีเน็ต, 2559: 141)

การท่องเที่ยวชุมชนเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคนและพัฒนาชุมชน ส่งเสริม คุณภาพชีวิตและพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน สร้างการมีส่วนร่วมการทำงานร่วมกันของคน ในชุมชนทุกเพศทุกวัยให้มีบทบาททุกภาคส่วน สร้างความภูมิใจให้คนในชุมชน อีกทั้ง ยังเป็นเครื่องมือฟื้นฟูวัฒนธรรม สืบทอด และเผยแพร่ และสร้างการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ระหว่างชุมชนและผู้มาเยือน (พจนา สวนศรี และคณะ, 2557: 1) การเข้าถึงแหล่ง ท่องเที่ยวชุมชนเป็นสิ่งที่ง่ายสำหรับนักท่องเที่ยวที่สนใจ เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของ การท่องเที่ยวจากออฟไลน์ (Offline) มาสู่ออนไลน์ (Online) ผ่านความก้าวหน้าทาง เทคโนโลยีเมื่อเทคโนโลยีพร้อมรองรับ และผู้บริโภคพร้อมใช้และเชื่อมั่นในการใช้ ผู้ประกอบการท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยวจึงปรับตัวจากออฟไลน์มาสู่ออนไลน์ใน ปัจจุบันมากยิ่งขึ้น

อนึ่ง ภาษาอังกฤษมีความจำเป็นและสำคัญเป็นอย่างยิ่งในฐานะที่เป็นภาษาหลักในการสื่อสาร เพื่อสร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยวและส่งเสริมศักยภาพการท่องเที่ยวของประเทศชาติโดยรวม (ยุพาภรณ์ พิริยศิลป์, 2557: 17) งานวิจัยนี้จึงเน้นมุ่งศึกษาข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวชุมชนและนำผลของการศึกษามาพัฒนานวัตกรรมสื่อภาษาอังกฤษในรูปแบบของแอปพลิเคชันนำเที่ยวสำหรับการท่องเที่ยวชุมชน เพื่อความยั่งยืน เนื่องจากความต้องการทางด้านภาษาอังกฤษของการท่องเที่ยวชุมชน (Community-based Tourism; CBT) ในอำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ ด้วยเหตุผลดังกล่าวมาแล้วข้างต้น การพัฒนานวัตกรรมสื่อภาษาอังกฤษในรูปแบบแอปพลิเคชันนำเที่ยว ในอำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ จึงจำเป็นต้องการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนเพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถค้นหาข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวที่ต้องการจากอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่ตนมีได้โดยง่าย สะดวก รวดเร็วและทันสมัยมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาและรวบรวมข้อมูลเป็นคู่มือแหล่งท่องเที่ยวชุมชนในอำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อพัฒนานวัตกรรมสื่อภาษาอังกฤษในรูปแบบของแอปพลิเคชันคือนำเที่ยวคิวอาร์โค้ด สำหรับการท่องเที่ยวชุมชนในอำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่
3. เพื่อประเมินความพึงพอใจต่อคู่มือข้อมูลและนวัตกรรมสื่อภาษาอังกฤษในรูปแบบของแอปพลิเคชันนำเที่ยวคิวอาร์โค้ด สำหรับการท่องเที่ยวชุมชนในอำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่

ระเบียบวิธีวิจัย

1) รูปแบบการวิจัย การวิจัยนี้เป็นแบบผสมผสานวิธี โดยการใช้การวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านเนื้อหาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวภายใต้หลักการ 5As ได้แก่ สิ่งที่น่าสนใจ (Attraction) การเข้าถึง (Accessibility) สถานที่พัก (Accommodation) การบริการ (Amenities) กิจกรรม (Activities) ส่วนขอบเขตด้านพื้นที่ได้ศึกษาข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน 17 แห่งในอำเภอเชียงดาว สำหรับแหล่งข้อมูลจำแนกเป็น 2 ชั้น คือ (1) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เป็นข้อมูลจากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ปราชญ์ชุมชน ผู้นำชุมชน ตัวแทนชุมชน และข้อมูลรายละเอียดของทางราชการเกี่ยวกับแหล่งชุมชนนั้น ๆ (2) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นข้อมูลการศึกษารวบรวมจากหนังสือ ตำรา เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

รวมถึงข้อมูลทางเว็บไซต์ สื่อสังคมออนไลน์และเครือข่ายสังคมออนไลน์ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว

2) ประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ/กลุ่มตัวอย่าง ประชากร ได้แก่ บุคลากรในแหล่งท่องเที่ยวชุมชนในอำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 17 แห่ง ได้แก่ (1) วัดถ้ำเชียงดาว (2) ถ้ำหลวงเชียงดาว (3) วัดถ้ำผาปล่อง (4) น้ำพุร้อนบ้านยางปู่โต๊ะ (5) วัดพระธาตุปู่กำ (6) บ่อน้ำร้อนโป่งอาง (7) น้ำตกศรีสังวาลย์ (8) พระสถูปเจดีย์สมเด็จพระนเรศวรมหาราชานุสรณ์ (9) ดอยหลวงเชียงดาว (10) บ้านนาเลาใหม่ (11) น้ำออกภูแห่งชุมชนบ้านทุ่งหัวช้าง (12) เมืองคอง (13) วัดอรัญจอมเมฆ (14) ศูนย์ฝึกช้างเชียงดาว (15) บ้านต้นไม้แม่แมะ (16) แก่งปันเต้า และ (17) มะขามป้อมมาร์ตสเปซ สำหรับผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ ชุมชนในแหล่งท่องเที่ยวชุมชนจำนวน 17 แห่ง จำนวน 85 คน (แหล่งละ 5 คน) ส่วนกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ 1) ตัวแทนชุมชนจากแหล่งท่องเที่ยวชุมชน จำนวน 17 แห่ง รวมจำนวน 765 คน (แหล่งละ 45 คน) และ 2) นักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวชุมชนจำนวน 17 แห่ง รวมจำนวน 45 คน กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดผู้วิจัยใช้วิธีการคัดเลือกแบบสุ่มตัวอย่างตามวัตถุประสงค์

3) เครื่องมือการวิจัย ประกอบด้วย

(1) คู่มือข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวชุมชน ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เป้าหมายเพื่อศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิและศึกษาข้อมูลทุติยภูมิที่เกี่ยวข้อง แล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ สังเคราะห์ ให้เป็นหมวดหมู่แล้วจัดทำเป็นคู่มือข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวชุมชน โดยจัดเรียบเรียงเนื้อหาเป็นภาคภาษาไทยและภาคภาษาอังกฤษ และมีรายละเอียดภาพประกอบ แล้วตรวจสอบความถูกต้อง แก้ไขปรับปรุงเนื้อหา รูปแบบของเนื้อหา ความง่ายของภาษาที่ใช้ ให้เหมาะสมตามคำแนะนำของชุมชนและผู้เชี่ยวชาญ

(2) แบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลปฐมภูมิและศึกษาข้อมูลทุติยภูมิในประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยวชุมชน และได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์ สังเคราะห์และสร้างแบบสัมภาษณ์ในประเด็นต่าง ๆ หลังจากนั้น ผู้วิจัยได้นำเสนอร่างแบบสัมภาษณ์ดังกล่าวให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 คน ตรวจสอบแล้วปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์ก่อนนำไปใช้

(3) นวัตกรรมสื่อภาษาอังกฤษในรูปแบบแอปพลิเคชันนำเที่ยวควิอาร์โค้ด ผู้วิจัยได้นำเนื้อหาในคู่มือแหล่งท่องเที่ยวชุมชนมาเรียบเรียงเป็นคำบรรยายใช้ในการสร้างสื่อวีดิทัศน์สำหรับแหล่งท่องเที่ยวชุมชนด้วยโปรแกรมการทำสื่อวีดิทัศน์ จำนวน

17 คลิป แล้วบันทึกเก็บไว้ในระบบสารสนเทศของโปรแกรมยูทูป (YouTube.com) แล้วสร้างรหัสข้อมูลคิวอาร์โค้ด จากที่อยู่ (URL) สร้างช่องยูทูปภายใต้บัญชีกูเกิล (Google) ของผู้วิจัย เมื่อดำเนินการตามขั้นตอนข้างต้นเสร็จแล้ว ผู้วิจัยได้ทดลองใช้เป็นระยะเวลา 1 เดือน ณ จุดบริการ แล้วจึงนำผลการสะท้อนความคิดเห็นจากการสอบถาม การสังเกต การสัมภาษณ์มาปรับปรุงแก้ไขให้สื่อสมบูรณ์มากยิ่งขึ้นก่อนนำไปใช้จริง

(4) แบบประเมินความพึงพอใจต่อคู่มือข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวชุมชน ผู้วิจัยศึกษาข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิในประเด็นต่าง ๆ แล้วนำข้อมูลวิเคราะห์ สังเคราะห์ เป็นหมวดหมู่แยกประเด็นแล้วนำมาสร้าง อันประกอบด้วย 3 ส่วน คือ ข้อมูลทั่วไป ระดับความพึงพอใจ ซึ่งแบ่งเนื้อหาเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ด้านองค์ประกอบรูปเล่ม ด้านเนื้อหา และด้านการนำไปประยุกต์ใช้กับแอปพลิเคชันคิวอาร์โค้ด และนำแบบประเมินความพึงพอใจเสนอให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 คน เพื่อตรวจสอบหาค่าความเที่ยงตรงของแบบสอบถามหรือค่าสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Index of Item Objective Congruence; IOC) แล้วนำแบบประเมินมาปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิก่อนนำไปใช้จริงกับกลุ่มตัวอย่าง

(5) แบบประเมินความพึงพอใจต่อนวัตกรรมสื่อภาษาอังกฤษในรูปแบบคิวอาร์โค้ด ผู้วิจัยศึกษาข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิในประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสื่อคิวอาร์โค้ดแล้วนำข้อมูลวิเคราะห์ สังเคราะห์ เป็นหมวดหมู่เฉพาะประเด็นที่จะดำเนินการประเมิน สร้างแบบประเมินความพึงพอใจต่อนวัตกรรมสื่อภาษาอังกฤษเพื่อนำเที่ยวในรูปแบบคิวอาร์โค้ด โดยจัดทำแบบประเมินเป็น 3 ส่วน คือ ข้อมูลทั่วไป ระดับความพึงพอใจของผู้ตอบแบบประเมิน ซึ่งแบ่งเนื้อหาเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ด้านองค์ประกอบโดยรวมของวิดิทัศน์ ด้านเนื้อหาของวิดิทัศน์และการใช้ภาษา และด้านการประยุกต์ใช้คิวอาร์โค้ดกับสื่อวิดิทัศน์ แล้วนำเสนอแบบประเมินความพึงพอใจให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 คน เพื่อตรวจสอบหาค่าความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม แล้วปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิก่อนนำไปใช้จริงกับกลุ่มตัวอย่าง อนึ่งแบบประเมินความพึงพอใจในข้อ (4) และข้อ (5) ผู้วิจัยสร้างขึ้นเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) แบ่งเป็น 5 ระดับ และแปลความหมายโดยใช้ค่าเฉลี่ยดังนี้ คือ 4.51-5.00 หมายถึง ความพึงพอใจระดับมากที่สุด 3.51-4.50 หมายถึง ความพึงพอใจระดับมาก 2.51-3.50 หมายถึง ความพึงพอใจระดับปานกลาง 1.51-2.50 หมายถึง ความพึงพอใจระดับน้อย และ 1.00-1.50 หมายถึง ความพึงพอใจระดับ น้อยที่สุด

4) การรวบรวมข้อมูลมีขั้นตอน ดังนี้

ระยะที่ 1 ขั้นเตรียมการ ผู้วิจัยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยวชุมชนพื้นที่เป้าหมาย ประสานงานกับเจ้าหน้าที่ของรัฐและผู้นำชุมชนที่เกี่ยวข้อง ประชุมกลุ่มย่อยกับผู้นำชุมชนและตัวแทนชุมชนเพื่อสร้างความเข้าใจในการดำเนินการเก็บข้อมูลวิจัยและกำหนดกลุ่มเป้าหมายเพื่อการสร้างเครื่องมือวิจัย

ระยะที่ 2 ขั้นศึกษา ผู้วิจัยลงพื้นที่เป้าหมายเพื่อเก็บข้อมูลปฐมภูมิและศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ รวบรวมข้อมูลทั้งหมดเพื่อสร้างคู่มือข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวชุมชนและนวัตกรรมสื่อแอปพลิเคชันนำเที่ยวในรูปแบบคิดอาร์ไคด์

ระยะที่ 3 ขั้นปฏิบัติการ ผู้วิจัยตรวจสอบความถูกต้องของคู่มือกับกลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลสำคัญ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ดำเนินการถ่ายทำสื่อวีดิทัศน์แนะนำแหล่งท่องเที่ยวชุมชน แล้วนำมาตัดต่อเนื้อหาให้มีความเหมาะสมกับแหล่งท่องเที่ยวชุมชนแต่ละแหล่ง และสร้างคิวอาร์ไคด์เพื่อนำไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างเป็นระยะเวลา 1 เดือน แล้วติดตามผลระหว่างการทดลองใช้ แล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ ปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นก่อนการประเมินความพึงพอใจ

ระยะที่ 4 สรุปผลการวิจัย ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อคู่มือข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวชุมชนและนวัตกรรมสื่อภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยวชุมชนในรูปแบบคิวอาร์ไคด์ และตรวจสอบความสมบูรณ์และความถูกต้องของข้อมูลก่อนการจัดเวทีคืนความรู้สู่ชุมชน พร้อมทั้งนำผลผลิตจากงานวิจัยไปเผยแพร่และให้บริการชุมชน

5) การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์โดยการจัดเนื้อหาประเด็นต่าง ๆ เป็นหมวดหมู่ และข้อมูลเชิงปริมาณด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาแล้วเขียนรายงานด้วยการพรรณนาประกอบตัวอย่าง และวิเคราะห์หาค่าสถิติพื้นฐานโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) ร้อยละ (Percentage) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) แล้วนำผลจากการวิเคราะห์มาจัดหมวดหมู่เพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาและรวบรวมข้อมูลเป็นคู่มือแหล่งท่องเที่ยวชุมชน การศึกษาข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอเชียงดาว จำนวน 17 แหล่ง พบว่า แหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งมีประวัติความเป็นมา ตำนานเรื่องที่แฝงด้วยความเชื่อของคนในท้องถิ่น

จุดเด่นและกิจกรรม และมีข้อมูลที่บ่งบอกถึงลักษณะเฉพาะแต่ละแหล่งแตกต่างกันออกไป เนื้อหาได้ถูกรวบรวมแล้วแบ่งเป็นประเด็นสำคัญ คือ 1) ข้อมูลทั่วไป ได้แก่ ข้อมูลประวัติความเป็นมา ความสำคัญ ความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตชุมชน 2) ดำเนินเรื่องเล่าที่แฝงไปด้วยความเชื่อของคนในท้องถิ่น 3) จุดเด่นและกิจกรรมที่น่าสนใจในแหล่งท่องเที่ยว และ 4) ข้อมูลเพิ่มเติม ได้แก่ การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวและข้อควรรู้สำหรับแหล่งท่องเที่ยวโดยทำเป็นรูปเล่มและมีสองภาค คือ ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ มีภาพประกอบพร้อมคำบรรยายใต้ภาพ พร้อมคิวอาร์โค้ดเชื่อมต่อวีดิทัศน์ในยูทูป ซึ่งเป็นสื่อเคลื่อนไหวและภาพรายละเอียดจากแหล่งท่องเที่ยวจริง

2. ผลการพัฒนานวัตกรรมสื่อภาษาอังกฤษในรูปแบบของแอปพลิเคชันนำเที่ยวคิวอาร์โค้ดสำหรับการท่องเที่ยวชุมชน นวัตกรรมสื่อภาษาอังกฤษในรูปแบบของแอปพลิเคชันนำเที่ยวคิวอาร์โค้ดได้ถูกพัฒนาด้วยการเรียบเรียงคำบรรยายซึ่งนำมาจากเนื้อหาในคู่มือแหล่งท่องเที่ยวชุมชน ซึ่งเป็นสองภาษาทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษเพื่อใช้ประกอบสื่อวีดิทัศน์สำหรับแหล่งท่องเที่ยวชุมชนที่มีทั้งภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหว จำนวน 17 คลิป บันทึกเก็บไว้ในระบบสารสนเทศของโปรแกรมยูทูปเชื่อมสื่อวีดิทัศน์ดังกล่าวด้วยคิวอาร์โค้ดที่นักท่องเที่ยวหรือผู้สนใจสามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวชุมชนได้ง่าย สะดวก รวดเร็ว เข้าถึงได้ทุกที่ทุกเวลา ตอบสนองความต้องการนักท่องเที่ยว ผู้สนใจและชุมชนได้เป็นอย่างดีและมีประสิทธิภาพ

3. ผลการประเมินความพึงพอใจต่อคู่มือข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวชุมชนและนวัตกรรมสื่อภาษาอังกฤษในรูปแบบของแอปพลิเคชันนำเที่ยวคิวอาร์โค้ด

3.1 ความพึงพอใจต่อคู่มือข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวชุมชน ผู้วิจัยได้ประเมินความพึงพอใจกับกลุ่มตัวอย่าง 3 กลุ่ม ได้แก่ ตัวแทนชุมชน นักท่องเที่ยว และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผลการประเมินมีรายละเอียดดังแสดงในตาราง 1 ดังนี้

ที่	สรุปผลการประเมินความพึงพอใจต่อคู่มือข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวชุมชน			
	กลุ่มตัวอย่างผู้ประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
1	ตัวแทนชุมชน	4.66	0.28	มากที่สุด
2	นักท่องเที่ยว	4.26	0.52	มาก
3	ชุมชนผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	4.67	0.28	มากที่สุด
	รวมเฉลี่ย	4.53	0.36	มากที่สุด

ตาราง 1 ความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างต่อคู่มือข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวชุมชน

จากตารางพบว่า ตัวแทนชุมชนส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.66$; S.D.=0.28) แต่มีความพึงพอใจในข้อที่ว่า เนื้อหาของแหล่งท่องเที่ยวมีความครอบคลุม และเวลาการนำเสนอกับเนื้อหาไม่เหมาะสม อยู่ในระดับมาก นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความพึงพอใจ โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.26$; S.D.=0.52) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ แต่มีความพึงพอใจในข้อที่ว่า การใช้ภาษาถูกต้องเหมาะสมสื่อความหมายได้ชัดเจนนั้น นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด และชุมชนผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีความพึงพอใจโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.67$; S.D.=0.28) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีความพึงพอใจ อยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ แต่มีความพึงพอใจในข้อที่ว่า เนื้อหาของแหล่งท่องเที่ยวมีความครอบคลุม และเวลาการนำเสนอกับเนื้อหาไม่เหมาะสมนั้น มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.53$; S.D.=0.36).

3.2 ผลประเมินความพึงพอใจต่อนวัตกรรมสื่อภาษาอังกฤษในรูปแบบของแอปพลิเคชันนำเที่ยวคิวอาร์โค้ด

ที่	สรุปผลการประเมินความพึงพอใจต่อนวัตกรรมสื่อภาษาอังกฤษ ในรูปแบบของแอปพลิเคชันนำเที่ยวคิวอาร์โค้ดและสื่อคลิปวิดีโอ			
	กลุ่มตัวอย่างผู้ประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
1	ตัวแทนชุมชน	4.37	0.50	มาก
2	นักท่องเที่ยว	4.33	0.67	มาก
3	ชุมชนผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	4.22	0.43	มาก
	รวมเฉลี่ย	4.30	0.53	มาก

ตาราง 2 ความพึงพอใจต่อนวัตกรรมสื่อภาษาอังกฤษ
ในรูปแบบของแอปพลิเคชันนำเที่ยวคิวอาร์โค้ด

จากตารางพบว่า ตัวแทนชุมชนส่วนมากมีความพึงพอใจต่อนวัตกรรมสื่อภาษาอังกฤษในรูปแบบของแอปพลิเคชันนำเที่ยวคิวอาร์โค้ดโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.37$; S.D.=0.50) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีความพึงพอใจอยู่ในระดับ

มากทุกข้อ แต่มีความพึงพอใจข้อที่ว่า การประยุกต์ใช้ควอาร์โค้ดกับสื่อวีดิทัศน์ แผ่นป้ายควอาร์โค้ดได้ถูกติดไว้ในจุดที่เหมาะสมต่อการเข้าถึงและหลังจากการสแกนควอาร์โค้ดสามารถเชื่อมโยงไปยังวีดิทัศน์อย่างรวดเร็วและถูกต้อง มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด นักท่องเที่ยวส่วนมากมีความพึงพอใจต่อข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.33$; S.D.=0.67) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากทุกข้อ แต่มีความพึงพอใจในข้อที่ว่า การใช้ภาษาถูกต้องเหมาะสม สื่อความหมายได้ชัดเจนนั้น อยู่ในระดับมากที่สุด ชุมชนผู้ให้ข้อมูลส่วนมากมีความพึงพอใจโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.22$; S.D.=0.43) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ผู้ตอบมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากทุกข้อ แต่มีความพึงพอใจในหัวข้อที่ว่า หลังจากการสแกนควอาร์โค้ดสามารถเชื่อมโยงไปยังสื่อวีดิทัศน์อย่างรวดเร็วและถูกต้อง อยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.30$; S.D.=0.53)

อภิปรายผล

1. การศึกษาและรวบรวมข้อมูลเป็นคู่มือแหล่งท่องเที่ยวชุมชน แหล่งท่องเที่ยวชุมชนแต่ละแหล่งพบว่า ข้อมูลที่สำคัญ ได้แก่ ข้อมูลประวัติความเป็นมา ความสำคัญ ความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตชุมชน ตำนานเรื่องเล่าที่แฝงไปด้วยความเชื่อของคนในท้องถิ่น จุดเด่นและกิจกรรมที่น่าสนใจ และข้อควรรู้เฉพาะสำหรับแหล่งท่องเที่ยวนั้น ๆ ที่บ่งบอกถึงลักษณะเฉพาะของแต่ละแหล่ง เป็นสิ่งดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวให้มาเที่ยว เช่น ถ้ำหลวงเชียงดาว เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีประวัติความเป็นมาแฝงไปด้วยความเชื่อของชุมชนซึ่งประกอบด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ มีเอกลักษณ์และมีจุดเด่นเฉพาะตัวและสวยงามแปลกตา สอดคล้องผลการศึกษาของนุชนาฏ เชียงชัย (2558: 87) เรื่องแหล่งท่องเที่ยวประเด็นด้านความดึงดูดความสนใจที่พบว่า วัดพระธาตุลำปางหลวงเป็นสถานที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาเที่ยวจังหวัดลำปางมากที่สุด เพราะเป็นสถานที่ท่องเที่ยวโดดเด่นมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว สวยงามและมีประวัติความเป็นมาน่าสนใจ และผลการศึกษาของเกศกนก ชุ่มประดิษฐ์ และจิราพร ขุนศรี (2560: 132) เรื่องอัตลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวของอำเภอแม่สาย เชียงแสน และเชียงของ จังหวัดเชียงราย ซึ่งในประเด็นด้านดึงดูดความสนใจพบว่า มีความเป็นอัตลักษณ์ในด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมร่วมกัน คือ ความเป็นเมืองชายแดน ประวัติศาสตร์ความเป็นมา โบราณวัตถุ กิจกรรม เทศกาลและประเพณีเกี่ยวกับวิถีชุมชน ซึ่งเป็นสิ่งดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว กล่าวได้ว่า แหล่งท่องเที่ยวชุมชนมี

ต้นทุนด้านการท่องเที่ยวอันล้ำค่า ได้แก่ ประวัติศาสตร์ เรื่องราวเกี่ยวข้องกับวิถีชุมชน รวมถึงศิลปวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของชุมชน ดังที่ประไพพิมพ์ พานิชสมัย (2560: 67) ได้ศึกษาอัตลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวประเด็นด้านสิ่งดึงดูดความสนใจพบว่า อัตลักษณ์ ได้แก่ เรื่องราวประวัติศาสตร์ที่ก่อให้เกิดวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน เป็นผลสืบเนื่องให้เกิดเป็นศิลปวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงามในชุมชนของแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งมีสำคัญอย่างมากในการดึงดูดนักท่องเที่ยว

2. ความพึงพอใจต่อคู่มือข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวชุมชน นักท่องเที่ยวและผู้ให้ข้อมูลต่อคู่มือข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวชุมชนในอำเภอเชียงดาวส่วนใหญ่มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด เนื่องจากข้อมูลสร้างขึ้นจากการมีส่วนร่วมของชุมชนและมีการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล และคู่มือมีเนื้อหารายละเอียดและมีภาพประกอบทำให้เห็นภาพแหล่งท่องเที่ยวชัดเจน น่าสนใจมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับการศึกษาของปิติ ชิตตระการ (2552: 60) ที่พบว่า การอ่านอย่างเดียวโดยไม่มีภาพประกอบสามารถยอมรับได้ แต่ถ้ามีภาพประกอบเนื้อหา คำอธิบายก็จะชัดเจนมากกว่า และถ้ามีข้อความหรือคำบรรยายควบคู่กันไปด้วย จะทำให้ภาพอธิบายมีความชัดเจนยิ่งขึ้น ทำให้เห็นภาพเป็นรูปธรรม ดังนั้น การประยุกต์ใช้คิวอาร์โค้ดในคู่มือข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวชุมชนทำให้กระตุ้นความสนใจของนักท่องเที่ยว และเมื่อเชื่อมโยงคิวอาร์โค้ดกับสื่อวีดิทัศน์ในคู่มือข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวชุมชนก็ยิ่งเพิ่มความสนใจกระตุ้นความอยากรู้อยากเห็นในเนื้อหาแหล่งท่องเที่ยวมากขึ้น นอกจากนั้น ยังสอดคล้องกับแนวคิดของสรธรา ทองต่อ (2556: 51) ที่พบว่า คิวอาร์โค้ดเป็นสิ่งแปลกใหม่ เป็นเครื่องมือที่ทันสมัยเหมาะกับสภาพสังคมในปัจจุบันที่มีเทคโนโลยีการสื่อสารที่หลากหลาย ประหยัดเวลา ใช้งานง่าย รวดเร็ว อย่างไรก็ตาม การพัฒนาคู่มือดังกล่าวนี้ผู้วิจัยได้ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวของตนเอง เพื่อเปิดโอกาสให้ชุมชนได้เป็นส่วนหนึ่งของการรักษาแหล่งท่องเที่ยวตนเอง สอดคล้องกับแนวคิดของพจนา สวนศรี และคณะ (2557: 43) ที่ระบุว่า มาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นเครื่องมือเปิดพื้นที่ให้ทุกฝ่ายเข้ามาทำงานร่วมกัน เชื่อมโยงอุปสงค์กับอุปทานผ่านการทำงานร่วมกันระหว่างชุมชนกับผู้ประกอบการ รวมถึงนักท่องเที่ยว โดยชุมชนได้พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้ได้มาตรฐานและประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาเป็นพี่เลี้ยงสนับสนุนเสริมความเข้มแข็ง สอดคล้องกับผลการศึกษาของชุดิ กาญจน์ กันทะอุ (2560: 55) ที่พบว่า คนในชุมชนมีความสามัคคีและส่วนร่วมในการทำงานและกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน อันเป็นการเปิดโอกาสให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาสนับสนุนด้วยการจัดอบรมให้ความรู้เพิ่มเติมทักษะในเรื่องต่าง ๆ แก่

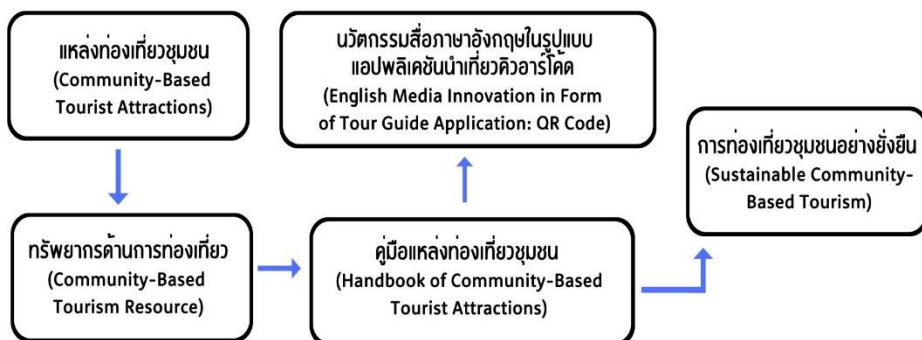
ชุมชน ตลอดจนชุมชนมีเส้นทางที่เชื่อมกับแหล่งท่องเที่ยวที่ใกล้เคียง จึงเป็นโอกาสที่จะบูรณาการเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวไว้ด้วยกันเพื่อให้เกิดเส้นทางท่องเที่ยวใหม่ที่ดึงดูดใจของนักท่องเที่ยว ด้วยเหตุปัจจัยดังกล่าวข้างต้น กลุ่มตัวอย่างจึงมีความพึงพอใจต่อข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวชุมชนอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด

3. ความพึงพอใจต่อนวัตกรรมสื่อภาษาอังกฤษในรูปแบบของแอปพลิเคชันนำเที่ยวคิวอาร์โค้ด กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก จากการลงพื้นที่วิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักท่องเที่ยวส่วนมากไม่คุ้นเคยกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น คิวอาร์โค้ด เมื่อได้ใช้เทคโนโลยีดังกล่าวจึงมีความตื่นตา ประทับใจในความทันสมัยและความสะดวกต่อการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวในสื่อภาพที่เคลื่อนไหวได้ ด้านการประยุกต์ใช้คิวอาร์โค้ดกับสื่อวีดิทัศน์ คิวอาร์โค้ดสามารถเชื่อมต่อไปยังวีดิทัศน์อย่างรวดเร็วและถูกต้อง กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด จากผลวิจัยนี้สามารถสรุปได้ว่า คิวอาร์โค้ดเป็นปัจจัยในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวชุมชนได้สะดวกรวดเร็วทันสมัย ดังที่สราธรา ทองต่อ (2556: 51) พบว่า คิวอาร์โค้ดเป็นสิ่งใหม่ทันสมัย ใช้งานง่าย ประหยัดเวลาและเหมาะสมกับสภาพสังคมในปัจจุบัน ซึ่งมีแนวโน้มว่าความต้องการในการใช้คิวอาร์โค้ดจะเพิ่มมากขึ้นตามความต้องการกลุ่มนักท่องเที่ยว ขณะที่การศึกษาของวนัชพร ไกยราช (2561: 53) พบว่า ผู้เข้าชมสวนพฤกษศาสตร์มีความต้องการที่จะใช้เทคโนโลยีคิวอาร์โค้ดเพื่อช่วยให้สวนพฤกษศาสตร์มีความน่าสนใจในการหาข้อมูลและช่วยอำนวยความสะดวกให้ผู้มาใช้บริการเพิ่มมากขึ้น สามารถเข้าถึงข้อมูลรายละเอียดของพันธุ์ไม้ต่าง ๆ ได้ด้วยคิวอาร์โค้ด ผลการศึกษานี้เป็นไปในทางเดียวกันกับผลการศึกษาของขวัญจุฑา คำบรรลือ (2558: 81) ที่พบว่า ผู้ใช้บริการมีความพึงพอใจโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อใช้เทคโนโลยีคิวอาร์โค้ดเชื่อมสื่อวีดิทัศน์ในการท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับศูนย์รวบรวมสายพันธุ์กล้วยไม้เฉลิมพระเกียรติ จังหวัดกำแพงเพชร จะเห็นได้ว่า การใช้สื่อแอปพลิเคชันคิวอาร์โค้ดเชื่อมกับสื่อวีดิทัศน์บันทึกเก็บไว้ในช่องยูทูปของงานวิจัยนี้สามารถเผยแพร่ในเว็บไซต์ของชุมชนเองเพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชนให้เป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยว สอดคล้องผลการศึกษาของนพเกล้า ยัมสถาน (2553: 149) เรื่องอิทธิพลสื่อที่มีผลต่อการตัดสินใจในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่พบว่า สื่อที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดเชียงใหม่มากที่สุด ได้แก่ เว็บไซต์ เพราะทำให้นักท่องเที่ยวหาข้อมูลด้านการท่องเที่ยวได้ง่าย และเมธชนัน สุขประเสริฐ (2558: 74) ที่เห็นว่า ยูทูปเป็นเครือข่ายสังคมออนไลน์ประเภทหนึ่งที่เป็นสื่อการตลาดที่ได้รับความนิยมอย่าง

แพร่หลาย ปัจจัยการใช้สื่อออนไลน์ยูทูปส่งผลในเชิงบวกต่อการซื้อสินค้าของผู้บริโภค เพราะการนำเสนอสินค้าที่มีภาพและเสียงสามารถโน้มน้าวให้ตัดสินใจซื้อสินค้าน่าขึ้น ขณะเดียวกันการศึกษาของรัตนาวงศ์คำสิงห์ (2561: 27) พบว่า สื่อสังคมออนไลน์ที่นักศึกษาเลือกใช้มากที่สุด 3 อันดับแรก คือ เฟซบุ๊ก รองลงมา คือ ยูทูปและไลน์ ตามลำดับ ฉะนั้น การสร้างนวัตกรรมสื่อภาษาอังกฤษในรูปแบบแอปพลิเคชันนำเที่ยวควิอาร์โค้ดเชื่อมโยงสื่อวีดิทัศน์กับเว็บไซต์ยูทูป จึงเป็นการส่งเสริมสนับสนุนการท่องเที่ยวชุมชนในอำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ อย่างยั่งยืนได้

องค์ความรู้จากการวิจัย

องค์ความรู้ที่ได้รับจากงานวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวชุมชนเกิดความสมบูรณ์ด้านทรัพยากร ด้านการท่องเที่ยวได้เกิดคู่มือแหล่งท่องเที่ยวโดยนำเสนอข้อมูลผ่านนวัตกรรมสื่อภาษาอังกฤษในรูปแบบแอปพลิเคชันนำเที่ยวควิอาร์โค้ดที่มีคำบรรยายด้วยภาษาที่ทุกคนสามารถเข้าใจได้ง่าย ทุกที่ทุกเวลา รวดเร็วและทันสมัย ใช้ในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวชุมชนและดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนได้อย่างยั่งยืน

ภาพ 1 นวัตกรรมสื่อภาษาอังกฤษในรูปแบบแอปพลิเคชันนำเที่ยว
เพื่อการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน

สรุป

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและรวบรวมข้อมูลเป็นคู่มือแหล่งท่องเที่ยวชุมชน เพื่อพัฒนานวัตกรรมสื่อภาษาอังกฤษในรูปแบบของแอปพลิเคชันนำเที่ยวควิอาร์โค้ด และเพื่อประเมินความพึงพอใจต่อคู่มือข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวชุมชนและนวัตกรรมสื่อภาษาอังกฤษในรูปแบบของแอปพลิเคชันนำเที่ยวควิอาร์โค้ด สำหรับการท่องเที่ยวชุมชนในอำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า แหล่งท่องเที่ยว

ชุมชนแต่ละแห่งมีจุดเด่นและเอกลักษณ์เฉพาะตัวต่างกันออกไป มีความน่าสนใจแฝงด้วยประวัติความเป็นมา ความสำคัญ ตำนานเรื่องเล่า ความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับวิถีชุมชน พร้อมด้วยกิจกรรมที่น่าสนใจในแหล่งท่องเที่ยวชุมชนนั้น ๆ ซึ่งรวบรวมไว้เป็นคู่มือข้อมูลแล้วนำเสนอในนวัตกรรมสื่อภาษาอังกฤษในรูปแบบของแอปพลิเคชันนำเที่ยวคิวอาร์โค้ด ทำให้นักท่องเที่ยวและผู้สนใจเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวชุมชนง่ายมากยิ่งขึ้น เนื่องจากการปรับรูปแบบให้มีความทันสมัยด้วยความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีจากออฟไลน์มาสู่ออนไลน์ ทำให้การท่องเที่ยวชุมชนมีความพร้อม นักท่องเที่ยวมีความเชื่อมั่น ผู้ประกอบการท่องเที่ยวชุมชนมีศักยภาพในการให้บริการเมื่อพิจารณาถึงความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างพบว่า ส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความพึงพอใจต่อสื่อ นวัตกรรมสื่อภาษาอังกฤษในรูปแบบของแอปพลิเคชันคิวอาร์โค้ดนำเที่ยวและสื่อคลิปวิดีโอโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก

อย่างไรก็ตาม ชุมชนควรนำคิวอาร์โค้ดที่เชื่อมกับสื่อวีดิทัศน์ไปใช้กับเว็บไซต์ของชุมชนในวงกว้างต่อไป ซึ่งข้อมูลเหล่านี้สามารถปรับปรุงให้ทันสมัยได้ตลอดเวลา ทั้งสะดวกในการเข้าถึงเพราะติดตั้งในที่สาธารณะ อันเป็นการประชาสัมพันธ์ ดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวให้เข้าถึงแหล่งชุมชนได้ง่ายยิ่งขึ้น สำหรับการศึกษาวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาประเด็นด้านการจัดการแหล่งท่องเที่ยวชุมชน โดยบูรณาการด้านสื่อมัลติมีเดีย ทักษะภาษาและการจัดการท่องเที่ยวชุมชนเพื่อยกระดับการบริการการท่องเที่ยวชุมชนให้ได้มาตรฐานและยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- กรมการพัฒนาชุมชน. (2561). *คู่มือบริหารโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี*. กรุงเทพมหานคร: กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย.
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2560). *แผนพัฒนาการท่องเที่ยว ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2560-2564)*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกิจการโรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.
- เกศกนก ชุ่มประดิษฐ์ และจิราพร ชุนศรี. (2560). การวิเคราะห์อัตลักษณ์เพื่อเพิ่มมูลค่าให้แก่แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตเศรษฐกิจพิเศษ จังหวัดเชียงราย. *วารสารวิทยาการจัดการมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่*. 12 (2), 121-143.

- ขวัญจุฑา คำบรรลือ. (2558). การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีคิวอาร์โค้ดเพื่อส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับศูนย์รวบรวบสายพันธุ์กล้วยเฉลิมพระเกียรติจังหวัดกำแพงเพชร. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- คณะกรรมการบูรณาการนโยบายพัฒนาภาค (ก.บ.ภ.). (2561). แผนพัฒนาภาคเหนือในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-25654). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- จังหวัดเชียงใหม่. (2561). แผนยุทธศาสตร์การพัฒนากิจการ MICE จังหวัดเชียงใหม่ (พ.ศ. 2561-2564). เชียงใหม่: จังหวัดเชียงใหม่.
- ชุดิกายุจน์ กันทะอุ. (2560). การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นฐาน: กรณีศึกษาบ้านร่องฟอง ตำบลร่องฟอง อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นพเกล้า ยิ้มสถาน. (2553). อิทธิพลสื่อที่มีผลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่. ปัญหาพิเศษปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- นุชนาฏ เชียงชัย. (2558). การใช้อัตลักษณ์เพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัดลำปาง. วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- บริษัท เอฟพีเน็ต จำกัด. (2559). การวิจัยและพัฒนาโครงการทิศทางการพัฒนาท่องเที่ยวของประเทศไทยระยะ 10 ปี. กรุงเทพมหานคร: สำนักเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและกีฬา กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.
- ประไพพิมพ์ พานิชสมัย. (2560). การออกแบบอัตลักษณ์ส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนท่าแพ จังหวัดนครศรีธรรมราช. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ปิติ ชิตตระการ. (2552). การใช้ภาพ 3 มิติ และภาพเคลื่อนไหวในการสร้างสื่อการสอนเชิงรุก. การศึกษาเฉพาะบุคคลปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- พจนา สวนศรี และคณะ. (2557). การพัฒนาการพัฒนามาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชนสำหรับภูมิภาคอาเซียนสู่ความเป็นสากล. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

- เมธชนัน สุขประเสริฐ. (2558). ปัจจัยจากการใช้สื่อออนไลน์ยุคใหม่ที่ส่งผลต่อความตั้งใจซื้อสินค้าของผู้บริโภคในประเทศไทย: กรณีศึกษาบิวตี้บล็อกเกอร์. การค้นคว้าอิสระปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561-2580). (13 ตุลาคม 2561). ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 135 ตอนที่ 82 ก. หน้า 1-70.
- ยุพาภรณ์ พิริยศิลป์. (2557). ความต้องการทางด้านภาษาอังกฤษของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในเขตจังหวัดขอนแก่น. วารสารการบริการและการท่องเที่ยวไทย. 9 (2), 16-30.
- รัตนา วงศ์คำสิงห์. (2561). การวิจัยและพัฒนาพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของนักศึกษา คณะศิลปศาสตร์ สถาบันพลศึกษา วิทยาเขตชัยภูมิ. ชัยภูมิ: สถาบันพลศึกษา วิทยาเขตชัยภูมิ.
- วันขพร ไกยราช. (2561). การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีควิอาร์โค้ด เพื่อส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับสวนพฤกษศาสตร์ วิทยาเกษตรกรรม และเทคโนโลยีฟิเจอร์. การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- สรธรา ทงต่อ. (2556). การตัดสินใจยอมรับนวัตกรรมควิอาร์โค้ด: กรณีศึกษา นักศึกษามหาวิทยาลัยมหิดล. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570). กรุงเทพมหานคร: สำนักนายกรัฐมนตรี.

ปัจจัยที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานตามนโยบายการบริหารจัดการ การทำงานของแรงงานต่างด้าวในกรุงเทพมหานคร Factors Affecting the Performance of Migrant Workers' Working Management Policy in Bangkok

หทัยชนก ทองสร้าง*¹, เกษมศานต์ โชติชาครพันธุ์²
Hathaichanok Tongsrang¹, Kasemsarn Chotchakornpant²

หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชานโยบายสาธารณะ
คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
Doctor of Public Administration Program in Public Policy,
Graduate School of Public Administration,
National Institute of Development Administration
Corresponding Author, E-mail: h.tongsrang@hotmail.com*

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานของนโยบายการบริหารจัดการการทำงานของแรงงานต่างด้าว ปี พ.ศ. 2562-2563 เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญประกอบไปด้วยเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จำนวน 20 ราย คัดเลือกโดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยนายจ้างที่จ้างแรงงานต่างด้าวสัญชาติกัมพูชา ลาวและเมียนมา ซึ่งทำงานในจังหวัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 400 คน โดยสุ่มกลุ่มตัวอย่างด้วยสูตรของทาโร ยามาเน สติติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิตและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการศึกษา พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานของนโยบาย ได้แก่ 1) แผนองค์การ ซึ่งประกอบด้วยนโยบาย ความเพียงพอของทรัพยากร ความเป็นดิจิทัล การนำองค์การ การวางแผนเชิงกลยุทธ์ บุคลากรผู้ปฏิบัติงาน การประสานงานและความร่วมมือ การประชาสัมพันธ์ ผู้รับบริการ/ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และกฎหมายและระเบียบ 2) แผนการให้บริการ ได้แก่ กระบวนการให้บริการ องค์ความรู้จากการวิจัย คือ การทำให้ทราบปัจจัยที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานของนโยบายการบริหารจัดการ

การทำงานของแรงงานต่างด้าว ซึ่งสามารถนำไปใช้ในการปรับปรุงและพัฒนากระบวนการนโยบายการบริหารจัดการการทำงานของแรงงานต่างด้าวไปปฏิบัติเพื่อให้แรงงานต่างด้าวสามารถเข้าถึงกระบวนการต่ออายุการทำงานและได้รับอนุญาตทำงานถูกต้องตามกฎหมาย

คำสำคัญ: ปัจจัยที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงาน; นโยบายการบริหารจัดการ; แรงงานต่างด้าว

Abstract

This research article aims to study factors affecting the performance of migrant workers' working management policy from 2019 to 2020. It is a mixed methodology research combining with qualitative research and quantitative research. The key informants consist of 20 relevant agencies which are selected by purposive sampling. The data are analyzed by content analysis. The sample of 400 employers whose employ migrant workers such as Cambodian, Laotian, and Burmese in Bangkok. Those are randomly selected by Taro Yamane's formula. The statistics used in data analysis are frequency, percentage, mean, and standard deviation.

The results of the study show that factors affecting the policy performance are as follow: 1) organizational plan which consists of policy, resource adequacy, digitalization, leadership of organization, strategic planning, implementers, coordination and collaboration, public relations, client/stakeholder, and law and regulation; 2) service utilization plan which includes service process. The knowledge from the research is that these factors can be applied to improve and develop the process of migrant workers' working management policy implementation so that migrant workers can access work permit renewal process and get permission to work legally.

Keywords: Factors Affecting Performance; Management Policy; Migrant Worker

บทนำ

การพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยในสองทศวรรษที่ผ่านมา ส่งผลให้ประเทศไทยมีศักยภาพทางเศรษฐกิจสูงกว่าประเทศเพื่อนบ้าน แรงงานไทยมีความรู้ความชำนาญและมีคุณภาพมากขึ้น มีการพัฒนาศักยภาพในการทำงานในภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการที่ใช้เทคโนโลยีที่มีความซับซ้อนมากขึ้น ประกอบกับประเทศไทยเกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรวัยแรงงานอย่างมาก (ธีรยุทธ คงขาว และพรณวดี ขำจริง, 2562: 2) จึงเป็นปัจจัยดึงดูดให้แรงงานจากประเทศเพื่อนบ้าน เช่น กัมพูชา ลาว และเมียนมา เข้ามาทำงานทำในประเทศไทยอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในภาคเกษตรกรรมและภาคการผลิตที่ใช้แรงงานเข้มข้น รวมถึงงานที่มีลักษณะเสี่ยง (Dangerous) หนัก (Difficult) และสกปรก (Dirty) และที่สำคัญแรงงานต่างด้าวบางส่วนเลือกที่จะลักลอบเข้าประเทศโดยไม่ผ่านด่านตรวจคนเข้าเมือง ส่งผลให้แรงงานต่างด้าวเหล่านั้นย้ายถิ่นมายังประเทศไทยอย่างผิดกฎหมาย (จรัมพร ให้อย่าง และสุรีย์พร พันพื้ง, 2559: 139)

การลักลอบเข้ามาทำงานในประเทศไทยของแรงงานต่างด้าวสร้างเป็นปัญหาสำคัญอย่างมาก รัฐบาลจึงได้มีความพยายามที่แก้ไขปัญหาลักลอบเข้ามาทำงานตั้งแต่ปี พ.ศ. 2535 เป็นต้นมา โดยเริ่มจดทะเบียนให้กับแรงงานต่างด้าวจากประเทศเมียนมาเป็นประเทศแรก ต่อมาก็ขยายการจดทะเบียนให้กับแรงงานต่างด้าวจากประเทศลาว และกัมพูชา รวมถึงขยายขอบเขตการจดทะเบียนเพิ่มเติมไปยังผู้ติดตามของแรงงานต่างด้าว โดยมติคณะรัฐมนตรีบางฉบับอนุญาตให้แรงงานต่างด้าวกลุ่มใหม่สามารถจดทะเบียนได้ ในขณะที่บางฉบับจะอนุญาตให้เฉพาะแรงงานที่เคยจดทะเบียนในปีก่อนหน้าเข้ารับการต่ออายุใบอนุญาตทำงานเท่านั้น (จรัมพร ให้อย่าง และสุรีย์พร พันพื้ง, 2559: 145) นอกจากนี้ ประเทศไทยยังมีความพยายามที่จะนำเข้าแรงงานตามบันทึกความเข้าใจ (Memorandums of Understanding; MOU) โดยในปี พ.ศ. 2545-2546 รัฐบาลไทยได้เจรจากับประเทศเมียนมา ลาว และกัมพูชา เพื่อนำแรงงานต่างด้าวจากประเทศดังกล่าวเข้ามาทำงานอย่างถูกกฎหมาย โดยในปี พ.ศ. 2545 รัฐบาลไทยได้ลงนามทำความตกลงเพื่อนำเข้าแรงงานจากประเทศลาวเป็นประเทศแรก และต่อมาในปี พ.ศ. 2546 ได้มีการลงนามทำความตกลงเพื่อนำเข้าแรงงานจากประเทศกัมพูชา และเมียนมา อย่างไรก็ตาม การนำเข้าแรงงานต่างด้าวยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร อันเนื่องมาจากอัตราค่าใช้จ่ายที่ค่อนข้างสูง ความซับซ้อนของขั้นตอน และระยะเวลาการดำเนินการที่ค่อนข้างนาน รวมถึงการขาดความรู้ในสิทธิประโยชน์จาก

การประกันสุขภาพ และการประกันสังคมของแรงงาน (จรัมพร ไห้ลายอง และสุริย์พร พันพื้ง, 2559: 149-150)

การแก้ปัญหาการลักลอบทำงานโดยไม่มีใบอนุญาตทำงาน เริ่มมีความเป็นรูปธรรมมากขึ้นหลังจากที่คณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) เข้ามาบริหารประเทศ โดย คสช.ได้จัดตั้งศูนย์บริการจดทะเบียนแรงงานต่างด้าวแบบเบ็ดเสร็จ (One Stop Service) ในทุกจังหวัด ให้บริการรับจดทะเบียนแรงงานต่างด้าวสัญชาติกัมพูชา ลาว และเมียนมารายใหม่ รวมถึงผู้ติดตาม โดยมีจำนวนแรงงานต่างด้าวที่ได้รับการจดทะเบียนทั้งสิ้นจำนวน 1,626,235 ราย แบ่งออกเป็นแรงงานจำนวน 1,533,675 ราย และผู้ติดตาม จำนวน 92,560 ราย (สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์, 2558) และภายหลังการจดทะเบียนได้มีการต่ออายุการทำงานให้แรงงานต่างด้าวดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง โดยในปี พ.ศ. 2562 คณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 20 สิงหาคม พ.ศ. 2562 เห็นชอบแนวทางการบริหารจัดการการทำงานของแรงงานต่างด้าว ปี พ.ศ. 2562-2563 ตามที่กระทรวงแรงงานเสนอโดยผ่อนผันให้แรงงานต่างด้าว 3 สัญชาติ (กัมพูชา ลาว เมียนมา) ที่ผ่านการพิสูจน์สัญชาติอยู่ในราชอาณาจักรเป็นการชั่วคราวและอนุญาตให้ทำงานได้จนถึงวันที่ 31 มีนาคม พ.ศ. 2565 โดยนายจ้าง สถานประกอบการจะต้องยื่นแบบบัญชีรายชื่อความต้องการจ้างแรงงานต่างด้าว (Name List) ต่อกรมการจัดหางาน ผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ และเมื่อกรมการจัดหางานรับรองบัญชีรายชื่อความต้องการจ้างแรงงานต่างด้าวแล้ว นายจ้าง สถานประกอบการจะต้องนำแรงงานต่างด้าวไปตรวจสุขภาพและประกันสุขภาพ ณ สถานพยาบาลที่กระทรวงสาธารณสุขกำหนด และนำแรงงานต่างด้าวไปดำเนินการขออนุญาตอยู่ต่อในราชอาณาจักร รับการตรวจลงตรา (Visa) ขออนุญาตทำงาน และจัดทำหรือปรับปรุงทะเบียนประวัติและรับบัตรประจำตัวคนซึ่งไม่มีสัญชาติไทยซึ่งมีใบอนุญาตทำงานปรากฏอยู่ด้านหลัง ณ ศูนย์บริการเบ็ดเสร็จ (One Stop Service) กรุงเทพมหานคร โดยมีแรงงานต่างด้าวได้รับผ่อนผันให้อยู่ในราชอาณาจักรเป็นการชั่วคราวและได้รับอนุญาตให้ทำงานต่อไป จำนวนทั้งสิ้น 1,266,011 ราย แบ่งออกเป็นแรงงานต่างด้าวสัญชาติกัมพูชา 213,424 ราย ลาว 50,593 ราย และเมียนมา 1,001,994 ราย (สำนักบริหารแรงงานต่างด้าว, 2563)

อย่างไรก็ตาม แม้ที่ผ่านมาจะมีจดทะเบียนแรงงานต่างด้าวและการต่ออายุการทำงานให้กับแรงงานอย่างต่อเนื่อง แต่ก็ยังมีแรงงานต่างด้าวบางส่วนที่ไม่เข้าถึงกระบวนการต่ออายุการทำงานของแรงงานต่างด้าว เนื่องจากปัญหาต่าง ๆ เริ่มตั้งแต่ค่าธรรมเนียมการจดทะเบียนที่ค่อนข้างสูงเมื่อเทียบกับอัตราค่าจ้างที่แรงงานต่างด้าวได้รับ รวมถึงค่าพาหนะที่จะต้องจ่าย เนื่องจากแรงงานต่างด้าวต้องไปจดทะเบียนที่ตัว

เมือง (จรัมพร ให้อยอง และสุรีย์พร พันพื้ง, 2559: 148) และกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องในการต่อใบอนุญาตทำงานมีความยุ่งยากและซับซ้อน (สุวรรณคินิต เตชาวงค์ และคณะ, 2561: 294) รวมถึงขั้นตอนการดำเนินการมีหลายขั้นตอน ศูนย์บริการเบ็ดเสร็จที่ให้บริการไม่เพียงพอต่อจำนวนแรงงานต่างด้าว เจ้าหน้าที่แต่ละหน่วยงานมีจำนวนจำกัด นายจ้างขาดความรู้ความเข้าใจในการขอใบอนุญาตทำงาน ไม่ติดตามข้อมูลข่าวสารและชะล่าใจในการไปติดต่อยื่นเอกสารล่าช้า ทำให้แรงงานต่างด้าวบางส่วนต่อใบอนุญาตทำงานไม่ทันภายในระยะเวลาที่กำหนด (ภูวกร โตสิงห์ขร, 2560: 94) สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นเหตุให้แรงงานต่างด้าวหลบหนีเข้าเมืองไม่ได้รับการผ่อนผันให้อยู่ในราชอาณาจักรและไม่ได้รับการอนุญาตให้ทำงาน แต่ยังคงได้รับการว่าจ้างจากนายจ้าง จึงทำให้ถูกเอารัดเอาเปรียบจากนายจ้าง ถูกรีดไถจากเจ้าหน้าที่ตำรวจ และส่งผลให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมามากมาย เช่น ปัญหาด้านสาธารณสุข ปัญหาอาชญากรรม แรงงานต่างด้าวไม่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายแรงงาน และที่สำคัญคือ นโยบายการแก้ไขปัญหาแรงงานต่างด้าวหลบหนีเข้าเมืองไม่เป็นไปตามเป้าหมายที่รัฐบาลกำหนดไว้ เนื่องจากภาครัฐไม่มีข้อมูลที่ถูกต้องที่จะนำมาวางแผนบริหารจัดการแก้ไขปัญหาแรงงานต่างด้าวได้ (ภัทรวิรุฬ ฤกษ์สละ, 2552: 6)

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า การบริหารจัดการการทำงานของคนต่างด้าว โดยการต่ออายุการทำงานให้กับแรงงานต่างด้าวหลังจากที่ได้รับการจดทะเบียนแรงงาน เพื่อให้แรงงานต่างด้าวได้รับอนุญาตทำงานอย่างต่อเนื่อง เป็นประเด็นสำคัญที่ควรศึกษา เพราะหากแรงงานต่างด้าวเข้าถึงกระบวนการต่ออายุการทำงาน จะทำให้แรงงานต่างด้าวได้รับอนุญาตทำงานอย่างถูกกฎหมาย นายจ้างมีแรงงานไว้ใช้ต่อเนื่อง ส่งผลดีต่อภาคการผลิตภายในประเทศ ทำให้ประเทศไทยมีรายได้มวลรวมเพิ่มสูงขึ้น รวมถึงภาครัฐมีฐานข้อมูลแรงงานต่างด้าวที่ถูกต้อง ครบถ้วน และเป็นปัจจุบันที่จะนำมาวางแผนในการบริหารจัดการแรงงานต่างด้าวในด้านอื่นต่อไปได้

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของนโยบายการบริหารจัดการการทำงานของแรงงานต่างด้าว เพื่อหาแนวทางที่เหมาะสมที่จะทำให้แรงงานต่างด้าวเข้าถึงกระบวนการต่ออายุการทำงาน และได้รับอนุญาตทำงานถูกต้องตามกฎหมาย ซึ่งจะส่งผลให้ปัญหาการขาดแคลนแรงงานของนายจ้าง สถานประกอบการลดลง และส่งเสริมภาพลักษณ์อันดีให้กับประเทศไทยต่อนานาชาติ ประเทศ เนื่องจากแรงงานต่างด้าวที่ได้รับการอนุญาตทำงานอย่างถูกกฎหมายจะได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายแรงงานเช่นเดียวกับแรงงานไทยในประเทศ

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานของนโยบายการบริหารจัดการการทำงานของแรงงานต่างด้าว

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้ใช้วิธีวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methodology Research) โดยเป็นการวิจัยที่ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เสริมด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยมีรายละเอียดการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี คือ การวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณ โดยมีขอบเขตการวิจัย ดังนี้

1.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา เป็นการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานตามนโยบายการบริหารจัดการการทำงานของแรงงานต่างด้าวปี พ.ศ. 2562-2563 ซึ่งเป็นนโยบายการต่ออายุใบอนุญาตทำงานของแรงงานต่างด้าวที่ผ่านความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 20 สิงหาคม พ.ศ. 2562 และเป็นนโยบายที่ประกาศใช้ ณ ขณะที่ผู้วิจัยทำการวิจัย

1.2 ขอบเขตด้านพื้นที่ คือ จังหวัดกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นจังหวัดที่มีแรงงานต่างด้าวสัญชาติกัมพูชา ลาวและเมียนมา เข้ารับการต่ออายุใบอนุญาตทำงานตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 20 สิงหาคม พ.ศ. 2562 มากที่สุดในประเทศ

2. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 การวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญประกอบด้วยเจ้าหน้าที่รัฐจำนวน 20 คน ได้แก่ เจ้าหน้าที่โรงพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข และสังกัดสำนักงานแพทย์ กรุงเทพมหานคร จำนวน 7 คน เจ้าหน้าที่สำนักงานตรวจคนเข้าเมืองจำนวน 4 คน เจ้าหน้าที่กรมการจัดหางาน จำนวน 4 คน เจ้าหน้าที่สำนักงานเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 5 คน คัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Criterion-based Selection) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เกิดจากความรู้ความเข้าใจที่มีความลึกซึ้ง และตรงกับวัตถุประสงค์ของการศึกษา

2.2 การวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ กลุ่มนายจ้างสถานประกอบการที่จ้างแรงงานต่างด้าวสัญชาติกัมพูชา ลาวและเมียนมา ทำงานในจังหวัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 400 ซึ่งเป็นนายจ้าง สถานประกอบการที่ยื่นบัญชีรายชื่อแรงงานต่างด้าวต่อกรมการจัดหางาน ตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 20

สิงหาคม พ.ศ. 2562 เพื่อขอต่ออายุใบอนุญาตทำงานให้กับแรงงานต่างด้าวดังกล่าวที่ตนต้องการจ้างต่อเนื่อง โดยสุ่มเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบผสมผสานวิธี คือ ขั้นตอนที่ 1 การสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Sampling) โดยจัดอันดับประเภทกิจการ 5 ลำดับแรก ที่มีแรงงานต่างด้าวได้รับอนุญาตทำงานมากที่สุด ได้แก่ กิจการก่อสร้าง งานบ้าน จำหน่ายอาหารและเครื่องดื่ม ผลิตหรือจำหน่ายเสื้อผ้าสำเร็จรูป และการให้บริการต่าง ๆ รวมนายจ้าง สถานประกอบการที่จ้างแรงงานต่างด้าวทั้งสิ้น จำนวน 62,095 ราย (กรมการจัดหางาน, 2563) และขั้นตอนที่ 2 การสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster Sampling) ผู้วิจัยดำเนินการสุ่มกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นตัวแทนของประชากรด้วยสูตรของทาโร ยามาเน (Taro Yamane) ซึ่งจากการคำนวณได้จำนวนนายจ้าง สถานประกอบการที่จ้างแรงงานต่างด้าวทั้งสิ้น 397 ราย แต่เพื่อให้ข้อมูลมีความสมบูรณ์ครบถ้วน ผู้วิจัยจึงดำเนินการเก็บแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 ราย โดยเป็นการเก็บข้อมูลจากกลุ่มนายจ้างสถานประกอบการ

3. เครื่องมือการวิจัย

3.1 การวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) ซึ่งเป็นคำถามเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อปัจจัยที่ส่งผลการดำเนินงานตามนโยบายการบริหารจัดการการทำงานของแรงงานต่างด้าว โดยแบ่งออกเป็น 2 ด้าน ได้แก่ ปัจจัยด้านแผนองค์การ (Organizational Plan) ซึ่งประกอบด้วยนโยบาย ความเพียงพอของทรัพยากร ความเป็นดิจิทัล การนำองค์การการวางแผนเชิงกลยุทธ์ บุคลากรผู้ปฏิบัติงาน การประสานงานและความร่วมมือ การประชาสัมพันธ์ ผู้รับบริการ/ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และกฎหมายและระเบียบ และปัจจัยด้านแผนการให้บริการ (Service Utilization Plan) ได้แก่ กระบวนการให้บริการ

สำหรับการสร้างเครื่องมือ ผู้วิจัยศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เช่น แนวคิดการประเมินผลนโยบายสาธารณะ ทฤษฎีโครงการ แนวคิดการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ ทฤษฎีหลักการบริหาร นโยบายการบริหารจัดการการทำงานของแรงงานต่างด้าว และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นกรอบในการสร้างแบบสัมภาษณ์

ส่วนการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ผู้วิจัยนำแนวคำถามที่สร้างขึ้นปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบความครอบคลุมของข้อคำถาม ความเหมาะสมของปริมาณคำถาม ความชัดเจนของภาษาแล้วจึงนำไปปรับปรุงแก้ไขและนำแนวคำถามไปทดลองเก็บรวบรวมข้อมูลกับเจ้าหน้าที่รัฐที่มีคุณสมบัติใกล้เคียงกับกลุ่มเป้าหมายก่อนนำไปใช้จริงแล้วนำมาดำเนินการปรับประเด็นคำถามที่คลุมเครือภายหลังจากการนำไปทดลองใช้

3.2 การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ส่วนที่ 1 เป็นคำถามที่เก็บข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นคำถามแบบปลายปิด (Close-ended Question) ส่วนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อปัจจัยที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานตามนโยบายการบริหารจัดการการทำงานของแรงงานต่างด้าว โดยคำตอบเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) แบ่งออกเป็น 5 ระดับ ตั้งแต่ระดับเห็นด้วยมากที่สุด=5, เห็นด้วยมาก=4, เห็นด้วยปานกลาง=3, เห็นด้วยน้อย=2, และเห็นด้วยน้อยที่สุด =1 โดยกำหนดคะแนนเฉลี่ยระดับความสำคัญของปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของนโยบาย คือ 1.00-1.80 น้อยที่สุด, 1.81-2.60 น้อย, 2.61-3.40 ปานกลาง, 3.41-4.20 มาก และ 4.21-5.00 มากที่สุด

ในการสร้างเครื่องมือ ผู้วิจัยศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เช่น แนวคิดการประเมินผลนโยบายสาธารณะ ทฤษฎีโครงการ แนวคิดการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ ทฤษฎีหลักการบริหาร นโยบายการบริหารจัดการการทำงานของแรงงานต่างด้าว และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นกรอบในการสร้างแบบสอบถาม โดยนำข้อมูลที่ได้มาประมวลผลเพื่อกำหนดเป็นโครงสร้างของเครื่องมือและขอบเขตของเนื้อหา และสร้างแบบสอบถามตามขอบเขตของเนื้อหา ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และรายละเอียดของศัพท์นิยามเฉพาะ

ส่วนการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือได้ทดสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม โดยนำแบบสอบถามไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน ทำการประเมินโดยใช้ดัชนีความสอดคล้อง โดยใช้สูตรการคำนวณดัชนีความสอดคล้อง (Item Objective Congruence Index; IOC) (สุวิมล ติรกานันท์, 2550) และนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try out) กับกลุ่มตัวอย่างในจังหวัดที่ใกล้เคียงกับกรุงเทพมหานคร จำนวน 30 ราย เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น โดยใช้วิธีการวิเคราะห์สัมประสิทธิ์แอลฟา (Cronbach's Alpha Coefficient) เป็นเกณฑ์ชี้วัดว่า แบบสอบถามมีความเที่ยงตรง (สุวิมล ติรกานันท์, 2550) ซึ่งได้ผลค่าแอลฟาเท่ากับ 0.979

4. การรวบรวมข้อมูล

4.1 การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยใช้แบบสอบถามกึ่งโครงสร้างกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

4.2 การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยทำการรวบรวมข้อมูล โดยการเก็บรวบรวมแบบสอบถามในการวิจัยกับกลุ่มนายจ้าง สถานประกอบการที่จ้างแรงงานต่างด้าวสัญชาติ

กัมพูชา ลาวและเมียนมา ทำงานในจังหวัดกรุงเทพมหานคร นำข้อมูลไปประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และได้ดำเนินการตรวจสอบข้อมูลการสัมภาษณ์โดยวิธีการตรวจสอบข้อมูลสามเส้า (Triangulation)

5.2 การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

ปัจจัยที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานของนโยบายการบริหารจัดการการทำงานของแรงงานต่างด้าว ได้แก่

ตอนที่ 1 ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่รัฐ จำนวน 20 ราย ได้แก่ เจ้าหน้าที่โรงพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข และสังกัดสำนักงานการแพทย์ กรุงเทพมหานคร เจ้าหน้าที่สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง เจ้าหน้าที่กรมการจัดหางาน และเจ้าหน้าที่สำนักงานเขต กรุงเทพมหานคร เกี่ยวกับความคิดเห็นต่อปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานตามนโยบายการบริหารจัดการการทำงานของแรงงานต่างด้าว ซึ่งผลจากการวิจัยพบปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานตามนโยบายดังกล่าว มีรายละเอียด ดังนี้

1. ปัจจัยด้านแผนองค์การ

1.1 นโยบาย (Policy) ผลการศึกษาพบว่า นโยบายกำหนดวัตถุประสงค์ กลุ่มเป้าหมาย วิธีการดำเนินงาน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการนำนโยบายไปปฏิบัติไว้อย่างชัดเจน แต่มาตรการในการปฏิบัติตามนโยบายยังขาดความชัดเจน เทียบตรงและความคงเส้นคงวา เช่น ในช่วงเริ่มต้นนโยบายกำหนดให้ใช้เอกสารคำขอรับใบอนุญาตทำงาน (ตท.2) เป็นหลักฐานประกอบการออกบัตรประจำตัวคนซึ่งไม่มีสัญชาติไทย แต่ต่อมากำหนดให้ใช้ใบรับรองแพทย์ประกอบด้วย เป็นต้น จึงทำให้เจ้าหน้าที่เกิดความสับสน

1.2 ความเพียงพอของทรัพยากร (Resource Adequacy) ผลการศึกษาพบว่า วัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ในโรงพยาบาลที่ให้บริการตรวจสุขภาพแรงงาน

ต่างตัวและศูนย์บริการเบ็ดเสร็จที่ให้บริการต่ออายุใบอนุญาตทำงานแรงงานต่างด้าวมีเพียงพอ ยกเว้นเจ้าหน้าที่ที่ให้บริการมีไม่เพียงพอ เนื่องจากต้องจัดสรรเจ้าหน้าที่ไปให้บริการ ณ ศูนย์บริการเบ็ดเสร็จพร้อมกับการให้บริการ ณ ที่ตั้ง

1.3 ความเป็นดิจิทัล (Digitalization) ผลการศึกษาพบว่า หน่วยงานที่นำนโยบายไปปฏิบัติมีการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการให้บริการ เช่น กรมการจัดหางาน นำระบบอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในการยื่นแบบบัญชีรายชื่อแรงงานต่างด้าว และจองคิวเข้ารับบริการต่ออายุใบอนุญาตทำงาน ณ ศูนย์บริการเบ็ดเสร็จ และได้มีการนำระบบส่งข้อความสั้น (Short Message Service; SMS) มาใช้ในการแจ้งเตือนนายจ้างให้นำแรงงานต่างด้าวไปจัดทำบัตรประจำตัวคนซึ่งไม่มีสัญชาติไทย สำนักงานตรวจคนเข้าเมืองนำระบบอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในการจองคิวเข้ารับการขออนุญาตอยู่ในราชอาณาจักรเป็นการชั่วคราวต่อไป นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังพบว่า ข้อมูลแรงงานต่างด้าวบางส่วนผิดพลาด แต่เป็นเพียงส่วนน้อย และสามารถแก้ไขได้ทันทีเนื่องจากเป็นการให้บริการในลักษณะศูนย์บริการเบ็ดเสร็จ เช่น ชื่อ สกุล เพศ สำหรับประเด็นการเชื่อมโยงฐานข้อมูลพบว่า หน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังไม่สามารถเชื่อมโยงฐานข้อมูลระหว่างหน่วยงานกันได้อย่างเป็นเอกภาพ

1.4 การนำองค์กร (Leadership of Organization) ผลการศึกษาพบว่า ผู้บริหารขาดทักษะในการสื่อสารนโยบาย ขาดการสร้างการมีส่วนร่วมของบุคลากรภายในองค์กร นอกจากนี้ ยังขาดการสร้างขวัญกำลังใจ และการให้รางวัลกับผู้ปฏิบัติงานอีกด้วย เช่น การถ่ายทอดนโยบายมายังผู้ปฏิบัติยังขาดความชัดเจน เนื่องจากการถ่ายทอดนโยบายจากผู้บริหารลงมายังผู้ปฏิบัติมีหลายระดับชั้น การเปิดให้บริการต่ออายุใบอนุญาตทำงานทุกวันไม่เว้นวันหยุดราชการ โดยไม่มีค่าตอบแทนให้กับเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในวันหยุดราชการ

1.5 การวางแผนเชิงกลยุทธ์ (Strategic Planning) ผลการศึกษาพบว่า กรมการจัดหางานมีการวางแผนการบริการให้สอดคล้องกับจำนวนแรงงานต่างด้าวที่ต้องเข้ารับบริการต่ออายุใบอนุญาตทำงานในแต่ละวัน โดยกำหนดให้มีจองคิวนัดหมายก่อนเข้ารับบริการ เพื่อจำกัดจำนวนผู้ใช้บริการ ซึ่งจะส่งผลแรงงานต่างด้าวสามารถต่ออายุใบอนุญาตทำงานแล้วเสร็จภายใน 1 วัน และมีการเฝ้าติดตามนายจ้าง สถานประกอบการให้นำแรงงานต่างด้าวมาดำเนินการต่อใบอนุญาตทำงานภายในระยะเวลาที่กำหนดอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งมีการอบรม ชี้แจง ให้ความรู้เกี่ยวกับขั้นตอนการต่ออายุใบอนุญาตทำงานของแรงงานต่างด้าวแก่นายจ้าง สถานประกอบการอย่างทั่วถึง และมีคู่มือการต่ออายุใบอนุญาตทำงานแรงงานต่างด้าวสำหรับนายจ้าง สถานประกอบการที่

มีเนื้อหาครบถ้วน เข้าใจง่าย นอกจากนี้ กรมการจัดหางานและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังจัดสรรบุคลากรผู้ปฏิบัติงานที่มีความชำนาญไปปฏิบัติงาน ณ ศูนย์บริการเบ็ดเสร็จร่วมกับบุคลากรของหน่วยงานนอก (Outsource) อย่างไรก็ตาม บุคลากรผู้ปฏิบัติงานไม่ได้รับการอบรมก่อนการปฏิบัติงาน แต่มีการจัดทำคู่มือการปฏิบัติงานเพื่อให้เจ้าหน้าที่ใช้ศึกษาด้วยตนเอง ซึ่งคู่มือดังกล่าวมีเนื้อหาไม่ชัดเจน ทำให้เข้าใจยาก

1.6 บุคลากรผู้ปฏิบัติงาน (Implementers) ผลการศึกษาพบว่า บุคลากรผู้ปฏิบัติงานมีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับกระบวนการต่ออายุใบอนุญาตทำงานของแรงงานต่างด้าวในส่วนของการปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับหน่วยงานของตนเป็นอย่างดี โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของกรมการจัดหางาน จะสามารถอธิบายกฎระเบียบ ขั้นตอน การต่ออายุใบอนุญาตทำงานของแรงงานต่างด้าวในภาพรวมได้อย่างถูกต้อง นอกจากนี้ เจ้าหน้าที่ยังสามารถให้คำปรึกษา และแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าให้กับนายจ้างและแรงงานต่างด้าวได้ทันเวลาที่โดยไม่ต้องรอสอบถามผู้บังคับบัญชา รวมถึงมีความเต็มใจในการให้บริการ

1.7 การประสานงาน และ ความร่วมมือ (Coordination and Collaboration) ผลการศึกษาพบว่า หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีการประสานงานภายในหน่วยงานเป็นอย่างดี โดยมีการนำปัญหาที่พบจากการปฏิบัติงานในแต่ละศูนย์บริการเบ็ดเสร็จมาหารือร่วมกันเพื่อให้ได้แนวทางการแก้ไขปัญหาที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน และเมื่อพบปัญหาระหว่างการปฏิบัติงาน เช่น ข้อมูลแรงงานต่างด้าวผิดพลาด หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีการร่วมมือกันแก้ไขปัญหาเป็นอย่างดี โดยเฉพาะการปฏิบัติงาน ณ ศูนย์บริการเบ็ดเสร็จ เนื่องจากเป็นการปฏิบัติงานภายในบริเวณพื้นที่เดียวกัน จึงทำให้การติดต่อประสานงานและการแก้ไขปัญหาพร้อมกันระหว่างหน่วยงานเป็นไปด้วยความสะดวกเรียบร้อย

1.8 การประชาสัมพันธ์ (Public Relations) ผลการศึกษาพบว่า แต่ละหน่วยงานส่วนใหญ่โดยเฉพาะกรมการจัดหางานมีช่องทางการประชาสัมพันธ์ที่หลากหลายและทันสมัย ไม่ว่าจะเป็นโทรทัศน์ สื่อสังคมออนไลน์ เช่น เฟซบุ๊ก (Facebook) ไลน์ (LINE) เว็บไซต์ (Website) ของหน่วยงาน บ้ายประชาสัมพันธ์ แต่อย่างไรก็ตาม การประชาสัมพันธ์ยังมีเนื้อหาไม่ชัดเจน ประชาสัมพันธ์น้อยและไม่สามารถใช้ภาษาที่สามารถสื่อให้แรงงานต่างด้าวแต่ละสัญชาติเข้าใจได้อย่างถูกต้อง เนื่องจากไม่มีล่ามในการแปลภาษาในโรงพยาบาล

1.9 ผู้รับบริการ/ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Client/Stakeholder) ผลการศึกษาพบว่า นายจ้าง สถานประกอบการและแรงงานต่างด้าว ส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการ ขั้นตอนและเอกสารที่ใช้ในการต่ออายุการทำงาน แต่ยังคงมีนายจ้าง สถานประกอบการและแรงงานต่างด้าวเพียงบางส่วนที่ยังไม่ทราบรายละเอียดที่ชัดเจน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นนายจ้างบริษัทเล็กหรือนายจ้างที่เพิ่งจ้างแรงงานต่างด้าวเป็นครั้งแรก นอกจากนี้ ยังพบว่า นายจ้าง สถานประกอบการส่วนใหญ่ให้การสนับสนุนนโยบาย เช่น การติดต่อสอบถามรายละเอียดเกี่ยวกับการต่ออายุใบอนุญาตทำงาน ก่อนที่นโยบายจะประกาศใช้ เพื่อเตรียมความพร้อมในการพาแรงงานต่างด้าวมาดำเนินการตามกระบวนการ ขั้นตอนต่าง ๆ ตามที่นโยบายกำหนด เช่น การติดต่อขอรับการตรวจสุขภาพ

1.10 กฎหมายและระเบียบ (Law and Regulation) ผลการศึกษาพบว่า กฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องในการต่ออายุใบอนุญาตทำงานของแรงงานต่างด้าวมีความเหมาะสม ทั้งการกำหนดให้แรงงานต่างด้าวต้องหานายจ้างรายใหม่ภายในระยะเวลาที่กำหนด หลังจากออกจากการทำงานกับนายจ้างรายเดิมและการกำหนดบทลงโทษแก่นายจ้างที่จ้างแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมาย รวมถึงการกำหนดบทลงโทษแก่แรงงานต่างด้าวที่ไม่มีใบอนุญาตทำงาน แม้ว่ามีแรงงานต่างด้าวบางรายที่ไม่สามารถดำเนินการต่ออายุใบอนุญาตทำงานได้ เนื่องจากที่ผ่านมามีการเปลี่ยนนายจ้างและไม่สามารถหานายจ้างรายใหม่ได้ทันภายในระยะเวลาที่กำหนด (15 วัน) ส่งผลให้ระยะเวลาการอนุญาตให้อยู่ในราชอาณาจักรและการอนุญาตทำงานของแรงงานต่างด้าวสิ้นสุดลง และต้องกลับออกไปนอกราชอาณาจักร แต่อย่างไรก็ตาม แรงงานต่างด้าวกลุ่มดังกล่าวมีเพียงส่วนน้อย

2. ปัจจัยด้านแผนการให้บริการ

กระบวนการให้บริการ (Service Process) พบว่า กรมการจัดหางานและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีความพยายามที่จะลดขั้นตอน ลดเอกสาร กำหนดค่าใช้จ่ายที่ไม่มากจนเกินไป ขั้นตอนกับระยะเวลาดำเนินการที่กำหนดมีความสอดคล้องกัน รวมทั้งกำหนดให้มีช่องทางการชำระค่าธรรมเนียมที่หลากหลาย ทั้งผ่านเคาน์เตอร์เซอร์วิส (Counter Service) เช่น ร้านเซเว่น-อีเลฟเว่น (7-11) และธนาคารกรุงไทย สำหรับประเด็นการจัดตั้งศูนย์บริการเบ็ดเสร็จ โดยกำหนดหน่วยงาน เช่น กรมการจัดหางาน สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง และสำนักงานเขตกรุงเทพมหานครเข้าร่วมให้บริการ ซึ่งมีความเหมาะสมและส่งผลดีต่อการดำเนินงาน เพราะทำให้นายจ้าง สถานประกอบการ และแรงงานต่างด้าวได้รับความสะดวก รวดเร็ว เพราะไม่ต้องไปติดต่อแต่ละหน่วยงาน ณ

สถานที่ตั้ง สามารถดำเนินการต่ออายุใบอนุญาตทำงานได้แล้วเสร็จภายใน 1 วัน โดยศูนย์เปิดบริการทุกวันโดยไม่เว้นวันหยุดราชการ เจ้าหน้าที่ให้บริการตรงต่อเวลา เสมอภาค ไม่เลือกปฏิบัติ เป็นไปตามลำดับก่อน-หลัง และมีการขยายเวลาให้บริการในแต่ละวันตามความเหมาะสมเพื่อให้ผู้รับบริการได้รับบริการเสร็จสิ้นทุกขั้นตอน อย่างไรก็ตาม ภายหลังจากการเกิดสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ได้มีการขยายระยะเวลาการดำเนินการต่ออายุใบอนุญาตทำงานจากสิ้นสุดวันที่ 30 มีนาคม พ.ศ. 2563 เป็นวันที่ 30 พฤศจิกายน พ.ศ. 2563 ซึ่งการขยายระยะเวลาการดำเนินการดังกล่าว เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานเห็นว่า มีความเหมาะสม เพราะช่วยให้แรงงานต่างด้าวสามารถดำเนินการตามกระบวนการต่าง ๆ ได้ทันภายในระยะเวลาที่กำหนด

ตอนที่ 2 ผลการวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถามเก็บข้อมูลกับกลุ่มนายจ้าง สถานประกอบการที่จ้างแรงงานต่างด้าวสัญชาติกัมพูชา ลาวและเมียนมาทำงานในจังหวัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 400 ราย เกี่ยวกับความคิดเห็นต่อปัจจัยที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานตามนโยบายการบริหารจัดการการทำงานของแรงงานต่างด้าว ผลจากการวิจัยมีรายละเอียด ดังนี้

1. การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานตามนโยบายการบริหารจัดการการทำงานของแรงงานต่างด้าวในกรุงเทพมหานคร ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 63.25 รองลงมาเป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 36.75 ตามลำดับ ส่วนใหญ่จ้างแรงงานต่างด้าวสำหรับกิจการจำหน่ายอาหารและเครื่องดื่ม ร้อยละ 51.00 รองลงมาเป็นการให้บริการต่าง ๆ ร้อยละ 18.00 กิจการก่อสร้าง ร้อยละ 13.25 ผลิตหรือจำหน่ายเสื้อผ้าสำเร็จรูป ร้อยละ 9.50 งานบ้าน ร้อยละ 8.25 ตามลำดับ โดยแรงงานต่างด้าวที่จ้างส่วนใหญ่เป็นแรงงานต่างด้าวสัญชาติเมียนมา ร้อยละ 63.75 รองลงมา คือ กัมพูชา ร้อยละ 43.75 และลาว ร้อยละ 39.50 ตามลำดับ ส่วนวิธีการสรรหาแรงงานต่างด้าวมาทำงาน ส่วนใหญ่แรงงานต่างด้าวติดต่อเอง ร้อยละ 44.50 รองลงมา แรงงานต่างด้าวแนะนำ ร้อยละ 32.25 ติดต่อผ่านบริษัทที่ได้รับอนุญาตนำคนต่างด้าวมาทำงานกับนายจ้างในประเทศ ร้อยละ 28.00 เพื่อนแนะนำ ร้อยละ 13.25 และอื่น ๆ เช่น รับสมัคร ติดต่อผ่านนายหน้าผิดกฎหมาย ร้อยละ 1.00 ตามลำดับ

สำหรับเหตุผลที่จ้างแรงงานต่างด้าวเข้ามาทำงานแทนแรงงานไทย พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพราะขาดแคลนแรงงานไทย ร้อยละ 67.50 รองลงมา คือ แรงงานต่างด้าวมีความขยัน อดทนในการทำงาน ร้อยละ 44.25 แรงงานไทยเลือกงาน ร้อยละ 42.00 นายจ้างสามารถจ้างแรงงานต่างด้าวด้วยอัตราค่าจ้างขั้นต่ำ ในขณะที่

แรงงานไทยต้องการค่าจ้างสูงกว่า ร้อยละ 13.00 และอื่น ๆ เช่น แรงงานต่างด้าวเชื้อชาติ
แรงงานไทยลาป่วย ร้อยละ 0.50 ตามลำดับ ส่วนความต้องการจ้างแรงงานต่างด้าว
เพิ่มเติมในปัจจุบันพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่ต้องการจ้างแรงงานต่างด้าวเพิ่มเติม
ร้อยละ 67.50 และรองลงมาต้องการจ้างแรงงานต่างด้าวเพิ่มเติม ร้อยละ 32.50

ในประเด็นการรับทราบข่าวสารเกี่ยวกับการต่ออายุใบอนุญาตทำงาน
ของแรงงานต่างด้าวพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่รับทราบข่าวสารเกี่ยวกับการต่ออายุ
ใบอนุญาตทำงานของแรงงานต่างด้าวผ่านสำนักงานจัดหางานจังหวัด/สำนักงานจัดห
างานกรุงเทพมหานครพื้นที่ ร้อยละ 61.00 รองลงมา คือ ลูกจ้างแรงงานต่างด้าว ร้อย
ละ 32.00 เว็บไซต์ร้อยละ 31.75 โทรทัศน์ร้อยละ 28.50 เพชบุกร้อยละ 23.75 บริษัท
ที่ได้รับอนุญาตนำคนต่างด้าวมาทำงานกับนายจ้างในประเทศร้อยละ 21.00 โฉนดร้อยละ
12.00 เพื่อนร้อยละ 10.00 วิทยุร้อยละ 3.50 สิ่งพิมพ์/แผ่นพับ/ใบปลิว ร้อยละ
2.75 และอื่น ๆ (คนในครอบครัว) ร้อยละ 0.25 ตามลำดับ

สำหรับประเด็นทราบหรือไม่ว่าเหตุใดแรงงานต่างด้าวบางส่วนไม่มา
ดำเนินการต่ออายุใบอนุญาตทำงานพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ทราบเหตุผล ร้อยละ
61.50 และไม่ทราบเหตุผล ร้อยละ 38.50 โดยเหตุผลส่วนใหญ่ที่แรงงานต่างด้าวไม่มา
ดำเนินการต่ออายุใบอนุญาตทำงาน เพราะเปลี่ยนนายจ้างและนายจ้างรายใหม่แจ้งเข้า
ทำงานเกินกว่า 15 วัน นับจากวันที่ออกจากการทำงานกับนายจ้างรายเดิม ร้อยละ 37.25
รองลงมา คือ ออกจากนายจ้างเดิมแล้วยังหานายจ้างใหม่ไม่ได้ ร้อยละ 30.25 เดินทาง
กลับประเทศไปแล้ว ร้อยละ 28.75 ไม่มีเงินค่าใช้จ่ายและค่าธรรมเนียมการดำเนินการ
อาทิ ค่าตรวจ สุขภาพ/ประกันสุขภาพ ค่าธรรมเนียมค่าขออยู่ในราชอาณาจักรเป็นการ
ชั่วคราวต่อไป ค่าธรรมเนียมการอนุญาตทำงาน ค่าธรรมเนียมการออกบัตรประจำตัวคน
ซึ่งไม่มีสัญชาติไทย ร้อยละ 26.75 ไม่ทราบข่าวการอนุญาตให้ต่ออายุใบอนุญาตทำงาน
ร้อยละ 10.00 และอื่น ๆ เช่น ลูกจ้างไม่เข้าใจภาษา นายจ้างเก็บเอกสารประจำตัว
ของแรงงานต่างด้าวไว้ ไม่ยอมคืนให้ เมื่อแรงงานต่างด้าวเปลี่ยนนายจ้าง นายจ้างไม่
ดำเนินการให้ เพราะไม่มั่นใจว่าลูกจ้างจะทำงานอยู่กับตนยาวนานแค่ไหน ร้อยละ 1.50
ตามลำดับ

2. ความคิดเห็นต่อปัจจัยที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานตามนโยบาย
การบริหารจัดการการทำงานของแรงงานต่างด้าว

ปัจจัยที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงาน	$\bar{X}$	S.D.	แปลค่า
กฎหมายและระเบียบ	3.10	0.960	ปานกลาง
การวางแผนเชิงกลยุทธ์	3.21	1.131	ปานกลาง
ความเพียงพอของทรัพยากร	3.05	0.890	ปานกลาง
บุคลากรผู้ปฏิบัติงาน	3.61	0.937	มาก
ความเป็นดิจิทัล	3.23	1.011	ปานกลาง
การประสานงานและความร่วมมือ	3.13	1.045	ปานกลาง
การประชาสัมพันธ์	3.24	1.123	ปานกลาง
ผู้รับบริการ/ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย	3.40	0.882	ปานกลาง
รวม	3.25	0.769	ปานกลาง

ตาราง 1 สรุปค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับความคิดเห็นต่อประเด็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานตามนโยบายการบริหารจัดการการทำงานของแรงงานต่างด้าว

จากตาราง 1 พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานตามนโยบาย โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.25$; S.D.=0.769) เมื่อพิจารณาในรายละเอียดแต่ละปัจจัยพบว่า ปัจจัยบุคลากรผู้ปฏิบัติงาน ส่งผลต่อการดำเนินงานตามนโยบาย อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.61$; S.D.=0.937) รองลงมา คือ ผู้รับบริการ/ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.40$; S.D.=0.882) การประชาสัมพันธ์ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.24$; S.D.=1.123) ความเป็นดิจิทัล อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.23$; S.D.=1.011) การวางแผนเชิงกลยุทธ์ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.21$; S.D.=1.131) การประสานงานและความร่วมมือ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.13$; S.D.=1.045) กฎหมายและระเบียบ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.10$; S.D.=0.960) และความเพียงพอของทรัพยากร อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.05$; S.D.=0.890) ตามลำดับ

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานของนโยบายการบริหารจัดการการทำงานของแรงงานต่างด้าวครั้งนี้ ประเด็นที่น่าสนใจและควรนำมาอภิปรายมีดังต่อไปนี้

1. ปัจจัยด้านแผนองค์การ

1.1 ความเพียงพอของทรัพยากร เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานของนโยบาย โดยจากการศึกษาพบว่า นายจ้าง สถานประกอบการมี

ความเห็นต่อประเด็นความเพียงพอของทรัพยากรในภาพรวม ระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเป็น 3.05 ในขณะที่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานให้ความเห็นว่า วัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ในโรงพยาบาลที่ให้บริการตรวจสุขภาพแรงงานต่างด้าว และศูนย์บริการเบ็ดเสร็จที่ให้บริการต่ออายุใบอนุญาตทำงานแรงงานต่างด้าวมียังพอ ซึ่งผลจากการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับผลการศึกษาของศุภชัย ยาวะประภา (2552: 111-112) ที่ระบุไว้อย่างชัดเจนว่า นโยบายที่จะประสบความสำเร็จต้องได้รับการสนับสนุนด้านการเงิน กำลังคน วัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ สถานที่ทำการและสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ อย่างเพียงพอ อย่างไรก็ตาม ผลจากการศึกษาพบว่า เจ้าหน้าที่ที่ให้บริการมีไม่เพียงพอ ทั้งนี้ เนื่องจากอัตรากำลังของเจ้าหน้าที่มีจำกัดและต้องจัดสรรเจ้าหน้าที่ให้บริการประชาชน ณ ที่ตั้งไปพร้อมกับจัดสรรเจ้าหน้าที่ไปให้บริการ ณ ศูนย์บริการเบ็ดเสร็จ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของสุทธิจิตต์ จินตยานนท์ และคณะ (2540: 27) ที่ระบุไว้อย่างชัดเจนว่า ปัญหาเจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอเป็นปัญหาสำคัญในการจดทะเบียนแรงงานต่างชาติดำเนินการตามมติคณะรัฐมนตรี โดยเฉพาะสำนักงานตรวจคนเข้าเมืองประสบปัญหามากที่สุด เนื่องจากต้องจัดสรรกำลังจากต่าง ๆ ไปประจำในจังหวัดที่ไม่มีด่านตรวจคนเข้าเมือง ทำให้มีกำลังไม่เพียงพอในการปฏิบัติหน้าที่ และสอดคล้องกับผลการศึกษาของศักดิ์ดิโยธิน (2550: 89) ที่พบว่า ปัญหาอุปสรรคที่สำคัญต่อการปฏิบัติงานด้านการพิสูจน์สัญชาติ และการต่ออายุใบอนุญาตทำงาน คือ สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง และกรมการจัดหางานมีขีดความสามารถในการทำงานจำกัด เช่น สำนักงานตรวจคนเข้าเมืองสามารถรองรับการตรวจลงตราได้วันละ 400 คน ทำให้แรงงานต่างด้าวบางส่วนไม่สามารถดำเนินการตามขั้นตอนให้เสร็จสิ้นในวันเดียว และแม้ว่าการต่ออายุใบอนุญาตทำงานของแรงงานต่างด้าวในครั้งนี้จะแก้ไขปัญหาโดยจัดสรรเจ้าหน้าที่จากหน่วยย่อยอื่น ๆ ขององค์การและการจัดจ้างหน่วยงานนอก (Outsource) มาร่วมให้บริการกับภาครัฐ ซึ่งสามารถช่วยแก้ไขปัญหาค่าใช้จ่ายของเจ้าหน้าที่ที่ให้บริการได้ในระดับหนึ่ง แต่เจ้าหน้าที่ดังกล่าวไม่มีความเชี่ยวชาญเท่ากับเจ้าหน้าที่รัฐที่ปฏิบัติงานด้านแรงงานต่างด้าว ดังนั้น จึงควรเพิ่มเจ้าหน้าที่ที่มีความเชี่ยวชาญด้านแรงงานต่างด้าว เนื่องจากเจ้าหน้าที่เหล่านั้นมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการปฏิบัติงานด้านแรงงานต่างด้าวเป็นอย่างดีซึ่งจะส่งผลให้การนำนโยบายไปปฏิบัติบรรลุเป้าหมายได้ง่ายขึ้น สอดคล้องกับงานของแวน มีเตอร์ และแวน ฮอร์น (Van Meter & Van Horn, 1976: 39-64) ที่กล่าวว่า ความรู้ความเข้าใจต่อมาตรฐานในการปฏิบัติงาน ทิศทางของการตอบสนองต่อนโยบายและความตั้งใจของผู้ปฏิบัติส่งผลต่อความสำเร็จของนโยบาย

1.2 ความเป็นดิจิทัล จากการศึกษาพบว่า มีการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้สำหรับการต่ออายุใบอนุญาตทำงานของคนต่างด้าว เช่น การยื่นบัญชีรายชื่อแสดงความต้องการจ้างแรงงานต่างด้าว การจองคิวเข้าใช้บริการขออยู่ต่อในราชอาณาจักรเป็นการชั่วคราวต่อไป ขอรับใบอนุญาตทำงานและขอรับบัตรประจำตัวคนซึ่งไม่มีสัญชาติไทย ณ ศูนย์บริการเบ็ดเสร็จผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ รวมถึงการจองคิวเข้ารับการขออนุญาตอยู่ต่อในราชอาณาจักรเป็นการชั่วคราวต่อไป ณ สำนักงานตรวจคนเข้าเมืองผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์และการนำระบบส่งข้อความสั้น (SMS) ณ สถานที่ที่กรมการปกครองกำหนดมาใช้ในการแจ้งเตือนนายจ้างให้นำแรงงานต่างด้าวไปจัดทำบัตรประจำตัวคนซึ่งไม่มีสัญชาติไทย ทั้งนี้ เนื่องจากการต่ออายุใบอนุญาตทำงานของแรงงานต่างด้าวตามนโยบาย ณ ขณะนั้น เป็นการดำเนินการในลักษณะศูนย์บริการเบ็ดเสร็จจำนวน 4 แห่ง ในกรุงเทพมหานคร แต่ในระหว่างการดำเนินนโยบายเกิดสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 กรมการจัดหางานจึงได้ยุติการให้บริการ ณ ศูนย์บริการเบ็ดเสร็จ และกำหนดให้นายจ้าง สถานประกอบการ นำแรงงานต่างด้าวไปดำเนินการ ณ สถานที่ตั้งของแต่ละหน่วยงาน ซึ่งแต่ละหน่วยงานได้พยายามนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้เพื่อเป็นการลดความแออัดในการใช้บริการ และเป็นการปฏิบัติตามมาตรการการเว้นระยะห่างทางสังคม (Social Distancing) เพื่อลดการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ซึ่งสอดคล้องกับศุภชัย ยาวะประภาส (2552: 110-111) ที่ได้ระบุว่า การใช้เทคโนโลยีเป็นปัจจัยหนึ่งที่กำหนดความสำเร็จหรือความล้มเหลวของการนำนโยบายไปปฏิบัติ โดยเทคโนโลยีที่จะนำไปใช้ต้องเป็นเทคโนโลยีที่สอดคล้องกับสถานการณ์หรือสภาพแวดล้อมที่จะนำนโยบายไปปฏิบัติด้วย

ทั้งนี้ ผลการวิจัยพบประเด็นสำคัญ คือ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังไม่สามารถเชื่อมโยงฐานข้อมูลระหว่างหน่วยงานกันได้อย่างเป็นเอกภาพ สอดคล้องกับผกาดี เมืองมูล (2562: 262) ที่กล่าวไว้ว่า โครงสร้างระบบข้อมูลข่าวสารและการสื่อสารระหว่างหน่วยงานที่รับผิดชอบพบว่า ไม่มีการเชื่อมโยงฐานข้อมูลระหว่างกัน สะท้อนถึงความไม่เป็นเอกภาพของหน่วยงาน อย่างไรก็ตาม กรมการจัดหางานมีการจัดส่งข้อมูลไปยังหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น การจัดส่งข้อมูลให้กับกรมการปกครองเพื่อดำเนินการออกบัตรประจำตัวคนซึ่งไม่มีสัญชาติไทยซึ่งมีใบอนุญาตทำงานอยู่ด้านหลังบัตรให้กับแรงงานต่างด้าว แต่เป็นการส่งต่อข้อมูลในทิศทางเดียว ดังนั้น เพื่อให้การนำนโยบายไปปฏิบัติมีประสิทธิภาพมากขึ้น กรมการจัดหางานและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องร่วมกันพัฒนาระบบการเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างหน่วยงานให้มีความเป็นเอกภาพ เพื่อให้แต่ละหน่วยงานสามารถนำข้อมูลแรงงานต่างด้าวไปใช้ในการ

ปฏิบัติงานร่วมกันได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพงษ์ศักดิ์ ผกามาศ และคณะ (2562: 217) ที่พบว่า การสร้างเครือข่ายฐานข้อมูลแรงงานต่างด้าวเป็นองค์ประกอบหนึ่งของรูปแบบที่เหมาะสมของการบริหารจัดการแรงงานต่างด้าวที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงแห่งชาติ ดังนั้น รัฐจึงควรนำฐานข้อมูลแรงงานต่างด้าวจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมารวมเป็นฐานข้อมูลแรงงานต่างด้าวระบบเดียวหรือที่เรียกว่า Big Data เพื่อให้ผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด นอกจากนี้ งานวิจัยดังกล่าวยังพบว่า ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการบริหารจัดการแรงงานต่างด้าว คือ การจัดระบบฐานข้อมูลแรงงานต่างด้าวให้เป็นระบบเดียวที่มีความครบถ้วน ถูกต้องและทันสมัย รวมทั้งสามารถเชื่อมโยงกับทุกภาคส่วนและภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง (พงษ์ศักดิ์ ผกามาศ และคณะ, 2562: 224)

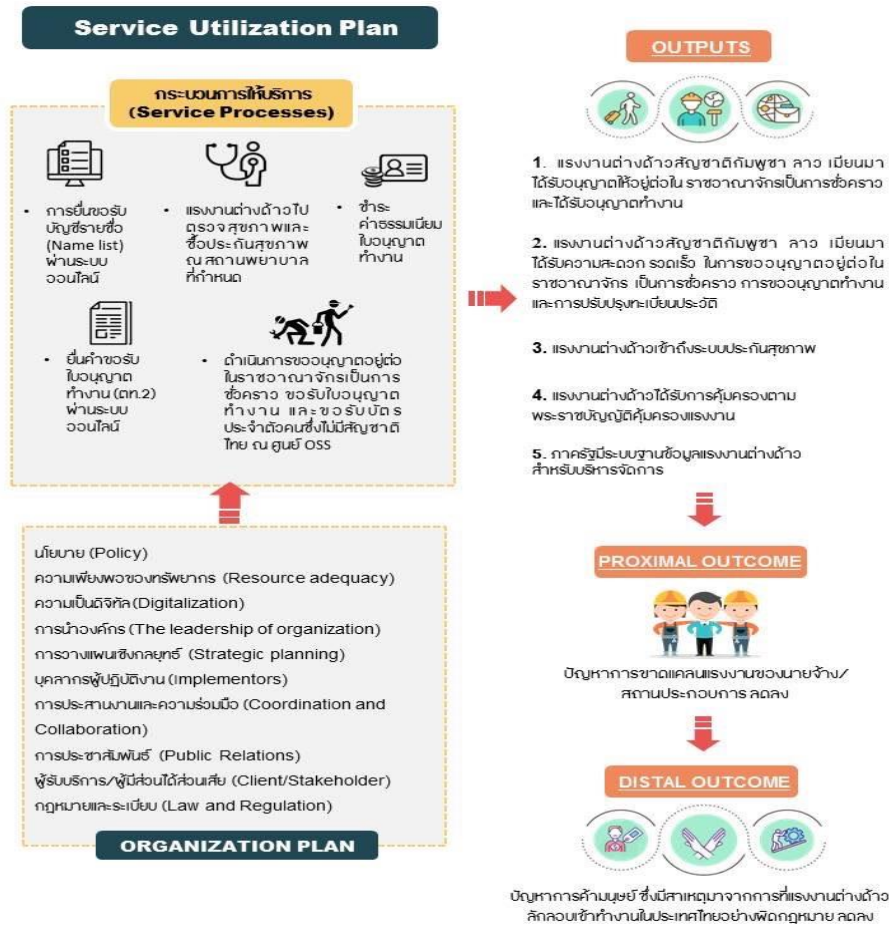
1.3 การประชาสัมพันธ์ เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานของนโยบาย เพราะการประชาสัมพันธ์ที่ชัดเจนและทั่วถึงจะส่งผลให้นายจ้าง สถานประกอบการและแรงงานต่างด้าว มีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับขั้นตอนกระบวนการการต่ออายุใบอนุญาตทำงานของแรงงานต่างด้าวและสามารถดำเนินการได้ทันภายในระยะเวลาที่กำหนด ซึ่งจากการศึกษาพบว่า นายจ้าง สถานประกอบการ ความเห็นต่อการประชาสัมพันธ์ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเป็น 3.24 และเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานเห็นว่า การประชาสัมพันธ์มีรูปแบบทันสมัย มีช่องทางหลากหลาย แต่ยังพบการประชาสัมพันธ์น้อย เนื้อหาการประชาสัมพันธ์ยังไม่ชัดเจน และบางหน่วยงานยังไม่สามารถใช้ภาษาที่สามารถสื่อให้แรงงานต่างด้าวแต่ละสัญชาติ เข้าใจได้ เช่น การไม่มีล่ามแปลภาษาในโรงพยาบาล ซึ่งสอดคล้องกับผกาวิติ เมืองมูล (2562: 263) ที่พบว่า รัฐยังมีการประชาสัมพันธ์ไม่เพียงพอต่อการรับรู้ของกลุ่มเป้าหมาย เจ้าหน้าที่รัฐมีข้อจำกัดด้านภาษาที่ใช้ในการสื่อสาร โดยการประชาสัมพันธ์ข่าวสารส่วนหนึ่งอาศัยบริษัทจัดหาแรงงานต่างด้าวในการกระจายข้อมูล ทั้งนี้ สาเหตุที่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานเห็นว่า การประชาสัมพันธ์ยังไม่เพียงพอและไม่ชัดเจนเกิดขึ้นเนื่องจากพบว่า มีนายจ้าง สถานประกอบการและแรงงานต่างด้าว บางส่วนไม่เข้าใจกระบวนการ ขั้นตอน เอกสารที่ใช้ในการต่ออายุใบอนุญาตทำงาน แต่อย่างไรก็ตาม นายจ้าง สถานประกอบการและแรงงานต่างด้าวดังกล่าวมีเพียงส่วนน้อย และมักเป็นนายจ้างรายเล็กที่จ้างแรงงานต่างด้าวเป็นครั้งแรก ซึ่งเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานสามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยอธิบายกระบวนการ ขั้นตอน เอกสารที่ใช้ในการต่ออายุใบอนุญาตทำงานให้นายจ้าง สถานประกอบการและแรงงานต่างด้าวได้รับทราบและเข้าใจได้เป็นอย่างดี ดังนั้น จึงควรปรับปรุงเนื้อหาการประชาสัมพันธ์ให้มีความชัดเจน ใช้

ภาษาที่เข้าใจง่ายและใช้ภาษาที่สามารถสื่อให้แรงงานต่างด้าวแต่ละสัญชาติเข้าใจได้อย่างถูกต้อง รวมถึงประชาสัมพันธ์ให้มีความถี่มากขึ้น เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจให้นายจ้าง สถานประกอบการปฏิบัติตามนโยบายได้อย่างถูกต้อง ซึ่งสอดคล้องกับงานของจิรนนท์ มณีน้อย และวิภาวดี เผือกบัวขาว (2560: 75) ที่กล่าวไว้ว่า การสร้างความเข้าใจในการให้บริการแก่นายจ้าง โดยการประชาสัมพันธ์การปฏิบัติตามมาตรการ คสช. ผ่านสื่อต่าง ๆ ให้นายจ้างได้รับทราบอย่างทั่วถึง ทำให้นายจ้างเข้าใจขั้นตอนการปฏิบัติเป็นอย่างดี ส่งผลให้นโยบายแรงงานต่างด้าวของสำนักงานจัดหางานจังหวัดเพชรบุรี สำเร็จ

2. ปัจจัยด้านแผนการให้บริการ กระบวนการให้บริการพบว่า มีการกำหนดขั้นตอน เอกสารที่นายจ้าง สถานประกอบการและแรงงานต่างด้าวต้องใช้ในการต่ออายุใบอนุญาตทำงาน ค่าใช้จ่ายและช่องทางการชำระค่าธรรมเนียมที่เหมาะสม กล่าวคือ กรมการจัดหางานและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีความพยายามที่จะลดขั้นตอนลดเอกสารให้เหลือเฉพาะเท่าที่จำเป็น กำหนดค่าใช้จ่ายที่ไม่มากเกินไป ซึ่งขั้นตอนกับระยะเวลาที่กำหนดให้ดำเนินการก็มีความสอดคล้องกัน รวมทั้งกำหนดให้มีช่องทางการชำระค่าธรรมเนียมที่หลากหลาย ทั้งผ่านเคาน์เตอร์เซอร์วิส เช่น ร้านเซเว่น-อีเลฟเว่น (7-11) และธนาคารกรุงไทย สิ่งเหล่านี้ล้วนส่งผลต่อผลการดำเนินงานของนโยบาย ซึ่งสอดคล้องกับงานของจิรนนท์ มณีน้อย และวิภาวดี เผือกบัวขาว (2560: 75) ที่พบว่า ความเหมาะสมของกระบวนการและขั้นตอนการให้บริการ ได้แก่ ขั้นตอนการตรวจสัญชาติเพื่อการออกใบอนุญาตทำงานที่ไม่ซับซ้อนเกินไป รวมถึงความเหมาะสมของระยะเวลาที่ใช้ในการให้บริการส่งผลต่อความสำเร็จของนโยบายแรงงานต่างด้าวของสำนักงานจัดหางานจังหวัดเพชรบุรี ทั้งนี้ การต่ออายุใบอนุญาตทำงานของแรงงานต่างด้าวควรดำเนินการในลักษณะศูนย์บริการเบ็ดเสร็จเพื่ออำนวยความสะดวกให้กับนายจ้าง สถานประกอบการและแรงงานต่างด้าว และให้บริการต่ออายุใบอนุญาตทำงานของแรงงานต่างด้าวด้วยความเสมอภาค ไม่เลือกปฏิบัติและมีความโปร่งใส รวมทั้งขยายเวลาให้บริการในแต่ละวันตามความเหมาะสมเพื่อให้ผู้รับบริการได้รับบริการเสร็จสิ้นทุกขั้นตอน สอดคล้องกับงานของนภสร เจริญโพธิ์ (2560: 239) ที่พบว่า การกำหนดให้ขึ้นทะเบียนแรงงานต่างด้าวในลักษณะจุดเดียวเบ็ดเสร็จตามนโยบายของ คสช. ทำให้กระบวนการขึ้นทะเบียนแรงงานต่างด้าวทำได้สะดวกและง่ายขึ้น ลดระยะเวลาในการดำเนินการ เนื่องจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการขึ้นทะเบียนแรงงานต่างด้าวมีจำนวนมาก

องค์ความรู้จากการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานของนโยบายการบริหารจัดการการทำงานของแรงงานต่างด้าวพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานของนโยบาย ได้แก่ 1) แผนองค์การ ซึ่งประกอบด้วยนโยบาย ความเพียงพอของทรัพยากร ความเป็นดิจิทัล การนำองค์การ การวางแผนเชิงกลยุทธ์ บุคลากร ผู้ปฏิบัติงาน การประสานงานและความร่วมมือ การประชาสัมพันธ์ ผู้รับบริการ/ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และกฎหมายและระเบียบ 2) แผนการให้บริการ ได้แก่ กระบวนการให้บริการ ซึ่งข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัยนี้เป็นองค์ความรู้ใหม่ อันจะเป็นประโยชน์ต่อนายจ้าง สถานประกอบการและภาครัฐ เพราะสามารถนำไปใช้ในการปรับปรุงและพัฒนากระบวนการนำนโยบายการบริหารจัดการการทำงานของแรงงานต่างด้าวไปปฏิบัติ เพื่อให้แรงงานต่างด้าวสามารถเข้าถึงกระบวนการต่ออายุการทำงานและได้รับอนุญาตทำงานถูกต้องตามกฎหมาย ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายแรงงานและเข้าถึงหลักประกันสุขภาพ อีกทั้งภาครัฐสามารถที่จะนำข้อมูลแรงงานต่างด้าวที่มีอยู่มาวางแผนการบริหารจัดการการทำงานของแรงงานต่างด้าวในประเทศได้อย่างเหมาะสม ซึ่งจะส่งผลให้ปัญหาการขาดแคลนแรงงานของนายจ้าง สถานประกอบการลดลง และนำไปสู่การลดปัญหาการค้ามนุษย์ด้านแรงงาน ซึ่งเป็นการส่งเสริมภาพลักษณ์อันดีให้กับประเทศไทยต่อนานาชาติ รายละเอียดตามแผนภาพ 1

ภาพ 1 ปัจจัยที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานของนโยบายการบริหารจัดการ
การทำงานของแรงงานต่างด้าว

สรุป

บทความนี้เป็นการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานของนโยบายการบริหารจัดการการทำงานของแรงงานต่างด้าวปี พ.ศ. 2562-2563 ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานของนโยบาย ได้แก่ 1) แผนองค์กร ประกอบด้วย นโยบาย ความเพียงพอของทรัพยากร การเป็นดิจิทัล การนำองค์กร การวางแผนเชิงกลยุทธ์ บุคลากรผู้ปฏิบัติงาน การประสานงานและความร่วมมือ การประชาสัมพันธ์ ผู้รับบริการ/ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย กฎหมายและระเบียบ 2) แผนการให้บริการ ได้แก่ กระบวนการให้บริการ ซึ่งผลการวิจัยในครั้งนี้สามารถนำไปใช้ในการปรับปรุงและ

พัฒนานโยบายการบริหารจัดการการทำงานของคนต่างด้าว เช่น ควรเพิ่มจำนวนบุคลากรของหน่วยงานภาครัฐให้เพียงพอกับการปฏิบัติงาน และหากมีการจ้างงานหน่วยงานนอกควรมีการฝึกอบรมบุคลากรให้มีความพร้อมก่อนการปฏิบัติงาน ควรมีการบูรณาการฐานข้อมูลแรงงานต่างด้าวร่วมกัน โดยจะต้องมีหน่วยงานที่เป็นหน่วยงานหลัก เช่น สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร (กอ.รมน.) กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมเข้ามาช่วยในการดำเนินการเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างหน่วยงานแต่ละหน่วยงานเข้าด้วยกัน ควรมีระบบการต่ออายุใบอนุญาตทำงานของแรงงานต่างด้าวที่เป็นระบบกลางที่ทุกหน่วยงานสามารถใช้งานร่วมกันได้ และควรให้นายจ้าง สถานประกอบการและแรงงานต่างด้าวสามารถติดตามข้อมูลจากระบบดังกล่าวได้ด้วย เช่น เอกสารที่ยื่นแล้วอยู่ในกระบวนการใด นอกจากนี้ ควรมีการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องตลอดการดำเนินนโยบายโดยใช้ภาษาที่เข้าใจง่ายและมีเนื้อหาชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งควรจัดทำวิดีโอทัศน์บรรยายขั้นตอนการดำเนินการต่ออายุใบอนุญาตทำงาน 3 ภาษา (กัมพูชา ลาว เมียนมา) ที่ชัดเจนและนำมาประชาสัมพันธ์ในจุดให้บริการภายในศูนย์บริการเบ็ดเสร็จเพื่อให้แรงงานต่างด้าวได้ศึกษา เรียนรู้ กระบวนการการดำเนินการที่ถูกต้อง สำหรับข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไปนั้น เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพเสริมด้วยข้อมูลเชิงปริมาณ ดังนั้น เพื่อให้ผลการวิจัยมีความน่าเชื่อถือมากขึ้นควรมีการศึกษาเชิงปริมาณโดยใช้การวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (Structural Equation Model; SEM) เพื่อทดสอบความสัมพันธ์ของปัจจัยที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานของนโยบายการบริหารจัดการการทำงานของแรงงานต่างด้าว

เอกสารอ้างอิง

- กรมการจัดหางาน. (2563). *จำนวนแรงงานต่างด้าวที่นายจ้างยื่นบัญชีรายชื่อ (Name List) เพื่อขอต่อใบอนุญาตทำงานแยกตามประเภทกิจการ*. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร กรมการจัดหางาน.
- จรัมพร ไหล่ายอง และสุริย์พร พันพื้ง. (2559). *แรงงานต่างด้าวในประเทศไทย: สิ่งที่คุณไทยต้องรู้*. ใน พัทยาเรือนแก้ว และคณะ. (บรรณาธิการ). *ไทยต่างด้าวท้าวต่างแดน: สังคมวิทยาของชีวิตข้ามพรมแดน*. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- จิรนนท์ มณีน้อย และวิภาวดี เพือกบัวขาว. (2560). การประเมินผลนโยบายแรงงานต่างด้าวของสำนักงานจัดหางานจังหวัดเพชรบุรี. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี*. 7 (2), 69-76.
- ธีรยุทธ คงขาว และพรรณวดี ขำจริง. (2562). ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการขึ้นทะเบียนแรงงานต่างด้าวตามพระราชกำหนดการบริหารจัดการการทำงานของคนต่างด้าว พ.ศ. 2560 ของผู้ประกอบการในจังหวัดภูเก็ต. *การประชุมวิชาการระดับชาติ “วลัยลักษณ์วิจัย” ครั้งที่ 11*. มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ จังหวัดนครศรีธรรมราช. วันที่ 27-28 มีนาคม. หน้า 1-9.
- นภสร เจริญโพธิ์. (2560). การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์: การให้บริการแรงงานต่างด้าวแบบจุดเดียวเบ็ดเสร็จในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ประเทศไทย. *วารสารสมาคมนักวิจัย*. 22 (1), 230-243.
- ผกาวิดี เมืองมูล. (2562). การนำนโยบายแรงงานต่างด้าวไปปฏิบัติ: ศึกษาบทบาทของบริษัทจัดหาแรงงานต่างด้าว จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย*. 11 (1), 253-269.
- พงษ์ศักดิ์ ผกามาศ และคณะ. (2562). แนวทางการบริหารจัดการแรงงานต่างด้าวในภาคตะวันออกของประเทศไทย. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*. 7 (2), 190-229.
- ภัทรรุศ เกอแผละ. (2552). แนวทางการพัฒนากระบวนการจดทะเบียนแรงงานต่างด้าวหลบหนีเข้าเมืองสัญชาติพม่า ลาว และกัมพูชาของสำนักบริหารแรงงานต่างด้าว กรมการจัดหางาน. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- ภูวกร โตสิงห์ขร. (2560). การจัดการระบบแรงงานต่างด้าวโดยวิธีการตรวจสัญชาติ การตรวจลงตรา และการพิจารณาอนุญาตการทำงานของแรงงานสัญชาติกัมพูชา ลาว และเมียนมาในลักษณะบริการแบบเบ็ดเสร็จ. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสยาม.
- ศักดิ์นา สนธิศักดิ์โยธิน. (2550). การตรวจติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานการบริหารจัดการแรงงานต่างด้าวสัญชาติพม่า ลาว และกัมพูชา ตามมติคณะรัฐมนตรี ปี 2550. กรุงเทพมหานคร: กองแผนงานและสารสนเทศ กรมการจัดหางาน กระทรวงแรงงาน.
- ศุภชัย ยาวะประภาษ. (2552). *นโยบายสาธารณะ*, พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- สุวรรณคัมิต เตชาวังศ์ และคณะ. (2561). การจัดการความมั่นคงด้านแรงงานต่างด้าวไร้
ฝีมือ ภาคอุตสาหกรรมของประเทศไทย. *วารสารการเมือง การบริหาร และ
กฎหมาย*. 11 (2), 293-310.
- สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์. (2558). ผลการดำเนินงานตามนโยบายรัฐมนตรีว่าการ
กระทรวงแรงงาน (พลเอก สุรศักดิ์ กาญจนรัตน์) ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.
2558 รอบ 6 เดือน (ตุลาคม 2557-มีนาคม 2558). กรุงเทพมหานคร: กลุ่ม
งานวิเคราะห์และประเมินผล สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์.
- สำนักบริหารแรงงานต่างด้าว. (2563). สถิติจำนวนคนต่างด้าวที่ได้รับอนุญาตทำงาน
คงเหลือทั่วราชอาณาจักรประจำเดือนธันวาคม 2563. กรุงเทพมหานคร: กลุ่ม
งานพัฒนาระบบควบคุมการทำงานของคนต่างด้าว สำนักบริหารแรงงานต่าง
ด้าว.
- สุทธิจิตต์ จินตยานนท์ และคณะ. (2540). รายงานการติดตามผลการจดทะเบียน
แรงงานต่างชาติดิจาจากเมียนมาร์ กัมพูชา และลาวที่ลักลอบเข้าเมือง.
กรุงเทพมหานคร: ศูนย์การย้ายถิ่นแห่งเอเชีย สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- สุวิมล ติรกานันท์. (2550). *การสร้างเครื่องมือวัดตัวแปรในการวิจัยทางสังคมศาสตร์
แนวทางสู่การปฏิบัติ*. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Van Horn, C. E. and Van Meter, D. S. (1976). The Implementation of
Intergovernmental Policy. In Jones, C. O. and Thomas, R. D.
(eds.). *Public Policy Making in a Federal System*. California: Sage
Publications.

บูรณาการหลักพุทธปรัชญาเถรวาทเพื่อดูแลคุณภาพชีวิต ในสถานการณ์โควิด-19

Integration of Theravada Buddhist Philosophy in Life Quality Care in COVID-19 Situation

สิริพร ครองชีพ^{*1}, พระสุทธิสารเมธี²

Siriporn Krongcheep^{*1}, Phra Sutthisanmethi²

หลักสูตรศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Doctor of Philosophy Program in Buddhism and Philosophy,

Graduate School, Mahamakut Buddhist University

Corresponding Author, E-mail: mui.siriporn.was@gmail.com*

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาชีวิตและการดูแลคุณภาพชีวิตในสถานการณ์โควิด 19 2) เพื่อศึกษาหลักพุทธปรัชญาเถรวาทที่เหมาะสมกับการดูแลคุณภาพชีวิตในยุคโควิด-19 3) เพื่อบูรณาการหลักพุทธปรัชญาเถรวาทเพื่อดูแลคุณภาพชีวิตในสถานการณ์โควิด 19 และ 4) เพื่อเสนอองค์ความรู้เรื่องการบูรณาการหลักพุทธปรัชญาเถรวาทเพื่อดูแลคุณภาพชีวิตในสถานการณ์โควิด-19 โดยศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลจากพระไตรปิฎก ตำราและเอกสารที่เกี่ยวข้องและการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มนักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา กลุ่มสายงานด้านการดูแลสุขภาพ ตัวแทนผู้ได้รับผลกระทบในสถานการณ์โควิด แล้ววิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาจากนั้นนำเสนอข้อมูลเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย พบว่า ประเด็นที่ 1 สภาพปัญหาชีวิตในสถานการณ์โควิด-19 ทำให้พบสภาพปัญหาชีวิต 3 ด้าน คือ 1) ด้านจิตใจ มีความเครียด วิตกกังวลเพิ่มขึ้น 2) ด้านสังคม มีความลำบากในการดำเนินชีวิตตามประเพณีและวิถีปฏิบัติต่าง ๆ และ 3) ด้านเศรษฐกิจ กลุ่มประชากรตกงาน ขาดรายได้ ประเด็นที่ 2 หลักพุทธปรัชญาเถรวาทที่เหมาะสมกับการที่จะนำมาพัฒนาคุณภาพชีวิตประกอบด้วย 1) พรหมวิหารธรรม 4

หลักธรรมประจำใจอันประเสริฐ 2) สังคหวัตถุ 4 หลักการสงเคราะห์กันในสังคม 3) ญาณภูมิ 4 หลักการสร้างประโยชน์ในปัจจุบัน ประเด็นที่ 3 การบูรณาการหลักพุทธปรัชญาเถรวาทเพื่อดูแลคุณภาพชีวิตในสถานการณ์โควิด 19 พบว่า ปัญหาด้านจิตใจได้นำหลักพรหมวิหาร 4 เข้ามาบูรณาการดูแลคุณภาพชีวิต ปัญหาด้านสังคมได้นำหลักสังคหวัตถุ 4 เข้ามาบูรณาการดูแลคุณภาพชีวิต ปัญหาด้านเศรษฐกิจได้นำหลักญาณภูมิ 4 เข้ามาบูรณาการดูแลคุณภาพชีวิต ประเด็นที่ 4 องค์ความรู้ที่ได้เรียกว่า MSE Strong Model ประกอบด้วย M (Mentally Strong) มีความเข้มแข็งทางจิตใจ S (Socially Strong) มีความเข้มแข็งทางสังคม และ E (Economically Strong) มีความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ

คำสำคัญ: บูรณาการ; การดูแลคุณภาพ; คุณภาพชีวิต; พุทธปรัชญาเถรวาท; โควิด-19

Abstract

The objectives of this research article are 1) to study the state of life problems in the situation of COVID-19, 2) to study the principles of Theravada Buddhist philosophy suitable to take care of the quality of life in the situation of COVID-19, 3) to integrate the Theravada Buddhist philosophy to take care of the quality of life in the situation of COVID-19, and 4) to propose the body of knowledge on integration of Theravada Buddhist philosophy in taking care of the quality of life in the situation of COVID-19. The data used in the study are collected from the Tipitaka, textbooks, related documents, in-depth interview with Buddhist scholars, health care personnel, and COVID-19 patients. The data are analyzed by content analysis and presented in a descriptive form.

The results of the research show that 1. the state of life problems in the situation of COVID-19 that causes the quality of life into 3 aspects: 1) psychological problems: increase of stress and anxiety; 2) social problems: lifestyle, traditions, and ways of life; and 3) economic problems: unemployment and lack of income. 2. The principles of Theravada Buddhist philosophy suitable to improve the quality of life consist of 1) Brahmavihara Dhamma or the sublime states of mind; 2)

Saṅgahavatthu Dhamma or principles of service and social integration; and 3) Diṭṭhadhammikāttha or sources of happiness in the present life. 3. The integration of Theravada Buddhist philosophy in taking care of quality of life in the situation of COVID-19 found that psychological problems should be integrated with Brahmavihara Dhamma principle, social problems should be integrated with Saṅgahavatthu principle, and economic problems should be integrated with Diṭṭhadhammikāttha principle. The body of knowledge obtained from the study can be concluded into the “MSE Strong Model” which represents the Mentally Strong (M), Socially Strong (S), and Economically Strong (E).

Keywords: Integration; Quality Care; Quality of Life; Theravada Buddhist Philosophy; COVID-19

บทนำ

จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ซึ่งพบการระบาดครั้งแรกในช่วงปี ค.ศ. 2019 (พ.ศ. 2562) ที่เมืองอู่ฮั่น ประเทศจีน จึงรู้จักโรคนี้ในชื่อว่า ไวรัสอู่ฮั่น ภายหลังได้ระบุเชื้อก่อโรคได้ว่า เป็นเชื้อในตระกูลโคโรนาไวรัส แต่เป็นสายพันธุ์ใหม่ที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน องค์การอนามัยโลกจึงตั้งชื่อโรคติดต่อชนิดนี้อย่างเป็นทางการว่า โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา (Coronavirus Disease) หรือโรคโควิด-19 (COVID-19) ปัจจุบันเชื้อแพร่ระบาดในประเทศไทยและมีผลกระทบต่อประชาชนในวงกว้าง จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคนี้ องค์การอนามัยโลกจึงประกาศให้เป็นการระบาดใหญ่ และกระทรวงสาธารณสุขได้ประกาศให้เป็นโรคติดต่ออันตรายตามพระราชบัญญัติโรคติดต่อ พ.ศ. 2558 นายกรัฐมนตรีโดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรีจึงประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินในทุกเขตท้องที่ทั่วราชอาณาจักร ตั้งแต่วันที่ 26 มีนาคม พ.ศ. 2563 จนถึงวันที่ 30 เมษายน พ.ศ. 2563 ต่อมาได้ประกาศขยายระยะเวลาการบังคับใช้ประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินในทุกเขตท้องที่ทั่วราชอาณาจักร (คราวที่ 1) จนถึงวันที่ 31 พฤษภาคม พ.ศ. 2563 โดยให้มีการผ่อนคลายการบังคับใช้บางมาตรการในการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ตามลำดับ ขั้นตอนการควบคุมโอกาสเสี่ยงของบุคคล สถานที่ ประเภทกิจการและกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง โดยยังคงให้ปฏิบัติตามมาตรการป้องกันโรคและคำแนะนำของทางราชการ ซึ่งสามารถแบ่งกิจการและกิจกรรมเป็น 4 กลุ่ม โดยทยอยผ่อนปรนเป็นมาตรฐานกลางของแต่ละ

กิจการและกิจกรรมให้ทุกพื้นที่ยึดถือปฏิบัติ (กระทรวงสาธารณสุข, 2563) เมื่อเป็นเช่นนี้ ประชาชนจึงวิตกกังวลในเรื่องคุณภาพชีวิตที่กำลังเผชิญ เพราะเป็นความประสงค์เบื้องต้นของมนุษย์ การเปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรมการเป็นอยู่ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงค่านิยมและทัศนคติที่เห็นได้ชัด 3 ด้าน คือ ด้านจิตใจ ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ การนำหลักคำสอนทางพุทธปรัชญาเถรวาทมาปรับใช้ในชีวิตน่าจะเป็นทางออกที่เหมาะสม ดังที่พระอดิศักดิ์ ปิยสีโล (2556) กล่าวว่า การพัฒนาคุณภาพคนและสังคมโดยมีพื้นฐานของการพัฒนาตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทและการพัฒนาชีวิตมีความสำคัญต่อบุคคลและสังคม เพราะการพัฒนาคุณภาพชีวิตเป็นสิ่งที่มนุษย์กำลังสร้างขึ้นและขวานขวายได้โดยมนุษย์เอง แต่ในทางพุทธปรัชญาถือว่า การพัฒนาตนเองไปสู่จุดหมายสูงสุดของชีวิตต้องมีการพัฒนาชีวิตอย่างมีระบบมีระเบียบแบบแผนของการดำเนินชีวิตอย่างมั่นคง

หลักพุทธปรัชญามีเป้าหมายอยู่ที่ความสงบสุขทุกด้านของมวลมนุษยชาติทั้งส่วนตนและส่วนที่เกี่ยวข้องกับผู้คนในสังคม กล่าวคือ การสอนให้มนุษย์ประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในความดี ละเว้นความชั่วของตนเองเสียก่อน เมื่อสามารถปฏิบัติได้ตามแล้ว ความสุขก็ย่อมเกิดมีแก่ตนและคนอื่น หลักธรรมจึงมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตแม้ในยามสถานการณ์เป็นปกติ หากสถานการณ์เปลี่ยนทำให้การดำรงชีวิตต้องประสบกับความทุกข์ต้องนำหลักพุทธปรัชญามาประยุกต์ใช้เสียวยามากขึ้น เหมือนต้องใช้จ่ายจำนวนเพิ่มมากขึ้นหรือชนิดและประเภทของยาหลากหลายมากขึ้นกว่าปกติ ซึ่งในปัจจุบันนี้ทั่วโลกตกอยู่ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องได้กล่าวถึงรูปแบบการสร้างเสริมสุขภาพไว้มากมาย แต่ยังขาดหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่จะบูรณาการคุณภาพชีวิตให้กับประชาชนทั่วไป จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษางานวิจัยเรื่องการบูรณาการหลักพุทธปรัชญาเถรวาทเพื่อดูแลคุณภาพชีวิตในสถานการณ์โควิด-19

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาชีวิตในสถานการณ์โควิด-19
2. เพื่อศึกษาหลักพุทธปรัชญาเถรวาท
3. เพื่อบูรณาการหลักพุทธปรัชญาเถรวาทเพื่อดูแลคุณภาพชีวิตในสถานการณ์โควิด-19

4. เพื่อเสนอองค์ความรู้เรื่องการบูรณาการหลักพุทธปรัชญาเถรวาทเพื่อดูแลคุณภาพชีวิตในสถานการณ์โควิด 19

ระเบียบวิธีวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการศึกษาเอกสาร (Documentary Research) จากการศึกษาข้อมูลปฐมภูมิ คือ พระไตรปิฎก และข้อมูลทุติยภูมิ คือ หนังสือ ตำรา งานวิจัย บทความทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง ส่วนเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยจำแนกข้อมูลของแบบสัมภาษณ์เป็น 4 ตอน คือ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้สัมภาษณ์ ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการดูแลคุณภาพชีวิต ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับการนำหลักพุทธปรัชญาเถรวาทมาบูรณาการในการดูแลคุณภาพชีวิตในสถานการณ์โควิด-19 ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ ทั้งนี้ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึกโดยการเลือกแบบเจาะจง (Criterion Based Selection) เพื่อให้ครอบคลุมเนื้อหาของงานวิจัย โดยจำแนกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้ กลุ่มที่ 1 นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา ซึ่งมีตำแหน่งเป็นพระสังฆาธิการ ผู้บริหารระดับสูงของมหาวิทยาลัย ที่ปรึกษาภารกิจด้านต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัย และมีคุณวุฒิด้านเปรียญธรรม 7-9 ประโยค จำนวน 5 รูป/คน กลุ่มที่ 2 กลุ่มสายงานด้านการดูแลสุขภาพที่เป็นอาจารย์ในมหาวิทยาลัย ด้านการพยาบาล ผู้บริหารโรงพยาบาล นายกสมาคมด้านสุขภาพ จำนวน 5 คน และกลุ่มที่ 3 ผู้ได้รับผลกระทบด้านคุณภาพชีวิตในสถานการณ์โควิด-19 ซึ่งเป็นกรรมการผู้จัดการบริษัท กรรมการบริหารบริษัท นายกองค์การบริหารส่วนตำบล ประธานสหภาพแรงงาน และตัวแทนผู้ได้รับผลกระทบทั่วไป จำนวน 5 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 15 รูป/คน

3. การรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

3.1 ขั้นตอนการเตรียมการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลเชิงเอกสารเกี่ยวกับสถานการณ์โควิด-19 และนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเชิงเอกสารมาจัดทำร่างแบบสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อศึกษารายละเอียดในเชิงลึกต่อไป ทั้งได้คัดเลือกผู้ให้สัมภาษณ์ที่หลากหลาย โดยพิจารณาจากคุณวุฒิ ตำแหน่งหน้าที่และประสบการณ์ในการทำงาน จากนั้น จัดเตรียมแบบสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อส่งให้ผู้เชี่ยวชาญ 5 รูป/คน ตรวจสอบเครื่องมือ เมื่อผู้เชี่ยวชาญได้ตรวจสอบเครื่องมือเรียบร้อยแล้วได้นำมาปรับแก้ตามให้สมบูรณ์ หลังจากนั้น ผู้วิจัยได้ทำหนังสือขอจริยธรรมการวิจัยในคนเพื่อนำแบบ

สัมภาษณ์เชิงลึกไปในการทำวิจัย เมื่อได้รับหนังสือรับรองจริยธรรมการวิจัยในคนแล้ว ผู้วิจัยได้นัดผู้ให้สัมภาษณ์และอุปกรณ์สำหรับการสัมภาษณ์ต่อไป

3.2 ขั้นตอนการเริ่มสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการสัมภาษณ์จากมหาวิทยาลัยต้นสังกัด เมื่อเข้าสัมภาษณ์ได้แนะนำตัวเองกับผู้ให้สัมภาษณ์ การแจ้งวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์ การชี้แจงการเก็บข้อมูลการสัมภาษณ์ไว้เป็นความลับ การขออนุญาตบันทึกเสียงและภาพขณะสัมภาษณ์

3.3 ขั้นตอนการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ตามประเด็นคำถามที่กำหนดไว้เพื่อเป็นแนวทางในการสัมภาษณ์ จากนั้น ตั้งใจฟังและป้อนคำถามที่เหมาะสมเพื่อให้ได้คำตอบที่ชัดเจนขึ้น และสัมภาษณ์ให้ครบตามประเด็นคำถามเพื่อให้ได้เนื้อหาที่ครบถ้วนตามวัตถุประสงค์การวิจัย

3.4 ขั้นตอนการบันทึกข้อมูล ผู้วิจัยได้ขออนุญาตผู้ให้สัมภาษณ์ในการบันทึกเสียงและภาพขณะสัมภาษณ์ เพื่อเป็นการบันทึกข้อมูลให้ตรงตามความเป็นจริงที่สุด อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยได้จัดบันทึกใจความสำคัญไว้อีกช่องทางหนึ่งเพื่อเป็นข้อมูลเอกสารในขั้นตอนการวิเคราะห์ต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล หลังจากการรวบรวมข้อมูลแล้ว ผู้วิจัยนำข้อมูลมาวิเคราะห์และสังเคราะห์เนื้อหาด้วยขั้นตอน ดังนี้ 1) การเตรียมข้อมูล ด้วยการถอดเทปบันทึกเสียงและนำมาเปรียบเทียบกับการจัดบันทึกใจความสำคัญ 2) การจำแนกข้อมูลย่อย เป็นการแบ่งข้อมูลที่เป็นรูปของประโยคสนทนาว่า มีใจความสำคัญหรือมีความหมาย (Unit of Meaning) เกี่ยวกับประเด็นใดบ้าง 3) การใส่รหัสข้อมูล เป็นการกำหนดประเด็นหลักแล้วค้นหาความหมาย จากนั้น กำหนดรหัสตัวเลขหรือใส่ชื่อสั้น ๆ ของหน่วยความหมายนั้นแล้วรวบรวมไว้เป็นสมุดลงรหัส (Codebook) 4) การจัดหมวดหมู่ของข้อมูล เป็นการจัดหมวดหมู่ของกลุ่มถ้อยคำ/ประโยค/เนื้อหาสำคัญว่า มีประเด็นหลัก ประเด็นย่อยหรือประเด็นที่สัมพันธ์กันอย่างไรบ้าง ทั้งนี้ เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์ความหมายในการตอบวัตถุประสงค์การวิจัยและนำเสนอข้อมูลเชิงพรรณนาที่เป็นประโยชน์ในการศึกษาครั้งต่อไป

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า สภาพปัญหาชีวิตในสถานการณ์โควิด-19 หลังจากองค์การอนามัยโลกประกาศให้การระบาดของโรคโควิด-19 เป็นการระบาดใหญ่และกระทรวงสาธารณสุขได้ประกาศให้โรคโควิด-19 เป็นโรคติดต่ออันตราย ทำให้พบสภาพปัญหาชีวิตที่ปรากฏในสถานการณ์โควิด-19 ทั้ง 3 ด้าน คือ 1)

ด้านจิตใจ ความไม่แน่นอนที่มาจากโควิด-19 ส่งผลต่อสุขภาพจิตใจ ทั้งความไม่แน่นอนว่า ตนเองหรือคนในครอบครัวจะได้รับเชื้อโรคมาโดยไม่รู้ตัวหรือไม่ หากรับเชื้อมาแล้วอาการจะเป็นอย่างไร การติดเชื้อจะมีโรงพยาบาลรักษาหรือไม่ แผนการที่วางไว้ล่วงหน้าจะเป็นอย่างไร คุณภาพของวัคซีนที่ได้รับจะดีเพียงใด ตลอดถึงความไม่แน่นอนในด้านการมีงานทำและรายได้ที่เชื่อมโยงถึงความสัมพันธ์กับความเป็นอยู่ของคนทั่วไป 2) ด้านสังคม ปัญหาทางด้านสังคม โควิด-19 กระทบวิถีการดำเนินชีวิต การจำกัดสิทธิเสรีภาพในบางเรื่อง การตกงาน การขาดรายได้ ทำให้ชีวิตยากลำบากมากขึ้น ส่งผลถึงครอบครัว สังคม ประเพณีและวิถีปฏิบัติ การวางแผนการจัดการโรคระบาด จึงนำปัญหาทางด้านการแพทย์ รัฐบาลแต่ละประเทศต้องตัดสินใจวางนโยบาย มาตรการด้านสาธารณสุข มาตรการด้านเวชภัณฑ์ป้องกัน มาตรการด้านข้อมูล มาตรการด้านต่างประเทศ มาตรการด้านป้องกัน ลดความเสี่ยงของการแพร่เชื้อในสถานที่ที่มีประชาชนใช้บริการจำนวนมาก นอกจากการแพร่ระบาดช่วงแรกแล้ว ยังพบการระบาดระลอกใหม่ของโรคโควิด-19 อย่างต่อเนื่อง ก่อให้เกิดความกังวลกับประชาชนไทยอีกครั้ง 3) ด้านเศรษฐกิจ ผลจากการระบาดในระยะเวลายาวนานนี้ทำให้มีมาตรการควบคุมต่อเนื่อง แม้จะไม่คุมเข้มอย่างรอบแรกและส่งผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมเบาบางกว่า อีกทั้งเศรษฐกิจภายนอกประเทศ ก็มีแนวโน้มปรับตัวดีขึ้น แสดงให้เห็นตัวเลขการส่งออกที่ค่อนข้างดี ดังนั้น ผลกระทบต่อเศรษฐกิจมหภาคจึงน้อยกว่าระลอกแรกค่อนข้างมาก แม้ภาพรวมเศรษฐกิจมหภาคจะดูดีกว่า แต่หากเจาะลงไปที่บางภาคเศรษฐกิจและบางกลุ่มประชากร ยังน่าเป็นห่วงว่า อาจได้รับผลกระทบที่รุนแรงขึ้น ซึ่งส่งผลกระทบเป็นลูกโซ่ไปสู่คนทำงานและธุรกิจที่เกี่ยวข้องอีกเช่นกัน ผลทางเศรษฐกิจที่ต่อเนื่องและรุนแรงสำหรับคนบางกลุ่มจะส่งผลกระทบด้านสังคมตามมาอีกหลากหลาย โดยเฉพาะในประชาชนกลุ่มเปราะบาง

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า หลักพุทธปรัชญาเถรวาทที่นำมาพัฒนาคุณภาพชีวิตที่เหมาะสมกับการดูแลคุณภาพชีวิต มีดังต่อไปนี้ 1) หลักธรรมประจำใจอันประเสริฐที่เรียกว่า พรหมวิหารธรรม หมายถึง ธรรมเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ ธรรมประจำใจอันประเสริฐ หลักความประพฤติที่ประเสริฐบริสุทธิ์ (พระไตรปิฎก ภาษาไทย เล่ม 22 ข้อ 192: 319) หลักธรรมข้อนี้เป็นสิ่งสำคัญสำหรับผู้ใหญ่หรือผู้ปกครองที่จำเป็นต้องประพฤติปฏิบัติมี 4 ประการ ดังนี้ (1) ความรักความปรารถนาดี อยากให้ผู้อื่นมีความสุข (เมตตา) ความเป็นมิตร ความปรารถนาดีต่อบุคคลอื่น เมตตาจะมีได้ต้องอาศัยการฝึกปฏิบัติความมีเมตตาหรืออบรมในชีวิตประจำวัน โดยเริ่มจากบุคคลที่ใกล้ชิดที่สุดแล้วจึงขยายวงกว้างกระทั่งถึงบุคคลทั่วไป (2) ความสงสารคิด

บำบัดความทุกข์ยากของผู้อื่น (กรุณา) ความปรารถนาที่จะช่วยหรือสงเคราะห์ให้ผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์บนพื้นฐานจิตใจอันบริสุทธิ์ จนนำไปสู่การใช้ปัญญาเพื่อที่จะหาแนวทางและการประพาสต่อการสงเคราะห์นั้นให้สำเร็จ ทำให้ตนเกิดมูทิตา คือ ความอิมเม็บและยินดีต่อความสุขและการพ้นจากทุกข์ของผู้นั้น หลักธรรมข้อนี้จึงเป็นประโยชน์อย่างมากต่อการดูแลคุณภาพชีวิตทั้งต่อตนเองและชุมชน (3) ความชื่นชมยินดีในความสุขของผู้อื่น (มุทิตา) ความอิมเม็บและยินดีในใจที่ได้เห็นผู้อื่นมีความสุขและการพ้นจากทุกข์ อันจะนำไปสู่การส่งเสริมให้ได้รับความสุขหรือความดีนั้นยิ่งขึ้นไปเป็นการกำจัดกิเลสทางใจที่ยังให้เกิดแก่อกุเบกขาต่อไป มุทิตา คือ ความพลอยยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี คือ เมื่อผู้อื่นได้รับความสำเร็จ มีความสุขความเจริญก้าวหน้า ก็พลอยชื่นชมยินดีในสิ่งที่เขาได้รับ ไม่มีความอิจฉาริษยาในความสำเร็จของเขา (4) ความวางใจเป็นกลาง (อุเบกขา) ความสงบของจิตด้วยการวางใจเป็นกลางต่อความสุขหรือความทุกข์ที่ตนหรือผู้อื่นได้รับที่ประกอบขึ้นด้วยจิตที่ปราศจากความเศร้าหมองหรือความอิจฉาริษยาต่อสิ่งนั้น อุเบกขา คือ การประพาสปฏิบัติที่เที่ยงตรงและเป็นกลางไม่เอนเอียงความรักความชัง คำนึงถึงผลของการกระทำของสัตว์ทั้งหลายที่ทำได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว 2) หลักการสงเคราะห์กันในสังคมที่เรียกว่า สังคหวัตถุ (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 21 ข้อ 32: 50-51) เป็นธรรมที่ตั้งแห่งการสงเคราะห์กัน เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจกัน หมายถึง หลักการครองใจคน หลักยึดเหนี่ยวใจกันไว้ วิธีทำให้คนรัก หลักสังคมสงเคราะห์ ซึ่งเป็นเครื่องประสานใจและเหนี่ยวรั้งใจคนให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้ และทำให้อยู่กันด้วยความรักความปรารถนาดีต่อกันมี 4 ประการ ดังนี้ (1) การแบ่งปันเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ (ทาน) การให้ การเสียสละหรือการบริจาค อันประกอบด้วย 1. อามิสทาน คือ การให้สิ่งของ และ 2. ธรรมทาน คือ การให้ธรรมะ (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 20 ข้อ 142: 120) ย่อมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวใจแก่ผู้รับ ให้ระลึกถึงถึงความเป็นผู้มีน้ำใจโอบอ้อมอารีของผู้ให้ ผู้มีจิตใจโอบอ้อมอารีมีน้ำใจ (2) การพูดจาไพเราะน่านิยม นบถือ (ปิยวาจา/เปยยวัชชะ) เป็นวาจาที่กล่าวด้วยคำสุภาพ ไพเราะ อ่อนหวาน สมานสามัคคี ให้เกิดไมตรีและความรักใคร่นบถือ ตลอดถึงคำแสดงประโยชน์ประกอบด้วยเหตุผลเป็นหลักฐานจูงใจให้นิยมยอมตาม การใช้วาจาด้วยถ้อยคำที่สุภาพและถ้อยคำที่มีประโยชน์ พูดด้วยถ้อยคำที่เป็นจริงและถ้อยคำที่ไม่กระทบกระทั่งผู้อื่น พูดแต่ในสิ่งที่เป็นประโยชน์ (3) การทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ (อัตถจริยา) การประพาสประโยชน์ คือ ขวนขวายช่วยเหลือกิจการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ ตลอดถึงช่วยแก้ไขปรับปรุงส่งเสริมในทางจริยธรรม บำเพ็ญประโยชน์ คือ ช่วยเหลือรับใช้ ทำงานสร้างสรรค์ประพาสการที่เป็นประโยชน์ (4) การทำตนสม่ำเสมอไม่ถือตัว (สมานัตตตา) ความมีตน

เสมอ คือ ทำตนเสมอต้นเสมอปลาย ปฏิบัติสม่ำเสมอในชนทั้งหลาย และเสมอในสุขทุกข์โดยรวมรับรู้ร่วมแก้ไข ตลอดถึงวางตนเหมาะสม ภาวะ บุคคล เหตุการณ์ และสิ่งแวดล้อม ถูกต้องตามธรรมในแต่ละกรณี สมานัตตตา คือ เสมอภาค ไม่เอาเปรียบ ไม่ถือสูงต่ำ มีความเสมอกันโดยธรรม ปฏิบัติกับเพื่อนร่วมหรือผู้อื่น ๆ อย่างเท่าเทียมกัน รวมทั้งอยู่ร่วมทุกข์ร่วมสุข ร่วมแก้ไขปัญหา 3) หลักการสร้างประโยชน์ในปัจจุบันที่เรียกว่า ทิฐุธัมมิกัตถะ (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 23 ข้อ 54: 340) เป็นธรรมที่สร้างความสุขให้กับบุคคลทั่วไปที่เป็นคฤหัสถ์อยู่ครองเรือน อันเป็นเครื่องหล่อเลี้ยงชีวิตให้เกิดความสะดวกสบาย หลักธรรมที่เหมาะสมกับการดำเนินชีวิตเช่นนี้ คือ หลักทิฐุธัมมิกัตถะที่จะเป็นประโยชน์และสร้างความสุขในปัจจุบัน ไม่ให้ขาดแคลนปัจจัย 4 ประการ ดังนี้ (1) การขยันหมั่นเพียรประกอบการทำงาน (อุฏฐานสัมปทา) (2) การรักษาทรัพย์สินที่หามาได้ (อารักขสัมปทา) (3) การคบค้าสมาคมกับคนดี (กัลยาณมิตตตา) และ (4) การรู้จักพอเพียงในการเลี้ยงชีวิต (สมชีวิตา)

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า บุรณการหลักพุทธปรัชญาเถรวาท เพื่อดูแลคุณภาพชีวิตในสถานการณ์โควิด-19 เป็นการแก้ปัญหาทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านจิตใจ ด้านสังคมและด้านเศรษฐกิจ ด้วยหลักพุทธปรัชญา 3 ประการ คือ พรหมวิหาร 4 สังคหัตถ์ 4 ทิฐุธัมมิกัตถะ 4 เพื่อดูแลคุณภาพชีวิตในสถานการณ์โควิด-19 ดังนี้

ประการที่หนึ่ง การนำหลักพรหมวิหาร 4 คือ เมตตา กรุณา มุติตาและอุเบกขา มาบูรณาการดูแลคุณภาพชีวิตในด้านจิตใจ จากการเศร้าเสียใจ หวาดหวั่นใจ ผลกระทบทางจิตใจหลังได้รับผลกระทบจากในสถานการณ์โควิด 19 ดังนี้ (1) ทำให้มีความคิดเกื้อกูล ความรักใคร่ปรารถนาดี มีเมตตาต่อประชาชน ปรารถนาให้เขาเหล่านั้นมีความสุข (2) เกิดการเอื้อเฟื้อเกื้อกูลกัน แบ่งปันกัน ปรีกษาหารือกันกันได้ พึ่งพาอาศัยกันได้ ข้อนี้เป็นสิ่งสำคัญ ทำให้สังคมอยู่กันอย่างไม่เดือดร้อน ให้การช่วยเหลือผู้ที่เดือดร้อนไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง (3) ยินดีด้วยความจริงใจเมื่อเห็นผู้ที่อยู่ในภาวะที่เสี่ยงต่อโรคภัยไข้เจ็บแล้วปลอดภัยและมีอาหาร น้ำดื่ม เครื่องอุปโภคบริโภคตามสมควร มีสุขภาพจิตที่ดี เป็นเรื่องสำคัญในการดำรงชีวิตในสถานการณ์โควิด 19 และ (4) มีสภาวะเข้มแข็งเมื่อเห็นคนอื่นหมดทุกข์ มีสุขหรือประสบความสำเร็จในหน้าที่การงานในสถานการณ์โควิด-19 หากเห็นคนอื่นหายจากอาการป่วยหรือหายติดเชื้อ ก็พลอยยินดี หรือเห็นคนอื่นเขาได้ช่วยเหลือกันจนประสบผลสำเร็จก็ชื่นชมยินดี ไม่ริษยา

ประการที่สอง การนำหลักสังคหัตถ์ 4 คือ ทาน ปิยวาจา อตถจริยา สมานัตตตา มาบูรณาการดูแลคุณภาพชีวิตด้านสังคม ผลกระทบด้านสังคมกระทบวิถีการดำเนินชีวิต การจำกัดสิทธิเสรีภาพในบางเรื่องส่งผลถึงครอบครัว สังคม ประเพณี

และวิถีปฏิบัติ หลังได้รับผลกระทบจากในสถานการณ์โควิด-19 ดังนี้ (1) ให้ความเห็นใจ ให้ความสะดวกสบายที่เขาจะต้องไปเผชิญกับสถานการณ์โควิด-19 การให้ทานทางใจเป็นส่วนสำคัญที่ช่วยส่งเสริมให้การอยู่ร่วมกันในทุกสังคมได้อย่างปกติสุข เช่น การคิดไม่เบียดเบียน คิดช่วยเหลือให้กำลังใจซึ่งกันและกัน (2) ปิยวาจา ในสถานการณ์โควิด-19 คำพูดที่อ่อนหวานปลอบใจ ให้กำลังใจเป็นสิ่งที่จำเป็นมาก ทำให้มีกำลังใจแก่กันและกันในการผ่านพ้นความยากลำบากเช่นนี้ การพูดจา ถ้อยคำต้องเป็นที่ไพเราะรื่นหูเพื่อให้ความกระตือรือร้นในการดูแลคนอื่น รวมถึงการดูแลของตนเอง (3) มีการประพฤติประโยชน์ คือ การชวนช่วยช่วยเหลือกิจการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ ตลอดถึงช่วยแก้ไขปรับปรุงส่งเสริมในทางจริยธรรม บำเพ็ญประโยชน์ คือ การประพฤติตนให้เป็นประโยชน์แก่ทั้งตนเองและผู้อื่น (4) การทำประโยชน์ให้เหมาะกาลเวลา สถานการณ์โควิด-19 เกิดมีผู้ทำประโยชน์มาก เพราะคนส่วนมากมุ่งประโยชน์ตน การทำประโยชน์แก่คนอื่น เป็นการเสียสละต่อส่วนรวมต่อสังคม ชาวโลกย่อมสรรเสริญ การทำประโยชน์นั้นอาจไม่ต้องมากแต่ต้องทำถูกเวลา และสถานการณ์

ประการที่สาม การนำหลักทฤษฎีมิกัตละ 4 มาบูรณาการดูแลคุณภาพชีวิตด้านเศรษฐกิจ หน้าที่การงาน การใช้จ่ายและการเป็นอยู่หลังได้รับผลกระทบจากในสถานการณ์โควิด-19 ดังต่อไปนี้ (1) อุฏฐานสัมปทา คือ การนำมาใช้ในการดูแลคุณภาพชีวิต 4 ด้าน คือ ขยันหมั่นเพียรละสิ่งที่ไม่ดี หมั่นเพียรทำแต่สิ่งดี หมั่นเพียรเก็บรักษาสิ่งดีและหมั่นเพียรระวัง ป้องกันสิ่งที่ไม่ดีไม่ให้เข้ามาในชีวิต ความขยันหมั่นเพียรเป็นกำลังใจสำคัญในการชนะอุปสรรค ชนะความเกียจคร้าน เมื่อความเกียจคร้านหายไปมนุษย์ย่อมพบคุณภาพชีวิตที่ดี (2) อารักขสัมปทา คือ การรู้จักวางแผนในการใช้จ่ายทรัพย์สินต่าง ๆ เป็นอีกสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการใช้ชีวิตให้มีความสุข ถึงแม้จะมีรายได้ประจำ แต่ในช่วงสถานการณ์นี้ ข้าวของเครื่องใช้อุปโภคบริโภคต่าง ๆ มีราคาที่สูงขึ้นที่เป็นผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างทางเศรษฐกิจ จึงต้องรู้จักวางแผนในการใช้ชีวิตไม่ให้ฟุ่มเฟือยเกินตัว (3) กัลยาณมิตตตา คือ การมีเพื่อนที่ดีในสถานการณ์โควิด 19 ทำให้รับรู้ข้อมูลข่าวสารจากที่ต่าง ๆ เพื่อรู้เท่าทันโรคโควิด-19 ปรับตัวปรับใจรับสถานการณ์ได้ทันและถูกต้อง คือ เพื่อนที่มีความรับผิดชอบ มีจิตสำนึกทั้งต่อตนเองและผู้อื่น มีความซื่อสัตย์ มีคุณธรรมส่งเสริมสิ่งที่ถูกต้อง (4) สมชีวิตา คือ การมีหลักธรรมที่สำคัญและมีบทบาทในสถานการณ์โควิด ทั้งระดับปัจเจกบุคคลและสังคม ความรู้จักพอดี คือ การรู้จักความสมดุลแห่งชีวิต

เพราะถ้าไม่พอดีพอเพียงย่อมจะเอียงไปข้างใดข้างหนึ่ง ชีวิตอาจล้มละลายได้ ความพอดี พอเพียงจึงเหมือนมีเครื่องประครองชีวิตให้ผ่านพ้นสถานการณ์โควิดได้

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 4 พบว่า องค์ความรู้เรื่องการบูรณาการหลักพุทธปรัชญาเถรวาทเพื่อดูแลคุณภาพชีวิตในสถานการณ์โควิด-19 สามารถนำมาสังเคราะห์และกำหนดเป็นกรอบความคิดขององค์ความรู้ใหม่เรียกว่า MSE Model อันประกอบด้วย 1. M=Mentally Strong (จิตใจเข้มแข็ง) หมายถึง จิตใจของผู้ประเสริฐตามหลักพรหมวิหารซึ่งเป็นหลักธรรมประจำใจอันประเสริฐ 2. S=Socially Strong (สังคมเข้มแข็ง) หมายถึง การปฏิบัติต่อกันในสังคมด้วยหลักสังคหวัตถุ 3. E=Economically Strong (เศรษฐกิจเข้มแข็ง) หมายถึง การนำหลักทฤษฎีธัมมิกัตถะอันประกอบด้วยการถึงพร้อมด้วยความหมั่น ความขยันหมั่นเพียรในการประกอบหน้าที่ประกอบอาชีพด้วยความสุจริตเป็นธรรม เป็นต้น หลักธรรมนี้เป็นความสำคัญอีกประการที่เป็นความเข้มแข็งพร้อมที่จะปลอดภัยจากโควิด-19

อภิปรายผล

1. จากสภาพปัญหาชีวิตในสถานการณ์โควิด-19 ที่มีความรุนแรง ทำให้วิถีชีวิตของประชาชนเปลี่ยนแปลงไป ก่อให้เกิดความไม่สงบสุข สร้างปัญหาด้านการดูแลสุขภาพจิตในหลายด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง 3 ด้าน ตามที่ผู้วิจัยได้ศึกษา คือ ด้านจิตใจ ด้านสังคม และด้านเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นคุณภาพชีวิตที่สำคัญต่อประชาชนโดยทั่วไป ประการแรก ด้านจิตใจ จะพบว่า ประชาชนเกิดความกังวลเกี่ยวกับความไม่แน่นอนในความปลอดภัยของชีวิต ซึ่งส่งผลต่อสุขภาพจิต ดังรายงานของกองยุทธศาสตร์และแผนงาน กรมสุขภาพจิต (2563) ที่พบว่า จากการระบาดของโรคโควิด-19 ที่ยาวนาน ทำให้ประชาชนเกิดความเครียด วิตกกังวล เกิดปัญหาทางสุขภาพจิตและเจ็บป่วยด้วยโรคทางจิตเวชเพิ่มขึ้นได้ แม้บุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุขก็เกิดภาวะเหนื่อยล้าทางอารมณ์หมดไฟ ส่งผลกระทบให้เกิดปัญหาทางสุขภาพจิตตามมาหรือเกิดการเจ็บป่วยทางจิตเวชได้เช่นกัน ประการที่สอง ด้านสังคม จะเห็นว่า ปัญหาโรคโควิด-19 ส่งผลกระทบต่อวิถีการดำเนินชีวิต การจำกัดสิทธิเสรีภาพ ปัญหาเรื่องการตกงาน ซึ่งทำให้ชีวิตยากลำบากมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นด้านครอบครัว สังคมและการดำเนินชีวิตในสังคม สอดคล้องกับงานของศศิสส์ โกลม (2563) ที่พบว่า สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของประชาชนเพื่อป้องกันควบคุมโรค ด้วยการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันน้อยลง ทำให้ไม่สามารถจัดกิจกรรมสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลได้ เช่น การงดการจัดงานปีใหม่ การงดจัดงานภายในองค์กรต่าง ๆ สิ่ง

เหล่านี้กระทบวิถีชีวิตของคนในสังคมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ และประการที่สาม คือ ด้านเศรษฐกิจ ผลจากการระบาดที่ยาวทำให้รัฐบาลมีมาตรการการควบคุมอย่างต่อเนื่อง แม้ปัจจุบันรัฐบาลจะประกาศผ่อนปรนมาตรการต่าง ๆ แล้วก็ตาม ส่งผลให้เศรษฐกิจภายในประเทศถดถอยลงอย่างมากและแนวโน้มการปรับตัวขาขึ้นของเศรษฐกิจยังต้องใช้เวลาอีกหลายปี ในประเด็นด้านนี้จะเห็นชัดเจนจากการศึกษาของสุพัตรา รุ่งรัตน์ และคณะ (2563) ในเรื่องผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมจากสถานการณ์โควิด-19 ของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองยะลา จังหวัดยะลา ซึ่งพบว่า ผลกระทบหลักด้านเศรษฐกิจ คือ การไม่สามารถประกอบอาชีพตามปกติได้ ซึ่งถือเป็นผลกระทบที่จัดอยู่ในระดับมากที่สุด แม้จะเป็นการศึกษาคนละพื้นที่กับบทความวิจัยชิ้นนี้ แต่ก็สิ่งยืนยันได้ว่า ผลพวงที่เกิดจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ได้กระทบต่อสังคมในวงกว้างอย่างแท้จริง

อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาของณัฐวรรณ คำแสน (2564) พบว่า ประชาชนชาวไทยยังมีทัศนคติเชิงบวกกว่า ประเทศไทยจะสามารถควบคุมโรคนี้ได้ ดังกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 83.40 ที่มีความมั่นใจว่า ในที่สุดแล้วโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 จะถูกควบคุมได้ และกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 80.70 ก็มีความเชื่อมั่นว่า ประเทศไทยจะสามารถเอาชนะโรคชนิดนี้ ซึ่งรายงานนี้ก็ปรากฏชัดดังในปัจจุบันที่สถานการณ์ทุกอย่างได้ดีขึ้น แม้กระทั่งงานวิจัยของเสาวลักษณ์ กิตติประภัสร์ และคณะ (2563) ก็นำเสนอการคุ้มครองทางสังคมจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคใน 3 ชั้น คือ 1) ชั้นต่ำ คือ ประชาชนทุกคนต้องช่วยเหลือกันให้ครอบคลุมทั่วถึงพื้นที่ 2) ชั้นกลาง คือ การให้โอกาสพัฒนาและตอบสนองความต้องการที่เหมาะสม 3) ชั้นสูง คือ ขันต่อยอดในการพัฒนา สิ่งเหล่านี้เป็นการเพิ่มศักยภาพให้กับคนที่พร้อมจะเป็นพลังขับเคลื่อนสังคม (Active Citizen) ในการเป็นตาข่ายทางสังคม (Social Safety Nets) ที่รองรับการถูกกระแทกจากภาวะวิกฤตต่าง ๆ เช่น จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ให้ผ่านพ้นไปได้

2. หลักพุทธปรัชญาเถรวาทที่นำมาศึกษาในบทความนี้เป็นหลักธรรมเรื่องพรหมวิหาร 4 สังคหวัตถุ 4 ทิฐฐธัมมิกัตถะ 4 ทั้งสามหลักธรรมมีความสัมพันธ์กับการดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคม ประการแรก หลักพรหมวิหาร ซึ่งถือเป็นคุณธรรมสำหรับผู้ปกครองหรือผู้ใหญ่ในการบริหารองค์กร เพื่อเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจ ดังงานของวิทยา เอื้องเพ็ชร (2554) ศึกษาเรื่องคุณลักษณะตามหลักพรหมวิหารธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2 พบว่า หลักพรหมวิหารธรรมเป็นเครื่องยืนยันที่สามารถนำไปปรับใช้ในการสถานศึกษาได้เป็น

อย่างดี แม้ผลการวิจัยจะบ่งชี้การประยุกต์ใช้หลักธรรม โดยเรียงจากเมตตา มุทิตา อุเบกขา และกรุณาเป็นข้อสุดท้าย ซึ่งอาจเรียงผิดจากพุทธพจน์ที่ตรัสไว้ แต่ก็เห็นแสดงให้เห็นตามความเป็นจริงว่า ผู้บริหาร ครูสอน กรรมการบริหารสถานศึกษาได้เน้นในเรื่องความเมตตาเป็นหลักและความกรุณาเป็นลำดับสุดท้าย แต่โดยภาพรวมแล้ว งานวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่า พรหมวิหารธรรมพบอยู่ในระดับมาก นั่นคือ ในสถานศึกษายังตระหนักถึงความสำคัญของคุณธรรมประจำใจด้วยการประพฤติในทางที่ถูกต้องและเป็นแนวทางในการปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้อื่นได้ ประการที่สอง สังคหัตถ์ 4 เป็นหลักธรรมที่ยึดเหนี่ยวหรือครองใจผู้อื่นให้มีมิตรจิตต่อกัน ดังงานของจักรวาล สุขไมตรี (2562) ที่นำไปศึกษาเกี่ยวกับการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลพะตง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ซึ่งพบปัญหาที่เกิดจากบุคลากรในองค์การที่ไม่ปฏิบัติตามหลักสังคหัตถ์ 4 กล่าวคือ 1) การไม่เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่ให้อภัยกัน 2) การสื่อสารที่ไม่เหมาะสม ไม่สุภาพ พูดเท็จ เป็นต้น 3) การไม่มีจิตสาธารณะ 4) การไม่รู้จักวางตนให้เหมาะสม เป็นต้น จักรวาล สุขไมตรีจึงนำหลักสังคหัตถ์ 4 ไปเป็นแนวทางการบริหารงานเพื่อแก้ไขปัญหาของบุคลากรดังกล่าว โดยเน้นให้เกิดบริหารตน บริหารคน และบริหารงาน อันเป็นการรังสรรค์สังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติ ประการที่สาม ทิฐุธรรมมิกัตถะ 4 เป็นหลักการบริหารจัดการทรัพยากรให้เหมาะสม โดยเฉพาะในยุคปัจจุบัน ดังที่งานของพระครูปลัดสวริตร สุทธิมน (ด้านประสิทธิ์) และคณะ (2563) ได้ระบุสาเหตุที่มาของปัญหาการดำเนินชีวิตของคนในสังคมบริโภคนิยมนี้ว่า เกิดจากปัญหาการขาดความเพียร ปัญหาการไม่รู้จักประหยัดทรัพย์ ปัญหาการคบคนพาล ปัญหาการใช้จ่ายทรัพย์เกินฐานะ ซึ่งปัญหาเหล่านี้ต้องแก้ด้วยหลักทิฐุธรรมมิกัตถะ คือ การมีความขยันหมั่นเพียร การรู้จักรักษาโภคทรัพย์ การมีกัลยาณมิตร และการอยู่อย่างพอเพียง จากประเด็นที่กล่าวมา จะเห็นว่า หลักธรรมพรหมวิหารเน้นการประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดความเจริญด้านจิตใจ สังคหัตถ์เน้นความเจริญด้านสังคม และทิฐุธรรมมิกัตถะเน้นความเจริญด้านเศรษฐกิจ โดยภาพรวมแล้ว ทั้งหมดเป็นหลักธรรมสำคัญที่เอื้อให้เกิดการพัฒนาสังคมปัจจุบันได้เป็นอย่างดี

3. การบูรณาการหลักพุทธปรัชญาเถรวาทเพื่อดูแลคุณภาพชีวิตในสถานการณ์โควิด-19 เป็นสิ่งสำคัญเพราะการนำหลักธรรมที่เหมาะสมกับสภาพปัญหาหรือสถานการณ์ที่ไม่สงบสุขของสังคม สามารถลดปัญหาหรือทำให้มีการดูแลคุณภาพชีวิตดีขึ้นใน 3 ด้าน คือ ด้านจิตใจ ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจโดยการนำหลักธรรม 3 ข้อมาบูรณาการ คือ พรหมวิหาร 4 สังคหัตถ์ 4 ทิฐุธรรมมิกัตถะ 4

ประการแรก การนำหลักพรหมวิหารมาบูรณาการ จะเห็นว่า พรหมวิหาร 4 เป็นการเน้นย้ำในการดูแลคุณภาพด้านจิตใจ การมีจิตที่มีเมตตาปราณี (เมตตากรรม) ต่อกัน การรู้จักร่วมแสดงมุทิตาจิตต่อผู้ที่ประสบความสำเร็จ การรู้จักวางใจเป็นกลาง ในยามประสบความล้มเหลวหรือความเศร้าเสียใจ สอดคล้องกับแนวคิดของมนัสสันท์ ประภัสสรพิทยา (2564) ที่มองสถานการณ์โควิด-19 ตามหลักพรหมวิหารธรรมว่า 1) ควรเจริญเมตตาธรรม คือ ใจที่เป็นมิตรแก่กันและกัน เพราะทุกชีวิตล้วนประสบสถานการณ์โควิด-19 เช่นเดียวกัน เป็นภาวะทุกข์ที่มนุษยชาติประสบการณ์ไม่ต่างกัน ดังนั้น จึงต้องมีความปรารถนาดีต่อกันด้วยการสร้างรอยยิ้มให้กำลังใจแก่กันและกัน 2) ควรเจริญกรุณาธรรม คือ ใจที่สงสาร คิดช่วยเหลือผู้ประสบสถานการณ์โควิด-19 มีใจกว้างขวางช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยาก เช่น ใจที่เห็นผู้ป่วยโควิด-19 แล้วร่วมสร้างสถานพยาบาลเพื่อรักษาผู้ป่วย สร้างตึปปันสุขเพื่อแบ่งปันให้ผู้คนที่ยากไร้ บริจาคเงินทองเพื่อช่วยเหลือยามเกิดภัยต่าง ๆ 3) ควรเจริญมุทิตาธรรม คือ การมีจิตใจที่เห็นคุณค่าของความสำเร็จของผู้อื่น เป็นการแสดงความชื่นชมด้วยการเกื้อกูล เอื้อเฟื้อ มีน้ำใจ อดทนและแบ่งปันน้ำใจแก่ผู้คนในสังคม ไม่อิจฉาริษยาหรือประทุษร้ายกัน 4) ควรเจริญอุเบกขาธรรม คือ ใจที่มั่นคง ไม่หวั่นไหว อิ่มเอิบด้วยสันติธรรม เพราะอุเบกขาช่วยให้รู้จักวางใจเป็นธรรมและเข้าใจสถานการณ์โควิด-19 ตามความเป็นจริงของธรรมชาติและเข้าใจชีวิตที่ต้องดำเนินต่อไปตามเหตุปัจจัยต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ดังนั้น อุเบกขาธรรม ก็คือ ปัญญาอันพึงเข้าใจและยอมรับในความเป็นจริงของสถานการณ์โควิด-19 และมีพลังจิตที่ไม่มีความกลัว ไม่มีความโกรธ ความไม่มีความเกลียดชังต่อสถานการณ์โควิด-19

ประการที่สอง การนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาบูรณาการโดยเน้นการดูแลคุณภาพชีวิตด้านสังคม อันเกิดจากการดำเนินชีวิตที่ถูกจำกัดสิทธิเสรีภาพในบางประการ เช่น การถูกงดเว้นหรือความยากลำบากในการจัดกิจกรรมทางสังคม รวมถึงการมีมาตรการเว้นระยะห่าง การหลีกเลี่ยงในที่สาธารณะ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อการอยู่ร่วมกันในสังคม ตั้งแต่สังคมภายในครอบครัว สังคมภายนอกที่ต้องพบปะเพื่อนฝูง หรือสังคมในระดับนานาชาติ การระบาดของโรคโควิด-19 ทำให้คนอยู่ตามลำพังหรือห่างกันมากขึ้น ดังนั้น การบูรณาการหลักสังคหวัตถุจึงเป็นตัวเชื่อมโยงให้คนได้เข้าใกล้กันด้วยหลักธรรมะ เช่น การมีตึปปันสุข ซึ่งเป็นลักษณะของท่าน การพูดคุยสื่อสารผ่านโซเชียลมีเดียในลักษณะของปิยวาจา การมีจิตอาสาทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อช่วยเหลือผู้ติดเชื้อโควิด-19 เป็นลักษณะของอตถจริยา และการรักษากฎกติกาหรือมาตรการที่รัฐบาลร้องขอ ไม่ละเมิดมาตรการต่าง ๆ รวมถึงการวางตนให้เหมาะสมกับ

สถานการณ์ของโควิด-19 ไม่ทำตัวให้เสี่ยงต่อการติดเชื้อและหากติดแล้วก็ปลีกวิเวก เพื่อรักษาตัวให้หาย เป็นลักษณะของสมานัตตตา แนวคิดนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของกฤตสุชิน พลเสน และคณะ (2563) ได้ศึกษาพบว่า การอยู่ร่วมกันในสถานการณ์การระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19) ของอาจารย์ เจ้าหน้าที่ นักศึกษามหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย จะต้องมีความรับผิดชอบและต้องเตรียมตัวให้สามารถอยู่กับโลกสมัยใหม่ พร้อมยอมรับสถานการณ์พิเศษ รู้เท่าทันสถานการณ์ ยอมรับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงการใช้ชีวิตและบริบททางสังคมมีความรับผิดชอบต่อกัน รักษาระเบียบวินัยที่ทางราชการกำหนดอย่างเคร่งครัดปฏิบัติตามหน่วยงานสาธารณสุขกำหนด อยู่อย่างมีสติ โดยเฉพาะการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ประการ เป็นหลักพุทธปรัชญาเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันในด้วย (1) การรู้จักให้หรือเสียสละประโยชน์ส่วนตัวเพื่อช่วยเหลือเพื่อนที่อยู่ในสถานการณ์ที่ลำบาก เช่น ด้านอาหาร น้ำ เป็นต้น (2) การพูดจาสุภาพเป็นกัลยาณมิตร ถ้อยทีถ้อยอาศัย ให้กำลังใจผู้ติดเชื้อ (3) การบำเพ็ญประโยชน์ช่วยเหลือกันและกัน เช่น การมีจิตอาสาด้วยการทำความสะอาดที่อยู่อาศัย (4) การวางตนได้เหมาะสมกับสถานการณ์ระบาดของโรคโควิด-19

ประการที่สาม การนำหลักทฤษฎีธัมมิกัตถะ 4 มาบูรณาการดูแลคุณภาพชีวิตด้านเศรษฐกิจ ในด้านนี้มักเป็นเรื่องของรายได้ที่ไม่เพียงพอกับรายจ่าย เนื่องจากตกงาน การลดเงินเดือน การไม่สามารถประกอบอาชีพได้ตามปกติ ประเด็นนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ ฐิติพนิตนันท์ (2565) ที่นำหลักทฤษฎีธัมมิกัตถะมาบูรณาการการดำเนินชีวิตในสถานการณ์โควิด-19 พบว่า 1) สิ่งแรกที่ต้องทำ คือ การตั้งสติ คิดมองหาช่องทางประกอบอาชีพหรือขายสินค้าต่าง ๆ ด้วยความเพียรพยายามเพื่อสร้างรายได้ให้กับครอบครัวตามหลักอภินิหารสัมปทา 2) ต้องดำเนินชีวิตอย่างรอบคอบ ประหยัด รู้คุณค่าก่อนใช้ เพื่อรักษาทรัพย์สินที่เก็บไว้และที่มีอยู่ในปัจจุบันให้ได้มากที่สุดตามหลักอารักขสัมปทา 3) ต้องรู้จักคบเพื่อนที่ดี ไม่ว่าจะเป็นที่บ้านหรือที่ทำงานให้เกิดความร่วมมือ ประึกษาหารือ ช่วยกันแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นตามหลักกัลยาณมิตตตา 4) ต้องรู้จักพอดี ไม่ให้สุรุ่ยสุร่าย ไม่ให้ฟุ้งเฟ้อ ใช้จ่ายอย่างเหมาะสมกับรายได้หรือสถานะทางการเงินที่หามาได้ตามหลักสมชีวิตา

4. อภิปรายตามวัตถุประสงค์ที่ 4 จากผลของการบูรณาการหลักพุทธปรัชญาเถรวาทเพื่อดูแลคุณภาพชีวิตในสถานการณ์โควิด-19 ทั้งสามด้านที่กล่าวมา สามารถสังเคราะห์เป็น MSE Model อันเป็นความเข้มแข็งทั้งสามด้าน คือ 1) ความเข้มแข็งด้านจิตใจ (Mentally Strong) ตามหลักพรหมวิหาร 2) ความเข้มแข็งด้านสังคม

(Socially Strong) ตามหลักสังคหวัตถุ 3) ความเข้มแข็งด้านเศรษฐกิจ (Economically Strong)

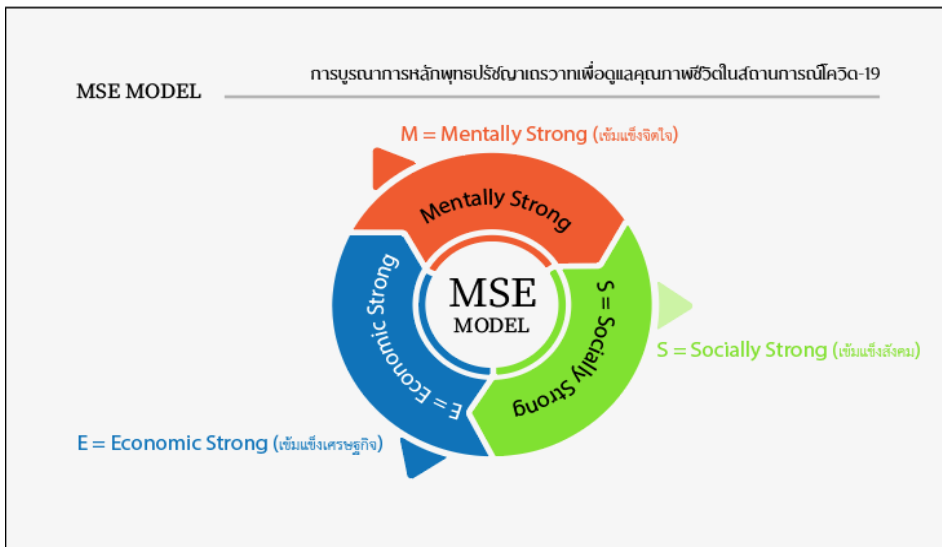
โมเดลนี้เป็นการนำอักษรย่อของแต่ละด้านมาเป็นชื่อโดยเน้นความเข้มแข็งจากภายใน คือ จิตใจเป็นประการแรก เมื่อจิตใจมั่นคงแล้วก็พร้อมดำเนินงานหรือใช้ชีวิตในสังคมภายนอกบนพื้นฐานทางเศรษฐกิจภายในครอบครัวที่มั่นคงและยั่งยืนต่อไป แนวคิดความเข้มแข็งทั้งสามด้านนี้สอดคล้องกับการดำเนินวิถีชีวิตใหม่ (New Normal) ที่ต้องปรับเปลี่ยนแนวทางการใช้ชีวิตในมิติใหม่ จากที่เคยปฏิบัติกันอยู่ก็จะกลายเป็นรูปธรรมมากขึ้น เช่น การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (Digital Literacy) ในการติดต่อสื่อสาร การดำเนินธุรกิจ หรือการประกอบอาชีพ ดังงานวิจัยของภุชญา บุญชัย และคณะ (2563) ที่เห็นว่า การดำเนินวิถีชีวิตในรูปแบบใหม่ควรเพิ่มบทบาทด้านเศรษฐกิจดิจิทัลเพื่อรองรับพฤติกรรมของผู้บริโภค เช่น การซื้อสินค้าออนไลน์ การแพทย์ทางไกล นอกจากนี้ ในงานวิจัยดังกล่าวยังตั้งข้อคำถามว่า สำหรับในภาคชุมชนท้องถิ่นชนบทก็อาจไม่มีการทำความเข้าใจอย่างถ่องแท้ว่า ในวิกฤติการณ์โควิดนี้ ชุมชนกำลังเผชิญอะไร จะตั้งรับหรือปรับตัวอย่างไร ภาวะปรกติใหม่ของชุมชนจะเป็นอย่างไร และทุกคนจะมีส่วนกำหนดอนาคตข้างหน้าได้เพียงใด

อย่างไรก็ตาม งานวิจัยภุชญา บุญชัย และคณะ (2563) ได้สรุปให้เห็นว่า วิกฤติการณ์โควิดได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงใหม่ในพื้นที่ ในฐานะที่เป็นโอกาสและสิ่งท้าทายให้สังคมก่อรูปของความเข้มแข็งจากฐานรากของชุมชนที่ต้องสร้างความมั่นคงทางอาหาร การพัฒนาระบบการเงินชุมชน การพัฒนาระบบการผลิต การพัฒนาการตลาดและแสวงหาอาชีพทางเลือกเพื่อลดความเหลื่อมล้ำหรือไม่เป็นธรรมในสังคม จากแนวคิดที่กล่าวมานี้ จะเห็นว่า เป็นการนำเสนอความเข้มแข็งทางด้านกายภาพในทางสังคมและเศรษฐกิจเป็นหลัก ซึ่งมีนัยสอดคล้องกับความเข้มแข็งด้านสังคม (Socially Strong) และเศรษฐกิจ (Economically Strong) ตามโมเดลของบทความวิจัยนี้ แต่สิ่งที่ควรเพิ่ม คือ ความเข้มแข็งด้านจิตใจ (Mentally Strong) โดยเฉพาะการนำหลักพุทธปรัชญาไปบูรณาการให้เกิดการปฏิบัติอย่างแท้จริง เนื่องจากโมเดลส่วนใหญ่เป็นการสร้างความเข้มแข็งด้านกายภาพ เช่น “โมเดลคลองเตยอรรัฐ” แผนป้องกันและการระบาดของโรคโควิด-19 บนข้อจำกัดทางเศรษฐกิจของคนเมือง โดยมี 3 โมเดล (สุดา วงศ์สวัสดิ์, 2563) ได้แก่ โมเดล 1 ปันกันอิม โมเดล 2 ควบคุมโรค โมเดล 3 สร้างรายได้ ทั้งสามโมเดลนี้อาจไม่ได้เน้นเรื่องจิตใจโดยตรงเหมือนกับการสร้างความเข้มแข็งด้านจิตใจใน MSE Model อย่างไรก็ตาม แนวคิดความเข้มแข็งด้านจิตใจใน MSE Model มีลักษณะคล้ายกับองค์ประกอบเรื่อง “4 สร้าง 2 ใช้” ของภูมิคุ้มกันทางใจ

(Community Immunity) ภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 (สุตาวงศ์สวัสดิ์, 2563) โดยเฉพาะเรื่อง 4 สร้าง ซึ่งหมายถึง การสร้างวัคซีนใจในชุมชน (Community Vaccines) 4 ด้าน คือ 1. การสร้างชุมชนที่รู้สึกปลอดภัย (Safety) 2. การสร้างชุมชนที่รู้สึกสงบ (Calm) 3. การสร้างชุมชนที่มีความหวัง (Hope) และ 4. การสร้างชุมชนเข้าใจ ให้โอกาส (De-stigmatization) ใน 3 ประการแรก ถือเป็นหลักการสร้างความเข้มแข็งทางใจ (Resilience) ซึ่งสอดคล้องกับความเข้มแข็งด้านจิตใจของ MSE Model แต่เมื่อพิจารณาในรายละเอียดจะเห็นว่า ความเข้มแข็งด้านจิตใจใน MSE Model จะกล่าวถึงข้อปฏิบัติเรื่องพรหมวิหาร 4 ตามพุทธปรัชญาเถรวาทที่ชัดเจน แม้กระทั่งการถอดบทเรียนเรื่องหลัก “4 สร้าง 2 ใช้” เพื่อนำไปใช้ใน 7 จังหวัดภาคใต้ ตาม “โครงการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางใจในชุมชน องค์การภายใต้สถานการณ์โควิด-19” (ศูนย์สุขภาพจิตที่ 12, 2563) ก็ยังพบปัญหา เช่น การไม่สามารถเข้าร่วมโครงการของผู้นำชุมชน รวมถึงข้อเสนอแนะในเรื่องการผลิตสื่อความรู้สุขภาพจิตให้ทันต่อสถานการณ์โควิด-19 ที่ต้องเพียงพอและการจัดส่งให้ทันทั่วทั้งในการประชาสัมพันธ์และนำไปใช้จริง ประเด็นเหล่านี้เป็นการสะท้อนให้เห็นว่า โมเดลหรือโครงการเพื่อเยียวยาหรือดูแลคุณภาพชีวิตในสถานการณ์โควิด-19 อาจพบปัญหาเมื่อต้องนำไปสู่ภาคปฏิบัติจริง แม้กระทั่ง MSE Model ก็เช่นกัน หากต้องนำไปใช้จะต้องกำหนดกิจกรรมย่อยสำหรับการบูรณาการพุทธปรัชญาเถรวาทอีกครั้ง โมเดลจึงจะเกิดผลสัมฤทธิ์อย่างแท้จริง

องค์ความรู้จากการวิจัย

การบูรณาการหลักพุทธปรัชญาเถรวาทเพื่อดูแลคุณภาพชีวิตในสถานการณ์โควิด-19 เป็นการนำหลักธรรมมาปฏิบัติให้เหมาะสมกับสภาพปัญหาหรือสถานการณ์ที่ไม่สงบสุขของสังคม เพื่อลดปัญหาหรือทำให้ปัญหาด้านการดูแลคุณภาพชีวิตดีขึ้นใน 3 ด้าน คือ ด้านจิตใจ ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ โดยนำหลักธรรม 3 ข้อมาบูรณาการ คือ พรหมวิหาร สังคหวัตถุ ธิวัตรธัมมิกัตถะ กำหนดเป็นโมเดลรอบความคิดขององค์ความรู้ได้ ดังนี้

ภาพ 1 การบูรณาการหลักพุทธปรัชญาในการดูแลคุณภาพชีวิตในสถานการณ์โควิด-19
ตาม MSE Model

1. เข้มแข็งจิตใจ (M=Mentally Strong) หมายถึง จิตใจของผู้ประเสริฐตามหลักพรหมวิหาร หลักธรรมประจำใจอันประเสริฐ การดูแลคุณภาพชีวิตด้านจิตใจจึงเป็นเรื่องสำคัญ พยายามสร้างพลังบวกให้กับจิตใจตนเอง มีสติติดตามสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด 19

2. เข้มแข็งสังคม (S=Socially Strong) หมายถึง การปฏิบัติกันในสังคมด้วยหลักสังคหวัตถุ สังคมเกิดการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน แบ่งปันด้วยความจริงใจ พุดจาไพเราะน่าฟัง พุดให้กำลังใจให้สู้ชีวิตผ่านพ้นวิกฤติการณ์ให้ได้ มีการประพาสประโยชน์ คือ ขวนขวาย ช่วยเหลือ บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ มีความเสมอต้นเสมอปลาย

3. เข้มแข็งเศรษฐกิจ (E=Economically Strong) หมายถึง การนำหลักทฤษฎีธัมมิกัตถะอันประกอบด้วยความขยันหมั่นเพียรในการประกอบหน้าที่ ประกอบอาชีพด้วยความสุจริต เป็นธรรม โปร่งใส ฝึกหัดตนให้มีความเชี่ยวชาญชำนาญกิจ รอบรู้สิ่งที่ดำเนินการ รู้จักใช้ปัญญาสอดส่อง ใฝ่ครวญ พิจารณา ตรวจสอบ หาอุบายวิธีสามารถจัดการดำเนินการให้เกิดผลดีมีประโยชน์สูงสุดในสถานการณ์การระบาดโควิด-19

สรุป

จากการศึกษาทำให้ทราบข้อค้นพบตามวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งไว้ ดังนี้ ข้อที่หนึ่ง คือ การศึกษาสภาพปัญหาชีวิตและการดูแลคุณภาพชีวิตในสถานการณ์โควิด-19 จะ

เห็นได้ชัดว่า สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 มีความรุนแรงมาก และปัญหาใหญ่ต่อการดูแลคุณภาพชีวิตที่พบมี 3 ด้าน คือ ด้านจิตใจ ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ ข้อที่สอง คือ การศึกษาหลักพุทธปรัชญาเถรวาทที่เหมาะสมกับการดูแลคุณภาพชีวิตในยุคโควิด-19 ผู้วิจัยได้นำหลักธรรมที่เหมาะสมเพื่อไปช่วยบรรเทาดูแลเพื่อให้สอดคล้องกับปัญหาที่พบ จากการวิจัยนี้มีหลักพุทธปรัชญาที่มีความเหมาะสมเพื่อดูแลคุณภาพชีวิต กล่าวคือ พรหมวิหารธรรม สังคหวัตถุ 4 ทิฐุธรรมมีกัตถะทั้งนี้ เพื่อปรับใช้ให้เกิดความเข้มแข็งและมีประสิทธิภาพ ข้อที่สาม คือ บูรณาการหลักพุทธปรัชญาเถรวาทเพื่อดูแลคุณภาพชีวิตในสถานการณ์โควิด 19 เป็นการนำหลักพุทธปรัชญาทั้งสามข้อมาบูรณาการ โดยหลักพรหมวิหาร 4 คือ เมตตา กรุณา มุติตา อุเบกขา มาบูรณาการดูแลคุณภาพชีวิตในด้านจิตใจ และเนื่องจากวิถีการดำเนินชีวิตของประชาชนได้เปลี่ยนแปลงไปจึงได้นำสังคหวัตถุ 4 มาบูรณาการดูแลคุณภาพชีวิตในด้านสังคม นอกจากนั้น ผลกระทบที่เกิดขึ้นที่มีผลกระทบต่อหน้าที่การงานหรือรายได้ จึงนำหลักทิฐุธรรมมีกัตถะ 4 มาบูรณาการดูแลคุณภาพชีวิตในด้านเศรษฐกิจ ข้อที่สี่ คือ การนำเสนอองค์ความรู้เรื่องการบูรณาการหลักพุทธปรัชญาเถรวาทเพื่อดูแลคุณภาพชีวิตในสถานการณ์โควิด 19 ได้พบองค์ความรู้ใหม่ คือ MSE Model ซึ่งเป็นโมเดลที่ย่อมาจากคำว่า M=Mentally Strong (เข้มแข็งทางจิตใจ) S=Socially Strong (เข้มแข็งทางสังคม) และ E=Economically Strong (เข้มแข็งทางเศรษฐกิจ) อันเป็นอีกทางหนึ่งที่จะข้ามพ้นและดูแลคุณภาพชีวิตในสถานการณ์โควิด-19 ได้อย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงสาธารณสุข. (2563). *คู่มือการปฏิบัติตามมาตรการผ่อนปรนกิจการและกิจกรรมเพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19*. กรุงเทพมหานคร: อักษรกราฟฟิคแอนดไซ์ค์.
- กฤตสุขชิน พลเสน และคณะ. (2563). *การอยู่ร่วมกันในสถานการณ์การระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19) ตามแนวพุทธปรัชญา*. รายงานการวิจัย. สถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- กฤษฎา บุญชัย และคณะ. (2563). *การประเมินความเสียหาย ผลกระทบและการปรับตัวของชุมชนท้องถิ่นต่อภาวะโรคระบาด COVID 19*. รายงานการวิจัย. มูลนิธิชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.

- กองยุทธศาสตร์และแผนงาน กรมสุขภาพจิต. (2563). *แผนการฟื้นฟูจิตใจในสถานการณ์การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19)*. กรุงเทพมหานคร: ปิยอนด์ พับลิชชิง.
- จักรวาล สุขไมตรี. (2562). การบริหารงานตามหลักสังคหัตถ์ 4 ขององค์การบริหารส่วนตำบลพะตง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. *วารสารราชพฤกษ์*. 17 (2), 105-111.
- ณัฐวรรณ คำแสน. (2564). ความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมในการป้องกันตนเองจากการติดเชื้อไวรัสโควิด-19 ของประชาชนในเขตอำเภออุ้มทอง จังหวัดสุพรรณบุรี. *วารสารวิทยาลัยพยาบาลพระจอมเกล้า จังหวัดเพชรบุรี*. 4 (1), 33-48.
- ธัญญพัทธ์ ภูมิพิณนันท. (2565). การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์กับการดำเนินชีวิตในยุคโควิด-19. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*. 11 (5), A74-A83.
- พระครูปลัดสิริวัตร สุทธิมน (ด้านประสิทธิ์) และคณะ. (2563). การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์เพื่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในสังคมบริโภคนิยม. *วารสารมหาจุฬานาครทรรค์*. 7 (4), 144-155.
- พระอดิศักดิ์ ปิยสีโล (ดีล้วน). (2556). *ศึกษาการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวพุทธด้วยหลักธรรมในพุทธปรัชญาเถรวาท*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- มนัสนันท์ ประภัสสรพิทยา. (2564). การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร 4 เพื่อดูแลสุขภาพจิตใจในช่วงวิกฤตโควิด 19. *วารสารนวัตกรรมการพัฒนาจิตและปัญญา*. 1 (1), 24-33.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม 20, 21, 22, 23*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วิทยา เอื้องเพ็ชร. (2554). *คุณลักษณะตามหลักพรหมวิหารธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2 การค้นคว้าอิสระปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร*.
- ศศภัตต์ โกมล. (2563). *รายงานผลการศึกษามาตรการด้านการบริหารจัดการองค์กรในสถานการณ์แพร่ระบาดของโควิด-19*. รายงานการวิจัย. กองโรคไม่ติดต่อกรมควบคุมโรค.

- ศูนย์สุขภาพจิตที่ 12. (2563). รายงานสรุปผลการดำเนินงานประจำปีงบประมาณ 2563. สงขลา: ศูนย์สุขภาพจิตที่ 12 กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข.
- สุดา วงศ์สวัสดิ์. (2563). นวัตกรรมวัคซีนใจในชุมชนสู้ภัย COVID-19 ปี 2563 ถอดรหัสคุณค่าในชุมชน. นนทบุรี: กองส่งเสริมและพัฒนาสุขภาพจิต กรมสุขภาพจิต.
- สุพัตรา รุ่งรัตน์ และคณะ. (2563). ผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมจากสถานการณ์โควิด-19 ของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองยะลา จังหวัดยะลา. รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.
- เสาวลักษณ์ กิตติประภัสร์ และคณะ. (2563). ผลกระทบทางสังคมจากการระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) และวิกฤตเศรษฐกิจ. รายงานการวิจัย. สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.

กลยุทธ์การขับเคลื่อนเพื่อพัฒนาการคิดวิเคราะห์วิชาคณิตศาสตร์ ของนักเรียน โรงเรียนบ้านเขาแดง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 2

Strategies for Driving to Develop the Critical Thinking of
Students' Mathematics Subject in Ban Khaodang School
under the Prachuap Khiri Khan Primary Educational Service
Area Office 2

มลวิกา นรินทร์^{*1}, กาญจนา บุญส่ง², ไพรัช มณีโชติ³

Manvika Nirunrai¹, Kanchana Boonsong², Phairath Maneechote³

หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

Master of Education Program in Educational Administration,

Faculty of Education, Phetchaburi Rajabhat University

Corresponding Author, E-mail: man554143723@gmail.com*

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษากลยุทธ์ในการขับเคลื่อนการพัฒนาการคิดวิเคราะห์วิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนโรงเรียนบ้านเขาแดง 2) เพื่อศึกษากลยุทธ์ในการพัฒนาการคิดวิเคราะห์วิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนโรงเรียนบ้านเขาแดง 3) เพื่อศึกษาผลการพัฒนาการคิดวิเคราะห์วิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนโรงเรียนบ้านเขาแดง เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ กลุ่มเป้าหมายในการวิจัย ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านเขาแดง ครูสอนรายวิชาคณิตศาสตร์ จำนวน 4 คน และนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 จำนวน 71 คน เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง ได้แก่ คู่มือการใช้กลยุทธ์การขับเคลื่อนเพื่อพัฒนาการคิดวิเคราะห์วิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนโรงเรียนบ้านเขาแดง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 2 เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์และแบบทดสอบวัด

ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย พบว่า 1) กลยุทธ์การขับเคลื่อนเพื่อพัฒนาการคิดวิเคราะห์วิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนโรงเรียนบ้านเขาแดงมี 4 กลยุทธ์ ประกอบด้วยกลยุทธ์การมีส่วนร่วม การทำงานเป็นทีม การเสริมพลังอำนาจและการบูรณาการ 2) กลยุทธ์เพื่อพัฒนาการคิดวิเคราะห์วิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนโรงเรียนบ้านเขาแดง ได้แก่ การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดของมาร์ซาโน 3) ผลการพัฒนาการคิดวิเคราะห์ของนักเรียน พบว่า นักเรียนมีการคิดวิเคราะห์หลังเรียนอยู่ในระดับดีเยี่ยม โดยมีร้อยละของความก้าวหน้าเท่ากับ 35.90 องค์ความรู้จากการวิจัย คือ โรงเรียนสามารถใช้กลยุทธ์การมีส่วนร่วม การทำงานเป็นทีม การเสริมพลังอำนาจและการบูรณาการมาขับเคลื่อนและพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนนักเรียนตามคู่มือที่ใช้ในการวิจัยเพื่อให้นักเรียนเกิดการพัฒนาการคิดวิเคราะห์ต่อไป

คำสำคัญ: กลยุทธ์การขับเคลื่อน; การคิดวิเคราะห์; คณิตศาสตร์; สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 2

Abstract

The purposes of this research are that 1) to study the strategies for driving a critical thinking development of students' mathematics subject in Ban Khaodang School; 2) to study the strategies for a critical thinking development of students' mathematics subject in Ban Khaodang School; and 3) to study the results of a critical thinking development of students' mathematics subject in Ban Khaodang School. It is an action research. The target group of this research is a director of Ban Khaodang School, 4 mathematic group teachers and 71 Prathomsuksa 1-6 students in Ban Khaodang School. The experimental instruments used for research are the manual of strategies for driving to develop the critical thinking of students' mathematics subject in Ban Khaodang School under the Prachuap Khiri Khan Primary Educational Service Area Office 2. The tools used to collect data are an interview form and a test to measure the critical thinking ability of the students.

The statistics used for data analysis are percentage, mean, and standard deviation.

The research reveal that 1) the strategies for driving a critical thinking development of students' mathematics subject in Ban Khaodang School consist of the participation strategy, teamwork strategy, empowerment strategy, and integration strategy; 2) the strategy for a critical thinking development of students' mathematics subject in Ban Khaodang School is the learning management based on Marzano; 3) the results of the critical thinking development of students' mathematics subject in Ban Khaodang School, students have the critical thinking at an excellent level after using the driving strategy, which is at 35.90 % of learning progress. The body of knowledge indicates that school should propose the participation strategy, teamwork strategy, empowerment strategy, and integration strategy to drive and develop the learning activities of students according to the handbook which results in students to develop a critical thinking.

Keywords: Strategic Driving; Critical Thinking; Mathematics; Office of Prachuap Khiri Khan Primary Education Service Area 2

บทนำ

นโยบายทางการศึกษาของประเทศไทยในปัจจุบันได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียนตั้งแต่ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน การคิดวิเคราะห์เป็นทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากเป็นทักษะสำคัญต่อการเรียนรู้และการดำเนินชีวิต จึงจำเป็นต้องฝึกฝนและพัฒนาให้เป็นนิสัยเพื่อขยายกรอบความรู้ประสบการณ์และความคิดของตนเองให้กว้างขวาง ลึกซึ้ง ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาศักยภาพของบุคคลให้คิดวิเคราะห์และแก้ปัญหา รวมถึงการตัดสินใจในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพด้วยการเรียนรู้ 3R และ 8C ซึ่งสอดคล้องกับการเรียนรู้ที่สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (สกศ.) ได้บรรจุไว้ในแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560: 16)

จากความสำคัญของการคิดวิเคราะห์ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง) พุทธศักราช 2560 กำหนดคุณภาพผู้เรียนไว้ 3 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 คุณภาพตามมาตรฐานตัวชี้วัดของกลุ่มสาระการเรียนรู้ ส่วนที่ 2 คุณภาพที่เป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ทั้ง 8 ประการ ส่วนที่ 3 คุณภาพที่เป็นสมรรถนะสำคัญทั้ง 5 ด้าน ผู้บริหารการศึกษาได้กำหนดนโยบายและจุดเน้นของ กระทรวงศึกษาธิการ ประจำปีงบประมาณ 2564 มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะการคิดวิเคราะห์ สามารถแก้ไขปัญหาสถานการณ์เฉพาะหน้าได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) จากประสบการณ์จริงหรือสถานการณ์จำลองผ่านการลงมือปฏิบัติ ตลอดจนจัดการเรียนการสอนในเชิงแสดงความคิดเห็นเพื่อเปิดโลกทัศน์มุมมองร่วมกันของผู้เรียนและครูให้มากขึ้น (กระทรวงศึกษาธิการ, 2562: 2)

ปัจจุบันครูประสบปัญหาในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะกระบวนการคิดวิเคราะห์ของนักเรียน กล่าวคือ การขาดความรู้ความเข้าใจและขาดความมั่นใจในการจัดการเรียนการสอน เนื่องจากมีรูปแบบและวิธีการที่ซับซ้อน ปัญหาการพัฒนากระบวนการคิดวิเคราะห์จึงเป็นปัญหาที่ต้องแก้ไขอย่างเร่งด่วน ซึ่งปัญหาดังกล่าวเกิดจากกระบวนการจัดการเรียนรู้ของครูในปัจจุบันไม่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนากระบวนการคิดวิเคราะห์ เป็นกระบวนการที่ยังให้ความรู้แบบครูคอยป้อนด้วยการให้ผู้เรียนจำ ทำ ใช้มากกว่าการสร้างและพัฒนาการสอน ครูส่วนใหญ่ยังมีลักษณะการให้ความรู้มากกว่าการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้คิดอย่างมีเหตุผล คิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ แก้ปัญหา รู้จักวิธีแสวงหาความรู้และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง (สิทธิพล อาจอินทร์, 2564: 74-75) สอดคล้องกับแนวคิดของสุคนธ์ สินธพานนท์ (2552: 17-18) ที่กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้แบบการเชื่อมโยงนี้มีแนวคิดที่สามารถกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสงสัย ต้องการแสวงหาความรู้และหลักการเพื่อขจัดความสงสัย นักเรียนได้เผชิญกับปัญหาหรือสถานการณ์จริง ร่วมกันคิดหาทางแก้ปัญหา สามารถพัฒนาทักษะกระบวนการต่าง ๆ อันเป็นทักษะจำเป็นต่อการดำรงชีวิตและการคิดแก้ปัญหาอย่างมีขั้นตอน มีเหตุผล ฝึกการทำงานเป็นกลุ่ม มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

จากการวิเคราะห์งานวิจัยและเอกสารต่าง ๆ ผู้วิจัยพบว่า ทักษะการคิดวิเคราะห์มี 5 ด้าน ดังนี้ 1) การจำแนก 2) การจัดหมวดหมู่ 3) การเชื่อมโยง 4) การสรุปความ 5) การประยุกต์ ในขณะที่ทักษะการคิดวิเคราะห์ของมาร์ซาโน ประกอบด้วยรูปแบบการจัดการเรียนการสอน 6 ขั้นตอน ดังนี้ 1) การรวบรวม 2) การทำความเข้าใจ 3) การวิเคราะห์ 4) การใช้ความรู้ให้เป็นประโยชน์ 5) การบูรณาการความรู้ 6) การจัดระบบตนเอง ซึ่งงานวิจัยของปิยะพร พิมพิศาล (2562: 88) ที่ได้

ศึกษาการพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ตามแนวคิดของมาร์ซาโน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ได้สนับสนุนแนวคิดรูปแบบการจัดการเรียนการสอนของมาร์ซาโน โดยผลการวิจัยพบว่า คะแนนสอบหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สูงกว่าก่อนจัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ในสภาพปัจจุบันโรงเรียนบ้านเขาแดง ตำบลเขาแดง อำเภอกุยบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 2 เป็นโรงเรียนขนาดเล็ก โดยเปิดการสอนตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาล 1 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการจัดการศึกษาพบว่า ผลการทดสอบระดับชาติ (O-NET) ปีการศึกษา 2563 ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ต่ำกว่าปีการศึกษา 2562 ในกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์รวมถึงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในรายวิชาคณิตศาสตร์ที่ต่ำกว่าทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้และต่ำกว่าค่าเป้าหมายที่ตั้งไว้ และจากการวิเคราะห์สภาพการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนพบว่า ส่วนใหญ่จัดกระบวนการเรียนรู้รายวิชาคณิตศาสตร์เป็นแบบบรรยาย ไม่เน้นกระบวนการให้ผู้เรียนได้พัฒนาการคิดวิเคราะห์และแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง จึงควรได้รับการแก้ไขเร่งด่วน (สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ, 2564: 1)

จากเหตุผลความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษากลยุทธ์ในการขับเคลื่อนการพัฒนาการคิดวิเคราะห์หรือวิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนโรงเรียนบ้านเขาแดง โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในการจัดการเรียนรู้ด้านการคิดวิเคราะห์เพื่อให้ครูมีความรู้ ความเข้าใจและสามารถจัดการเรียนรู้ด้านการคิดวิเคราะห์อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพนักเรียนให้มีความก้าวหน้าในการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ สามารถวิเคราะห์โจทย์ปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างมีเหตุผล กล้าเผชิญหน้ากับปัญหาพร้อมหาวิธีแก้ไข กล้าแสดงความคิดเห็นและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ นอกจากนี้ ยังทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนโรงเรียนบ้านเขาแดงสูงขึ้นอีกด้วย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษากลยุทธ์ในการขับเคลื่อนการพัฒนาการคิดวิเคราะห์หรือวิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียน โรงเรียนบ้านเขาแดง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 2

2. เพื่อศึกษากลยุทธ์ในการพัฒนาการคิดวิเคราะห์วิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียน โรงเรียนบ้านเขาแดง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 2

3. เพื่อศึกษาผลการพัฒนาการคิดวิเคราะห์วิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียน โรงเรียนบ้านเขาแดง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 2

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) เพื่อศึกษาแนวคิดและวิธีการพัฒนากลยุทธ์การขับเคลื่อนเพื่อพัฒนาการคิดวิเคราะห์วิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนโรงเรียนบ้านเขาแดง โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านเขาแดง ครูสอนรายวิชาคณิตศาสตร์จำนวน 4 คน และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 โรงเรียนบ้านเขาแดงจำนวน 71 คน

ระดับชั้น	นักเรียน		รวม
	เพศชาย	เพศหญิง	
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1	8	6	14
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2	4	5	9
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3	5	5	10
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4	8	5	13
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5	9	9	18
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6	2	5	7
รวม	36	35	71

ตาราง 1 จำนวนนักเรียนชั้นประถมศึกษาที่เป็นกลุ่มเป้าหมายในการวิจัย

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง คือ คู่มือการใช้กลยุทธ์การขับเคลื่อนเพื่อพัฒนาการคิดวิเคราะห์วิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนโรงเรียนบ้านเขาแดง 2) เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์แบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียน เป็นแบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดวิเคราะห์ก่อนเรียนและหลังเรียน โดยครูเป็นผู้ประเมินการคิด

วิเคราะห์ของนักเรียน ได้แก่ 1) ด้านการจำแนก 2) ด้านการจัดกลุ่ม 3) ด้านการสรุป 4) ด้านการประยุกต์ และ 5) ด้านการคาดการณ์

3. วิธีดำเนินการวิจัย โดยมีขั้นตอนการดำเนินการวิจัย 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 การศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับกลยุทธ์การขับเคลื่อนเพื่อพัฒนาการคิดวิเคราะห์วิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนโรงเรียนบ้านเขาแดง ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักทฤษฎีทางการบริหารและการจัดการเพื่อนำมากำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษา โดยมีขั้นตอน ดังนี้

1. ผู้วิจัยได้ศึกษาและสังเคราะห์กลยุทธ์การขับเคลื่อนฯ จากนั้นนำผลการสังเคราะห์กลยุทธ์การขับเคลื่อนและแบบประเมินความสอดคล้องของกลยุทธ์การขับเคลื่อนให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจสอบความถูกต้องเชิงเนื้อหาและนำไปปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำ

2. ผู้วิจัยนำผลการสังเคราะห์กลยุทธ์การขับเคลื่อนฯ และแบบประเมินความสอดคล้องของกลยุทธ์การขับเคลื่อน ให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา

3. ผู้วิจัยนำกลยุทธ์การขับเคลื่อนฯ ที่ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญมาเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาโดยได้กลยุทธ์ 4 กลยุทธ์ คือ 1) การมีส่วนร่วม 2) การทำงานเป็นทีม 3) การบูรณาการ 4) การเสริมพลังอำนาจ

ขั้นที่ 2 การพัฒนาและตรวจสอบกลยุทธ์การพัฒนาและหาคุณภาพเครื่องมือ โดยแบ่งเป็น 2 ขั้นตอนย่อย ดังนี้

ขั้นที่ 1 การพัฒนาและหาคุณภาพของคู่มือการใช้กลยุทธ์การขับเคลื่อนฯ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.1 ผู้วิจัยสัมภาษณ์ครูสอนรายวิชาคณิตศาสตร์เกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการสอนวิชาคณิตศาสตร์ มาตรฐานและตัวชี้วัดที่เกิดปัญหามากที่สุด

1.2 ผู้วิจัยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกลยุทธ์เพื่อพัฒนาการคิดวิเคราะห์และศึกษาเนื้อหาเกี่ยวกับรูปแบบการจัดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดของมาร์ซาโน (Marzano, 2001: 38) ซึ่งประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การรวบรวม 2) การทำความเข้าใจ 3) การวิเคราะห์ 4) การใช้ความรู้ให้เป็นประโยชน์ 5) การบูรณาการความรู้ และ 6) การจัดระบบตนเอง โดยใช้เป็นแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการคิดวิเคราะห์ของนักเรียน

1.3 ครูสอนรายวิชาคณิตศาสตร์ร่วมกันสร้างคู่มือการใช้กลยุทธ์การขับเคลื่อนฯ แล้วนำคู่มือให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจสอบความถูกต้องเชิง

เนื้อหาและนำไปปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำ จากนั้น นำคู่มือที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน เพื่อตรวจสอบหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา

1.4 ผู้วิจัยปรับปรุงแก้ไขคู่มือการใช้กลยุทธ์การขับเคลื่อนฯ ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

ขั้นที่ 2 การพัฒนาและหาคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนเป็นแบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน ซึ่งมีขั้นตอนในการพัฒนา ดังนี้

2.1 ผู้วิจัยศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับแบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดวิเคราะห์ก่อนเรียนและหลังเรียนจากเอกสาร บทความและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.2 ผู้วิจัยได้สร้างแบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนจำนวน 20 ข้อ โดยแบ่งเป็นคำถามเกี่ยวกับการพัฒนาการคิดวิเคราะห์ประกอบด้วย 1) ด้านการจำแนก 2) ด้านการจัดกลุ่ม 3) ด้านการสรุป 4) ด้านการประยุกต์ 5) ด้านการคาดการณ์ โดยผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์การให้คะแนนการตัดสินจากการวัดการประเมินตามหลักสูตรแกนกลางขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ดังรายละเอียดต่อไปนี้ คะแนนร้อยละ 80-100 คุณภาพระดับดีเยี่ยม ร้อยละ 75-79 คุณภาพระดับดีมาก ร้อยละ 70-74 คุณภาพระดับดี ร้อยละ 65-69 คุณภาพระดับค่อนข้างดี ร้อยละ 60-64 คุณภาพระดับปานกลาง ร้อยละ 55-59 คุณภาพระดับพอใช้ ร้อยละ 50-54 คุณภาพระดับผ่านเกณฑ์ขั้นต่ำ ร้อยละ 0-49 คุณภาพระดับต่ำกว่าเกณฑ์

2.3 ผู้วิจัยนำแบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจสอบความถูกต้องเชิงเนื้อหาและนำไปปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำแล้ว นำแบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน เพื่อตรวจสอบหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา

2.4 ผู้วิจัยเลือกข้อคำถามจากแบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนก่อนและหลังเรียนที่มีค่าความสอดคล้องหรือดัชนีของความสอดคล้องกันระหว่างข้อคำถามแต่ละข้อกับจุดประสงค์ (Index of Item Objective Congruence; IOC) ระหว่าง 0.67-1.00 มาใช้และปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

ขั้นที่ 3 การสร้างคู่มือการใช้กลยุทธ์การขับเคลื่อนฯ ผู้วิจัยได้กลยุทธ์การขับเคลื่อนเพื่อพัฒนาการคิดวิเคราะห์วิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียน ได้แก่ คู่มือการใช้กลยุทธ์การขับเคลื่อนเพื่อพัฒนาการคิดวิเคราะห์วิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนโรงเรียนบ้านเขาแดง และเครื่องมือในการวิจัยไปใช้กับกลุ่มเป้าหมาย ติดตามและประเมินผล

1. กลยุทธ์การมีส่วนร่วม (Participation Strategy) มีขั้นตอนการดำเนินการ คือ การที่ครูสอนรายวิชาคณิตศาสตร์มีโอกาสได้เข้ามามีบทบาทในการพิจารณาปัญหาเกี่ยวกับการคิดวิเคราะห์ที่สมควรจะพัฒนา ร่วมกันวางแผน ร่วมพิจารณาการตัดสินใจ กำหนดกลยุทธ์เพื่อพัฒนาการคิดวิเคราะห์วิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียน ร่วมระดมทรัพยากรและเทคโนโลยีท้องถิ่น ร่วมรับผิดชอบในการดำเนินกิจกรรม ร่วมติดตามประเมินผลอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้น โดยมีขั้นตอนการปฏิบัติ ดังนี้

1.1 ผู้วิจัยร่วมปรึกษากับผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านเขาแดง เพื่อขออนุญาตสำรวจการจัดการเรียนรู้ของครูสอนรายวิชาคณิตศาสตร์และศึกษาข้อมูลการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการคิดวิเคราะห์ พร้อมร่วมกันวิเคราะห์สาเหตุการจัดการเรียนการสอนในด้านการคิดวิเคราะห์

1.2 ผู้วิจัยจัดประชุมครูสอนรายวิชาคณิตศาสตร์เพื่อพัฒนาการคิดวิเคราะห์ของนักเรียน โดยมีการประชุมจำนวน 3 ครั้ง เพื่อวางแผนการดำเนินการอบรมและติดตามผล

ครั้งที่ 1 วันที่ 15 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2565 เพื่อชี้แจงและกำหนดวิธีการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ในรายวิชาคณิตศาสตร์ที่มุ่งเน้นการพัฒนาการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนละครูสอนอย่างมีประสิทธิภาพ

ครั้งที่ 2 วันที่ 25-27 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2565 จัดทำคู่มือการใช้กลยุทธ์การขับเคลื่อนเพื่อพัฒนาการคิดวิเคราะห์วิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนโรงเรียนบ้านเขาแดงให้มีความรู้ความเข้าใจด้านการจัดการเรียนรู้การพัฒนาการคิดวิเคราะห์ตามแนวคิดของมาร์ซาโน

ครั้งที่ 3 วันที่ 20 มีนาคม พ.ศ. 2565 ประชุมครูสอนรายวิชาคณิตศาสตร์เพื่อติดตามผลการพัฒนาการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนด้วยการเสนอจุดเด่น จุดด้อย โอกาสและอุปสรรคของการดำเนินกิจกรรม

2. กลยุทธ์การทำงานเป็นทีม (Teamwork Strategy) มีขั้นตอนการดำเนินงาน โดยใช้การทำงานเป็นทีมระหว่างผู้วิจัยกับครูสอนรายวิชาคณิตศาสตร์ เข้า

มาร่วมปฏิบัติงาน โดยแบ่งหน้าที่รับผิดชอบในการปฏิบัติงานอย่างชัดเจนและสัมพันธ์กันตามแนวทางเดียวกัน

2.1 การประชุมครูสอนรายวิชาคณิตศาสตร์ ร่วมกำหนดรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดของมาร์ซาโนจำนวน 3 วัน ดังนี้

วันที่ 25 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2565 ผู้วิจัยให้ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาครูเพื่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดของมาร์ซาโนและร่วมจัดทำโครงสร้างหน่วยการเรียนรู้และกำหนดชั่วโมงเวลาเรียน

วันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2565 ผู้วิจัยให้ความรู้เกี่ยวกับองค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดของมาร์ซาโนและร่วมกันจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้วิชาคณิตศาสตร์

วันที่ 27 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2565 ผู้วิจัยให้ความรู้เกี่ยวกับแนวทางการวัดและประเมินผลทักษะการคิดวิเคราะห์ตามแนวคิดของมาร์ซาโนและร่วมสร้างแบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดวิเคราะห์ก่อนและหลังเรียน

3. กลยุทธ์การเสริมพลังอำนาจ (Empowerment Strategy) มีขั้นตอนการดำเนินการ คือ ผู้วิจัยใช้กลยุทธ์นี้ในการเพิ่มศักยภาพหรือความสามารถให้กับครูสอนรายวิชาคณิตศาสตร์ โดยให้ความรู้ด้วยการชี้แจงรายละเอียดคู่มือการใช้กลยุทธ์การขับเคลื่อน การพูดคุยแลกเปลี่ยนข้อสงสัยความรู้ต่าง ๆ ด้วยการประชุม โดยมีผู้วิจัยเป็นวิทยากรให้ความรู้เพื่อสร้างความมั่นใจทางวิชาการให้กับครูสอนรายวิชาคณิตศาสตร์ รวมทั้งกระตุ้นให้เกิดการตื่นตัวในการพัฒนาการคิดวิเคราะห์เพื่อการจัดการเรียนรู้ของนักเรียน โดยมีขั้นตอนการปฏิบัติ ดังนี้

3.1 ผู้วิจัยสำรวจความต้องการของครูว่า ต้องการเพิ่มเติมความรู้ในเรื่องใด โดยเชิญครูสอนรายวิชาคณิตศาสตร์ร่วมประชุมและร่วมแสดงความคิดเห็น

3.2 ผู้วิจัยจัดประชุมครูสอนรายวิชาคณิตศาสตร์ เพื่ออบรมให้ความรู้เกี่ยวกับเทคนิคการพัฒนาการคิดวิเคราะห์ของนักเรียน โดยมีรายละเอียดดังนี้

ครั้งที่ 1 ผู้วิจัยประชุมครูสอนรายวิชาคณิตศาสตร์เพื่อร่วมกันวางแผน ร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการจัดทำแผนการเรียนรู้ในการพัฒนาการคิดวิเคราะห์ของนักเรียน กระตุ้นให้ครูตระหนักถึงการเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนานักเรียน และสร้างความมั่นใจทางวิชาการให้กับครูสอนรายวิชาคณิตศาสตร์

ครั้งที่ 2 ผู้วิจัยประชุมครูสอนรายวิชาคณิตศาสตร์เพื่อให้ความรู้ ชี้แจงเอกสารความรู้ ชี้แจงการใช้คู่มืออธิบายการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้

รายวิชาคณิตศาสตร์ในการพัฒนาการคิดวิเคราะห์โดยใช้แนวคิดของมาร์ซาโนและเสริมพลังอำนาจด้านความรู้และเทคนิคต่าง ๆ รวมถึงการพูดคุยแลกเปลี่ยนข้อสงสัยต่าง ๆ

3.3 ผู้วิจัยและผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านเขาแดง นิเทศติดตามผลการพัฒนาการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนโรงเรียนบ้านเขาแดง

4. กลยุทธ์การบูรณาการ (Integration Strategy) มีขั้นตอนการดำเนินงาน โดยการเชื่อมโยงการพัฒนาการคิดวิเคราะห์ของนักเรียน การจัดการเรียนรู้ที่มีคุณภาพโดยการเชื่อมโยงความรู้และประสบการณ์ของครู เพื่อดำเนินการผสมผสานความรู้และประสบการณ์จากครูที่สอนในโรงเรียนเดียวกันแต่ต่างระดับชั้น ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ในการพัฒนาอย่างหลากหลาย โดยสามารถนำไปใช้ในรายวิชาที่สอนในหลักสูตรรายวิชาคณิตศาสตร์และกิจกรรมนอกหลักสูตร โดยครูสอนรายวิชาคณิตศาสตร์มาร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แสดงความคิดเห็นและประสบการณ์เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ในการพัฒนาการคิดวิเคราะห์โดยใช้แนวคิดของมาร์ซาโน ตลอดระยะเวลาดำเนินกิจกรรมและมีการแก้ไขปัญหาร่วมกัน

ขั้นที่ 4 การสะท้อนผลการพัฒนาการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนโรงเรียนบ้านเขาแดง เมื่อกลยุทธ์การขับเคลื่อนและการพัฒนาการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนโรงเรียนบ้านเขาแดง ซึ่งประกอบด้วยกลยุทธ์การมีส่วนร่วม กลยุทธ์การทำงานเป็นทีม กลยุทธ์การเสริมพลังอำนาจ และกลยุทธ์การบูรณาการ ไปใช้กับครูสอนรายวิชาคณิตศาสตร์ โดยใช้กลยุทธ์การพัฒนาการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนโดยใช้แนวคิดของมาร์ซาโน โดยมีขั้นตอน ดังนี้

1. ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านเขาแดง ผู้วิจัยและครูสอนรายวิชาคณิตศาสตร์ ประชุมร่วมกันเพื่อนำผลการใช้กลยุทธ์การขับเคลื่อนและกลยุทธ์เพื่อพัฒนาการคิดวิเคราะห์ของนักเรียน มานำเสนอในที่ประชุมเพื่อให้เห็นถึงจุดเด่น จุดด้อยและสิ่งที่ต้องมีการพัฒนาเพิ่มเติม

2. ผู้วิจัยนำผลคะแนนการพัฒนาการคิดวิเคราะห์ของนักเรียน ทั้งก่อนเรียน ระหว่างเรียนและหลังเรียนที่ได้เก็บรวบรวมจากครูสอนรายวิชาคณิตศาสตร์ มาวิเคราะห์ผลคะแนนโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์

ผลการวิจัย

1. การศึกษากลยุทธ์การขับเคลื่อนเพื่อพัฒนาการคิดวิเคราะห์วิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนโรงเรียนบ้านเขาแดงได้ใช้กลยุทธ์ 4 กลยุทธ์ ดังนี้ 1) การมีส่วนร่วม เป็นวิธีการที่ครูสอนรายวิชาคณิตศาสตร์จำนวน 4 คน ได้เข้ามามีบทบาทในการพิจารณา

ปัญหาการคิดวิเคราะห์ที่สมควรจะพัฒนา ร่วมกันวางแผน ร่วมพิจารณาการตัดสินใจ กำหนดกลยุทธ์เพื่อพัฒนาการคิดวิเคราะห์วิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียน 2) การทำงานเป็นทีม เป็นลักษณะการทำงานเป็นทีมระหว่างครูสอนรายวิชาคณิตศาสตร์จำนวน 4 คน เข้ามาร่วมปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยแบ่งหน้าที่รับผิดชอบการปฏิบัติงานอย่างชัดเจน 3) การเสริมพลังอำนาจ เป็นวิธีการเพิ่มศักยภาพหรือความสามารถให้กับครูสอนรายวิชาคณิตศาสตร์ โดยให้ความรู้ ซึ่งแจ้งการใช้คู่มือกลยุทธ์การขับเคลื่อนฯ การแลกเปลี่ยนข้อสงสัยและความรู้ต่าง ๆ โดยมีผู้วิจัยเป็นวิทยากรให้ความรู้เพื่อสร้างความมั่นใจทางวิชาการให้กับครูสอนรายวิชาคณิตศาสตร์ 4) การบูรณาการ เป็นวิธีการที่ครูสอนรายวิชาคณิตศาสตร์ ทำงานแบบบูรณาการโดยการเชื่อมโยงการพัฒนาการคิดวิเคราะห์ของนักเรียน การจัดการเรียนรู้ที่มีคุณภาพโดยการเชื่อมโยงความรู้และประสบการณ์ของครูในวิชาที่สอนในหลักสูตรรายวิชาคณิตศาสตร์และกิจกรรมนอกหลักสูตร ได้แก่ กิจกรรมลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้ ชุมนุมคณิตศาสตร์ เป็นต้น ซึ่งสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงในชีวิตประจำวัน

2. การศึกษากลยุทธ์เพื่อพัฒนาการคิดวิเคราะห์วิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนโรงเรียนบ้านเขาแดง ได้แก่ การจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดของมาร์ซาโน เพื่อพัฒนาการคิดวิเคราะห์ ประกอบด้วย 5 ทักษะ ดังนี้ 1) การจำแนก เป็นความสามารถในการแยกแยะส่วนย่อยต่าง ๆ ทั้งเหตุการณ์เรื่องราว จำแนกสิ่งของออกเป็นส่วนย่อย ๆ ให้เข้าใจง่ายอย่างมีหลักเกณฑ์สามารถบอกรายละเอียดของสิ่งต่าง ๆ ได้ 2) การจัดหมวดหมู่ เป็นความสามารถในการจัดประเภท จัดลำดับ จัดกลุ่มของสิ่งที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันเข้าด้วยกัน โดยยึดโครงสร้างลักษณะหรือคุณสมบัติที่เป็นประเภทเดียวกัน 3) การเชื่อมโยง เป็นความสามารถในการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของข้อมูลต่าง ๆ 4) การสรุปความ เป็นความสามารถในการจับประเด็นและสรุปผลจากสิ่งที่กำหนดให้ได้ 5) การประยุกต์ เป็นความสามารถในการนำความรู้ หลักการและทฤษฎีมาใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ สามารถคาดการณ์ ประเมิน พยากรณ์ ขยายความ คาดเดาสิ่งที่เกิดขึ้นในอนาคตได้ ทักษะการคิดวิเคราะห์ของมาร์ซาโนประกอบด้วยรูปแบบการจัดการเรียนการสอน 6 ขั้นตอน ดังนี้ 1) การรวบรวม 2) การทำความเข้าใจ 3) การวิเคราะห์ 4) การใช้ความรู้ให้เป็นประโยชน์ 5) การบูรณาการความรู้ 6) การจัดระบบตนเอง ซึ่งได้บรรจุเนื้อหาไว้ในเล่มคู่มือการใช้กลยุทธ์การขับเคลื่อนเพื่อพัฒนาการคิดวิเคราะห์วิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนโรงเรียนบ้านเขาแดง

3. ผลคะแนนการพัฒนาการคิดวิเคราะห์วิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนโรงเรียนบ้านเขาแดง ก่อนและหลังเรียน แยกเป็นรายชั้นเรียน ดังนี้

นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 คะแนนการพัฒนาคิดวิเคราะห์ก่อนเรียน (Pre-test) โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 9.43 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.10 ($\bar{X}=9.43$; S.D.=2.10) จากคะแนนเต็ม 20 คิดเป็นร้อยละ 47.15 ซึ่งถือว่า มีคะแนนอยู่ระดับต่ำกว่าเกณฑ์ ส่วนผลคะแนนการพัฒนาคิดวิเคราะห์หลังเรียน (Post-test) พบว่า คะแนนค่าเฉลี่ยเท่ากับ 16.57 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.24 ($\bar{X}=16.57$; S.D.=2.24) จากคะแนนเต็ม 20 คิดเป็นร้อยละ 82.85 ซึ่งถือว่า มีคะแนนอยู่ในระดับดีเยี่ยม ทั้งนี้ ในภาพรวมนักเรียนมีคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน โดยมีคะแนนความก้าวหน้าเฉลี่ยเท่ากับ 7.14 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.95 ($\bar{X}=7.14$; S.D.=0.95) คิดเป็นร้อยละ 35.71 ของความก้าวหน้า

นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 คะแนนการก่อนเรียน โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 9.33 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.35 ($\bar{X}=9.33$; S.D.=2.35) คิดเป็นร้อยละ 46.65 ซึ่งถือว่า อยู่ระดับต่ำกว่าเกณฑ์ ส่วนผลคะแนนหลังเรียนพบว่า ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 16.67 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.55 ($\bar{X}=16.67$; S.D.=2.55) คิดเป็นร้อยละ 83.35 ซึ่งถือว่า อยู่ในระดับดีเยี่ยม ทั้งนี้ ในภาพรวมคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 7.33 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.71 ($\bar{X}=7.33$; S.D.=0.71) คิดเป็นร้อยละ 36.67 ของความก้าวหน้า

นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 คะแนนก่อนเรียน โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 9.70 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.77 ($\bar{X}=9.70$; S.D.=1.77) คิดเป็นร้อยละ 48.50 ซึ่งถือว่า อยู่ระดับต่ำกว่าเกณฑ์ ส่วนผลคะแนนหลังเรียนพบว่า ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 17.30 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.50 ($\bar{X}=17.30$; S.D.=2.50) คิดเป็นร้อยละ 86.50 ซึ่งถือว่า อยู่ในระดับดีเยี่ยม ทั้งนี้ ในภาพรวมคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 7.60 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.17 ($\bar{X}=7.60$; S.D.=1.17) คิดเป็นร้อยละ 38.00 ของความก้าวหน้า

นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 คะแนนก่อนเรียน โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 9.08 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.22 ($\bar{X}=9.08$; S.D.=2.22) คิดเป็นร้อยละ 45.40 ซึ่งถือว่า อยู่ระดับต่ำกว่าเกณฑ์ ส่วนผลคะแนนหลังเรียนพบว่า ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 16.46 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.22 ($\bar{X}=16.46$; S.D.=2.22) คิดเป็นร้อยละ 82.30 ซึ่งถือว่า อยู่ในระดับดีเยี่ยม ทั้งนี้ ในภาพรวมคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 9.60 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.87 ($\bar{X}=9.60$; S.D.=0.87) คิดเป็นร้อยละ 48.00 ของความก้าวหน้า

นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 คะแนนก่อนเรียน โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 9.56 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.15 ($\bar{X}=9.56$; S.D.=2.15) คิดเป็นร้อยละ 47.80 ซึ่งถือว่า อยู่ระดับต่ำกว่าเกณฑ์ ส่วนผลคะแนนหลังเรียนพบว่า ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 16.17 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.46 ($\bar{X}=16.17$; S.D.=2.46) คิดเป็นร้อยละ 80.85 ซึ่งถือว่า อยู่ในระดับดีเยี่ยม ทั้งนี้ ในภาพรวมคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 6.67 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.91 ($\bar{X}=6.67$; S.D.=0.91) คิดเป็นร้อยละ 33.33 ของความก้าวหน้า

นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 คะแนนก่อนเรียน โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 10.00 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.77 ($\bar{X}=10.00$; S.D.=2.77) คิดเป็นร้อยละ 50.00 ซึ่งถือว่า อยู่ระดับต่ำกว่าเกณฑ์ ส่วนผลคะแนนหลังเรียนพบว่า ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 17.00 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.71 ($\bar{X}=17.00$; S.D.=2.71) คิดเป็นร้อยละ 85.00 ซึ่งถือว่า อยู่ในระดับดีเยี่ยม ทั้งนี้ ในภาพรวมคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 7.00 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.58 ($\bar{X}=7.00$; S.D.=0.58) คิดเป็นร้อยละ 35.00 ของความก้าวหน้า

เมื่อกล่าวโดยภาพรวมของโรงเรียนบ้านเขาแดง นักเรียนทั้งหมดมีคะแนน การพัฒนาการคิดวิเคราะห์ก่อนเรียน โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 9.52 ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐานเท่ากับ 2.23 ($\bar{X}=9.52$; S.D.=2.23) คิดเป็นร้อยละ 47.58 ซึ่งถือว่า อยู่ใน ระดับต่ำกว่าเกณฑ์ ส่วนผลคะแนนหลังเรียนพบว่า ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 16.70 ส่วน เบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.45 ($\bar{X}=16.70$; S.D.=2.45) คิดเป็นร้อยละ 83.48 ซึ่งถือ ว่าเป็นร้อยละ 83.48 ซึ่งถือว่า อยู่ในระดับดีเยี่ยม ทั้งนี้ ในภาพรวมคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน โดยมี ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 7.18 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.34 ($\bar{X}=7.18$; S.D.=2.34) คิด เป็นร้อยละ 35.90 ของความก้าวหน้า ดังตารางต่อไปนี้

คะแนนรวม 20	การประเมินผลนักเรียน 71 คน			ระดับผล
	$\bar{X}$	S.D.	%	
ก่อนเรียน	9.52	2.23	47.58	ต่ำกว่ามาตรฐาน
หลังเรียน	16.70	2.45	83.48	ดีเยี่ยม
คะแนนความก้าวหน้า	7.18	2.34	35.90	

ตาราง 2 ผลการประเมินนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 โดยภาพรวม

อภิปรายผล

1. ผลการใช้กลยุทธ์การขับเคลื่อนเพื่อพัฒนาการคิดวิเคราะห์วิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนโรงเรียนบ้านเขาแดงทั้ง 4 กลยุทธ์ คือ การมีส่วนร่วม การทำงานเป็นทีม การเสริมพลังอำนาจ และการบูรณาการ ซึ่งเป็นกลยุทธ์ที่มีความสำคัญในการใช้ร่วมกันเนื่องจากกลยุทธ์การมีส่วนร่วมทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของนักพัฒนาการคิดวิเคราะห์ของนักเรียน เกิดการประสานกันภายในโรงเรียนในรูปแบบวงล้อ ช่วยให้การขับเคลื่อนเพื่อพัฒนาการคิดวิเคราะห์ให้เป็นไปด้วยดี กลยุทธ์การทำงานเป็นทีมช่วยทำให้เกิดการร่วมกันวางแผนภายในโรงเรียน มีส่วนร่วมในการตัดสินใจแก้ปัญหา กลยุทธ์การเสริมพลังอำนาจทำให้ครูสอนรายวิชาคณิตศาสตร์เกิดทัศนคติเชิงบวกต่อการใช้คู่มือการใช้กลยุทธ์การขับเคลื่อนฯ และกลยุทธ์การบูรณาการจะทำให้ครูสอนรายวิชาคณิตศาสตร์มีการเชื่อมโยงประสบการณ์ ความรู้ซึ่งกันและกันในการนำทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน และผลการใช้กลยุทธ์ทั้ง 4 กลยุทธ์นี้ไปสู่การพัฒนาและสร้างคู่มือการใช้กลยุทธ์การขับเคลื่อนเพื่อพัฒนาการคิดวิเคราะห์วิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสุวรรณรัตน์ ใจเจริญ (2550: 56-74) ที่ศึกษาการนำเสนอกิจกรรมมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่นของโรงเรียนมัธยมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุทัยธานี พบว่า กลยุทธ์การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาหลักสูตร โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมี 4 กลยุทธ์ ได้แก่ 1) การส่งเสริมให้โรงเรียนจัดทำนโยบายให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการสร้างหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ การประเมินผลหลักสูตร 2) การเร่งรัดให้จัดทำฐานข้อมูลแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษา 3) การจัดกิจกรรมประชาสัมพันธ์สื่อสารระหว่างโรงเรียนกับชุมชนอย่างต่อเนื่อง 4) การพัฒนาครูและบุคลากรของชุมชนในเรื่องการจัดทำหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่น นอกจากนี้กลยุทธ์การขับเคลื่อนและการพัฒนาทั้ง 4 กลยุทธ์นี้ยังส่งผลให้ครูเครือข่าย เกิดการประสานงานกันและพัฒนาคุณภาพของนักเรียนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของอนันต์ ม่วงอุมิงค์ (2560: 122) ที่ศึกษาวิจัยเรื่องกลยุทธ์การขับเคลื่อนการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนมุสลิม โรงเรียนพัฒนศาสตร์วิทยาท่าแร่ จังหวัดเพชรบุรี พบว่า กลยุทธ์การขับเคลื่อนการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนมี 4 กลยุทธ์ คือ 1) เครือข่าย 2) การมีส่วนร่วม 3) การเสริมพลังอำนาจ 4) การบูรณาการ และผลการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนมุสลิม โรงเรียนพัฒนศาสตร์วิทยาท่าแร่ จังหวัดเพชรบุรี คิดเป็นร้อยละของความก้าวหน้าเพิ่มขึ้นร้อยละ 42.88 ผ่านเกณฑ์ในระดับมาก และยังสอดคล้องกับ

ผลการวิจัยของบุญยง ทับทอง และกาญจนา บุญส่ง (2560: 1976-1993) ซึ่งได้วิจัยเรื่อง *กลยุทธ์การขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพการอ่านของนักเรียนโรงเรียนอนุบาลเพชรบุรี* ผลการวิจัยพบว่า กลยุทธ์การขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพการอ่านของโรงเรียนอนุบาลเพชรบุรีมี 4 กลยุทธ์ ประกอบด้วยกลยุทธ์เครือข่าย กลยุทธ์การมีส่วนร่วม กลยุทธ์การเสริมพลังอำนาจ และกลยุทธ์การบูรณาการ ใช้ในการขับเคลื่อนครูในการพัฒนาคุณภาพการอ่าน ได้แก่ การอ่านออกเสียงและการอ่านจับใจความ และผลการพัฒนาคุณภาพการอ่านของนักเรียนโรงเรียนอนุบาลเพชรบุรีพบว่า หลังการใช้กลยุทธ์การพัฒนานักเรียนมีระดับคุณภาพการอ่านภาษาไทยอยู่ในระดับดีเยี่ยม และมีร้อยละความก้าวหน้าเท่ากับ 33.91

2. การใช้กลยุทธ์การพัฒนาการคิดวิเคราะห์วิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนโรงเรียนบ้านเขาแดง ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดของมาร์ซาโน ซึ่งได้บรรจุไว้ในเล่มคู่มือการใช้กลยุทธ์การขับเคลื่อนฯ และการพัฒนาการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนโรงเรียนบ้านเขาแดง ซึ่งคู่มือเล่มนี้เกิดจากการรวมกลุ่มของครูสอนรายวิชาคณิตศาสตร์ และผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ครูสอนรายวิชาคณิตศาสตร์เกี่ยวกับปัญหาในการจัดการเรียนการสอนคณิตศาสตร์ มาตรฐานและตัวชี้วัดตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 รายวิชาคณิตศาสตร์ ที่ควรเร่งพัฒนาครูสอนรายวิชาคณิตศาสตร์ให้มีส่วนร่วมในการสร้างคู่มือและนำคู่มือไปพัฒนานักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของอเนก พ. อนุกุลบุตร (2554: 62-63) กล่าวว่า การคิดวิเคราะห์เป็นกิจกรรมที่ใช้เหตุผล เป็นการคิดอย่างลุ่มลึกและหลากหลาย มีการพิจารณาข้อมูลอย่างละเอียดถี่ถ้วนรอบด้านและมีเหตุผล สามารถระบุความเหมือน ความแตกต่างระหว่างสิ่งต่าง ๆ ได้ สามารถจัดอันดับและจัดประเภทของความรู้และจัดหมวดหมู่ของสิ่งต่าง ๆ ได้ ระบุข้อผิดพลาดในการนำเสนอข้อมูลของสิ่งต่าง ๆ และบอกเหตุผลได้ สามารถตีความหรือบอกหลักเกณฑ์พื้นฐานของรูปร่างนั้นได้ สามารถระบุเจาะจงหรือสรุปอย่างมีเหตุผลในรูปร่างนั้นได้ จนสามารถสรุปจนตกผลึกเป็นความรู้ใหม่ได้ ดังนั้น การจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดของมาร์ซาโนจะช่วยให้เด็กมีความเข้าใจมากขึ้นและมีความพร้อมที่จะเรียนรู้ในระดับที่สูงขึ้น อีกทั้งสอดคล้องกับผลการวิจัยของสุภาณี วังกานนท์ (2558: 62-69) ได้ศึกษาการพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เพื่อแก้ปัญหาการคิดวิเคราะห์ตามหลักการของมาร์ซาโน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า ชุดกิจกรรมการเรียนรู้วิทยาศาสตร์เพื่อแก้ปัญหาการคิดวิเคราะห์ตามหลักการของมาร์ซาโน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยตั้งเกณฑ์ประสิทธิภาพไว้ที่ 70/70 นั้นมีประสิทธิภาพเท่ากับ 79.38/71.63

3. ผลการพัฒนาการคิดวิเคราะห์วิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนโรงเรียนบ้านเขาแดง หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนในระดับดีเยี่ยม ทั้งนี้ เนื่องจากครูสอนรายวิชาคณิตศาสตร์ร่วมระดมสมองคิดและร่วมกันเสนอแนวทางวิธีในการพัฒนาการเรียนการสอนให้ดียิ่งขึ้น โดยใช้กระบวนการคิดวิเคราะห์ ตลอดจนร่วมกันสร้างคู่มือการใช้กลยุทธ์การขับเคลื่อนฯ และการพัฒนาการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนโรงเรียนบ้านเขาแดง ขึ้นมา 1 เล่ม แล้วได้นำไปใช้พัฒนานักเรียน โดยมีการขับเคลื่อนคู่มือด้วยกลยุทธ์ทั้ง 4 กลยุทธ์ ได้แก่ การมีส่วนร่วม การทำงานเป็นทีม การเสริมพลังอำนาจและการบูรณาการ ซึ่งส่งผลให้การพัฒนาการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของนิญฐิตา แจ่มกระจ่าง (2563: 90) ซึ่งวิจัยเรื่องการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์จากวรรณกรรมเยาวชน เรื่องชีวิตมหัศจรรย์ของออกัสต์โดยใช้ทฤษฎีของมาร์ซาโนร่วมกับบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 พบว่า ผลการเปรียบเทียบทักษะการคิดวิเคราะห์ก่อนและหลังเรียนของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับงานวิจัยของโสภิตา มะลิซ้อน (2561: 74) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาความสามารถการคิดวิเคราะห์โดยใช้แนวคิดของมาร์ซาโน วิชาประวัติศาสตร์ไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ซึ่งพบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาประวัติศาสตร์ไทยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสุภาณี ว่างานนท์ (2558: 62-69) ได้ศึกษาการพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เพื่อแก้ปัญหาการคิดวิเคราะห์ตามหลักการของมาร์ซาโน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ผลการวิจัยปรากฏ ดังนี้ 1) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้วิทยาศาสตร์เพื่อแก้ปัญหาการคิดวิเคราะห์ตามหลักการของมาร์ซาโนมีดัชนีประสิทธิผลเท่ากับ 0.5017 2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วยชุดกิจกรรมการคิดวิเคราะห์ มีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

องค์ความรู้จากการวิจัย

1. การนำกลยุทธ์การขับเคลื่อนการพัฒนาทั้ง 4 กลยุทธ์ ได้แก่ การมีส่วนร่วม การทำงานเป็นทีม การเสริมพลังอำนาจ และการบูรณาการ ไปใช้ในการขับเคลื่อนครู ส่งผลให้นักเรียนได้รับการพัฒนาในด้านทักษะการคิดวิเคราะห์ ผู้บริหารสถานศึกษาจึงควรนำกลยุทธ์ดังกล่าวไปใช้ในการบริหารสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

2. วิธีการสอนโดยการพัฒนาการคิดวิเคราะห์วิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนโรงเรียนบ้านเขาแดง ส่งผลให้นักเรียนได้รับการพัฒนาในด้านการคิดวิเคราะห์ ครูสอนรายวิชาคณิตศาสตร์จึงควรนำวิธีการสอนดังกล่าวไปใช้ในกิจกรรมการเรียนการสอน

3. จากผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาการคิดวิเคราะห์วิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนโรงเรียนบ้านเขาแดง ส่งผลให้นักเรียนส่วนใหญ่ได้รับการพัฒนาการคิดวิเคราะห์ แต่ยังมีนักเรียนบางส่วนที่ยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร ดังนั้น นักเรียนกลุ่มนี้ควรได้รับการพัฒนาต่อไปโดยมีครูคอยเป็นพี่เลี้ยงและให้กำลังใจ

สรุป

กลยุทธ์การขับเคลื่อนเพื่อพัฒนาการคิดวิเคราะห์วิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนโรงเรียนบ้านเขาแดง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 2 ใช้กลยุทธ์ 4 กลยุทธ์ ประกอบด้วยกลยุทธ์การมีส่วนร่วม กลยุทธ์การทำงานเป็นทีม กลยุทธ์การเสริมพลังอำนาจ และกลยุทธ์การบูรณาการ ในด้านกลยุทธ์การขับเคลื่อนเพื่อพัฒนาการคิดวิเคราะห์วิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนโรงเรียนบ้านเขาแดง ใช้แนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาการคิดวิเคราะห์ตามแนวคิดของมาร์ซาโน ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 ขั้นรวบรวม ขั้นที่ 2 ขั้นเข้าใจ ขั้นที่ 3 ขั้นวิเคราะห์ ขั้นที่ 4 ขั้นใช้ความรู้ให้เป็นประโยชน์ ขั้นที่ 5 ขั้นบูรณาการความรู้ ขั้นที่ 6 ขั้นจัดระบบตนเอง ได้ผลการพัฒนาการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนโรงเรียนบ้านเขาแดง อยู่ในระดับดีเยี่ยม และมีร้อยละของความก้าวหน้าเท่ากับ 35.09 ดังนั้น การพัฒนาการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนโรงเรียนบ้านเขาแดง เป็นสิ่งที่ครูสอนรายวิชาคณิตศาสตร์ควรให้ความสำคัญและต้องทำการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้กระบวนการการมีส่วนร่วมจากทุก ๆ ฝ่ายที่เกี่ยวข้องมาร่วมกันพัฒนา เพื่อให้ นักเรียนมีความรู้ และสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2562). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- นิฐฐิตา แจ่มกระจ่าง. (2563). การพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์จากวรรณกรรมเยาวชน เรื่องชีวิตมหัศจรรย์ของออกัสต์โดยใช้ทฤษฎีของมาร์ซาโนร่วมกับบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4. *วารสารวิชาการหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร*. 12 (34), 83-91.
- บุญยง ทับทอง และกาญจนา บุญส่ง. (2560). กลยุทธ์การขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพการอ่านของนักเรียนโรงเรียนอนุบาลเพชรบุรี. *Veridian E-Journal*,

- Silpakorn University ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และ ศิลปะ. 10 (1), 1976-1993.
- ปิยะพร พิมพิศาล. (2562). การพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ส่งเสริมทักษะการคิด วิเคราะห์ตามแนวคิดของมาร์ซาโน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม. สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ. (21 เมษายน 2564). *ประกาศผลสอบ O-NET*. สืบค้นเมื่อ 30 ตุลาคม 2564, จาก <http://www.niets.or.th/>
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.
- สิทธิพล อาจอินทร์. (2564). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการคิด วิเคราะห์กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์. *วารสารวิจัย มข.* 16 (1), 74-75.
- สุคนธ์ สีนพพานนท์. (2552). *นวัตกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณภาพของเยาวชน*, พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: 9119 เทคนิคพรินต์.
- สุภาณี ว่างานนท์. (2558). *การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้วิทยาศาสตร์เพื่อแก้ปัญหา การคิดวิเคราะห์ตามหลักการของมาร์ซาโน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏ มหาสารคาม.
- สุวรรณรัตน์ ใจเจริญ. (2550). *การนำเสนอกลยุทธ์การมีส่วนร่วมของชุมชนในการ พัฒนาหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่นของโรงเรียนมัธยมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุทัยธานี*. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหา บัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- โสภิตา มะลิซ้อน. (2561). *การพัฒนาความสามารถการคิดวิเคราะห์โดยใช้แนวคิดของ มาร์ซาโน (Marzano) วิชาประวัติศาสตร์ไทย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- อนันต์ ม่วงอุมิงค์. (2560). *กลยุทธ์การขับเคลื่อนการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ของนักเรียนมุสลิมโรงเรียนพัฒนศาสน์วิทยาท่าแร่ จังหวัดเพชรบุรี*. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี.
- อเนก พ. อนุกุลบุตร. (2554). การคิดวิเคราะห์. *วารสารวงการครู*. 2 (8), 62-63.
- Marzano, R. J. (2001). *Designing a New Taxonomy of Educational Objectives*. Thousand Oaks, California: Corwin Press.

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการยอมรับโรงไฟฟ้าพลังงานขยะชุมชน ของประชาชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช

Factors Affecting the Acceptance of Waste Power Plant of Communities in Nakhon Si Thammarat Province

ธารินี จรียาปยุกต์เลิศ^{*1}, จินดาลักษณ์ วัฒนสินธุ์², เกษมศานต์ โชติชาครพันธุ์³
Tharinee Jariyapayukkert¹, Chindalak Vadhanasindhu²,
Kasemsarn Chotchakornpant³

หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชานโยบายสาธารณะ
คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

Doctor of Public Administration Program in Public Policy,
School of Public Administration, National Institute of Development Administration

Corresponding Author, E-mail: tharinee.jar@stu.nida.ac.th*

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการยอมรับโรงไฟฟ้าพลังงานขยะชุมชนของประชาชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ ประชาชนที่อาศัยอยู่บริเวณก่อสร้างโรงไฟฟ้าพลังงานขยะชุมชน อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราชในระยะรัศมี 3 กิโลเมตร จำนวน 398 คน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบง่าย เครื่องมือวิจัย คือ แบบสอบถาม มีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับที่ 0.967 การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย ค่าความถี่ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุ

ผลการศึกษา พบว่า 1) ปัจจัยในระดับบุคคล คือ ด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของประชาชน และด้านความรู้ความเข้าใจของประชาชน 2) ปัจจัยสังคม คือ ด้านความสามารถในการสื่อสารของผู้นำชุมชนและด้านความสามารถในการจูงใจของผู้นำชุมชน ทั้งสองปัจจัยนี้ส่งผลต่อระดับการยอมรับโรงไฟฟ้าพลังงานขยะชุมชนของประชาชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 และ 3) ปัจจัยผลกระทบ คือ ด้านความกังวลต่อการเปลี่ยนแปลงในชุมชน ส่งผลต่อระดับการ

ยอมรับโรงไฟฟ้าพลังงานขยะชุมชนของประชาชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 องค์ความรู้จากการวิจัย คือ 1. ความขัดแย้งและการประท้วงของประชาชนและชุมชนที่ไม่เห็นด้วยกับการก่อสร้างโรงไฟฟ้าพลังงานขยะชุมชนของจังหวัดนครศรีธรรมราช มิได้เกิดจากประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงสถานที่ก่อสร้างโรงไฟฟ้าพลังงานขยะชุมชน เนื่องจากผลการวิจัยพบว่า ระดับการยอมรับโรงไฟฟ้าพลังงานขยะชุมชนของประชาชนในจังหวัดนครศรีธรรมราชอยู่ในระดับปานกลาง จึงมีทั้งประชาชนที่ยอมรับและไม่ยอมรับโรงไฟฟ้าพลังงานขยะชุมชน 2. ปัจจัยการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับผู้นำเป็นปัจจัยหลักที่ส่งผลต่อระดับการยอมรับโรงไฟฟ้าพลังงานขยะชุมชนของประชาชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องสร้างความรู้ความเข้าใจผ่านผู้นำชุมชนเพื่อเป็นแนวทางให้แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้แก้ไขปัญหาความขัดแย้งและสร้างความเข้าใจแก่ประชาชน

คำสำคัญ: โรงงานไฟฟ้า; พลังงานขยะชุมชน; การยอมรับ

Abstract

This quantitative research aims to study factors affecting the acceptance of community waste power plant in Nakhon Si Thammarat Province. The sample group used in this study is people who lived near the construction site of the municipal waste power plant, Muang District, Nakhon Si Thammarat Province with a radius of 3 kilometers. The 398 persons are chosen at random for the sample. The questionnaire used for the study has a reliability rating of 0.967. Mean, frequency, standard deviation, and multiple regression analysis are used to analyze the data.

The results reveal that 1) the aspect of individual factors consist of people's perceptions of news, and people's knowledge and understanding, 2) aspect of social factors consist of the ability to communicate by community leaders and ability to motivate by community leaders affect the level of acceptance of a waste power plant in communities in Nakhon Si Thammarat Province with a statistical significance of 0.001, and 3) aspects of impact consist of concerning about change in the community affects the level of acceptance of the waste power plant in those communities in Nakhon Si Thammarat

Province with a statistical significance of 0.01. The knowledge gained from the research is that 1) conflict and demonstration by individuals and groups opposed to the development of community waste power plant in Nakhon Si Thammarat Province do not occur from people who live close to the site of the waste power plant. As the research result, it is found that level of approval for the waste power plant in Nakhon Si Thammarat is moderate which means some supports and opposes the waste power plant. 2) Information related to the leaders is the main factor influencing the level of acceptance of waste power plant which the related agencies have to make understand to community leaders for solving the conflict and make understand to people.

Keywords: Power Plant; Waste Power Plant of Community; Acceptance

บทนำ

ขยะมูลฝอยเป็นปัญหาสำหรับเมืองใหญ่ในทุกประเทศ ยังมีความเจริญก้าวหน้ามากเพียงใด ปริมาณขยะก็มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นเท่านั้น เดิมการย่อยสลายหรือการกำจัดของเสียและขยะจากชุมชนสามารถกระทำได้ง่าย เช่น การฝังกลบ การชำระล้างสิ่งสกปรกไปกับแม่น้ำลำคลอง การหมუნเวียนน้ำมาใช้ในการเกษตรที่เป็นอาชีพหลัก ต่อมาเมื่อมีการขยายตัวของชุมชนเมืองและมีจำนวนประชากรมากขึ้นจึงเกิดการบุกรุกฝังแม่น้ำลำธารสาธารณะ แม้ผิดกฎหมายหรือขนบธรรมเนียมดั้งเดิม แต่ก็ไม่มีใครนำชุมชนและเจ้าหน้าที่ทางราชการที่มีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบดำเนินการลงโทษพฤติกรรมเหล่านี้แต่อย่างใด ในที่สุดสภาพการณ์ดังกล่าวนี้ก็เป็นปัจจัยเหตุสร้างพฤติกรรมและนิสัยง่าย ไม่ยึดหลักขนบธรรมเนียมการอยู่ร่วมกันด้วยความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และไม่นำหลักกฎหมาย ระเบียบต่าง ๆ เข้ามาใช้เมื่อมีข้อขัดแย้งหรือเกิดการกระทำผิด (เดอะแสดนาร์ด, 2562)

ในประเทศไทยเองพบปัญหาขยะมูลฝอยสะสมในหลายจังหวัด ซึ่งกรมควบคุมมลพิษได้จัดอันดับ 10 จังหวัดที่มีปัญหาขยะมูลฝอยสะสมมากที่สุดในประเทศไทย โดยพบว่า เมื่อปี พ.ศ. 2556 จังหวัดนครศรีธรรมราชมีปริมาณขยะมูลฝอยสะสมมากเป็นอันดับที่ 4 และขยับเป็นอันดับที่ 1 ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2557 จนถึงปัจจุบัน จังหวัดนครศรีธรรมราชยังประสบปัญหาในการจัดการขยะมูลฝอยในหลายพื้นที่ โดยเฉพาะ

เมืองใหญ่ เช่น เทศบาลนครนครศรีธรรมราช เทศบาลเมืองทุ่งสง (กรมควบคุมมลพิษ, ม.ป.ป.)

การจัดการขยะมูลฝอยของจังหวัดนครศรีธรรมราชมีการแบ่งเขตพื้นที่รับผิดชอบ 6 พื้นที่ โดยใช้วิธีการฝังกลบ โดยมีเจ้าภาพหลัก คือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 6 แห่ง ได้แก่ เทศบาลนครนครศรีธรรมราช เทศบาลเมืองปากพั่น เทศบาลเมืองทุ่งสง เทศบาลตำบลอ่าวขนอม เทศบาลตำบลปากน้ำฉวาง เทศบาลตำบลชะอวด เทศบาลนครนครศรีธรรมราชเป็นพื้นที่ที่ใหญ่ที่สุด รับขยะมูลฝอยไปรวมกันที่ด้านทิศใต้ของสวนสาธารณะสมเด็จพระศรีนครินทร์ 84 หรือทุ่งท่าลาด ตำบลนาเคียน อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยมีพื้นที่กว่า 120 ไร่ ปัจจุบันใช้พื้นที่ในการฝังกลบขยะมูลฝอยไปแล้วกว่า 70 ไร่ ปัจจุบันมีปริมาณขยะเข้ากำจัดวันละประมาณ 265 ตัน เป็นขยะในเขตเทศบาลนครศรีธรรมราช วันละ 130 ตัน และนอกเขตเทศบาล 58 แห่ง นำมากำจัดวันละ 135 ตัน ซึ่งมีขยะเก่าสะสมประมาณเกือบ 1,431,000 ตัน จึงได้เสริมคันดินเพื่อป้องกันน้ำเสียจากบ่อกำจัดขยะไม่ให้ไหลออกสู่พื้นที่สาธารณะในช่วงฤดูฝน และเสริมคันดินให้สูงตามข้อเรียกร้องของชุมชน แต่ก็ยังคงประสบปัญหากลิ่นรบกวนเนื่องจากมีปริมาณขยะมูลฝอยสะสมอยู่เป็นจำนวนมาก ซึ่งจังหวัดนครศรีธรรมราชมีการดำเนินการเกี่ยวกับโรงงานหรือสถานที่กำจัดขยะมูลฝอย 3 โครงการใหญ่ เป็นโครงการที่ยังคงดำเนินการอยู่ 2 แห่ง คือ 1. เทศบาลนครนครศรีธรรมราช 2. อำเภอปากพั่น และโครงการที่ต้องยุติการดำเนินการ 1 แห่ง คือ เทศบาลเมืองทุ่งสง ซึ่งได้รับอนุมัติงบประมาณ 138 ล้านบาทจากกระทรวงวิทยาศาสตร์และสิ่งแวดล้อมให้ดำเนินการสร้างโรงไฟฟ้าจากขยะที่อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2545 ได้ดำเนินการก่อสร้างแล้วเสร็จ แต่จนถึงปัจจุบันยังไม่สามารถดำเนินการเปิดใช้งานได้เนื่องจากไม่ได้รับการยินยอมจากชาวบ้านบริเวณใกล้เคียงด้วยเกรงว่า จะได้รับผลกระทบจากการผลิตไฟฟ้าพลังงานขยะ (ท้องถิ่นจังหวัดนครศรีธรรมราช, 2564)

ปัจจุบันจังหวัดนครศรีธรรมราชได้รับอนุมัติงบประมาณ 2,900 ล้านบาท ในโครงการก่อสร้างโรงไฟฟ้าพลังงานขยะชุมชน ซึ่งเป็นนโยบายที่ได้รับอนุมัติจากกระทรวงกลาโหมเพื่อใช้ในการจัดการปัญหาขยะทั่วประเทศตั้งแต่ปีงบประมาณ 2560 เพื่อรับซื้อไฟฟ้าจากนโยบายการจัดหาไฟฟ้าโครงการผลิตไฟฟ้าจากขยะชุมชนในรูปแบบ Feed-in-Tariff (FIT) โดยกระทรวงพลังงานเป็นผู้รับซื้อ ซึ่งโครงการดังกล่าวจะสามารถกำจัดขยะมูลฝอยสะสมเดิมของจังหวัดนครศรีธรรมราชให้หมดได้ภายในระยะเวลา 9 ปี โดยมีแผนก่อสร้างโรงไฟฟ้าพลังงานขยะชุมชนขนาดเล็กในอีกหลายพื้นที่ แต่ไม่สามารถ

ดำเนินการก่อสร้างได้จนถึงปัจจุบัน โดยจังหวัดนครศรีธรรมราช เป็น 1 ใน 14 จังหวัด ที่ยังไม่สามารถดำเนินการก่อสร้างโครงการดังกล่าวได้ ซึ่งปัญหาส่วนใหญ่เป็นการคัดค้านจากภาคประชาชน เช่น การไม่มีที่ทำกิน ความกังวลต่อปัญหาสิ่งแวดล้อม (สำนักข่าวอินโฟเควส, 2564)

จากปัญหาดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่า แม้จะมีนโยบายในการจัดการขยะและความพยายามในการแก้ปัญหาขยะมูลฝอยสะสมของจังหวัดนครศรีธรรมราช แต่ก็มี การคัดค้านจากประชาชนในพื้นที่ ทำให้ไม่สามารถดำเนินนโยบายตามที่กำหนดไว้ได้ เนื่องจากกระบวนการยอมรับนโยบายจากประชาชนเป็นกระบวนการที่สำคัญของการนำนโยบายไปปฏิบัติ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการยอมรับโรงไฟฟ้าพลังงานขยะชุมชนของประชาชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อหาแนวทางในการสร้างความเข้าใจและการยอมรับโรงไฟฟ้าพลังงานขยะชุมชนของประชาชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการยอมรับโรงไฟฟ้าพลังงานขยะชุมชนของประชาชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษารั้ครั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกการวิจัยด้วยวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) มีรายละเอียด 5 ขั้นตอน ดังนี้

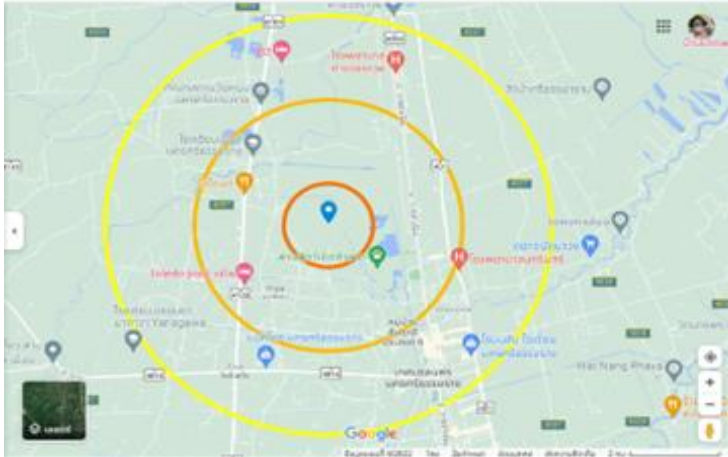
ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาเอกสาร (Documentary Research) เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดตัวแปรและสร้างแบบสอบถาม

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการยอมรับโรงไฟฟ้าพลังงานขยะชุมชนของประชาชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช โดยใช้วิธีการศึกษาเอกสาร เช่น วรรณกรรม ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมากำหนดเป็นตัวแปรในการวิจัย

ขั้นตอนที่ 3 การศึกษาระดับการยอมรับโรงไฟฟ้าพลังงานขยะชุมชนของประชาชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชาชนที่อาศัยอยู่ใกล้กับบริเวณก่อสร้างโรงไฟฟ้าพลังงานขยะชุมชน อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 8 พื้นที่ ได้แก่ ตำบลนาเคียน ตำบลนาทราย ตำบลปากพูน ตำบลท่าซัก ตำบลปากนคร ตำบลโพธิ์เตี้ย ตำบลคลังและตำบลท่าวัง โดยใช้ขอบเขตระยะรัศมี 3 กิโลเมตร รอบ

บริเวณก่อสร้างโรงไฟฟ้าพลังงานขยะชุมชน โดยใช้สูตรยามาเน่ (Yamane) ได้กลุ่มตัวอย่าง 398 คน และทำการสุ่มตัวอย่างแบบสัดส่วนต่อไป

ภาพ 1 ระยะรัศมี 1 กิโลเมตร 3 กิโลเมตร และ 5 กิโลเมตร
รอบบริเวณก่อสร้างโรงไฟฟ้าพลังงานขยะชุมชน อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช

การสุ่มแบบง่าย (Simple Random Sampling) ผู้วิจัยดำเนินการสุ่มกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นตัวแทนของประชากร ด้วยสูตรของทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane) จากการคำนวณจึงได้จำนวนประชาชนในพื้นที่ 8 ตำบล ทั้งสิ้น 398 ราย โดยใช้การสุ่มตัวอย่างตามสัดส่วนของประชากร ผู้วิจัยจึงดำเนินการสุ่มจำนวนตัวอย่าง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามสำหรับประชาชนแบ่งเป็น 4 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ อาชีพ ระดับการศึกษา รายได้ ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ ตอนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการยอมรับโรงไฟฟ้าพลังงานขยะชุมชนของประชาชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช ได้แก่ ปัจจัยในระดับบุคคล ปัจจัยด้านสังคมและปัจจัยด้านผลกระทบ โดยให้คะแนนเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตอนที่ 3 คำถามเกี่ยวกับการยอมรับโรงไฟฟ้าพลังงานขยะชุมชนของประชาชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช โดยให้คะแนนเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ และตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับโรงไฟฟ้าพลังงานขยะชุมชนและการจัดการขยะของจังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับอยู่ที่ 0.967

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการวิจัยสนาม เป็นการรวบรวมข้อมูลสำรวจจากประชาชนในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยผู้วิจัยเก็บข้อมูลด้วยตนเองและผู้ช่วยวิจัยซึ่งเป็นประชาชนในพื้นที่ที่มีความคุ้นเคยกับชุมชน โดยผู้ช่วยวิจัยได้รับการชี้แจงและชี้แนะรายละเอียด ข้อตกลงและข้อควรระวังในการเก็บข้อมูลจากประชาชนตามจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์อย่างเคร่งครัด

4. การวิเคราะห์ข้อมูล สำหรับข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ได้วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าความถี่ (Frequency) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) สหสัมพันธ์ (Multi Collinearity)

ขั้นตอนที่ 4 การศึกษาเปรียบเทียบปัจจัยที่ส่งผลต่อการยอมรับโรงไฟฟ้าพลังงานขยะชุมชนของประชาชน โดยใช้การวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้สถิติการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุ (Multiple Regression Analysis)

ขั้นตอนที่ 5 การนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณและข้อเสนอแนะมาเป็นแนวทาง เพื่อตรวจสอบปัจจัยที่ส่งผลต่อการยอมรับโรงไฟฟ้าพลังงานขยะชุมชนและอาจมีปัจจัยอื่น ๆ เพิ่มเติมเพื่อเป็นข้อเสนอแนะ และเพื่อให้ข้อเสนอแนะแนวทางการสร้างการยอมรับโรงไฟฟ้าพลังงานขยะชุมชนของประชาชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิด โดยมีตัวแปรในการวิจัยทั้งหมด 10 ตัวแปร โดยแบ่งเป็นสมมติฐานความสัมพันธ์เชิงบวกที่ส่งผลกระทบต่อระดับการยอมรับโรงไฟฟ้าพลังงานขยะชุมชนของประชาชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช ประกอบไปด้วยปัจจัยในระดับบุคคล จำนวน 4 ตัวแปร ได้แก่ การรับรู้ข้อมูลข่าวสารของประชาชน ความรู้ความเข้าใจของประชาชน ความเชื่อมั่นของประชาชน และการมีส่วนร่วมของประชาชน ปัจจัยด้านสังคม จำนวน 2 ตัวแปร ได้แก่ ความสามารถในการสื่อสารของผู้นำชุมชน และความสามารถในการจูงใจของผู้นำชุมชน และสมมติฐานความสัมพันธ์เชิงลบที่ส่งผลกระทบต่อระดับการยอมรับโรงไฟฟ้าพลังงานขยะชุมชนของประชาชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช ประกอบไปด้วยปัจจัยผลกระทบจำนวน 4 ตัวแปร ได้แก่ ความกังวลต่อสิ่งแวดล้อม ความกังวลต่อปัญหาสุขภาพ ความกังวลต่อปัญหารายได้และเศรษฐกิจ และความกังวลต่อการเปลี่ยนแปลงในชุมชน ดังแสดงในภาพ 2

ภาพ 2 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุเฉลี่ย 39.58 ปี ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในตำบลโพธิ์เสด็จ ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป รายได้ต่อเดือนระหว่าง 5,001-10,000 บาท การศึกษาระดับมัธยมต้น/ประกาศนียบัตรวิชาชีพ ไม่ได้เป็นผู้นำหรือสมาชิกกลุ่มในหมู่บ้าน ลักษณะที่อยู่อาศัยเป็นบ้านเดี่ยว

สำหรับค่าเฉลี่ยของระดับการยอมรับโรงไฟฟ้าพลังงานขยะชุมชนของประชาชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.64$; $S.D.=0.544$) โดยเฉพาะประเด็นหากมีการจ่ายค่าชดเชยให้กับชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบจากการก่อสร้างโรงไฟฟ้าในจำนวนที่เหมาะสมท่านจะเห็นด้วยกับการให้มีโรงไฟฟ้า มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.77$; $S.D.=0.904$) และการเกิดอุบัติเหตุของโรงไฟฟ้าพลังงานขยะมีน้อยและสามารถควบคุมได้ อยู่ในระดับมาก

($\bar{X}$ =3.77; S.D.=0.853) รองลงมา คือ การสร้างโรงไฟฟ้าพลังงานขยะในชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาชุมชน ($\bar{X}$ =3.75; S.D.=0.850) ถึงแม้การกระจายตัวของข้อมูลจะอยู่ในระดับที่รับได้ และมีการกระจายตัวของข้อมูลเกาะกลุ่มกันในทุกด้าน แต่ในประเด็นประชาชนยินดีที่จะจ่ายค่าธรรมเนียมในการเก็บขยะที่อาจปรับเปลี่ยนเมื่อโรงไฟฟ้าพลังงานขยะสร้างเสร็จสิ้น อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ =3.38; S.D.=0.982) กลับมีการกระจายตัวของข้อมูลที่มากกว่าประเด็นอื่น แสดงให้เห็นว่า ประชาชนมีทั้งยอมรับและไม่ยอมรับในประเด็นดังกล่าว จึงเชื่อได้ว่า ประชาชนมีความกังวลเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายที่จะเกิดขึ้นหรือการปรับเปลี่ยนค่าธรรมเนียมในการกำจัดขยะและเก็บขยะ เมื่อมีการใช้งานโรงไฟฟ้า ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องคำนวณค่าใช้จ่ายและเปิดโอกาสให้ประชาชนได้ร่วมพิจารณาและประชาสัมพันธ์ค่าธรรมเนียมการกำจัดขยะที่จะเกิดขึ้น และชี้ให้ประชาชนเห็นประโยชน์และความคุ้มค่าที่จะได้รับเพื่อให้เกิดการยอมรับเพิ่มขึ้น ดังแสดงในตาราง 1

การยอมรับโรงไฟฟ้าพลังงานขยะชุมชนของประชาชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช	ระดับความคิดเห็น					$\bar{X}$	S.D.	แปลค่า
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด			
1. กระบวนการผลิตพลังงานไฟฟ้าจากขยะมีความปลอดภัยเนื่องจากใช้อุปกรณ์ เทคโนโลยีที่ทันสมัย ควบคุมการผลิตด้วยผู้เชี่ยวชาญ	8 (2.01)	31 (7.79)	117 (29.40)	194 (48.74)	48 (12.06)	3.61	0.870	ปานกลาง
2. ทิศทางการบริหารของจังหวัดนครศรีธรรมราชและการดำเนินงานของโรงไฟฟ้ามีความโปร่งใสและจริงใจต่อชุมชน	4 (1.01)	37 (9.30)	110 (27.64)	199 (50.00)	48 (12.06)	3.63	0.850	ปานกลาง
3. หากมีการจ่ายค่าชดเชยให้กับชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบจากการก่อสร้างโรงไฟฟ้าในจำนวนที่เหมาะสมท่านจะเห็นด้วยกับการให้มีโรงไฟฟ้า	3 (0.75)	30 (7.54)	110 (27.64)	167 (41.96)	88 (22.11)	3.77	0.904	มาก
4. ท่านเห็นด้วยกับการก่อสร้างโรงไฟฟ้าพลังงาน	5 (1.26)	35 (8.79)	140 (35.18)	169 (42.46)	49 (12.31)	3.56	0.864	ปานกลาง

การยอมรับโรงไฟฟ้า พลังงานขยะชุมชนของ ประชาชนในจังหวัด นครศรีธรรมราช	ระดับความคิดเห็น					$\bar{X}$	S.D.	แปล ค่า
	น้อย ที่สุด	น้อย	ปาน กลาง	มาก	มาก ที่สุด			
ขยะชุมชน								
5. โรงไฟฟ้าพลังงานขยะ ชุมชนเป็นพลังงาน ทางเลือกช่วยลดปริมาณ ขยะสะสมได้	5 (1.26)	33 (8.29)	120 (30.15)	186 (46.73)	54 (13.57)	3.63	0.865	ปาน กลาง
6. การใช้พลังงานจาก ขยะ จะเป็นแหล่ง พลังงานที่มีความสำคัญ และยั่งยืนในอนาคต เกิด ความมั่นคงทางด้าน พลังงานของประเทศ	4 (1.01)	42 (10.55)	127 (31.91)	132 (33.17)	93 (23.37)	3.67	0.980	ปาน กลาง
7. การมีโรงไฟฟ้า พลังงานขยะชุมชนจะ ช่วยให้ประชาชนรอบ โรงไฟฟ้าได้รับประโยชน์ และมีงานทำมากขึ้น	4 (1.01)	31 (7.79)	124 (31.16)	173 (43.47)	66 (16.58)	3.67	0.878	ปาน กลาง
8. พลังงานไฟฟ้าจากขยะ เป็นพลังงานทดแทนที่ สะอาดและเป็นมิตรต่อ สิ่งแวดล้อม	4 (1.01)	40 (10.05)	133 (33.42)	156 (39.20)	65 (16.33)	3.60	0.911	ปาน กลาง
9. การสร้างโรงไฟฟ้า พลังงานขยะบริเวณที่ทิ้ง ขยะของทุ้งท่าลาดเป็น การใช้สถานที่ให้ เหมาะสมและเป็น ประโยชน์	5 (1.26)	29 (7.29)	138 (34.67)	160 (40.20)	66 (16.58)	3.64	0.887	ปาน กลาง
10. ทานยินดีและพร้อมที่ จะเข้าร่วมฟังและ เสนอแนะความคิดเห็น เกี่ยวกับการก่อสร้าง โรงไฟฟ้าเมื่อมีโอกาส	4 (1.01)	33 (8.31)	115 (28.97)	185 (46.60)	60 (15.11)	3.66	0.868	ปาน กลาง
11. ในระยะยาวการมี โรงไฟฟ้าพลังงานขยะคง จะช่วยพัฒนาประเทศได้ มาก	4 (1.01)	20 (5.04)	129 (32.49)	171 (43.07)	73 (18.39)	3.73	0.854	มาก
12. ทานรู้สึกไม่เห็นด้วย หากมีการคัดค้านการ	7 (1.76)	27 (6.78)	106 (26.63)	200 (50.25)	58 (14.57)	3.69	0.865	ปาน กลาง

การยอมรับโรงไฟฟ้า พลังงานขยะชุมชนของ ประชาชนในจังหวัด นครศรีธรรมราช	ระดับความคิดเห็น					$\bar{X}$	S.D.	แปล ค่า
	น้อย ที่สุด	น้อย	ปาน กลาง	มาก	มาก ที่สุด			
ก่อสร้างโรงไฟฟ้าเพียง เพราะการบอกต่อ ๆ กัน มา								
13. ท่านตั้งใจที่จะอธิบาย ให้คนในครอบครัว หรือ เพื่อน ๆ ให้มีความเข้าใจ ที่ถูกต้องเกี่ยวกับ โรงไฟฟ้าพลังงานขยะ	5 (1.26)	31 (7.79)	115 (28.89)	183 (45.98)	64 (16.08)	3.68	0.879	มาก
14. การสร้างโรงไฟฟ้า พลังงานขยะในชุมชนเป็น ส่วนหนึ่งของการพัฒนา ชุมชน	4 (1.01)	21 (5.28)	119 (29.90)	181 (45.48)	73 (18.34)	3.75	0.850	มาก
15. การสร้างโรงไฟฟ้า พลังงานขยะเป็นวิธีการที่ เหมาะสมกว่าการเทกอง ซึ่งเป็นการกำจัดขยะ สะสมของจังหวัด นครศรีธรรมราชใน ปัจจุบัน	7 (1.76)	26 (6.55)	154 (38.79)	163 (41.06)	47 (11.84)	3.55	0.850	ปาน กลาง
16. โรงไฟฟ้าพลังงาน ขยะจะลดปัญหาจากการ ที่ประชาชนไม่คัดแยก ขยะและสามารถกำจัด ขยะสะสมได้เกือบทุก ชนิด	1 (0.25)	30 (7.56)	138 (34.76)	172 (43.32)	56 (14.11)	3.63	0.826	ปาน กลาง
17. โรงไฟฟ้าพลังงาน ขยะสามารถกำจัดขยะมูล ฝอยได้ 80–90% และฆ่า เชื้อโรคได้ 100%	-	34 (8.56)	144 (36.27)	153 (38.54)	66 (16.62)	3.63	0.859	ปาน กลาง
18. ท่านยินดีที่จะจ่าย ค่าธรรมเนียมในการเก็บ ขยะที่อาจปรับเปลี่ยนเมื่อ โรงไฟฟ้าพลังงานขยะ สร้างเสร็จสิ้น	6 (1.51)	77 (19.40)	122 (30.73)	143 (36.02)	49 (12.34)	3.38	0.982	ปาน กลาง
19. โรงไฟฟ้าพลังงาน ขยะใช้เวลาในการกำจัด ขยะน้อยกว่าวิธีการเท	1 (0.25)	28 (7.05)	144 (36.27)	170 (42.82)	54 (13.60)	3.62	0.815	ปาน กลาง

การยอมรับโรงไฟฟ้า พลังงานขยะชุมชนของ ประชาชนในจังหวัด นครศรีธรรมราช	ระดับความคิดเห็น					$\bar{X}$	S.D.	แปล ค่า
	น้อย ที่สุด	น้อย	ปาน กลาง	มาก	มาก ที่สุด			
กองและฝังกลบใน ปัจจุบัน ทำให้ปริมาณ ขยะสะสมลดลง								
20. การเกิดอุบัติเหตุของ โรงไฟฟ้าพลังงานขยะมี น้อยและสามารถควบคุม ได้	4 (1.01)	19 (4.80)	118 (29.80)	177 (44.70)	78 (19.70)	3.77	0.853	มาก
รวม						3.64	0.544	ปาน กลาง

ตาราง 1 ระดับการยอมรับโรงไฟฟ้าพลังงานขยะชุมชนของประชาชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช

ส่วนค่าเฉลี่ยของระดับความคิดเห็นต่อปัจจัยที่ส่งผลต่อการยอมรับโรงไฟฟ้าพลังงานขยะชุมชนของประชาชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ปัจจัยผลกระทบด้านความกังวลต่อสิ่งแวดล้อม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.70$; S.D.=0.703) และด้านความกังวลต่อปัญหารายได้และปัญหาเศรษฐกิจอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.70$; S.D.=0.650) รองลงมา คือ ปัจจัยผลกระทบด้านความกังวลต่อปัญหาสุขภาพ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.69$; S.D.=0.673) ส่วนปัจจัยผลกระทบด้านความกังวลต่อการเปลี่ยนแปลงในชุมชน อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.46$; S.D.=0.656) เป็นที่สังเกตว่า ประชาชนมีความกังวลต่อผลกระทบที่สามารถกระทบต่อสุขภาพและชีวิตความเป็นอยู่มากกว่าผลกระทบที่จะเกิดต่อสังคมอย่างการเปลี่ยนแปลงในชุมชน อันเนื่องมาจากจังหวัดนครศรีธรรมราชเป็นจังหวัดใหญ่และเทศบาลนครนครศรีธรรมราชมีประชาชนอาศัยอยู่เป็นจำนวนมากและมีบุคคลจากนอกพื้นที่เข้ามาประกอบอาชีพอยู่เป็นจำนวนมากเช่นกัน จึงไม่ค่อยกังวลเกี่ยวกับความขัดแย้งหรือปัญหาอาชญากรรมที่อาจเกิดขึ้นจากคนต่างพื้นที่ ระดับความคิดเห็นต่อปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับโรงไฟฟ้าพลังงานขยะชุมชนของประชาชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการยอมรับโรงไฟฟ้าพลังงานขยะชุมชน ของประชาชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช	$\bar{X}$	S.D.	แปลค่า
ปัจจัยในระดับบุคคล			
1. การรับรู้ข้อมูลข่าวสารของประชาชน	3.47	0.636	ปานกลาง
2. ความรู้ความเข้าใจของประชาชน	3.60	0.664	ปานกลาง

ปัจจัยที่ส่งผลการยอมรับโรงไฟฟ้าพลังงานขยะชุมชน ของประชาชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช	$\bar{X}$	S.D.	แปลค่า
3. ความเชื่อมั่นของประชาชน	3.69	0.684	มาก
4. การมีส่วนร่วมของประชาชน	3.51	0.835	ปานกลาง
ปัจจัยด้านสังคม			
1. ความสามารถในการสื่อสารของผู้นำชุมชน	3.63	0.751	ปานกลาง
2. ความสามารถในการจูงใจของผู้นำชุมชน	3.59	0.776	ปานกลาง
ปัจจัยผลกระทบ			
1. ความกังวลต่อสิ่งแวดล้อม	3.70	0.703	มาก
2. ความกังวลต่อปัญหาสุขภาพ	3.69	0.673	มาก
3. ความกังวลต่อปัญหารายได้และปัญหาเศรษฐกิจ	3.70	0.650	มาก
4. ความกังวลต่อการเปลี่ยนแปลงในชุมชน	3.46	0.656	ปานกลาง

ตาราง 2 ระดับความคิดเห็นต่อปัจจัยที่ส่งผลการยอมรับโรงไฟฟ้าพลังงานขยะชุมชนของ
ประชาชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลการยอมรับโรงไฟฟ้าพลังงานขยะชุมชนของประชาชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช โดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุ (Multiple Regression Analysis) พบว่า ปัจจัยในระดับบุคคล ด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของประชาชน (X_1) ด้านความรู้ความเข้าใจของประชาชน (X_2) ปัจจัยสังคมด้านความสามารถในการสื่อสารของผู้นำชุมชน (X_5) ด้านความสามารถในการจูงใจของผู้นำชุมชน (X_6) ส่งผลกระทบต่อระดับการยอมรับโรงไฟฟ้าพลังงานขยะชุมชนของประชาชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 ส่วนปัจจัยผลกระทบด้านความกังวลต่อการเปลี่ยนแปลงในชุมชน (X_{10}) ส่งผลกระทบต่อระดับการยอมรับโรงไฟฟ้าพลังงานขยะชุมชนของประชาชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งสามารถเรียงลำดับตามความสำคัญ ดังนี้ ปัจจัยในระดับบุคคล ด้านความรู้ความเข้าใจของประชาชน (X_2) ปัจจัยสังคม ด้านความสามารถในการสื่อสารของผู้นำชุมชน (X_5) ปัจจัยสังคม ด้านความสามารถในการจูงใจของผู้นำชุมชน (X_6) ปัจจัยในระดับบุคคล ด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของประชาชน (X_1) และปัจจัยผลกระทบด้านความกังวลต่อการเปลี่ยนแปลงในชุมชน (X_{10}) ตามลำดับ

สมการถดถอยการยอมรับโรงไฟฟ้าพลังงานขยะของประชาชน สามารถเขียนได้ ดังนี้

$$Y_1 = 0.440 + 0.180X_2 + 0.173X_5 + 0.169X_6 + 0.130X_1 + 0.074X_{10}$$

ปัจจัย	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
	B	Std. Error	Beta		
(Constant)	.455	.114		4.002	.000***
การรับรู้ข้อมูลข่าวสารของประชาชน	.134	.030	.158	4.514	.000***
ความรู้ความเข้าใจของประชาชน	.226	.038	.277	6.001	.000***
ความเชื่อมั่นของประชาชน	.013	.033	.016	.389	.698
การมีส่วนร่วมของประชาชน	-.008	.025	-.012	-.324	.746
ความสามารถในการสื่อสารของผู้นำชุมชน	.164	.030	.228	5.391	.000***
ความสามารถในการจูงใจของผู้นำชุมชน	.148	.028	.213	5.282	.000***
ความกังวลต่อสิ่งแวดล้อม	.034	.029	.044	1.193	.234
ความกังวลต่อปัญหาสุขภาพ	.039	.034	.049	1.165	.245
ความกังวลต่อปัญหารายได้และปัญหาเศรษฐกิจ	.061	.033	.073	1.819	.070
ความกังวลต่อการเปลี่ยนแปลงในชุมชน	.077	.026	.093	2.926	.004**

$p^{**}<0.01$, $p^{***}<0.001$

ตาราง 3 ผลการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุ

อภิปรายผล

จากการศึกษาเปรียบเทียบปัจจัยที่ส่งผลต่อการยอมรับโรงไฟฟ้าพลังงานขยะชุมชนของประชาชนในจังหวัดนครศรีธรรมราชพบว่า ปัจจัยในระดับบุคคล ด้านความรู้ความเข้าใจของประชาชนและด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของประชาชน เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการยอมรับโรงไฟฟ้าพลังงานขยะชุมชนของประชาชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เป็นที่สังเกตว่า ปัจจัยในระดับบุคคล ด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของประชาชน เป็นด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดในปัจจัยในระดับบุคคลทั้ง 4 ด้าน แต่กลับเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการยอมรับโรงไฟฟ้าพลังงานขยะชุมชนของประชาชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช แสดงให้เห็นว่า ประชาชนมีการรับทราบข้อมูลเกี่ยวกับโรงไฟฟ้า ที่น้อยกว่าประเด็นอื่น ๆ เมื่อพิจารณาการกระจาย

ตัวของข้อมูลมีการกระจายตัวของข้อมูลที่ค่อนข้างเกาะกลุ่มกันในทุกประเด็น แสดงให้เห็นว่า ประชาชนมีความคิดเห็นที่เป็นไปในทิศทางเดียวกันและสอดคล้องกัน ผลการศึกษาเปรียบเทียบปัจจัยที่ส่งผลต่อการรับโรงไฟฟ้าพลังงานขยะชุมชนของประชาชนในจังหวัดนครศรีธรรมราชพบว่า เป็นความสัมพันธ์เชิงบวก เมื่อประชาชนมีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่สูงขึ้น มีอิทธิพลต่อการยอมรับโรงไฟฟ้าพลังงานขยะชุมชนที่สูงขึ้น ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐาน สอดคล้องกับงานวิจัยของพรศิริ บ่างแสงนุรัตน์ (2548) ได้ศึกษาเรื่องการยอมรับของประชาชนในการแยกขยะ ตามประเภทของความเป็นเมืองพบว่า เมืองพาณิชย์กรรมในเขตเทศบาลเมืองหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา และเมืองอุตสาหกรรมเทศบาลเมืองมาบตาพุด จังหวัดระยอง มีปัจจัยการรับรู้ข่าวสารเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อการยอมรับนโยบายของประชาชน จากงานวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ปัจจัยการรับรู้ข้อมูลข่าวสารส่งผลต่อการยอมรับของประชาชน รวมถึงงานวิจัยของพจนีย์ พักทอง (2558) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องความคิดเห็นของชุมชนต่อผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม สังคมและเศรษฐกิจจากการดำเนินโครงการโรงไฟฟ้าถ่านหิน กรณีศึกษาโรงไฟฟ้าพลังความร้อน ของบริษัท เจริญโภคภัณฑ์ จำกัด ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของโรงไฟฟ้าและความคิดเห็นต่อการดำเนินงานของโรงไฟฟ้ามีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นต่อผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม สังคมและเศรษฐกิจจากการดำเนินงานของโรงไฟฟ้าถ่านหิน ซึ่งงานวิจัยนี้ได้เก็บข้อมูลจากประชาชนในชุมชนเมืองที่มีลักษณะและบริบทใกล้เคียงกับพื้นที่ศึกษาของผู้วิจัยที่แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการยอมรับของประชาชน ดังเช่นของวิจัยของสมคิด กิตติอุดมพร (2551) ได้ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อนโยบายการจัดการขยะมูลฝอย เทศบาลตำบลกำแพงเพชร อำเภอรัตนภูมิ จังหวัดสงขลา พบว่า ด้านนโยบายจัดการขยะ ผู้บริหารจะต้องมีการประชาสัมพันธ์อย่างทั่วถึงและเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายในชุมชน และกลุ่มเครือข่ายต่าง ๆ ภายในเขตเทศบาลให้ความร่วมมือ เนื่องจากเทศบาลมีการจัดกิจกรรมเพื่อให้ความรู้ณรงค์ส่งเสริมการรักษาความสะอาดและขอความร่วมมือในการจัดการขยะมูลฝอยจากประชาชนโดยใช้วิธีการประชาสัมพันธ์อย่างทั่วถึง

ส่วนปัจจัยในระดับบุคคล ด้านความรู้ความเข้าใจของประชาชน เป็นด้านที่มีค่าเฉลี่ยมาก เป็นอันดับที่ 2 จากทั้ง 4 ด้าน เมื่อพิจารณาการกระจายของข้อมูลพบว่าการกระจายของข้อมูลที่เกาะกลุ่มกัน แสดงให้เห็นว่า ประชาชนมีความคิดเห็นที่เป็นไปในทิศทางเดียวกันและสอดคล้องกัน เมื่อเปรียบเทียบปัจจัยที่ส่งผลต่อการรับโรงไฟฟ้าพลังงานขยะชุมชนของประชาชนในจังหวัดนครศรีธรรมราชพบว่า เป็น

ความสัมพันธ์เชิงบวก และเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุด เมื่อประชาชนมีความรู้ความเข้าใจที่สูงขึ้น มีอิทธิพลต่อการยอมรับโรงไฟฟ้าพลังงานขยะชุมชนที่สูงขึ้นซึ่งเป็นไปตามสมมติฐาน สอดคล้องกับงานวิจัยของยินและคณะ (Yin, et al., 1977) พบว่า สมาชิกในองค์กรหรือหน่วยปฏิบัติไม่ให้ความร่วมมือและต่อต้านเนื่องจากขาดความรู้ความเข้าใจว่า จะปฏิบัติตามนโยบายนั้นอย่างไร เนื่องจากนโยบายด้านเทคโนโลยีจำนวนมากประสบความล้มเหลวในการนำไปปฏิบัติเพราะถูกต่อต้านจากสมาชิกของหน่วยปฏิบัติด้วยเหตุผลข้างต้น ในทำนองกลับกันนโยบายประเภทเดียวกันกลับประสบความสำเร็จและได้รับความร่วมมืออย่างดีจากผู้เกี่ยวข้องในหน่วยปฏิบัติบางหน่วย เพราะได้มีการฝึกอบรมและสร้างการเรียนรู้ให้ผู้ปฏิบัติก่อนนำเทคโนโลยีนั้นมาใช้ รวมทั้งงานวิจัยของศิริรัตน์ สังข์สุวรรณ (2563) พบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการเกิดโรงไฟฟ้าชุมชนจากขยะ ได้แก่ ความเป็นเจ้าของขยะ การไม่ยอมรับในการสร้างโรงไฟฟ้าของคนในพื้นที่ การขาดความเชื่อมั่นในเทคโนโลยีที่เลือกใช้ กฎระเบียบขั้นตอนที่เกี่ยวข้องขาดความชัดเจนและล่าช้า การลงทุนโดยภาคเอกชนยังขาดความเชื่อมั่นในโครงการ การเลือกเทคโนโลยีที่ไม่เหมาะสมกับคุณสมบัติและองค์ประกอบของขยะ การรวบรวมขยะที่อยู่กระจัดกระจาย การบริหารจัดการขยะทั้งระบบขาดหน่วยงานเพื่อทำหน้าที่บูรณาการ หรืองานวิจัยของสรยุทธ รักษาศรี (2557) พบว่า การดำเนินการชี้แจงให้ความรู้จากทางโรงไฟฟ้าฯ ได้มีการดำเนินการในทุกหมู่บ้านเพื่อชี้แจงและตอบข้อสงสัยกับชาวบ้าน ซึ่งเมื่อมีการให้ข้อมูลความรู้และชี้แจงประเด็นข้อสงสัยต่าง ๆ กับชาวบ้านโดยตรง จะส่งผลให้ชาวบ้านมีความเข้าใจมากขึ้นและคลายความวิตกกังวลลง นอกจากการประชุมชี้แจงแล้วทางโรงไฟฟ้าฯ ยังนำผู้นำชุมชนไปศึกษาดูงานที่โรงงานไฟฟ้าฯ ในจังหวัดอื่น เมื่อโรงไฟฟ้าสร้างเสร็จแล้วก็เปิดให้ผู้นำชุมชนมาเยี่ยมชม เพื่อให้มั่นใจในวิธีการดำเนินงานและการควบคุมป้องกันปัญหาผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม การดำเนินการดังกล่าวข้างต้นทำให้ชาวบ้านมีความเข้าใจมากขึ้น เกิดการยอมรับในการอยู่ร่วมกันระหว่างโรงไฟฟ้ากับชุมชนได้

จากการศึกษาเปรียบเทียบปัจจัยที่ส่งผลต่อการยอมรับโรงไฟฟ้าพลังงานขยะชุมชนของประชาชนในจังหวัดนครศรีธรรมราชพบว่า ปัจจัยด้านสังคม ด้านความสามารถในการสื่อสารของผู้นำชุมชน และด้านความสามารถในการจูงใจของผู้นำชุมชน เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการยอมรับโรงไฟฟ้าพลังงานขยะชุมชนของประชาชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เป็นที่สังเกตว่า ปัจจัยด้านสังคม ด้านความสามารถในการสื่อสารของผู้นำชุมชน และด้านความสามารถในการจูงใจของผู้นำชุมชน เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการยอมรับโรงไฟฟ้าพลังงานขยะ

ชุมชนของประชาชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นอันดับที่ 2 และ 3 รองลงมาจาก ปัจจัยในระดับบุคคลด้านความรู้ความเข้าใจของประชาชน ผลการศึกษาเปรียบเทียบ ปัจจัยที่ส่งผลต่อการรับโรงไฟฟ้าพลังงานขยะชุมชนของประชาชนในจังหวัด นครศรีธรรมราชพบว่า ปัจจัยด้านสังคม ด้านความสามารถในการสื่อสารของผู้นำ ชุมชน มีความสัมพันธ์เชิงบวก เมื่อผู้นำชุมชนมีความสามารถในการสื่อสารที่สูงขึ้น มี อิทธิพลต่อการยอมรับโรงไฟฟ้าพลังงานขยะชุมชนที่สูงขึ้น ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐาน สอดคล้องกับงานวิจัยของสมคิด กิตติอุดมพร (2551) ในเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชน ต่อนโยบายการจัดการขยะมูลฝอย เทศบาลตำบลกำแพงเพชร อำเภอรัตนภูมิ จังหวัด สงขลา ซึ่งพบว่า ด้านนโยบายจัดการขยะ ผู้บริหารจะต้องมีนโยบายที่ชัดเจนและให้ การสนับสนุนเพื่อการดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพ มีการประสัมพันธ์อย่างทั่วถึงและ เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายในชุมชน ด้านการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชน กรรมการชุมชน สมาชิกชุมชนและประชาชนพบว่า กลุ่มเครือข่ายต่าง ๆ ภายในเขตเทศบาลให้ความ ร่วมมือ เนื่องจากเทศบาลมีการจัดกิจกรรมเพื่อให้ความรู้ณรงค์ส่งเสริมการรักษา ความสะดวกและขอความร่วมมือในการจัดการขยะมูลฝอยจากประชาชนโดยใช้วิธีการ ประชาสัมพันธ์อย่างทั่วถึง และงานวิจัยของพิทท์ คุกริมย์ (2557) ที่ศึกษาเรื่อง การเมืองในนโยบายจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลเมืองหนองคายพบว่า การที่ ประชาชนยอมให้เทศบาลสามารถดำเนินการกำจัดขยะในพื้นที่ที่เกิดจากการเจรจา ต่อรองและแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ระหว่างเทศบาลเมืองหนองคายกับตำบลสระใคร ส่งผลให้เทศบาลเมืองหนองคายได้รับความยินยอมจากตำบลสระใครให้เปิดใช้งานบ่อ กำจัดขยะได้อีกครั้งและได้วางแผนบริหารจัดการขยะร่วมกันระหว่างหน่วยการ ปกครอง อันแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานของรัฐทั้ง 2 ทั้งนี้ ภายใน ความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานของรัฐงานวิจัยได้ข้อสังเกตว่า กำนันและผู้ใหญ่บ้านมี บทบาทค่อนข้างสูงในเชิงเปรียบเทียบกับองค์การบริหารส่วนตำบล

นอกจากนี้ ปัจจัยด้านสังคม ด้านความสามารถในการจูงใจของผู้นำชุมชน มี ความสัมพันธ์เชิงบวก เมื่อผู้นำชุมชนมีความสามารถในการจูงใจที่สูงขึ้น มีอิทธิพลต่อ การยอมรับโรงไฟฟ้าพลังงานขยะชุมชนที่สูงขึ้น ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐาน สอดคล้องกับ งานวิจัยของนรมน นันทมนตรี (2545) ในเรื่องยุทธวิธีสื่อสารของผู้นำชุมชนในการ พัฒนาการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการลดปริมาณขยะ กรณีศึกษาชุมชนสุขสันต์ 26 ที่พบว่า ปัจจัยทางการสื่อสารที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนสุขสันต์ 26 ในการลดปริมาณขยะ คือ มุมมองของผู้ส่งสารที่มีต่อชุมชน ได้แก่ สมาชิกชุมชน และตนเอง ประสบการณ์ในการเผชิญกับปัญหาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันร่วมกัน เนื้อหา

ของสารที่เป็นเรื่องใกล้ตัวกับสมาชิกชุมชนที่เลือกใช้สื่อให้เหมาะสมและเข้ากับกลุ่มเป้าหมาย ทำให้สมาชิกชุมชนเข้าใจเนื้อหาในแนวทางเดียวกัน

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จะเห็นได้ว่า ผู้นำชุมชนมีบทบาทในการส่งต่อข้อมูลข่าวสารโดยเฉพาะนโยบายต่าง ๆ ไปสู่ชุมชน เนื่องจากผู้นำชุมชนเป็นผู้ใกล้ชิดและเป็นที่ยอมรับของประชาชนในชุมชน รวมถึงการใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย ความสนิทสนม ความไว้วางใจ ทำให้การสื่อสารและการอธิบายง่ายขึ้น ซึ่งผลการศึกษาพบว่า ความสามารถในการสื่อสารของผู้นำชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ผู้นำชุมชนมีการสื่อสารด้วยภาษาท้องถิ่นเพื่อให้เข้าใจได้ง่ายและตรงกัน มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมา คือ ผู้นำชุมชนใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย ความหมายไม่ซับซ้อน ส่วนผู้นำชุมชนเป็นผู้ส่งต่อข่าวสารเกี่ยวกับการดำเนินการโรงไฟฟ้าพลังงานขยะชุมชน มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ดังนั้น ความสามารถในการสื่อสารของผู้นำชุมชนในการสื่อสาร การสร้างความเข้าใจและให้ความรู้เกี่ยวกับโรงไฟฟ้าพลังงานขยะชุมชนของจังหวัดนครศรีธรรมราช จึงทำให้ประชาชนเกิดการยอมรับโรงไฟฟ้าพลังงานขยะชุมชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช และผู้นำชุมชนนอกจากจะมีความสำคัญในการสื่อสารสร้างความเข้าใจกับประชาชนแล้ว การสนใจ การโน้มน้าว การรับฟังความคิดเห็นและเป็นกระบอกเสียงกับให้ชุมชน เพื่อให้ประชาชนเกิดความเชื่อมั่นในนโยบายก็มีความสำคัญเช่นกันเดียวกัน ซึ่งจากผลการศึกษาพบว่า ความสามารถในการสนใจของผู้นำชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ผู้นำชุมชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการก่อสร้างและการดำเนินการของโรงไฟฟ้าพลังงานขยะ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมา คือ ผู้นำชุมชนมีการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนและมีความเป็นกลางในการตัดสินใจ ส่วนผู้นำชุมชนเป็นบุคคลที่น่าเคารพและเชื่อถือของประชาชนในชุมชน มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ดังนั้น ความสามารถในการสนใจของผู้นำชุมชน จึงทำให้ประชาชนเกิดการยอมรับโรงไฟฟ้าพลังงานขยะชุมชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช

จากการศึกษาเปรียบเทียบปัจจัยที่ส่งผลต่อการยอมรับโรงไฟฟ้าพลังงานขยะชุมชนของประชาชนในจังหวัดนครศรีธรรมราชพบว่า ปัจจัยผลกระทบ ด้านความกังวลต่อการเปลี่ยนแปลงในชุมชน เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการยอมรับโรงไฟฟ้าพลังงานขยะชุมชนของประชาชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เป็นที่สังเกตว่า ปัจจัยผลกระทบ ด้านความกังวลต่อสิ่งแวดล้อม เป็นด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด แต่ไม่ส่งผลต่อการยอมรับโรงไฟฟ้าพลังงานขยะชุมชนของประชาชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช ในขณะที่ด้านความกังวลต่อการเปลี่ยนแปลงในชุมชน เป็นด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดในปัจจัยผลกระทบทั้ง 4 ด้าน กลับเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการ

ยอมรับโรงไฟฟ้าพลังงานขยะชุมชนของประชาชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช โดยเฉพาะประเด็นการก่อสร้างโรงไฟฟ้าอาจจะทำให้ผู้คนพลุกพล่านในชุมชน กระทบต่อความสงบและวิถีชุมชนดั้งเดิม มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด แสดงให้เห็นว่า ประชาชนส่วนใหญ่หวงแหนความดั้งเดิมของชุมชน วิถีชีวิตและการใช้ชีวิตในชุมชน จึงมีความกังวลว่า จะมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นหากมีการก่อสร้างโรงไฟฟ้าพลังงานขยะ และเมื่อพิจารณาการกระจายตัวของข้อมูล มีการกระจายตัวที่เกาะกลุ่มกัน แม้จะอยู่ในระดับที่รับได้ แต่ประเด็นการก่อสร้างโรงไฟฟ้าพลังงานขยะอาจทำให้ชุมชนโดยรอบทุ่งท่าลาด หายไปในอนาคต มีการกระจายตัวของข้อมูลสูงที่สุด ถึงแม้ค่าเฉลี่ยจะอยู่ในระดับปานกลาง แต่ประชาชนก็มีความคิดเห็นที่แตกต่างกันในประเด็นนี้มากที่สุด ทั้งเห็นด้วยและไม่เห็นด้วยว่า ชุมชนรอบทุ่งท่าลาดอาจจะหายไปในอนาคต ประชาชนที่มีความกังวลในด้านความกังวลต่อการเปลี่ยนแปลงในชุมชนน่าจะเป็นประชาชนที่อาศัยอยู่โดยรอบทุ่งท่าลาด ซึ่งจะได้รับผลกระทบมากกว่าชุมชนรอบนอก เช่น ปัญหามลพิษด้านกลิ่น น้ำเน่าเสียจากกองขยะที่อาจจะลดลงแต่จะมีการเปลี่ยนแปลงการใช้ชีวิตของชาวบ้านในละแวกนั้นซึ่งอาจมีการพัฒนาพื้นที่มากขึ้น มีการจ้างงาน ผู้คนพลุกพล่านมากขึ้นจากการดำเนินการโรงไฟฟ้าก็เป็นได้ โดยปัจจัยผลกระทบ ด้านความกังวลต่อการเปลี่ยนแปลงในชุมชน เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการยอมรับโรงไฟฟ้าพลังงานขยะชุมชนของประชาชนในจังหวัดนครศรีธรรมราชที่สำคัญเป็นอันดับที่ 5 โดยมีความสัมพันธ์เชิงบวก ประชาชนมีความกังวลต่อการเปลี่ยนแปลงในชุมชนสูงขึ้น มีอิทธิพลต่อการยอมรับโรงไฟฟ้าพลังงานขยะชุมชนที่สูงขึ้น ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐาน ทำให้อนุมานได้ว่า ประชาชนมีการยอมรับโรงไฟฟ้า แต่ยังคงมีความกังวลในเรื่องการเปลี่ยนแปลงในชุมชน ซึ่งเป็นสิ่งที่ยังไม่เกิดขึ้น เนื่องจากโรงไฟฟ้า ยังอยู่ในกระบวนการก่อสร้างและยังไม่ได้มีการเริ่มกระบวนการผลิตไฟฟ้า สอดคล้องกับงานวิจัยของสรยุทธ รักชาติศรี (2557) ได้ศึกษาเรื่องการจัดการความรู้ชุมชนเพื่อแก้ไขความขัดแย้งระหว่างโรงไฟฟ้าพลังงานชีวมวล สหโคเจนกรีนและหมู่บ้านในตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ผลการศึกษาพบว่า การที่ชาวบ้านเปลี่ยนแนวคิดจากที่เคยต่อต้านโรงไฟฟ้าชีวมวล มาเป็นไม่ต่อต้านนั้น เนื่องจากชาวบ้านไม่มีความรู้เรื่องโรงไฟฟ้าชีวมวล เพียงแต่มีความกังวลเกี่ยวกับโรงไฟฟ้าว่า ไม่ดีและเมื่อมีการพูดกันปากต่อปากในชุมชนจึงก่อให้เกิดความเข้าใจผิดว่า โรงไฟฟ้า จะนำปัญหามาให้ แต่เมื่อมีการจัดการความรู้ โดยใช้รูปแบบการจัดประชุมชี้แจงทำความเข้าใจกับชาวบ้าน และการนำชาวบ้านและผู้นำชุมชนไปทัศนศึกษาโรงไฟฟ้าในพื้นที่อื่นเพื่อให้เห็นภาพการดำเนินการป้องกันปัญหาสิ่งแวดล้อม ชาวบ้านก็มีความเข้าใจและยอมรับโรงไฟฟ้าชีวมวล มากขึ้น นอกจากประเด็นเรื่องการ

จัดการความรู้ข้างต้นแล้ว ยังมีประเด็นที่สำคัญที่ช่วยให้ชาวบ้านยอมรับโรงไฟฟ้าชีวมวลฯ คือ 1. เมื่อทางโรงไฟฟ้าฯ เปิดดำเนินการมากกว่า 5 ปีแล้วพบว่า ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมหรือผลกระทบต่าง ๆ ที่ชาวบ้านเคยกังวลว่า จะเกิดแต่ไม่เกิดขึ้น ทำให้ชาวบ้านมีความมั่นใจในการอยู่ร่วมกันระหว่างโรงไฟฟ้าฯ กับชาวบ้านมากขึ้น 2. ผลจากการดำเนินโครงการ CSR ของทางโรงไฟฟ้าฯ ที่พยายามเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ทำให้โรงไฟฟ้าและชาวบ้านมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ซึ่งช่วยให้การจัดการความรู้ราบรื่น 3. การดำเนินการสื่อสารและเปิดเผยข้อมูลเรื่องสิ่งแวดล้อมกับชาวบ้าน ตามหลักธรรมาภิบาลสิ่งแวดล้อม ทำให้ชาวบ้านได้รับข้อมูลที่ถูกต้องและป้องกันไม่ให้เกิดการเข้าใจผิด รวมถึงการเปิดช่องทางการสื่อสารระหว่างโรงไฟฟ้ากับชาวบ้านทำให้สามารถสื่อสารกันได้อย่างรวดเร็ว เมื่อมีปัญหาข้อสงสัยหรือข้อร้องเรียน

ทั้งนี้ ระดับความเชื่อมั่นต่อโรงไฟฟ้าพลังงานขยะชุมชนของประชาชนในจังหวัดนครศรีธรรมราชของอยู่ในระดับมาก อันเป็นผลเนื่องมาจากการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร การส่งต่อข่าวสารของผู้นำชุมชน การสนใจของผู้นำ ทำให้มีความรู้ความเข้าใจ จึงส่งผลให้ถึงแม้จะมีความกังวล แต่ก็ยังคงยอมรับโรงไฟฟ้าพลังงานขยะชุมชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช เนื่องจากความกังวลเกี่ยวกับความเป็นอยู่และเศรษฐกิจเป็นความกังวลพื้นฐานที่ประชาชนมักจะกังวล สอดคล้องกับงานวิจัยของภานุพงศ์ ชุมมะ (2562) ได้ศึกษาเรื่องบทบาทของภาคประชาสังคมต่อโครงการโรงไฟฟ้าถ่านหินกระบี่ ในอำเภอเหนือคลอง จังหวัดกระบี่ ปี พ.ศ. 2557-2561 ผลการศึกษาพบว่า ในด้านความรู้สึก ประชาชนมีความกังวลในเรื่องระบบการทำงานของโรงไฟฟ้าถ่านหินและผลกระทบกับอาชีพและชีวิตความเป็นอยู่ ส่วนด้านค่านิยมพบว่า สิ่งที่คนในชุมชนยอมรับร่วมกันหรือมองไปในทิศทางเดียวกัน คือ เรื่องผลกระทบที่ประชาชนจะได้รับ และการทำงานของภาครัฐ ส่วนสิ่งที่คนในชุมชนยอมรับว่าดีร่วมกันพบว่า เรื่องของเศรษฐกิจ การจ้างงานและการให้ความช่วยเหลือ โดยสิ่งเหล่านี้ได้มีการรับรู้ทั้งจากภาครัฐ ประสพการณ์ในอดีตและการพูดคุยกันของคนในชุมชน ตลอดจนสื่อต่าง ๆ ที่ภาคประชาสังคมสามารถเข้าถึงได้ และด้านความเชื่อพบว่า ภาคประชาสังคมในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้าเชื่อว่า ถ้ามีโรงไฟฟ้าถ่านหินเกิดขึ้น ชุมชนจะได้รับการพัฒนา มีกองทุนรอบโรงไฟฟ้าที่ชาวบ้านจะได้รับ

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แม้ว่าจะมีความกังวลต่อผลกระทบด้านการเปลี่ยนแปลงชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง แต่ประชาชนยังคงยอมรับโรงไฟฟ้าพลังงานขยะชุมชน จะเห็นได้ว่า การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ความเชื่อมั่น การสื่อสารของผู้นำ จะส่งผลต่อระดับการยอมรับโรงไฟฟ้าพลังงานขยะชุมชนของประชาชนในจังหวัด

นครศรีธรรมราช จากผลการศึกษา ประชาชนจะกังวลในประเด็นที่ยังไม่เกิดขึ้น โดยกังวลเกี่ยวกับการก่อสร้างโรงไฟฟ้าอาจจะทำให้มีผู้คนพลุกพล่านในชุมชน กระทบต่อความสงบและวิถีชุมชนดั้งเดิม แต่เนื่องจากมีความรู้ความเข้าใจ และความเชื่อมั่นต่อโรงไฟฟ้าพลังงานขยะชุมชน จึงทำให้ประชาชนเกิดการยอมรับโรงไฟฟ้าพลังงานขยะชุมชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช แม้จะมีความกังวลต่อการเปลี่ยนแปลงในชุมชนก็ตาม

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการวิจัยเรื่องนี้ผู้วิจัยได้องค์ความรู้จากการวิจัย ดังนี้

1. ความขัดแย้งและการประท้วงของประชาชนและชุมชนที่ไม่เห็นด้วยกับการก่อสร้างโรงไฟฟ้าพลังงานขยะชุมชนของจังหวัดนครศรีธรรมราช มิได้เกิดจากประชาชนทั้งหมดที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงกับสถานที่ก่อสร้างโรงไฟฟ้าพลังงานขยะชุมชน เนื่องจากผลการวิจัยพบว่า ระดับการยอมรับโรงไฟฟ้าพลังงานขยะชุมชนของประชาชนในจังหวัดนครศรีธรรมราชอยู่ในระดับปานกลาง จึงมีทั้งประชาชนที่ยอมรับและประชาชนที่ไม่ยอมรับโรงไฟฟ้าพลังงานขยะชุมชน การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งควรฟังความคิดเห็นของประชาชนทั้ง 2 ฝ่าย

2. ปัจจัยการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ความรู้ความเข้าใจของประชาชน และปัจจัยเกี่ยวกับผู้นำ เป็นปัจจัยหลักที่ส่งผลต่อระดับการยอมรับโรงไฟฟ้าพลังงานขยะชุมชนของประชาชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องให้ความสำคัญกับการประชาสัมพันธ์ การสร้างความรู้ความเข้าใจผ่านผู้นำชุมชน เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างการยอมรับให้แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งและสร้างความเข้าใจและเพื่อให้เกิดการยอมรับจากประชาชนได้ในอนาคต

สรุป

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการยอมรับโรงไฟฟ้าพลังงานขยะชุมชนของประชาชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช ผลการวิจัยในวัตถุประสงค์พบว่า ปัจจัยในระดับบุคคล ด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของประชาชน ด้านความรู้ความเข้าใจของประชาชน ปัจจัยสังคม ด้านความสามารถในการสื่อสารของผู้นำชุมชน ด้านความสามารถในการจูงใจของผู้นำชุมชน ปัจจัยผลกระทบ ด้านความกังวลต่อการเปลี่ยนแปลงในชุมชน ส่งผลต่อระดับการยอมรับโรงไฟฟ้าพลังงานขยะชุมชนของประชาชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช

ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อการสร้างการยอมรับโรงไฟฟ้าพลังงานขยะชุมชน จังหวัดนครศรีธรรมราชและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการดำเนินการ ดังนี้ 1.

ปัจจัยในระดับบุคคล ควรเพิ่มการประชาสัมพันธ์และการแจ้งข่าวสาร โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น เพื่อให้ประชาชนรู้สึกเป็นเจ้าของหรือเป็นส่วนหนึ่งในการดำเนินการ เพื่อจะได้รับรู้กระบวนการดำเนินการและผลการดำเนินการของโรงไฟฟ้าฯ เนื่องจากประชาชนมีความเชื่อมั่นในโรงไฟฟ้าพลังงานขยะชุมชน และมีความรู้ความเข้าใจเป็นพื้นฐาน การดำเนินการดังกล่าวจะทำให้ประชาชนเข้าใจและยอมรับโรงไฟฟ้ามากขึ้น 2. ปัจจัยด้านสังคม ควรให้ความสำคัญกับการสื่อสารและการให้ความรู้แก่ผู้นำชุมชน ควรมีการติดตามการประชาสัมพันธ์ข่าวสารเกี่ยวกับโรงไฟฟ้าฯ เนื่องจากผู้นำชุมชนเป็นบุคคลสำคัญที่เป็นตัวกลางระหว่างประชาชนกับหน่วยงานภาครัฐ และ 3. ปัจจัยผลกระทบ ควรมีการรายงานผลการดำเนินการ การซ่อมบำรุงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและผลกระทบด้านอื่น ๆ เพื่อให้ประชาชนทราบเป็นประจำทุก 6 เดือน หรือทุก 1 ปี เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ประชาชนว่า การดำเนินการโรงไฟฟ้าพลังงานขยะชุมชนจะไม่สร้างผลกระทบแก่ชุมชน ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม สุขภาพและชุมชน

เอกสารอ้างอิง

- กรมควบคุมมลพิษ. (ม.ป.ป.). ข้อมูลสถานการณ์ขยะมูลฝอยของประเทศ. สืบค้นเมื่อ 21 มกราคม 2564, จาก <https://thaimsw.pcd.go.th/report1.php?year=2556>
- เดอะแสตนด์อาร์ต. (9 กรกฎาคม 2562). สถานการณ์ขยะโลกกับประเทศที่ผลิตขยะมากที่สุดในโลกขณะนี้. สืบค้นเมื่อ 20 มีนาคม 2564, จาก <https://thestandard.co/garbage-situation/>
- ท้องถิ่นจังหวัดนครศรีธรรมราช. (2564). ข้อมูลโครงการก่อสร้างโรงไฟฟ้าพลังงานขยะ จังหวัดนครศรีธรรมราช. นครศรีธรรมราช: สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัดนครศรีธรรมราช.
- นรมน นันทมนตรี. (2545). ยุทธวิธีการสื่อสารของผู้นำชุมชนในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการลดปริมาณขยะ กรณีศึกษาชุมชนสุขสันต์ 26. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- พจนีย์ ฟักทอง. (2558). ความคิดเห็นของชุมชนต่อผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และเศรษฐกิจจากการดำเนินโครงการโรงไฟฟ้าถ่านหิน กรณีศึกษาโรงไฟฟ้าพลังความร้อนของบริษัท เก็คโค-วัน จำกัด. การค้นคว้าอิสระปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

- พรศิริ บ้างแสงนุรัตน์. (2548). *การยอมรับของประชาชนในการแยกขยะตามประเภทของความเป็นเมือง*. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พิทท์ คูภิรมย์. (2557). *การเมืองในนโยบายจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลเมืองหนองคาย*. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ภานุพงศ์ ชุมมะ. (2562). *บทบาทของภาคประชาสังคมต่อโครงการโรงไฟฟ้าถ่านหินกระบี่ในอำเภอเหนือคลอง จังหวัดกระบี่ ปี พ.ศ. 2557-2561*. การค้นคว้าอิสระปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ศิริรัตน์ สังข์สุวรรณ. (2563). *แนวทางการพัฒนาโรงไฟฟ้าชุมชนจากขยะเพื่อความมั่นคงด้านพลังงานอย่างยั่งยืน*. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์. 9 (3), 118-132.
- สมคิด กิตติอุดมพร. (2551). *การมีส่วนร่วมของชุมชนต่อนโยบายการจัดการขยะมูลฝอย เทศบาลตำบลกำแพงเพชร อำเภอรัษฎา จังหวัดสงขลา*. การศึกษาอิสระปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สรยุทธ รักษาศรี. (2557). *การจัดการความรู้ของชุมชนเพื่อแก้ไขความขัดแย้งระหว่างโรงไฟฟ้าพลังงานชีวมวล สหโคเจนกรีนและหมู่บ้านในตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน*. การค้นคว้าอิสระปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สำนักข่าวอินโฟเควส. (19 มกราคม 2564). *มท.จี 14 จังหวัดเดินหน้าโรงไฟฟ้าขยะชุมชนหลังส่วนใหญ่ติดปัญหาชุมชนคัดค้าน*. สืบค้นเมื่อ 25 มีนาคม 2564, จาก <https://www.infoquest.co.th/2021/60481>
- Yin, R K., et al. (1977). *Tinkering with the System: Technological Innovations in State and Local Services*. Santa Monica, California: The Rand Corporation.

การผลิตผลิตภัณฑ์เชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์จากเครือข่าย พิพิธภัณฑ์ชุมชน จังหวัดลำปาง

The Production of Creative Economic Products on Community Museum Network in Lampang Province

สมจันท์ ศรีปรัชยานนท์^{*1}, พระมหาสุพัตร์ วชิราวุธ²,
สัททยา วิเศษ³, เบญญาดา กระจำงแจ้ง⁴, ปานิสรา เทพรักษ์⁵

Somchan Sripraschayanon¹, Phramaha Supat Vachiravudho²,

Sahathaya Wises³, Benyada Krajangjeang⁴, Panisara Theprak⁵

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง^{1, 5}, วิทยาเขตนครราชสีมา²,

วิทยาเขตพะเยา³, มหาวิทยาลัยบูรพา วิทยาเขตสระแก้ว⁴

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Lampang Buddhist College^{1, 5},

Nakhon Ratchasima Campus², Phayao Campus³,

Burapa University, Sa Kaeo Campus⁴

Corresponding Author, E-mail: sartsirin@gmail.com*

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาแนวทางการผลิตผลิตภัณฑ์ของพิพิธภัณฑ์ชุมชนท้องถิ่น 2) เพื่อศึกษาการผลิตผลิตภัณฑ์เชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของเครือข่ายพิพิธภัณฑ์ชุมชนจังหวัดลำปาง 3) เพื่อเสนอแนวทางการเสริมสร้างการผลิตผลิตภัณฑ์เชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์เครือข่ายพิพิธภัณฑ์ชุมชนจังหวัดลำปาง เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปฏิบัติการ โดยมีเครื่องมือวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก แบบสนทนากลุ่มย่อย ชุดปฏิบัติการและพัฒนาผลิตภัณฑ์ จากนั้น วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาและกระบวนการการพัฒนาผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์

ผลการวิจัย พบว่า 1) แนวทางการผลิตผลิตภัณฑ์ของพิพิธภัณฑ์ชุมชนท้องถิ่น ได้แก่ (1) การผลิตผลิตภัณฑ์พิพิธภัณฑ์ในประเทศไทยจากการจัดการของชุมชนเอกชนและหน่วยงานภาครัฐ (2) การผลิตผลิตภัณฑ์พิพิธภัณฑ์ชุมชนในต่างประเทศ (3) การวิเคราะห์การผลิตผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์ โดยในประเทศไทยเน้นการผลิตเครื่องใช้ เครื่องแต่งกายและสินค้าตามความเชื่อ ส่วนต่างประเทศมุ่งเน้นสร้าง

ประสบการณ์แปลกใหม่และคุณค่าทางสุนทรียศาสตร์ 2) การผลิตผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์มีกระบวนการ ได้แก่ (1) กระบวนการการผลิตผลิตภัณฑ์ โดยการจัดเวทีชุมชน นำเสนอรูปแบบ ระดมความคิดออกแบบ ตั้งคณะทำงาน ออกแบบผลิตภัณฑ์ และปฏิบัติการ (2) วิธีการการผลิตผลิตภัณฑ์ โดยนำต้นแบบมาขยายผล อบรมเชิงปฏิบัติการ การผลิตผลิตภัณฑ์ การวิเคราะห์ ทดลองจำหน่ายและสรุปบทเรียน (3) รูปแบบการผลิตผลิตภัณฑ์ ได้แก่ ต้นน้ำ-สำรวจบริบทชุมชน กลางน้ำ-ลงมือปฏิบัติการเพื่อผลิตผลิตภัณฑ์ และปลายน้ำ-การจำหน่าย 3) แนวทางการเสริมสร้างการผลิตผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์ ได้แก่ (1) การผลิตแบบมีส่วนร่วม (2) ผลิตภัณฑ์แสดงอัตลักษณ์ชุมชน (3) ผลิตภัณฑ์สร้างรายได้แก่ชุมชน องค์ความรู้จากการวิจัย พบว่า การผลิตผลิตภัณฑ์เศรษฐกิจสร้างสรรค์ของเครือข่ายพิพิธภัณฑ์จะต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชน ความรับผิดชอบ ผลิตภัณฑ์พิพิธภัณฑ์และเครือข่ายการตลาด ซึ่งจะทำให้ชุมชนเกิดรายได้และรักษาอัตลักษณ์ของทุนทางวัฒนธรรมได้อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: ผลิตภัณฑ์; เศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์; เครือข่ายพิพิธภัณฑ์ชุมชน

Abstract

The purposes of research are 1) to study the concept of museum product local community; 2) to study the creative economic products on community museum network in Lampang Province; and 3) to present guidelines for enhancing production of creative economic products on community museum network in Lampang Province. It is a qualitative research and action research. The research tools are in-depth interview, focus group discussion, and product operation and development set. The data are performed by content analysis and creative product development processes.

The finding of research shows that 1) the concept of production of local community museums in the followings: (1) the production of local museums in Thailand with management by community, private, and government agencies; (2) the production of local community museums in foreign countries; (3) an analysis of production to creative product: in Thailand it focusses on an apparel, apparel souvenir, and products according to beliefs, while abroad it focusses on creating new

experiences and an aesthetic value. 2) The production of creative products has the process as follows: (1) the creative economic product production process by community forum, presentation of the product production model, brainstorming to design products, establishment of team work, product design, and practice; (2) the creative product production method with using product prototypes to be replicated, workshop, training, practice for producing, analysis, sell trial, and summary of lessons; and (3) product production model namely, upstream process with community survey, midstream process with action for producing creative products, and downstream processes with merchandising. 3) The approaches to promoting creative products as follows: (1) participative production; (2) identity of community products; and (3) products income for community. The body of knowledge from research indicates that the production of creative economic products on museum network are required community participation, responsibility, museum products, and marketing network which enable communities to make income and preserve an identity of sustainable capital in community.

Keywords: Product; Creative Economic Product; Community Museum Network

บทนำ

สังคมไทยประสบภาวะวิกฤติเศรษฐกิจตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา ทำให้พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงตระหนักถึงการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่พระองค์ทรงได้พระราชทานไว้เมื่อปี พ.ศ. 2517 เพื่อใช้เป็นแนวทางการประกอบอาชีพและตระหนักถึงความรู้จักพอมีเหตุผล และเป็นภูมิคุ้มกันต่อการใช้ชีวิตของสังคมไทย โดยมีองค์ความรู้ควบคู่กับคุณธรรมที่จะคอยย้าเตือนปวงชนชาวไทยให้มีสติปัญญาที่จะนำไปสู่ความสุขในการดำเนินชีวิตอย่างแท้จริง (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2561) กอปรกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) โดยมุ่งเน้นการพัฒนาคนเป็นศูนย์กลางและรัฐธรรมนูญที่ให้ความสำคัญต่อชุมชนท้องถิ่น ทำให้สังคมกลับมาทบทวน

แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศโดยเฉพาะเศรษฐกิจชุมชน ซึ่งห้วงระยะเวลาที่ผ่านมา การพัฒนาประเทศไม่ได้สร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจให้แก่ชุมชนท้องถิ่นหรือเศรษฐกิจฐานล่างที่มีประชากรเป็นส่วนใหญ่และสำคัญต่อความยั่งยืนด้านเศรษฐกิจและสังคม ทำให้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ทรงมีพระราชดำรัสแก่บุคคลต่าง ๆ ที่เข้าเฝ้าฯ ถวายชัยมงคลเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดาฯ พระราชวังดุสิต วันพฤหัสบดีที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2540 ว่า “มันต้องถอยหลังเข้าคลอง มันจะต้องอยู่อย่างระมัดระวัง และต้องกลับไปทำกิจการที่อาจจะไม่ค่อยซับซ้อนมากนัก คือ ใช้เครื่องมือที่ไม่หรูหรา...ต้องถอยหลังเพื่อจะก้าวหน้าต่อไป” โดยการพัฒนาเศรษฐกิจแบบพอเพียงตามขั้นตอนทฤษฎีใหม่ที่มีขั้นตอน 3 ประการ คือ

ขั้นที่ 1 (พอเพียงในระดับครอบครัว) ให้เกษตรกรมีความพอเพียง โดยเลี้ยงตัวเองได้ระดับชีวิตที่ประหยัดก่อนผลิต เพื่อให้บริโภคในครัวเรือน ทั้งนี้ ต้องมีความสามัคคีในท้องถิ่น

ขั้นที่ 2 (พอเพียงในระดับชุมชน) ให้เกษตรกรรวมพลังกันในรูปกลุ่มหรือสหกรณ์ ร่วมแรงในการผลิต การตลาด ความเป็นอยู่ สวัสดิการ การศึกษาและศาสนา

ขั้นที่ 3 (พอเพียงในระดับประเทศ) การติดต่อร่วมมือกับองค์กรธุรกิจ เช่น แหล่งเงิน (ธนาคาร) และแหล่งพลังงาน (บริษัทน้ำมัน) ในการทำธุรกิจและพัฒนาคุณภาพชีวิต ทั้งนี้ ทั้งฝ่ายเกษตรกรและฝ่ายธนาคารกับบริษัทจะได้รับประโยชน์

ทศพร แก้วขวัญไกร (2562) ได้อธิบายเกี่ยวกับการอยู่รอดของเศรษฐกิจชุมชนในสถานการณ์ปัจจุบันที่จะต้องสร้างฐานรากเพื่อความมั่นคง และเป็นภูมิคุ้มกันในระบบการแข่งขันทางเสรีนิยม ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ โดยอาศัยพลังของคนในชุมชนในการสร้างพลังเศรษฐกิจและขับเคลื่อนในการสร้างภูมิคุ้มกันต่อการเข้ามาของเศรษฐกิจภายนอกชุมชน ซึ่งเป็นการสร้างเอกภาพทางเศรษฐกิจชุมชนท้องถิ่นที่เป็นกิจกรรมภาคเกษตรกรรม ภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการที่ชุมชนมีส่วนร่วมคิดร่วมทำ ร่วมรับผลประโยชน์และร่วมเป็นเจ้าของ โดยการพัฒนาจากฐานของศักยภาพของท้องถิ่นหรือทุนในชุมชน รวมถึงเงินทุน แรงงาน วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น พิพิธภัณฑสถาน วัด ที่ดิน แหล่งน้ำ ความหลากหลายทางชีวภาพ สภาพภูมิประเทศ ลักษณะภูมิอากาศ ฯลฯ เพื่อให้ชุมชนพึ่งตนเองได้ โดยการรวมตัวของครอบครัวเป็นชุมชนท้องถิ่นและพัฒนาเป็นเศรษฐกิจชาติตามลำดับ ขณะเดียวกันยังมุ่งพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม พื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ฯลฯ โดยมุ่งเน้นการบูรณาการแนวคิดที่เป็นรากฐาน ดังนี้ 1) เน้นการพัฒนา

อย่างบูรณาการ มีคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาและยึดพื้นที่เป็นหลัก 2) สร้างภาคีและเครือข่ายความร่วมมือในลักษณะพหุภาคีเพื่อประสานพลังสร้างสรรค์ ทั้งจากภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน 3) เริ่มการพัฒนาจากชุมชนท้องถิ่นไปสู่ระดับชาติ ซึ่งจะช่วยให้การพัฒนามีความต่อเนื่อง 4) ส่งเสริมการรวมกลุ่มชาวบ้านและการสร้างเครือข่ายองค์กรชุมชน 5) ใช้กิจกรรมเศรษฐกิจสร้างการเรียนรู้และสร้างอาชีพที่หลากหลาย 6) ยึดปรัชญาการพัฒนาเศรษฐกิจแบบพอเพียง (สยามรัฐ, 2560)

การพัฒนาศักยภาพท้องถิ่นเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันต่อระบบเศรษฐกิจมีแนวทางการปฏิบัติ ได้แก่ 1) สร้างเวทีการเรียนรู้ เช่น เวทีประชาคมตำบล/อำเภอ ร้านค้าชุมชน ตลาดนัดชุมชน 2) วิเคราะห์ศักยภาพของท้องถิ่น (ทุนในชุมชน) 3) วางแผนพัฒนาเศรษฐกิจแบบพอเพียงตามขั้นตอนของทฤษฎีใหม่ 4) ส่งเสริมการรวมกลุ่ม (กลุ่มอาชีพ กลุ่มออมทรัพย์) และการสร้างเครือข่ายองค์กรชุมชน 5) พัฒนาเทคโนโลยีการผลิต การแปรรูป การบรรจุ การห่อจากสิ่งแวดล้อม ฯลฯ 6) พัฒนาระบบตลาด เช่น ตลาดในท้องถิ่น สร้างเครือข่ายผู้ผลิต-ผู้บริโภค เชื่อมโยงผู้ผลิตกับตลาดในเมือง/โรงงานอุตสาหกรรมการเกษตร ฯลฯ 7) พัฒนากิจกรรมทางด้านการศึกษา สังคม วัฒนธรรม สาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม 8) วิจัยเพื่อสนับสนุนงานพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน 9) สร้างศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจชุมชนแบบเบ็ดเสร็จระดับอำเภอ/จังหวัด โดยเน้นการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชนท้องถิ่น 10) สร้างหลักสูตรฝึกอบรมการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนและพัฒนาสถานที่ 11) พัฒนาระบบข้อมูลข่าวสาร เพื่อใช้ช่วยตัดสินใจในการทำธุรกิจชุมชน 12) เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนสู่สังคมในวงกว้าง (ประทีป วีรพัฒนนิรันดร์, 2541)

จังหวัดลำปางมีแหล่งพิพิธภัณฑสถานและชุมชนจากทุนทางสังคมและวัฒนธรรมที่เพียบพร้อมด้วยวัตถุสิ่งของเครื่องใช้และโบราณวัตถุอันทรงคุณค่าต่อความเชื่อและพิธีกรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ได้สรรค์สร้างตั้งแต่อดีต โดยเฉพาะคัมภีร์ใบลาน พระพุทธรูปไม้ ภาพพระบฏ ฯลฯ ซึ่งเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อการสร้างคัมภีร์ การสร้างพระพุทธรูปหรือการสร้างวัตถุที่เป็นสรรเสริญคุณของพระรัตนตรัยอันจะก่อให้เกิดบุญและความดีงามในชีวิตในท้องถิ่นตามความเชื่อดั้งเดิม นอกจากนั้น แม้วัดและชุมชนจะมีโบราณวัตถุ คัมภีร์และสิ่งของที่สะท้อนอัตลักษณ์ชุมชนแต่ก็ยังไม่ขาดการดูแลเอาใจใส่และขาดการตระหนักคุณค่าทุนทางสังคมและวัฒนธรรมที่จะช่วยทำให้เกิดประโยชน์ต่อการใช้ชีวิตในท้องถิ่น ทำให้คณะผู้วิจัยสนใจที่จะนำทุนทางสังคมและวัฒนธรรมในท้องถิ่นมาพัฒนาเชิงสร้างสรรค์ด้วยการออกแบบและพัฒนาการผลิตผลิตภัณฑ์เชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของเครือข่ายพิพิธภัณฑสถานชุมชนจังหวัดลำปางบนทุน

ทางสังคม วัฒนธรรมที่สะท้อนอัตลักษณ์ ทรงคุณค่า สร้างมูลค่าและสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นที่บรรพชนได้สร้างสรรค์ไว้ให้แก่คนรุ่นหลัง เพื่อให้ชุมชนสามารถจัดการตนเองและเป็นชุมชนเชิงสร้างสรรค์ (Smart Community) ที่มีความอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวทางการผลิตผลิตภัณฑ์ของพิพิธภัณฑ์ชุมชนท้องถิ่น
2. เพื่อศึกษาการผลิตผลิตภัณฑ์เชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของเครือข่ายพิพิธภัณฑ์ชุมชน
3. เพื่อเสนอแนวทางการเสริมสร้างการผลิตผลิตภัณฑ์เชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของเครือข่ายพิพิธภัณฑ์ชุมชนจังหวัดลำปาง

ระเบียบวิธีวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) เพื่อการผลิตผลิตภัณฑ์เชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของเครือข่ายพิพิธภัณฑ์ชุมชนจังหวัดลำปาง

2. พื้นที่และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1) พื้นที่ในการศึกษา ได้แก่ เครือข่ายพิพิธภัณฑ์ชุมชน 3 แห่งในจังหวัดลำปาง ได้แก่ 1) วัดปงสนุกเหนือ ตำบลเวียงเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง 2) วัดไหล่หินหลวง ตำบลไหล่หิน อำเภอกะคา จังหวัดลำปาง 3) วัดบ้านหลุก ตำบลนาครี อำเภอมะทะ จังหวัดลำปาง

2) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ เจ้าอาวาสของเครือข่ายพิพิธภัณฑ์ เจ้าหน้าที่ชุมชนและหน่วยงานต่าง ๆ ที่เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของเครือข่ายพิพิธภัณฑ์ทั้ง 3 แห่ง จำนวน 27 รูป/คน โดยแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มพระสงฆ์ที่เป็นพระสังฆาธิการ จำนวน 3 รูป ของวัด 3 แห่ง 2) ชุมชนและประชาชนท้องถิ่น จำนวน 12 คน จำนวนพื้นที่ 4 คน 3) ผู้นำชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 10 คน จากการสุ่มตัวอย่างพื้นที่ทั้ง 3 แห่ง และ 4) องค์กรภาครัฐ/เอกชนที่เกี่ยวข้อง จำนวน 2 คน

3. เครื่องมือการวิจัย คณะผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและสำรวจพื้นที่เครือข่ายพิพิธภัณฑ์ในจังหวัดลำปางเพื่อหาองค์ความรู้และสังเคราะห์ข้อมูลที่จะนำไปสู่การพัฒนาผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์ของวัดและชุมชนของเครือข่ายพิพิธภัณฑ์ โดยการศึกษาครั้งนี้ได้ใช้เครื่องมือการวิจัย ได้แก่

3.1 การสนทนากลุ่มย่อย เพื่อสำรวจทุนทางสังคมและวัฒนธรรมของวัดและชุมชน และนำไปสู่การมีส่วนร่วมในการคิดสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ของพิพิธภัณฑ์ชุมชน

3.2 แบบสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่มร่วมกับเครือข่ายพิพิธภัณฑ์องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น วัฒนธรรมจังหวัดลำปาง มิวเซียมลำปาง พาณิชยจังหวัดลำปางและผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อทราบถึงแนวทางการผลิตผลิตภัณฑ์ของเครือข่ายพิพิธภัณฑ์ในจังหวัดลำปางที่สอดคล้องกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการพิพิธภัณฑ์ของวัดและชุมชนได้อย่างยั่งยืน

3.3 ชุดปฏิบัติการและพัฒนาผลิตภัณฑ์ เพื่อให้ได้สินค้าที่ตรงกับความต้องการชุมชนที่สะท้อนให้เห็นถึงอัตลักษณ์ชุมชนและเป็นการยกระดับเศรษฐกิจที่ยั่งยืนต่อไป

4. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลมีขั้นตอน ดังต่อไปนี้

4.1 การศึกษาเอกสาร (Documentary Study) โดยศึกษาเอกสารทุติยภูมิที่เกี่ยวกับแนวคิดการจัดการพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น การจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรม การจัดการความรู้ของวัดและชุมชน การมีส่วนร่วมของวัดและชุมชน การพัฒนาผลิตภัณฑ์ของเครือข่ายพิพิธภัณฑ์ชุมชนในประเทศไทยและต่างประเทศ

4.2 การศึกษาภาคสนาม (Field Study) โดยการเก็บข้อมูลด้วยการสำรวจบริบทเครือข่ายพิพิธภัณฑ์ด้านการจัดการพิพิธภัณฑ์ชุมชนแบบมีส่วนร่วม และจัดตั้งนักวิจัยชุมชนเพื่อช่วยเก็บรวบรวมข้อมูลทางด้านภูมิวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกและการประชุมกลุ่มย่อย เพื่อนำข้อมูลมาสู่การวิเคราะห์ในการใช้ออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์เชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์ โดยการวิเคราะห์สวอต (SWOT Analysis) และสรุปข้อมูลเพื่อนำมาเป็นแนวทางการผลิตผลิตภัณฑ์เชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของเครือข่ายพิพิธภัณฑ์ชุมชนจังหวัดลำปาง

5. การวิเคราะห์ข้อมูล โดยวิเคราะห์ตามสาระสำคัญด้านเนื้อหาที่กำหนด ดังนี้

5.1 การวิเคราะห์บริบทเครือข่ายพิพิธภัณฑ์ที่แสดงอัตลักษณ์ของวัดและชุมชน 5.2 การวิเคราะห์แหล่งทรัพยากรทางสังคมและวัฒนธรรมของเครือข่ายพิพิธภัณฑ์ 5.3 การวิเคราะห์ศักยภาพการผลิตของวัดและชุมชน 5.4 การสังเคราะห์การพัฒนาผลิตภัณฑ์พิพิธภัณฑ์ของวัดและชุมชนที่มีความเหมาะสม 5.5 นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลมาจัดทำเป็นชุดความรู้การผลิตผลิตภัณฑ์เชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของเครือข่ายพิพิธภัณฑ์ชุมชนจังหวัดลำปางแบบมีส่วนร่วม

ผลการวิจัย

1. แนวคิดการผลิตผลิตภัณฑ์ของพิพิธภัณฑ์ชุมชนท้องถิ่น เพื่อเป็นการสร้างรายได้และแสดงคุณค่าของแหล่งพิพิธภัณฑ์ ดังต่อไปนี้

1.1 การผลิตผลิตภัณฑ์พิพิธภัณฑ์ชุมชนท้องถิ่นในประเทศไทยพบว่า มีการผลิตผลิตภัณฑ์ของพิพิธภัณฑ์ในประเทศไทยที่แสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ สะท้อนคุณค่าทางด้านสังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่นสามารถจำแนกออกเป็น 3 อย่าง ได้แก่ (1) การผลิตผลิตภัณฑ์จากการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ของชุมชนเพื่อบอกเล่าประวัติศาสตร์ชุมชนและเป็นสถานที่จัดกิจกรรมด้านต่าง ๆ ของท้องถิ่น (2) การผลิตผลิตภัณฑ์จากการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์โดยเอกชนเพื่อการประชาสัมพันธ์เรื่องราวของหน่วยงานเอกชนหรือเผยแพร่วิชาการเฉพาะเรื่องที่บุคคลสนใจ และ (3) การผลิตผลิตภัณฑ์จากการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์โดยหน่วยงานภาครัฐ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประชาสัมพันธ์เรื่องราวของหน่วยงานหรือเผยแพร่วิชาการและการให้บริการที่ดีแก่นักท่องเที่ยว

1.2 การผลิตพิพิธภัณฑ์ชุมชนท้องถิ่นในต่างประเทศ การผลิตผลิตภัณฑ์ของพิพิธภัณฑ์ในต่างประเทศมีรูปแบบการผลิตสินค้าเพื่อให้เกิดความน่าสนใจ ให้ความรู้และเป็นการสอนให้ผู้ซื้อได้ทำการผลิตเอง เช่น พิพิธภัณฑ์คัพนู๊ดเดิ้ล (Cup Noodles Museum) ที่โอซาก้า ประเทศญี่ปุ่น ซึ่งจัดทำขึ้นเพื่อประชาสัมพันธ์สินค้าอาหาร ทำให้ผู้เข้าชมได้เรียนรู้การทำบะหมี่กึ่งสำเร็จรูปแบบมีส่วนร่วม ทั้งการทำ การบรรจุ การเลือกเครื่องปรุง หรือพิพิธภัณฑ์ปลั่งงานอี (Shit Museum) ในฟาร์มโคนมที่ กาสเทลบอสโก (Castelbosco) ประเทศอิตาลี ที่เป็นการนำมูลวัวมาดัดแปลงเป็นผลิตภัณฑ์ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น เครื่องปั้นดินเผาสำหรับใช้งานตั้งแต่บนโต๊ะอาหารไปจนถึงกระเบื้องปูพื้น การทำอิฐ และพลังงาน ฯลฯ

1.3 วิเคราะห์การผลิตผลิตภัณฑ์เชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของพิพิธภัณฑ์ชุมชนท้องถิ่นพบว่า การผลิตผลิตภัณฑ์พิพิธภัณฑ์ของประเทศจะมุ่งผลิตสินค้าที่แสดงให้เห็นถึงคุณค่าทางประวัติศาสตร์ สังคม วัฒนธรรมและมรดกอันเป็นภูมิปัญญาของบรรพบุรุษที่สืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน และเป็นการกระตุ้นให้ชุมชนได้เกิดจิตสำนึกเล็งเห็นคุณค่าของพิพิธภัณฑ์ของวัดและชุมชน โดยการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ที่เป็นสินค้าบนทุนทางสังคมและวัฒนธรรมที่เป็นสัญลักษณ์การเรียนรู้จากพิพิธภัณฑ์ของชุมชน

2. การผลิตผลิตภัณฑ์เชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของเครือข่ายพิพิธภัณฑ์ชุมชนมีขั้นตอน ดังนี้

2.1 กระบวนการผลิตผลิตภัณฑ์เชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของเครือข่ายพิพิธภัณฑสถานจังหวัดลำปางมีกระบวนการในการผลิตผลิตภัณฑ์ตามขั้นตอน ดังนี้

1) การจัดเวทีชุมชนระดมแนวทางการผลิตผลิตภัณฑ์ของเครือข่ายพิพิธภัณฑสถานเพื่อเสนอความเป็นมาของโครงการ การระดมแนวคิดเชิงสร้างสรรค์ในการผลิตผลิตภัณฑ์ของเครือข่ายพิพิธภัณฑสถาน

2) การนำเสนอรูปแบบการผลิตผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์ โดยคณะผู้วิจัยเสนอผลการวิจัยการจัดการพิพิธภัณฑสถานในจังหวัดลำปาง โดยนำมาต่อยอดและนำเสนอรูปแบบการผลิตผลิตภัณฑ์ของเครือข่ายพิพิธภัณฑสถานจากวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อให้เกิดแนวคิดเชิงสร้างสรรค์จากผลิตภัณฑ์ทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ

3) การระดมความคิดเห็นเพื่อออกแบบผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์

4) การจัดตั้งคณะทำงานวิจัยชุมชนเพื่อขับเคลื่อนโครงการ การประสานงานสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการวิจัยแก่ชุมชน

5) การออกแบบผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์ของเครือข่ายพิพิธภัณฑสถาน โดยมีขั้นตอนการออกแบบ ได้แก่ การวิเคราะห์หารูปแบบผลิตภัณฑ์ การสร้างต้นแบบร่างผลิตภัณฑ์ตามความเหมาะสมของแต่ละพิพิธภัณฑสถาน วิเคราะห์ลักษณะผลิตภัณฑ์และวัสดุอุปกรณ์หลักที่ใช้ในการผลิต

6) การปฏิบัติการผลิตผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์ เพื่อให้ได้สินค้าที่เป็นของที่ระลึกในการเข้าไปศึกษาแหล่งพิพิธภัณฑสถานในจังหวัดลำปาง 3 แห่ง และเป็นการผลิตผลิตภัณฑ์ที่เหมาะสมแก่เครือข่ายพิพิธภัณฑสถาน

2.2 วิธีการผลิตผลิตภัณฑ์เชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของเครือข่ายพิพิธภัณฑสถานจังหวัดลำปาง โดยมีขั้นตอนและวิธีการผลิต ดังนี้

1) การปฏิบัติการผลิตผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์ โดยนำต้นแบบผลิตภัณฑ์พิพิธภัณฑสถานที่จำลองมาขยายผลและต่อยอดจากการผลิตสู่ชุมชนผ่านสินค้าที่แสดงอัตลักษณ์ของแต่ละแห่งบนทุนทางสังคมและวัฒนธรรม

2) การอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์ โดยนำต้นแบบที่เหมาะสมเพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ให้แก่คณะผู้วิจัย ผู้จัดการพิพิธภัณฑสถานและชุมชน เริ่มตั้งแต่การเลือกใช้วัสดุอุปกรณ์ในการสร้างชิ้นงาน วิธีการเทคนิคการการผลิตผลิตภัณฑ์และการปรับปรุงยุคตามความสร้างสรรค์

3) การปฏิบัติการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ของเครือข่ายพิพิธภัณฑสถาน การร่วมผลิตผลิตภัณฑ์จากต้นแบบและนำวัสดุที่เป็นทุนทางสังคมและวัฒนธรรมมาใช้เพื่อเพิ่ม

มูลค่าของผลิตภัณฑ์ของพิพิธภัณฑ์ โดยการถ่ายทอดความรู้แก่ชุมชนเพื่อฝึกทักษะเพิ่มเติมในการสร้างและดัดแปลงให้เกิดผลิตภัณฑ์ใหม่เพิ่มมากขึ้น

4) การวิเคราะห์และทบทวนปฏิบัติการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ของเครือข่ายพิพิธภัณฑ์เพื่อเป็นแนวทางและหาวิธีปรับปรุงแก้ไขและดำเนินการผลิตผลิตภัณฑ์ที่มีความเหมาะสม

5) การทดลองพื้นที่ผลิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของเครือข่ายพิพิธภัณฑ์ โดยการขายแก่บุคคลที่รู้จัก สมาชิกในชุมชนและนักท่องเที่ยว สร้างการรับรู้ด้วยการขายโดยวิธีการบอกต่อและวางแผนกับพาณิชย์จังหวัด

6) การเปิดเวทีสาธารณะเพื่อเป็นการสรุปบทเรียนแก่ชุมชน การจัดสรุปบทเรียนแก่ชุมชนเพื่อเป็นการทบทวน วิเคราะห์ผลลัพธ์ ผลกระทบการทำงานที่ผ่านมาและนำไปสู่การขยายผลในชุมชนอื่น

2.3 รูปแบบการผลิตผลิตภัณฑ์เชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์ โดยแบ่งกระบวนการผลิตผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์ ดังต่อไปนี้

ก. กระบวนการต้นน้ำ ได้แก่ การสำรวจบริบทชุมชน ทูทางสังคมและวัฒนธรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงอัตลักษณ์ ประวัติศาสตร์และคุณค่าทางด้านสังคม วัฒนธรรมของเครือข่ายพิพิธภัณฑ์ รวมถึงการจัดเวทีชุมชนระดมความคิดเพื่อหาแนวทางการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ การจัดตั้งคณะทำงานเพื่อขับเคลื่อนการผลิตผลิตภัณฑ์ให้เหมาะสม

ข. กระบวนการกลางน้ำ ได้แก่ การออกแบบผลิตภัณฑ์ของเครือข่ายพิพิธภัณฑ์ที่เหมาะสมกับคุณค่าภายใต้บริบททางสังคมและวัฒนธรรมของแหล่งพิพิธภัณฑ์ การสร้างต้นแบบการผลิตผลิตภัณฑ์ที่แสดงอัตลักษณ์และคุณค่า เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการผลิตผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์ของเครือข่ายพิพิธภัณฑ์เพื่ออนุรักษ์และสร้างมูลค่าอันเป็นสินทรัพย์ทางปัญญาจากมรดกท้องถิ่นให้เกิดรายได้แก่วัดและชุมชน

ค. กระบวนการปลายน้ำ ได้แก่ การสร้างพื้นที่ผลิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ โดยการพัฒนาสินค้าให้ถึงระดับจังหวัดที่จะสร้างรายได้แก่วัดและชุมชน สร้างการมีส่วนร่วม ภาครัฐเครือข่ายภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและเวทีสรุปบทเรียนเพื่อทบทวนประเด็นต่าง ๆ ไปสู่การพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ดียิ่งขึ้นไป

3. แนวทางการเสริมสร้างการผลิตภัณฑเชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์ สามารถจำแนกออกเป็น 3 ลักษณะ ดังนี้

3.1 แนวทางการผลิตภัณฑเชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์แบบมีส่วนร่วม ซึ่งควรมีลักษณะ ดังนี้

1) การพัฒนาศักยภาพชุมชนด้านฝีมือ/งานช่าง เพราะชุมชนมีข้อจำกัดด้านงานฝีมือในการพัฒนาภัณฑ การส่งเสริมศักยภาพด้านงานฝีมือ/งานช่างจึงถือได้ว่า เป็นการพัฒนาการผลิตเชิงสร้างสรรค์แบบมีส่วนร่วมของชุมชน โดยการบูรณาการทุนทางสังคมและวัฒนธรรมเป็นภัณฑและสินค้าที่เหมาะสมและไม่ขัดต่อความเชื่อของชุมชน

2) การสร้างกิจกรรมเพื่อการผลิตภัณฑแบบมีส่วนร่วมเพื่อเป็นการปกป้อง ดูแลรักษาและทำนุบำรุงอัตลักษณ์ของพิพิธภัณฑของวัดและชุมชน

3) การปลูกจิตสำนึกและสร้างจิตอาสาเพื่อให้ชุมชนรู้จักเสียสละกำลังกาย กำลังใจ กำลังทรัพย์ ช่วยให้เกิดการขับเคลื่อนการผลิตภัณฑที่เป็นสัญลักษณ์ของแหล่งพิพิธภัณฑที่จะสร้างรายได้ที่ยั่งยืนแก่ชุมชน

3.2 แนวทางการผลิตภัณฑเชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ควรมีลักษณะ ดังนี้

1) ภัณฑต้องเหมาะสมและไม่ขัดต่อความเชื่อชุมชน โดยการออกแบบและดัดแปลงควรมีลักษณะที่เหมาะสม เพื่อให้ได้ภัณฑที่เป็นของระลึกหรือเป็นสัญลักษณ์ของแหล่งพิพิธภัณฑของวัดและชุมชน

2) เอกลักษณะเฉพาะของภัณฑ ซึ่งการผลิตภัณฑจะต้องเป็นสิ่งที่ฉายอัตลักษณ์ของพิพิธภัณฑอันงดงามของวัตถุโบราณของเครือข่ายพิพิธภัณฑของวัดและชุมชน

3.3 แนวทางการผลิตภัณฑเชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์เพื่อเสริมสร้างรายได้มีปัจจัย ดังนี้

1) การผลิตภัณฑให้เป็นอาชีพหลัก โดยชุมชนต้องหันมาสนใจการผลิตสินค้าที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชนและเป็นการตอบสนองต่อความต้องการของผู้เข้ามาเยี่ยมชมของเครือข่ายพิพิธภัณฑของวัดและชุมชน

2) วัสดุหาได้ภายในชุมชน ซึ่งการประดิษฐ์/การผลิตสินค้าที่เหมาะสมจะต้องเป็นวัสดุ/อุปกรณ์ที่สะดวก หาง่ายและมีอยู่ในชุมชน เพื่อสามารถนำวัสดุมาปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ในการสร้างชิ้นงาน

3) ผลิตภัณฑ์ต้องทันสมัย มีเสน่ห์ที่ชวนให้ผู้บริโภคต้องการอยากจะซื้อ โดยจะต้องตระหนักถึงการปรับปรุงพัฒนาสินค้าให้สอดคล้องยุคสมัย

4) การส่งเสริมช่องทางการขายในรูปแบบต่าง ๆ โดยปัจจุบันช่องทางการจำหน่ายสินค้าที่เหมาะสมจะต้องอยู่ในรูปแบบผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ในลักษณะการขายแบบ e-Commerce หรือการขายผ่านสื่อมีเดีย เช่น ขายผ่านเฟซบุ๊ก (Facebook) อิน스타그램 (Instagram) ไลน์ (LINE) ฯลฯ

5) เครือข่ายทางการตลาดเพื่อกระจายสินค้าและบริการสู่ผู้บริโภคโดยตรง โดยควรจะร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ เอกชนและชุมชนเพื่อเป็นช่องทางการช่วยขายสินค้า เช่น สถานที่ท่องเที่ยว หอการค้าและอื่น ๆ

6) จดสิทธิบัตรเพื่อมิให้เกิดการคัดลอกสินค้าที่แสดงอัตลักษณ์วัดและชุมชน และเป็นการป้องกันมิให้เกิดปัญหาที่จะส่งผลต่อการสร้างรายได้และความตั้งใจจริงของชุมชนในการผลักดันให้เกิดการสร้างงาน สร้างเงินและสร้างความสามัคคีภายในชุมชนได้

อภิปรายผล

1. แนวคิดการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนท้องถิ่นพบว่า การผลิตผลิตภัณฑ์ในประเทศไทยส่วนใหญ่จะมุ่งเน้นการผลิตสินค้าจากวัสดุอุปกรณ์ในท้องถิ่นเพื่อผลิตเป็นเครื่องแต่งกาย เครื่องประดับและผลิตภัณฑ์ตามความเชื่อในท้องถิ่น เช่น เครื่องรางพระเครื่อง ภาพพระพุทธรูป ส่วนต่างประเทศจะมุ่งเน้นการสร้างประสบการณ์แปลกใหม่ กิจกรรมการเรียนรู้และเข้าถึงแหล่งวัฒนธรรมโดยตรง และเป็นกิจกรรมที่คุณค่าทางด้านจินตนาการที่ลึกซึ้ง เช่น ในประเทศญี่ปุ่นได้ส่งเสริมพิพิธภัณฑ์ให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์และหล่อหลอมจนเป็นสินค้าทางวัฒนธรรม จากการศึกษาของนรุทธ์ โลกุลประกิจ (2559) พบว่า พิพิธภัณฑ์ญี่ปุ่นที่เป็นสื่อกลางแห่งความสำเร็จในการพัฒนาชุมชนเป็นความสำเร็จที่เกิดจากการสร้างเอกภาพทางวัฒนธรรมบนความแตกต่างของท้องถิ่นและนำเสนอผ่านพิพิธภัณฑ์ที่เป็นห้องรับแขกของชุมชน โดยการผลิตสินค้าทางวัฒนธรรมและส่งออกในรูปแบบของสินค้า (วัฒนธรรม) ที่มองไม่เห็น ซึ่งการพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อเป็นการถ่ายทอดและสื่อความหมายเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์ของท้องถิ่นไทยมีลักษณะเช่นเดียวกับประเทศญี่ปุ่นที่มุ่งเน้นให้เกิดการพัฒนาด้านวัฒนธรรมที่ถ่ายทอดความรู้และสามารถยกระดับเศรษฐกิจให้เกิดความยั่งยืนแก่ชุมชน โดยการจัดการพิพิธภัณฑ์ที่จำแนกเป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

1) การผลิตผลิตภัณฑ์แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน โดยหน่วยงานภาครัฐ ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยพิพิธภัณฑ์ได้เก็บรวบรวมและแสดงสิ่งของเครื่องใช้สอยที่เป็นประโยชน์ด้านการศึกษา สร้างความเพลิดเพลิน เปิดโอกาสแก่ผู้สนใจได้เข้าไปศึกษาเรียนรู้ มีค่านิยม อัตลักษณ์แห่งภูมิปัญญาชุมชน สายชล ปัญญาชิต (2562) ได้อธิบายความสำคัญของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นว่าเป็นการส่งเสริมและพัฒนาการด้านศิลปวัฒนธรรมในสังคมไทยในการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ที่เชื่อมโยงการพัฒนา กับบทบาทพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นให้เป็นแหล่งเรียนรู้แก่ชุมชนแบบมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ และได้รับการผลักดันจากหน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง สอดคล้องกับชลธิชา โรจนแสง (2563) ที่ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนที่เกิดจากการจัดการวัตถุทางวัฒนธรรม เรื่องราวมรดกภูมิปัญญา วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน เพื่อให้ทุกคนได้มีส่วนร่วมในการดูแลและรักษาอัตลักษณ์ชุมชน เกิดจิตสำนึกความเป็นเจ้าของต่อพิพิธภัณฑ์ชุมชน เพราะการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชนจำเป็นต้องอาศัยพลังชุมชนในการมีส่วนร่วมและรู้สึกเป็นเจ้าของของผลิตภัณฑ์ที่ได้สร้างสรรค์ขึ้นมาเพื่อให้สมาชิกในชุมชนเกิดจิตสำนึกและมีส่วนร่วมจนทำให้เกิดความรู้สึกรักเป็นเจ้าของโบราณวัตถุ เกิดการเรียนรู้และศรัทธาร่วมจิตใจของชุมชนในการส่งเสริมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและวัฒนธรรมอันดีงามแก่ท้องถิ่น

2) การผลิตผลิตภัณฑ์พิพิธภัณฑ์เอกชน ซึ่งเป็นแหล่งเรียนรู้ที่เล่าเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์เฉพาะหรือการแสดงผลงานที่โดดเด่นที่สังคมให้การยอมรับ โดยการเปิดให้บริการแก่นักท่องเที่ยวเพื่อเข้าเยี่ยมชมแหล่งพิพิธภัณฑ์ที่เกิดขึ้นในตระกูลหรือในงานศิลปะและบุคคลที่สร้างชื่อเสียงในประเทศ เช่น พิพิธภัณฑ์บ้านดำที่เป็นการแสดงผลงานของอาจารย์ถวัลย์ ดัชนี ซึ่งมีลักษณะแปลกตาสำหรับคนทั่วไป ทั้งงานด้านศิลปะ การก่อสร้างหรือบรรยากาศภายในบริเวณพิพิธภัณฑ์และเป็นสถานที่เที่ยวของจังหวัดเชียงราย (Emagtravel, ม.ป.ป.) ซึ่งการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์เอกชนยังเป็นพื้นที่ในการบริการและจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกที่สร้างรายได้ให้แก่ผู้จัดการพิพิธภัณฑ์เอกชนนั้น ๆ

2. การผลิตผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์ของเครือข่ายพิพิธภัณฑ์ชุมชนจังหวัดลำปาง โดยมีขั้นตอน ได้แก่

1) กระบวนการคิดเชิงสร้างสรรค์ที่เริ่มจากการระดมความคิดภายใต้บริบทชุมชนและทุนทางวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อที่จะสะท้อนอัตลักษณ์หรือสัญลักษณ์ของพิพิธภัณฑ์ผ่านเป็นสินค้าเพื่อจัดจำหน่ายหรือเป็นของที่ระลึกเพื่อออกแบบผลิตภัณฑ์

แบบมีส่วนร่วมของชุมชนกับผู้เชี่ยวชาญการสร้างสรรค์ต้นแบบผลิตภัณฑ์ที่เป็นอัตลักษณ์แหล่งพิพิธภัณฑสถาน สอดคล้องกับปรัชญาพร เกตานนท์ แนวแห่งธรรม (2560) แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ โดยการคิดออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ที่แตกต่างกันไปจากเดิม เพื่อให้เกิดการสร้างสรรคผลิตภัณฑ์ให้เกิดมูลค่าและคุณค่าแก่ชุมชน ซึ่งการพัฒนาผลิตภัณฑ์จะต้องสะท้อนคุณค่าและอัตลักษณ์พิพิธภัณฑสถานสู่ชุมชนเป็นผลิตภัณฑ์ โดยชุมชนจะต้องมีส่วนร่วมตั้งแต่ขั้นตอนแรกจนถึงขั้นตอนการวิเคราะห์ผลิตภัณฑ์ วัสดุอุปกรณ์การผลิต เพื่อเป็นต้นแบบสินค้าที่มีความเหมาะสมกับพิพิธภัณฑสถาน

2) วิธีการผลิตเชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์ โดยการต่อยอดผลการวิจัยเพื่อพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์สะท้อนอัตลักษณ์ทุนทางสังคมและวัฒนธรรม โดยเริ่มจากการอบรมเชิงปฏิบัติการ ผู้ทรงคุณวุฒิได้ออกแบบผลิตภัณฑ์ การเลือกวัสดุ อุปกรณ์ เทคนิค วิธีการและการประยุกต์ เพื่อให้เกิดผลิตภัณฑ์ใหม่ที่จะสร้างมูลค่าแก่ผลิตภัณฑ์ รวมถึงการวิเคราะห์ข้อดีข้อเสียการผลิตผลิตภัณฑ์ว่า ควรมีการปรับปรุงและแก้ไขให้เกิดความเหมาะสม สอดคล้องกับบุรินทร์ เปล่งดีสกุล และภาคินี เปล่งดีสกุล (2561) ได้ศึกษาการพัฒนาผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์จากภูมิปัญญาในการใช้ทรัพยากรในพื้นที่ชุมชน โดยการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์เพื่อสร้างอัตลักษณ์แก่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนโดยการจดจำผ่านตราสินค้าและบรรจุภัณฑ์ของกลุ่ม จากการนำภูมิปัญญาของการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนให้สอดคล้องกับผลิตภัณฑ์จนเกิดอัตลักษณ์ ซึ่งการผลิตผลิตภัณฑ์เครือข่ายพิพิธภัณฑสถานได้นำวิธีการดังกล่าวโดยการบรรจุผ่านคิวอาร์โค้ด (QR Code) ที่เป็นตัวแทนและให้ความรู้ของพิพิธภัณฑสถานแต่ละแห่ง และเมื่อการผลิตเสร็จสิ้นควรทดลองขายหรือการวางแผนการตลาดกับพาณิชย์จังหวัดเพื่อกำหนดแผนงานและกลไกการตลาดที่จะสร้างรายได้ที่ยั่งยืนให้แก่วัดและชุมชน รวมถึงการถอดบทเรียนเพื่อนำผลการศึกษาและขั้นตอนไปสู่การขยายผลให้เกิดประโยชน์สูงสุดหรือปรับใช้ในพื้นที่ใกล้เคียง

3) รูปแบบการผลิตผลิตภัณฑ์เชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์มีขั้นตอนตั้งแต่กระบวนการต้นน้ำ ด้วยการสำรวจบริบทชุมชน ทุนทางสังคมและวัฒนธรรม การเวทีระดมความคิดที่จะสร้างสรรค์และพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่สะท้อนให้เห็นถึงอัตลักษณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมในท้องถิ่น กระบวนการกลางน้ำด้วยการลงมือปฏิบัติ เช่น การออกแบบผลิตภัณฑ์ การวิเคราะห์บริบทชุมชน เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้เกิดมูลค่าและถ่ายทอดมรดกทางปัญญาของท้องถิ่น และกระบวนการปลายน้ำที่เป็นการจัดจำหน่ายหรือการขายผลิตภัณฑ์ โดยการบริหารจัดการพื้นที่ในการผลิตและจำหน่าย

ผลิตภัณฑ์แบบมีส่วนร่วมระหว่างชุมชน หน่วยงานภาครัฐและเอกชน เพื่อเป็นการสร้างรายได้ เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อัตลักษณ์ คุณค่าและมรดกทางสังคมและวัฒนธรรม ในท้องถิ่น และการทำเวทีสรุปบทเรียนเพื่อทบทวนประเด็นต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ปัญหา อุปสรรค สิ่งที่ได้เรียนรู้ สิ่งที่จะดำเนินงานต่อไปในอนาคตเพื่อปรับปรุงและพัฒนางาน ผลิตภัณฑ์ของเครือข่ายพืชรักในจังหวัดลำปางให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งกระบวนการการผลิต ผลิตภัณฑ์ที่ดีและเหมาะสมจะต้องมีการปฏิบัติตามขั้นตอนข้างต้น โดยการศึกษา วิเคราะห์อุปสรรค ปัญหาและหาแนวทางการพัฒนาร่วมกันของชุมชนเพื่อที่จะได้ ผลิตภัณฑ์ที่สะท้อนอัตลักษณ์และใช้ทุนทางสังคมและวัฒนธรรมเพื่อรักษาอัตลักษณ์ และสร้างรายได้ให้แก่วัดและชุมชนได้อย่างแท้จริง

3. แนวทางการเสริมสร้างการผลิตผลิตภัณฑ์เชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของ เครือข่ายพืชรัก ต้องเริ่มจากการมีส่วนร่วมของชุมชนด้วยการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ และบอกเล่าเหตุการณ์ ความสำคัญ ประวัติศาสตร์และอัตลักษณ์ของพืชรักของวัด และชุมชนจากผู้ปราชญ์ท้องถิ่น ผู้นำชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อวางแผนการ สร้างผลิตภัณฑ์ที่จะสร้างรายได้และความมั่นคงให้แก่ชุมชนเพื่อผลิตสินค้าบนทุนทาง สังคม สอดคล้องกับกฎหมาย ตัสมมา (2560) ที่ได้อธิบายการบริหารจัดการที่ดี ชุมชน จะต้องมีส่วนร่วมตัดสินใจ กำหนดทิศทาง บริหารจัดการ เปิดโอกาสให้ชุมชน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ทำให้ชุมชนรู้สึกเป็นเจ้าของเพื่อให้เกิดความรับผิดชอบต่อ สังคมและสิ่งแวดล้อมที่เป็นทุนทางสังคมและวัฒนธรรมในชุมชน (Corporate Social Responsibility; CSR) เพราะเมื่อชุมชนเกิดการมีส่วนร่วมย่อมทำให้เกิดการผลิต ผลิตภัณฑ์เกิดความยั่งยืน ต่อยอดและสร้างสรรค์จนเกิดเป็นอัตลักษณ์ของชุมชน อีกทั้ง เป็นการสร้างพลังชุมชนจากกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ที่สร้างความสนุกสนาน สร้างความ เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันเพื่อพัฒนาและผลิตสินค้าที่เป็นอัตลักษณ์ผ่านสัญลักษณ์ของ แหล่งพืชรักของชุมชน สอดคล้องกับปราชญ์ เหล่าลาภ และกาญจนา เสี่ยงผล (2555) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาพืชรักท้องถิ่นควรมีกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ เพื่อส่งเสริมให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ ความสนุก การเรียนรู้ร่วมกัน ความมีน้ำใจ เพื่อ ทำให้ชุมชนได้เกิดการสร้างจิตสำนึกและจิตอาสาในการส่งเสริมและพัฒนาผลิตภัณฑ์ ซึ่งเป็นกระบวนการฝึกความสามัคคีของคนในชุมชนให้หันมาสนใจคุณค่าทางด้าน มรดกทางภูมิวัฒนธรรมท้องถิ่นตนเองที่สามารถสร้างรายได้และความมั่นคงในชุมชน ต่อไป

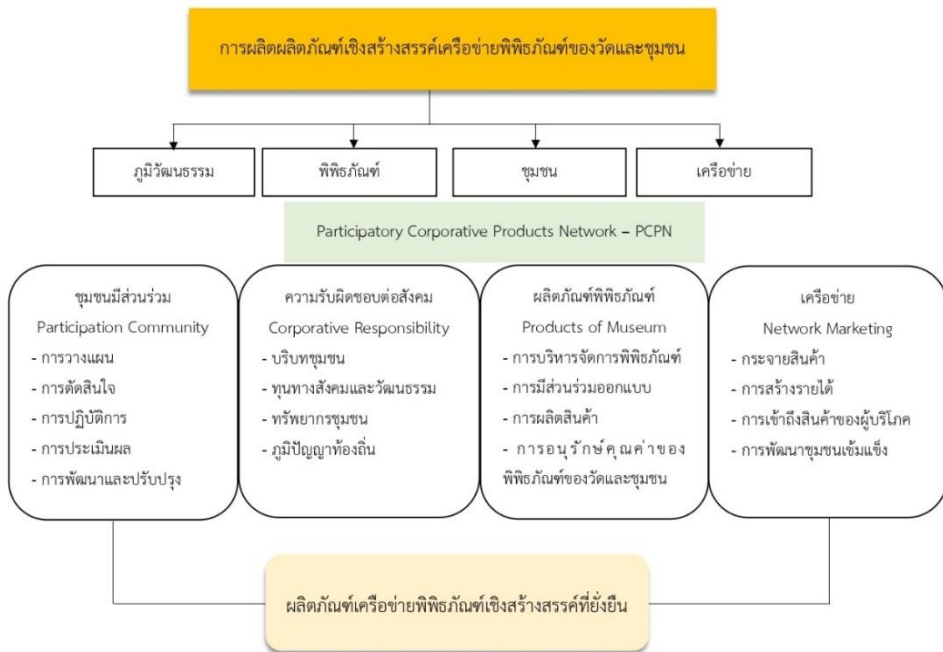
ฉะนั้น การผลิตผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์ต้องตระหนักถึงความเหมาะสมของ ผลิตภัณฑ์ที่ไม่ขัดต่อจารีตประเพณี เพื่อสร้างความโดดเด่น ความแปลก แตกต่างจาก

สถานที่แห่งอื่น และทำให้ผลิตภัณฑ์เกิดอัตลักษณ์ที่สะท้อนคุณค่าของพิพิธภัณฑ์ชุมชน สร้างมูลค่าและอาชีพจากภูมิปัญญาชุมชนเพื่อปรับทัศนคติในการผลิตผลิตภัณฑ์ให้เป็น อาชีพหลัก ชุมชนหันมาให้ความสนใจการผลิต สร้างมูลค่าผลิตภัณฑ์จากวัสดุอุปกรณ์ที่ เหลือใช้ในชุมชนให้เกิดประโยชน์เพื่อประดิษฐ์เป็นสินค้าที่ทันสมัย ตรงต่อความ ต้องการของนักท่องเที่ยวและส่งเสริมช่องทางการขายในรูปแบบที่ทันสมัยผ่านสื่อ อิเล็กทรอนิกส์ เช่น ขายผ่านเฟซบุ๊ก อินสตาแกรม ไลน์ เพื่อความสะดวก รวดเร็ว ประหยัดเวลา และเข้าถึงผู้บริโภค สอดคล้องกับสุริรักษ์ วงษ์ทิพย์ (2561) ที่ได้ศึกษา เครือข่ายสังคมออนไลน์เพื่อสร้างเครือข่ายสังคม (Social Network) เพื่อแลกเปลี่ยน ข้อมูล เหตุการณ์ด้วยการสร้างความสัมพันธ์ในสังคม (Social Relation) เพราะ ปัจจุบันพฤติกรรมผู้บริโภคแตกต่างจากเดิมที่สามารถซื้อสินค้าผ่านสื่อออนไลน์และ ช่วยให้ผู้บริโภคเข้าถึงสินค้าได้ง่าย โดยการสร้างเครือข่ายทางการตลาด (Network Marketing) จากหน่วยงานภาครัฐ เอกชนในการจัดแสดงและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ และ จะต้องมีการจดสิทธิบัตรเพื่อป้องกันและรักษาผลประโยชน์จากผลิตภัณฑ์เชิง สร้างสรรค์มิให้เกิดการคัดลอกสินค้าและป้องกันมิให้เกิดปัญหาที่จะส่งผลต่อการสร้าง รายได้ของชุมชนอีกด้วย

องค์ความรู้จากการวิจัย

การผลิตผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์ของเครือข่ายพิพิธภัณฑ์ของวัดและชุมชน สะท้อนอัตลักษณ์ สร้างรายได้และอนุรักษ์ทรัพยากรทางสังคมและวัฒนธรรมชุมชน โดยอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วม (PCPN) ดังนี้

1) P=Participatory Community ได้แก่ กระบวนการมีส่วนร่วมของ ประชาชนเริ่มตั้งแต่การร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมออกแบบ ร่วมวางแผน ร่วม ปฏิบัติการ ร่วมติดตามประเมินผลและการปรับปรุงพัฒนาการผลิตผลิตภัณฑ์ 2) C=Corporative Responsibility ได้แก่ การมีส่วนร่วมและความรับผิดชอบในการ ผลิตผลิตภัณฑ์ที่แสดงให้เห็นถึงพลังชุมชนอันเกิดจากการเกื้อกูล สนับสนุน ส่งเสริม ช่วยเหลือและสามัคคีกัน 3) P=Product of Museum ผลิตภัณฑ์ของพิพิธภัณฑ์ที่เกิด จากการดัดแปลงหรือจำลองผลิตภัณฑ์ของเครือข่ายพิพิธภัณฑ์เพื่อจำหน่าย 4) N=Network Marketing การสร้างเครือข่ายทางการตลาดเพื่อระบายสินค้าและสร้าง รายได้ที่แก่วัดและชุมชน ซึ่งกระบวนการดังกล่าวย่อมสามารถทำให้เกิดการยกระดับ เศรษฐกิจฐานรากของชุมชนให้เป็นเศรษฐกิจที่ยั่งยืนและเป็นการอนุรักษ์มรดกทาง วัฒนธรรมได้อย่างแท้จริง ดังแสดงในภาพ 1

ภาพ 1 การผลิตผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์ของเครือข่ายพิพิธภัณฑ์ของวัดและชุมชนอย่างมีส่วนร่วม

สรุป

การพัฒนาผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์จากเครือข่ายพิพิธภัณฑ์ควรเริ่มจากการปรับทัศนคติชุมชนให้เกิดการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมพัฒนาผลิตภัณฑ์และศักยภาพชุมชนให้เกิดการสร้างงาน สร้างเงิน ยกย่องเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนให้เกิดความมั่นคงบนทุนทางสังคมและวัฒนธรรมในท้องถิ่น เพื่อให้ชุมชนเกิดจิตสำนึกร่วมในการผลิตผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์ด้วยการดัดแปลงสินค้าจากวัสดุในท้องถิ่นให้เกิดความทันสมัยและตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว และการจำหน่ายจะต้องสร้างภาคีเครือข่ายทางการค้าเพื่อให้ผลิตภัณฑ์เข้าถึงผู้บริโภคได้อย่างรวดเร็วและทันสมัย ซึ่งปัจจัยดังกล่าวจะทำให้เกิดการพัฒนารักษาอัตลักษณ์ของเครือข่ายพิพิธภัณฑ์ของวัดและชุมชน สามารถยกระดับคุณภาพชีวิตชุมชนและสังคมเชิงสร้างสรรค์ทำให้เกิดการพัฒนาสังคมที่ยั่งยืนต่อไป (Sustainable Community)

เอกสารอ้างอิง

กรมส่งเสริมการเกษตร. (2561). *เศรษฐกิจพอเพียงกับภาคการเกษตร*. กรุงเทพมหานคร: กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.

- กฤษฎา ตัสม่า. (2560). การจัดการพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในยุคโลกาภิวัตน์. *วารสารศิลปศาสตร์ปริทัศน์*. 12 (24), 70-84.
- ชลธิชา โรจนแสง. (2563). การจัดทำศูนย์วัฒนธรรมและพิพิธภัณฑ์ชุมชนท้องถิ่นในฐานะศูนย์เรียนรู้เพื่อการพัฒนาชุมชนบ้านเพียนาม ตำบลหนองไผ่ อำเภอมือง จังหวัดศรีสะเกษ. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ*. 14 (3), 121-136.
- ทศพร แก้วขวัญไกร. (2562). เศรษฐกิจชุมชน: การสะสมทุนชุมชนเพื่อความอยู่รอดในสถานการณ์ปัจจุบัน. *วารสารหาดใหญ่วิชาการ*, 17(1), 69-83.
- นรุตม์ โลกุลประกิจ. (2559). พิพิธภัณฑ์ญี่ปุ่น: สื่อวัฒนธรรมร่วมสมัยในยุคโลกาภิวัตน์. *วารสารภาษาและวัฒนธรรม*. 35 (ฉบับพิเศษ), 97-116.
- บุรินทร์ เปล่งดีสกุล และภาคินี เปล่งดีสกุล. (2561). การพัฒนาผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์จากภูมิปัญญาในการใช้ทรัพยากรในพื้นที่ชุมชนรอบเขื่อนจุฬาภรณ์ กรณีศึกษากลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปปลาน้ำจืด แม่สมศรี ตำบลทุ่งลุยลาย อำเภอคอนสาร จังหวัดชัยภูมิ. *วารสารศิลปกรรมศาสตร์มหาวิทยาลัยขอนแก่น*. 10 (2), 206-230.
- ประทีป วีรพัฒนนิรันดร์. (21 พฤษภาคม 2541). *เศรษฐกิจชุมชน: ความหมาย ฐานคิด แนวทางปฏิบัติ*. สืบค้นเมื่อ 9 มกราคม 2565, จาก https://sites.google.com/site/banrainarao/column/commu_econ_02
- ปราโมทย์ เหลาะลาภ และกาญจนา เสี่ยงผล. (2555). การพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการศึกษาเชิงสร้างสรรค์: พิพิธภัณฑ์วัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร จังหวัดนครปฐม. *วารสารศิลปการศึกษาศาสตร์วิจัย*. 4 (1), 36-49.
- รัชฎาพร เกตานนท์ แนวแห่งธรรม. (2560). แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในจังหวัดนครปฐม. *Veridian E-Journal, Silpakorn University*, 10 (1), 994-1013.
- สยามรัฐ. (6 กุมภาพันธ์ 2560). *ประเทศไทย 4.0 อย่าลืม เศรษฐกิจชุมชน*. สืบค้นเมื่อ 28 สิงหาคม 2565, จาก <https://siamrath.co.th/n/9124>
- สายชล ปัญญาชิต. (2562). พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น: บทบาททางศิลปวัฒนธรรมและการพัฒนาสู่ความยั่งยืน. *วารสารศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*. 23 (2), 113-128.

สุริรักษ์ วงษ์ทิพย์. (2561). เครือข่ายสังคมออนไลน์: กลยุทธ์การสื่อสารการตลาดออนไลน์ เพื่อดึงดูดผู้บริโภคในยุคดิจิทัล. *วารสารบริหารธุรกิจเทคโนโลยีมหา*
นคร. 15 (1), 21-36.

Emagtravel. (ม.ป.ป.). พิพิธภัณฑ์บ้านดำ เชียงราย. สืบค้นเมื่อ 15 พฤษภาคม 2565,
จ ำ ก [https://www.emagtravel.com/archive/baandam-museum.](https://www.emagtravel.com/archive/baandam-museum.html)
html

การวิเคราะห์ความเชื่อของคนพะเยาจากนิทานพื้นบ้าน และตำนานพื้นบ้าน จังหวัดพะเยา

Analysis of Beliefs of Phayao People from Folk Tales and Folk Legends in Phayao Province

พระปลัดพงศ์ศิริ พุทธิวิโส¹, พิงพร ศรีแก้ว^{*2}
Prapalad Phongsiri Buddhivumso¹, Pingporn Srikaew²

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phayao Campus
Corresponding Author, E-mail: phongsiri.num@mcu.ac.th*

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษานิทานพื้นบ้านและตำนานพื้นบ้าน จังหวัดพะเยา 2) เพื่อวิเคราะห์ความเชื่อของคนพะเยาจากนิทานพื้นบ้านและตำนานพื้นบ้านจังหวัดพะเยา 3) เพื่อพัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับความเชื่อของคนพะเยาจากนิทานพื้นบ้านและตำนานพื้นบ้านจังหวัดพะเยา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ บรรพชีต 2 รูป และคฤหัสถ์ 12 คน ในพื้นที่อำเภอภูซาง อำเภอเชียงคำ อำเภอจุน อำเภอปง และอำเภอภูกามยาว เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ที่ไม่มีโครงสร้าง และ แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า 1. ข้อมูลนิทานพื้นบ้านและตำนานพื้นบ้าน จังหวัดพะเยา ประกอบด้วยนิทานพื้นบ้านจำนวน 14 เรื่อง ตำนานพื้นบ้าน จำนวน 8 เรื่อง จากอำเภอภูซาง อำเภอเชียงคำ อำเภอจุน อำเภอปงและอำเภอภูกามยาว 2. ความเชื่อของคนพะเยาจากนิทานพื้นบ้านและตำนานพื้นบ้านประกอบด้วยความเชื่อเกี่ยวกับสถานที่ ตำนานพระบรมสารีริกธาตุและพระธาตุ ความเชื่อเกี่ยวกับความศรัทธาความเคารพต่อกษัตริย์วีรบุรุษ ความเชื่อเกี่ยวกับคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่สอนให้คนทำความดี ความเชื่อเกี่ยวกับสัตว์ที่แฝงคติเตือนใจ ความเชื่อเกี่ยวกับพระแม่โพสพ และความเชื่อเกี่ยวกับหลักในการใช้ชีวิตในการครองคู่ 3. การพัฒนาองค์ความรู้ที่ได้จาก

ความเชื่อของคนพะเยาจากนิทานพื้นบ้านและตำนานพื้นบ้านจังหวัดพะเยา เป็นความเชื่อที่เป็นประโยชน์ต่อการนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตทั้งต่อตนเองและสังคม เพราะความเชื่อเหล่านี้สังคมได้สั่งสมหรือปฏิบัติไปในแนวเดียวกัน กระทั่งกลายเป็นวิถีชีวิตในสังคมและแรงผลักดันให้เกิดบรรทัดฐานทางสังคมต่อไป องค์ความรู้จากการวิจัยมี 3 ด้าน คือ 1. ด้านการให้ความรู้เกี่ยวกับนิทานพื้นบ้านและตำนานพื้นบ้านแก่ชาวจังหวัดพะเยา 2. ด้านความเชื่อในพระพุทธศาสนาที่สอนให้ทำดีที่ปรากฏอยู่ในนิทานพื้นบ้านและตำนานพื้นบ้าน 3. ด้านการพัฒนาการเรียนการสอนเกี่ยวกับนิทานพื้นบ้านและตำนานพื้นบ้านของชาวจังหวัดพะเยาในสถานศึกษา

คำสำคัญ: ความเชื่อ; นิทานพื้นบ้าน; ตำนานพื้นบ้าน

Abstract

The objectives of this research are as follows: 1) to study folk tales and local legends of Phayao Province; 2) to analyze the beliefs of Phayao people from folk tales and folk legends of Phayao Province; and 3) to develop a body of knowledge about the beliefs of Phayao people from folk tales and folk legends of Phayao Province. It is a qualitative research. The key informants consist of 2 monks and 12 lay people in the area of Phu Sang District, Chiang Kham District, Chun District, Pong District, and Phu Kam Yao District. The research instrument is an unstructured interview form and participant and non-participant observations. The data analysis is based on content analysis.

The results of the research are as follows: 1. folk tales and folk legends in Phayao Province consist of 14 folk tales and 8 folk legends from Phu Sang District, Chiang Kham District, Chun District, Pong District, and Phu Kam Yao District; 2. the beliefs of Phayao people from folk tales and folk legends of Phayao Province consist of beliefs about places, human greed, legends of the Buddha's relics and monks' relics, beliefs about faith, respect for kings, beliefs about the teachings of Buddhism that taught people to do good deeds, beliefs about animals with a profound belief, beliefs about Mae Phosop, and beliefs about the principles of living in marriage; and 3. development of knowledge gained

from the beliefs of Phayao people from folk tales and folk legends in Phayao Province concerns with a belief that is beneficial to use in life both for oneself and society because these beliefs have been accumulated and acted in the same direction until they become a way of life in society and a driving force into the social norm. The body of knowledge consists of 3 aspects: 1) knowledge of folk tales and folk legends to Phayao people; 2) the Buddhist beliefs which taught people to do good which appeared in these folk tales and folk legends; and 3) the development of learning activities about folk tales and folk legends of Phayao people in institutions.

Keywords: Belief; Folk Tale; Folk Legend

บทนำ

ชนชาติไทยเป็นชนชาติที่มีความเจริญรุ่งเรืองทางด้านวรรณคดีและวรรณกรรมอีกชาติหนึ่ง ดังจะเห็นจากการมีวรรณกรรมที่เกิดขึ้นมากมายทุกยุคสมัย วรรณกรรมเหล่านี้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญอย่างหนึ่งของชาติ เป็นผลงานของมนุษย์ที่สะท้อนสภาพสังคม วัฒนธรรม การเมืองการปกครอง ค่านิยม ความเชื่อ ดังที่กุหลาบ มลลิกะมาส (2518) กล่าวว่า “มีผู้เปรียบวรรณคดีเสมือนเรื่องแสดงภาพชีวิต ความคิด จิตใจ อุดมคติ หรือค่านิยม ความต้องการของมนุษย์ อดีตเป็นเครื่องบันทึกภาพสังคมดังกล่าวเช่นเดียวกับวรรณกรรมปัจจุบัน” ส่วนพิทยา ว่องกุล (2540: 1) กล่าวว่า “วรรณกรรมเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตมนุษย์ ชาติที่เจริญแล้วทุกชาติจะต้องมีวรรณกรรมเป็นของตนเอง และวรรณกรรมจะมีมากหรือน้อย ดีหรือเลว แล้วแต่ความเจริญองกามแห่งจิตใจของชนในชาตินั้น ๆ วรรณกรรมเป็นเครื่องชี้ให้รู้ว่า ชาติใดมีความเจริญทางวัฒนธรรมสูงแค่ไหนและยุคใดมีความเจริญสูงสุด ยุคใดมีความเสื่อมทรามลง เพราะฉะนั้นวรรณกรรมแต่ละชาติจึงเป็นเครื่องชี้วัดได้ว่า ยุคใดจิตใจของประชาชนในชาติมีความเจริญหรือเสื่อมอย่างไร”

นิทานเป็นวรรณกรรมประเภทหนึ่งอันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ได้รับการสืบทอดจากรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่ง นับได้ว่าเป็นวรรณกรรมที่ได้รับความนิยมเป็นอย่างมากในทุกระดับของสังคมตั้งแต่สังคมระดับสูงไปสู่สังคมระดับชาวบ้าน ดังที่ประคอง นิมมานเหมินทร์ (2528) ได้ให้ความหมายของนิทานว่า เป็นเรื่องที่เล่าต่อกันมาจากรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่งโดยไม่ทราบว่าเป็นผู้แต่ง เช่น นิทานเรื่องสังข์ทอง ปลาบู่ทอง

โสนน้อยเรือนงาม โดยเล่าสู่กันฟังจากปู่ย่า ตายาย พ่อแม่ รวมทั้งตัวเราเอง จนถึงลูกหลานที่สืบทอดมาจากรุ่นสู่รุ่น จากท้องถิ่นหนึ่งไปสู่อีกท้องถิ่นหนึ่ง เช่น นิทานเรื่องสังข์ทอง อาจมีหลายสำนวนแล้วแต่ความทรงจำ ความเชื่อ อารมณ์ของผู้เล่าและวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่น จากความหมายของนิทานดังกล่าวมักจะปรากฏความเชื่อของมนุษย์ที่มีอยู่ในจิตสำนึกต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ทั้งที่มองเห็นและมองไม่เห็นแล้วมนุษย์ก็เกิดความกลัวจึงพยายามหาคำตอบเกี่ยวกับสิ่งนั้น วิเชียร เกษประทุม (2550: 9-10) ได้กล่าวถึงความสำคัญของนิทานว่า เป็นสิ่งที่มีคุณค่าและประโยชน์ เพราะให้ข้อคิดและคติเตือนใจ ช่วยปลูกฝังคุณธรรมต่าง ๆ ที่สังคมพึงประสงค์ให้แก่ผู้ฟัง เช่น ความซื่อสัตย์ การเชื่อฟังผู้ใหญ่ การพูดจาไพเราะอ่อนหวาน ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การขยันขันแข็ง เกริก ยूनพันธ์ (2547: 55-56) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการเล่านิทานว่า “เด็กหรือผู้ฟังจะถูกกล่อมเกลียดด้วยนิทานที่มีเนื้อหาส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม ทำให้เข้าใจในความดีและความงามยิ่งขึ้น”

ส่วนนิทานพื้นบ้านเป็นวรรณกรรมประเภทหนึ่งอันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ได้รับการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นไปยังอีกรุ่นหนึ่ง เพื่อให้ความสุข ความบันเทิง ตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ เสริมสร้างจินตนาการและช่วยให้อารมณ์บางอย่างคลี่คลายลงได้ ยุคสมัยที่ยังไม่มีอักษรใช้นั้น นิทานพื้นบ้านใช้วิธีสืบทอดโดยมุขปาฐะที่เล่าสืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคน เมื่อมีอักษรใช้แล้วจึงได้บันทึกนิทานเป็นลายลักษณ์ นิทานพื้นบ้านเกิดขึ้นโดยสมาชิกของสังคมเป็นผู้เล่าและผู้ฟัง ทำให้นิทานพื้นบ้านมีความคิดความรู้สึกของคนในสังคมนั้นแทรกอยู่ ทำหน้าที่เป็นกระจกเงาส่องสะท้อนภาพความเป็นอยู่ ความเชื่อ คตินิยม ตลอดจนอารมณ์ขันของคนในสังคมที่เป็นเจ้าของวรรณกรรมท้องถิ่น ด้วยเหตุที่ว่าวรรณกรรมท้องถิ่นรับใช้ชีวิตหลายแง่มุม ต่อมาการเล่านิทานจึงมีการพัฒนามากขึ้น โดยสอดแทรกคติธรรมและให้สาระที่เป็นประโยชน์และยังเป็นภูมิปัญญาของทุกชนชาติอีกด้วย นิทานพื้นบ้านมีบทบาทสำคัญต่อการถ่ายทอดการเรียนรู้ เสริมสร้างบุคลิกภาพ มีพลังโน้มน้าวความคิด ทศนคติและพฤติกรรมของแต่ละบุคคล รวมทั้งมีความสำคัญต่อชีวิตมนุษย์และสังคมในหลายด้าน ซึ่งประยูร ทรงศิลป์ (2542: 6) กล่าวให้ทัศนะเกี่ยวกับนิทานพื้นบ้านว่า “เป็นเครื่องช่วยให้มนุษย์เข้าใจสภาพของมนุษย์โดยทั่วไป เพราะนิทานพื้นบ้านเป็นที่ประมวลแห่งความรู้สึก ความนึกคิด ความนิยม ความบันเทิงใจ ความกลัว ระเบียบแบบแผน...”

ขณะที่ตำนานพื้นบ้าน พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2554 (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554) ให้ความหมายว่า เรื่องแสดงความเป็นมาแต่ปางหลังของ

สถานที่ บุคคลหรือพิธีกรรม เป็นต้น เรื่องที่เล่ากันสืบมา เช่น ตำนานพุทธเจดีย์ ตำนานเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว โดยเรียกพระปริตรบทหนึ่ง ๆ ว่า ตำนาน เช่น เจ็ดตำนาน สิบสองตำนาน ขณะที่ศ สันตสมบัติ (2540) กล่าวว่า “ตำนานเป็นส่วนหนึ่งของการถ่ายทอดเรื่องราวและวัฒนธรรมสังคม และเป็นเรื่องราวที่บ่งชี้ให้เห็นระบบความรู้ ความเชื่อของกลุ่มชนในสังคม...”

วรรณกรรมท้องถิ่นที่เป็นนิทานพื้นบ้าน ตำนานพื้นบ้าน จึงมีความสำคัญทั้งต่อตนเองและสังคม ในส่วนที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง การที่บุคคลรู้จักท้องถิ่นตนเองมากขึ้นทำให้เกิดความภาคภูมิใจ ในส่วนของสังคมทำให้เข้าใจรูปแบบของสังคม วัฒนธรรมของกลุ่มชนปกป้องและเป็นเครื่องชี้เศรษฐกิจ ความเชื่อและประเพณีของท้องถิ่น

แม้จะเป็นที่ประจักษ์แล้วว่า วรรณกรรมมีความสำคัญ แต่ในอดีตวรรณกรรมที่ได้รับการยกย่องส่วนใหญ่จะแต่งโดยกษัตริย์และเจ้านายที่เป็นข้าราชการชั้นสูง จึงเป็นเหตุให้วรรณกรรมที่แต่งโดยชาวบ้านไม่แพร่หลาย และไม่ค่อยมีผู้สนใจศึกษาเท่าที่ควร ทั้งที่วรรณกรรมดังกล่าวมีคุณค่าต่อการศึกษาไม่น้อย ปัจจุบันจึงมีนักวิชาการ นักคิดชนวิทยาและนักวรรณกรรมได้ตระหนักถึงคุณค่าของวรรณกรรมท้องถิ่นจึงได้อนุรักษ์และเผยแพร่ให้เยาวชนรุ่นหลังได้ศึกษาหาความรู้ ดังที่ชวน เพชรแก้ว (2528) กล่าวถึงบทบาทวรรณกรรมท้องถิ่นไว้ว่า “วรรณกรรมท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญ คือ อาจอำนวยความสะดวกในด้านความเข้าใจ ชีวิต สังคม วัฒนธรรมประเพณีค่านิยม ตลอดจนภาษาในท้องถิ่นนั้น ๆ ได้เป็นอย่างดี หรือจะพูดได้ว่า ใช้เป็นเครื่องมืออธิบายสังคมที่วรรณกรรมชิ้นนั้นถือกำเนิดขึ้น ทั้งนี้ วรรณกรรมท้องถิ่นให้ความใกล้ชิดกับผู้คนในวงกว้างกว่าวรรณกรรมประเภทอื่น ภาพจากวรรณกรรมท้องถิ่นจึงเด่นชัด ไม่ว่าจะเป็นทัศนคติในการมองโลก คติธรรม จริยธรรมหรือสภาพชีวิตต่าง ๆ ที่ปรากฏในสังคมนั้น”

จากการที่จังหวัดพะเยาเป็นเมืองประวัติศาสตร์และมีความเป็นมายาวนาน ทั้งขนบธรรมเนียมที่งดงาม โดยเฉพาะนิทานพื้นบ้านและตำนานพื้นบ้านมีจำนวนมากที่น่าสนใจ นอกจากให้ความสนุกสนานและความบันเทิงแล้ว แต่ละเรื่องยังสอดแทรกคติเตือนใจและช่วยอบรมบ่มนิสัยให้เด็กเป็นคนดี การศึกษานิทานพื้นบ้านและตำนานพื้นบ้านจะทำให้เข้าใจความดีและขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมของชาวพะเยาอย่างแท้จริง เพราะนิทานพื้นบ้านและตำนานพื้นบ้านจะสะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตของประชาชนในจังหวัดพะเยา ลักษณะทางสังคม ประเพณีวัฒนธรรม ตลอดจนค่านิยมและความเชื่อได้เป็นอย่างดี สำหรับการศึกษาวิเคราะห์นิทานพื้นบ้านและตำนานพื้นบ้านของจังหวัดพะเยาที่ผ่านมามักจะเน้นที่ตัวบท เช่น เนื้อเรื่อง ที่มา ประเภทของนิทานพื้นบ้าน ลักษณะของนิทานพื้นบ้าน ส่วนเรื่องความเชื่อมักจะไม่มีกรกล่าวถึง

หรือมีน้อย ด้วยเหตุดังกล่าวนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะวิเคราะห์ความเชื่อที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านและตำนานพื้นบ้านของจังหวัดพะเยาเพื่อสะท้อนให้เห็นความเชื่อในด้านต่าง ๆ เช่น ความเชื่อเกี่ยวกับสถานที่ ตำนานพระบรมสารีริกธาตุและพระธาตุ ความเชื่อเกี่ยวกับความศรัทธาความเคารพต่อกษัตริย์วีรบุรุษ ความเชื่อเกี่ยวกับคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่สอนให้คนทำความดี ความเชื่อเกี่ยวกับสัตว์ที่แฝงคติเตือนใจ ความเชื่อเกี่ยวกับพระแม่โพสพ และความเชื่อเกี่ยวกับหลักในการใช้ชีวิตในการครองคู่ ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ภาพสะท้อนความเชื่อของคนพะเยาจากนิทานพื้นบ้านและตำนานจังหวัดพะเยา การศึกษาครั้งนี้จะช่วยให้เข้าใจความคิด ความเชื่อของคนในสังคมพะเยาให้เป็นความทรงจำร่วมกันของสังคม ตลอดจนช่วยกันจารึกคุณค่าที่เป็นมรดกทางความคิดในรูปของนิทานพื้นบ้านและตำนานพื้นบ้านให้คงอยู่กับสังคมปัจจุบันสืบไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษานิทานพื้นบ้านและตำนานพื้นบ้าน จังหวัดพะเยา
2. เพื่อวิเคราะห์ความเชื่อของคนพะเยาในนิทานพื้นบ้านและตำนานพื้นบ้านจังหวัดพะเยา
3. เพื่อพัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับความเชื่อของคนพะเยาในนิทานพื้นบ้านและตำนานพื้นบ้าน จังหวัดพะเยา

ระเบียบวิธีวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย การศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาทั้งในเชิงเอกสาร (Documentary Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวิธีดำเนินการ ดังนี้

1.1 การศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1) การศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ตำรา หนังสือ ใบบลาน ปับสาและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยอาศัยแนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อของชาวบ้านจากนิทานพื้นบ้านและตำนานพื้นบ้าน

2) การศึกษาเกี่ยวกับความเชื่อของชาวบ้านจากนิทานพื้นบ้านและตำนานพื้นบ้าน

3) การวิเคราะห์ความเชื่อของคนพะเยาจากนิทานพื้นบ้านและตำนานพื้นบ้านจังหวัดพะเยา

4) การสรุปผลการศึกษาที่แสดงให้เห็นแนวคิด หลักการ ความเป็นมา ความสำคัญเกี่ยวกับความเชื่อของคนพะเยาจากนิทานพื้นบ้านและตำนานพื้นบ้าน จังหวัดพะเยา

1.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ศึกษาโดยใช้เทคนิค การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research; PAR) ที่เน้น การวิจัยแบบมีส่วนร่วมจากคนในท้องถิ่น โดยการสัมภาษณ์ (Interview) แบบเจาะจง และไม่เจาะจง เพื่อศึกษารับรู้ทางประวัติศาสตร์ของบุคคลกลุ่มต่าง ๆ เกี่ยวกับนิทาน พื้นบ้านและตำนานพื้นบ้านในจังหวัดพะเยา ทั้งนี้ เพื่อรวบรวมข้อมูลที่เป็นแนวคิดและ หลักความเชื่อของคนพะเยาจากนิทานพื้นบ้านและตำนานพื้นบ้าน นอกจากนี้ ยัง ศึกษาข้อมูลจากตัวบุคคล เอกสาร ภาพถ่ายที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาวิเคราะห์ความเชื่อ จากการสนทนากลุ่ม โดยมีขั้นตอนการศึกษา ดังนี้

- 1) การกำหนดประชากรที่จะศึกษา โดยการสัมภาษณ์ข้อมูลเกี่ยวกับ นิทานพื้นบ้านและตำนานพื้นบ้าน จังหวัดพะเยา
- 2) การศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ทั้งนี้ เพื่อพิจารณาถึงความเชื่อของคนพะเยาจากนิทานพื้นบ้าน และตำนานพื้นบ้าน จังหวัดพะเยา
- 3) การดำเนินการศึกษาและวิเคราะห์ความเชื่อของคนพะเยา จาก นิทานพื้นบ้านและตำนานพื้นบ้าน จังหวัดพะเยา
- 4) การถอดองค์ความรู้ที่ได้จากการวิเคราะห์ความเชื่อของคนพะเยา จากนิทานพื้นบ้านและตำนานพื้นบ้าน จังหวัดพะเยา
- 5) การสรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะทั้งในระดับชุมชน องค์กร และปัจเจกบุคคล

2. ขอบเขตการวิจัย

2.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา ศึกษาเนื้อหาจากเอกสาร ตำรา หนังสือ ใบลาน ปี่สาและการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยจัดเก็บข้อมูลในดำนินิทานพื้นบ้าน ตำนานพื้นบ้านของแต่ละพื้นที่ อันประกอบด้วยความเชื่อเกี่ยวกับสถานที่ ตำนานพระ บรมสารีริกธาตุและพระธาตุ ความเชื่อเกี่ยวกับความศรัทธาความเคารพต่อกษัตริย์ วีรบุรุษ ความเชื่อเกี่ยวกับคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่สอนให้คนทำความดี ความเชื่อ เกี่ยวกับสัตว์ที่แฝงคติเตือนใจ ความเชื่อเกี่ยวกับพระแม่โพสพและความเชื่อเกี่ยวกับ หลักในการใช้ชีวิตในการครองคู่

2.2 ขอบเขตของกลุ่มเป้าหมาย วิทยากรที่ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย บรรพชิต จำนวน 2 รูป คฤหัสถ์ จำนวน 12 คน โดยกำหนดคุณสมบัติ ดังนี้ เป็น พระภิกษุผู้มีความรู้เรื่องภาษาล้านนาหรือนิทานพื้นบ้านและตำนานพื้นบ้านในพื้นที่ของตนเอง มีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดพะเยา และเป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับจากชาวบ้านทั่วไปในจังหวัดพะเยาว่า มีความรู้ในเรื่องการอนุรักษ์วรรณกรรมเป็นอย่างดี สำหรับ คฤหัสถ์เป็นผู้ที่มีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดพะเยา ซึ่งในปัจจุบันยังคงอาศัยอยู่ในภูมิลำเนา ดังกล่าว และเป็นผู้เคยบวชหรือเคยศึกษาวรรณกรรมท้องถิ่น โดยมีอายุตั้งแต่ 50-60 ปี นอกจากนี้ ต้องเป็นบุคคลที่ได้รับการยอมรับจากชาวบ้านว่า มีความรู้ในเรื่องตำนาน และนิทานพื้นบ้านเป็นอย่างดี

2.3 ขอบเขตด้านพื้นที่ การวิจัยครั้งนี้ศึกษาในพื้นที่อำเภอเชียงคำ อำเภอ จุน อำเภอปง อำเภอภูซางและอำเภอภูพานยาว จังหวัดพะเยา

2.4 ขอบเขตด้านระยะเวลา การวิจัยครั้งนี้ศึกษาในช่วงเวลาระหว่างเดือน ตุลาคม พ.ศ. 2562 ถึงเดือนกันยายน พ.ศ. 2563

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1. แบบสัมภาษณ์แบบไม่มี โครงสร้าง 2. แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม โดยมีอุปกรณ์ในการเก็บ รวบรวมข้อมูล ได้แก่ กล้องถ่ายรูป บัตรบันทึกข้อมูล เครื่องบันทึกเสียง

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

4.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ตำรา หนังสือ ใบลาน ปับสาและ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4.2 การติดต่อประสานงานผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

4.3 การดำเนินงานจัดเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับนิทานพื้นบ้านและตำนาน พื้นบ้านในจังหวัดพะเยาโดยการสัมภาษณ์และการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วน ร่วม โดยใช้อุปกรณ์ในการเก็บรวบรวม คือ กล้องถ่ายรูป บัตรบันทึกข้อมูล เครื่อง บันทึกเสียง

4.4 การถ่ายถอดเสียงจากเทปบันทึกเสียงเป็นภาษาไทยกลางจากภาษาถิ่น เพื่อความเข้าใจของผู้อ่าน

4.5 การเรียบเรียงข้อมูลอย่างเป็นระบบเพื่อความสะดวกในการวิเคราะห์

4.6 การดำเนินการวิเคราะห์ความเชื่อของคนพะเยาจากผลการสัมภาษณ์

4.7 การถอดองค์ความรู้ความเชื่อของคนพะเยา จากนิทานพื้นบ้านและ ตำนานพื้นบ้าน จังหวัดพะเยา

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบการวิเคราะห์ข้อมูล โดยการวิเคราะห์เนื้อหาด้วยการนำข้อมูลที่รวบรวมได้จากวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ มาจัดหมวดหมู่ แยกประเด็นพิจารณาความสอดคล้องกับทฤษฎีความเชื่อที่ศึกษาในงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อหาข้อสรุปความเชื่อของคนพะเยาจากนิทานพื้นบ้านและตำนานพื้นบ้าน จังหวัดพะเยา และรายงานผลการศึกษาในรูปแบบการบรรยาย

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อ 1 การศึกษานิทานพื้นบ้านและตำนานพื้นบ้าน จังหวัดพะเยา พบว่า จากการรวบรวมข้อมูลนิทานพื้นบ้านและตำนานพื้นบ้าน จังหวัดพะเยา ใน 5 อำเภอ ได้แก่ อำเภอภูซาง อำเภอเชียงคำ อำเภอจุน อำเภอปง และอำเภอภูพานยาว จังหวัดพะเยา ได้พบนิทานพื้นบ้านและตำนานพื้นบ้านทั้งหมด 22 เรื่อง แบ่งเป็น นิทานพื้นบ้าน 14 เรื่อง ตำนานพื้นบ้าน 8 เรื่อง ในแต่ละอำเภอได้ข้อมูล ดังนี้ อำเภอภูซางมีนิทานพื้นบ้านจำนวน 2 เรื่อง ตำนานพื้นบ้าน 2 เรื่อง อำเภอเชียงคำมีนิทานพื้นบ้านจำนวน 4 เรื่อง ตำนานพื้นบ้าน 3 เรื่อง อำเภอจุนมีนิทานพื้นบ้านจำนวน 1 เรื่อง ตำนานพื้นบ้าน 1 เรื่อง อำเภอปงไม่พบนิทานพื้นบ้าน ตำนานพื้นบ้าน 2 เรื่อง และอำเภอภูพานยาวมีนิทานพื้นบ้านจำนวน 7 เรื่อง ไม่พบตำนานพื้นบ้าน

วัตถุประสงค์ข้อ 2 การวิเคราะห์ความเชื่อของคนพะเยาในนิทานพื้นบ้านและตำนานพื้นบ้าน จังหวัดพะเยาพบว่า

2.1 ตำนานพื้นบ้านที่เกี่ยวข้องกับตำนานพระธาตุ พระบรมสารีริกธาตุองค์พระพุทธรูปประกอบด้วยเรื่องตำนานพระธาตุดอยหยวก อำเภอปง เป็นที่มาของความเชื่อในเรื่องพระบรมสารีริกธาตุและการขอขมาโทษของพญานาคที่ได้กระทำต่อพระพุทธรูป ตำนานพระธาตุขิงแกง อำเภอจุน เป็นที่มาของความเชื่อพระธาตุเจดีย์และพระบรมสารีริกธาตุ

2.2 ตำนานพื้นบ้านที่เกี่ยวข้องกับพระธาตุ ซึ่งเป็นสถานที่ที่มีความสำคัญในเชิงประวัติท้องถิ่น ประกอบด้วยเรื่องตำนานพระธาตุดอยคำ อำเภอเชียงคำ เป็นที่มาของความเชื่อในเรื่องสถานที่และความโลภของมนุษย์

2.3 ตำนานพื้นบ้านที่เกี่ยวข้องกับกษัตริย์ วีรบุรุษ ก่อให้เกิดความเชื่อ ความศรัทธาในการบวงสรวงพญาเจ้าเมืองผู้ปกครองในอดีตแล้วแต่งตั้งให้เป็นเจ้าที่หรืออารักษ์ประจำหมู่บ้านเพื่อให้ลูกหลานได้เคารพสักการะ บูชา อันเป็นการแสดงออกซึ่งความรักของชาติพันธุ์ที่เชื่อว่า ได้ปกป้องรักษาหมู่บ้าน ผู้คนให้อยู่อย่างร่มเย็นเป็นสุข ทั้งชุมชนและสังคมนั้น เช่น การบวงสรวงพ่อพญาช้างเผือกของชาวบ้านเชียงบาน อำเภอ

เชียงคำ การบวงสรวงเจ้าที่อารักษ์เจ้าคำเสาร์ของชาวบ้านฮวก อำเภอกู่ช้าง ตำบลน่านเมืองแสนห้วย อันเป็นให้ความเคารพชดชรียัฒมภายหลังการย้ายถิ่นฐานมายังประเทศไทยเพื่อไม่ให้ลืมนชาติพันธุ์ของตนเองในเขตอำเภอบง

2.4 ตำบลน่านพื้นบ้านที่เกี่ยวข้องกับสถานที่โดยเฉพาะ ประกอบด้วยตำบลน่านดอยผาขาม อำเภอกู่ช้าง ที่เชื่อว่า ลักษณะรูปร่างรูปทรงของภูเขาแต่ละแห่งย่อมมีที่มาและตำบลน่านเสมอ ตำบลน่านพระธาตุมรศรีและป่าเปื่อยเปียง อำเภอเชียงคำ อันเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องคำสาปแช่ง เรื่องการขาดสติที่นำพาให้ประสบความฉิบหาย

2.5 นิทานพื้นบ้านที่มีความเชื่อเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา อันเป็นหลักการสอนให้ประพฤติปฏิบัติให้เป็นคนดี การกระทำที่เป็นตัวกำหนดชีวิตของมนุษย์ เช่น นิทานของชาวอำเภอกู่คามยาว ได้แก่ นิทานกำก่ำดำ เป็นความเชื่อในเรื่องการมีความอดทนนำมาซึ่งความสำเร็จ นิทานบุญบ่สร้าง เป็นความเชื่อในเรื่องของการกระทำเป็นตัวกำหนดชีวิตของผู้นั้น นิทานบุญถวายเนื้อหนัง เป็นความเชื่อในเรื่องของผลานิสงส์การปิดทองพระพุทธรูปที่นำสิ่งที่ดีเข้ามาในชีวิต นิทานผีเผ่าขมุทรรพ์ เป็นความเชื่อเรื่องของบาปหวงของ จะต้องรู้จักปล่อยวางจึงจะหลุดพ้นได้ นิทานผีโย่าโม เป็นคำสอนให้เชื่อในเรื่องของการไม่โลภ และนิทานของชาวอำเภอเชียงคำ คือ นิทานเทวดาตั้งใจ เป็นความเชื่อในเรื่องการทำความดี นิทานพระยาปลาช่อนดี ความเชื่อเรื่องของการกระทำ

2.6 นิทานพื้นบ้านที่มีความเชื่อเกี่ยวข้องกับสัตว์ แต่แฝงแนวคิด คติสอนใจให้แก่ผู้ฟัง คือ นิทานเสือแปลงกายและนิทานเสือแปลงกาย 2 อันเป็นการกล่าวถึงเสือสมิง แต่สอนให้เชื่อในเรื่องของการมีสติ ความไม่ประมาทในการดำเนินชีวิตที่อาจประสบภัยอันตรายได้ตลอดเวลาของชาวอำเภอกู่ช้างที่อยู่ท่ามกลางป่าเขา พระอินทร์สังควาย อำเภอกู่คามยาว เป็นคำสอนให้เชื่อในพระคุณของสัตว์ที่ทำประโยชน์ให้แก่มนุษย์มาช้านาน นิทานหงส์กับเต่า เป็นคำสอนให้เชื่อในความไม่ประมาทเลินเล่อ หากพลาดพลั้งอาจถึงแก่ความตายได้ นิทานหมูกับหมา เป็นเรื่องราวที่สอนให้เชื่อในเรื่องการฟังความข้างเดียวอาจทำให้สถานการณ์เลวร้ายขึ้นทั้งต่อตัวเองและผู้อื่น ซึ่งเป็นของชาวอำเภอเชียงคำ

2.7 นิทานพื้นบ้านที่มีความเชื่อเกี่ยวข้องกับพระแม่โพสพและเมล็ดข้าว คือ นิทานข้าวทำไม้ถึงเล็ก อำเภอกู่คามยาว ซึ่งเชื่อว่า พระแม่โพสพประทานข้าวให้แก่มนุษย์

2.8 นิทานพื้นบ้านที่มีความเชื่อเกี่ยวข้องกับหลักการใช้ชีวิตคู่ให้มีความสุข คือ นิทานพ่อม่ายแม่ม่าย ที่ให้ฟังตระหนักบทบาทของสามีและภรรยา

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 การพัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับความเชื่อของคนพะเยาในนิทานพื้นบ้านและตำนานพื้นบ้าน จังหวัดพะเยาพบว่า เป็นความเชื่อที่เป็นประโยชน์ต่อการนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตทั้งต่อตนเองและสังคม เพราะความเชื่อเหล่านี้สังคมได้สั่งสมและกระทำหรือปฏิบัติไปในแนวเดียวกัน จนกลายเป็นวิถีชีวิตในสังคมและแข็งแรงผลักดันและบรรทัดฐานทางสังคมต่อไป การนำองค์ความรู้ที่ได้จากการวิเคราะห์ไปใช้หลายด้าน คือ 1) ด้านการให้ความรู้เกี่ยวกับนิทานพื้นบ้านและตำนานพื้นบ้านแก่ชาวจังหวัดพะเยา 2) ด้านความเชื่อในพระพุทธศาสนาที่สอนให้ทำดีที่ปรากฏอยู่ในนิทานพื้นบ้านและตำนานพื้นบ้าน 3) ด้านการพัฒนาการเรียนการสอนเกี่ยวกับนิทานพื้นบ้านและตำนานพื้นบ้านของชาวจังหวัดพะเยาในสถานศึกษา

อภิปรายผล

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 การศึกษานิทานพื้นบ้านและตำนานพื้นบ้าน จังหวัดพะเยาพบว่า ข้อมูลนิทานพื้นบ้านและตำนานพื้นบ้าน จังหวัดพะเยา ใน 5 อำเภอ ได้แก่ อำเภอภูซาง อำเภอเชียงคำ อำเภอจุน อำเภอปง และอำเภอภูกามยาว จังหวัดพะเยา ทั้งหมด 22 เรื่อง แบ่งออกเป็นนิทานพื้นบ้าน 14 เรื่อง ตำนานพื้นบ้าน 8 เรื่อง ประเด็นที่น่าสนใจ คือ จังหวัดพะเยาเป็นจังหวัดที่มีความเจริญรุ่งเรืองทางด้านวรรณกรรมมากมายเป็นที่น่าสนใจอย่างยิ่ง โดยเฉพาะวรรณกรรมประเภทนิทานพื้นบ้านและตำนานพื้นบ้าน และเป็นผลงานที่สะท้อนสภาพสังคม วัฒนธรรม การเมือง การปกครอง ค่านิยม ความเชื่อเป็นอย่างดี นิทานพื้นบ้านทั้ง 14 เรื่อง และตำนานพื้นบ้านทั้ง 8 เรื่องเหล่านี้เป็นเพียงส่วนหนึ่งที่ค้นพบใน 5 อำเภอ จากทั้งหมด 9 อำเภอ ในจังหวัดพะเยา แต่ละเรื่องให้คุณค่าทั้งด้านปัญญา ด้านการศึกษา ด้านการปลูกฝัง ค่านิยม ด้านสังคมวัฒนธรรม อันเป็นการยกย่องผู้มีปัญญา ผู้ที่ขยันทำงาน การเคารพนับถือพระพุทธศาสนา ความเชื่อในการอธิษฐานและการเสี่ยงทาย รวมถึงการยึดมั่นในความกตัญญูต่อบุคคล ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของดารินทร์ อินทับทิม และสิงห์คำ รักป่า (2563) ซึ่งได้ศึกษาวรรณกรรมตำนานพระธาตุจังหวัดพะเยาในฐานะเป็นแหล่งข้อมูลปฐมภูมิในการสร้างนวัตกรรมนิทานในจังหวัดพะเยา จากการศึกษารายชื่อวัดทั้งหมด 434 วัด พบวัดที่มีคำว่า พระธาตุหรือวัดพระธาตุจำนวน 41 วัด สาเหตุที่ได้ชื่อนี้เพราะเป็นที่ตั้งของพระธาตุ และในจำนวนนี้มี 19 วัด ที่มีตำนานความเป็นมาเกี่ยวข้องกับการเสด็จจาริกมาของพระพุทธเจ้าทั้งที่อยู่ในรูปมุขปาฐะหรือการเล่าขานสืบทอดกันมาและรูปแบบลายลักษณ์ ซึ่งการศึกษานี้ทำให้ทราบเรื่องราวที่สะท้อนความเชื่อของสังคมชาวพะเยาที่ผูกพันกับพระพุทธศาสนาเป็นอย่างยิ่ง และยังสอดคล้องกับ

การศึกษาของพระมหาศรีบรรดรร ธิธมโม และคณะ (2545) ในประเด็นที่เกี่ยวกับพระธาตุเมืองพะเยาและสำนวนที่ใช้ในการแต่ง รวมถึงข้อมูลของสุจิตต์ วงศ์เทศ (2538) ในเรื่องประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมเมืองพะเยา ซึ่งพบประเด็นที่กล่าวถึงนิทานพื้นบ้านและตำนานพื้นบ้าน จังหวัดพะเยา ที่มีคุณค่าทั้งต่อตนเองและต่อสังคมเป็นอย่างยิ่ง

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 การวิเคราะห์ความเชื่อของคนพะเยาจากนิทานพื้นบ้านและตำนานพื้นบ้าน จังหวัดพะเยาพบว่า มีความเชื่อเกี่ยวกับตำนานพระธาตุกษัตริย์ วีรบุรุษ สถานที่ พระพุทธศาสนา ความซื่อสัตย์ พระแม่โพสพ เมล็ดข้าวและการใช้ชีวิต ประเด็นที่น่าสนใจ คือ ความเชื่อทั้งของชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์ รวมถึงปรากฏการณ์ธรรมชาติ เรื่องราวของสัตว์ที่แฝงแนวคิด เรื่องธรรมชาติของการครองคู่ ความเชื่อเหล่านี้เป็นสิ่งที่มนุษย์ยึดถือกันมาตั้งแต่อดีต สืบทอดจากบรรพบุรุษจนถึงปัจจุบันและเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งที่มีอิทธิพลเหนือจิตใจมนุษย์ ทั้งยังกลายเป็นวิถีชีวิตของคนในสังคม ซึ่งสอดคล้องงานวิจัยของขวัญชนก นัยเจริญ (2557) เรื่องการวิเคราะห์ภาพสะท้อนค่านิยมของไทยจากนิทานพื้นบ้าน โดยเฉพาะในประเด็นนิทานพื้นบ้านที่ปรากฏภาพสะท้อนค่านิยมของไทยที่มีจำนวน 44 เรื่อง ซึ่งปรากฏให้เห็นค่านิยมของไทยครบทั้ง 9 ด้าน คือ 1) ความขยัน 2) ความกตัญญูทดแทน 3) ความไม่โลภ 4) ปิยวาจา 5) ความอดทนอดกลั้น 6) การเชื่อฟังผู้ใหญ่ 7) ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน 8) การยกย่องผู้มีวิชาความรู้ และ 9) การให้อภัยกัน โดยที่ภาพสะท้อนค่านิยมด้านการยกย่องผู้มีวิชาความรู้ปรากฏให้เห็นบ่อยครั้งที่สุดรองลงมา คือ ด้านความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ส่วนค่านิยมที่ปรากฏให้เห็นน้อยที่สุด คือ ด้านปิยวาจา ซึ่งประเด็นเหล่านี้มีลักษณะคล้ายนิทานพื้นบ้านและตำนานพื้นบ้านจังหวัดพะเยาที่สอดคล้องค่านิยมของสังคมไทยอยู่ไม่น้อย เช่น นิทานกำกาดำที่สอนเรื่องความอดทนอดกลั้น นิทานผีโย่งโมที่สอนเรื่องความไม่โลภ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของชานนท์ ไชยทองดี (2561) เรื่องภูมิปัญญา อัตลักษณ์และเรื่องเล่าในวรรณกรรมเมืองศรีสะเกษ โดยประเด็นที่น่าสนใจ คือ นิทานตำนาน เรื่องเล่าที่เป็นวรรณกรรมมุขปาฐะในจังหวัดศรีสะเกษ เมื่อนำมาวิเคราะห์ด้วยการตีความตามแนวคิด การสื่อความหมายทางวัฒนธรรมจะพบว่า นิทาน ตำนาน เรื่องเล่าดังกล่าวสามารถสะท้อนอัตลักษณ์และสื่อความหมายทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ วัตถุศักดิ์สิทธิ์ เทพศักดิ์สิทธิ์ บุคคลศักดิ์สิทธิ์ สัตว์ศักดิ์สิทธิ์กับการสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมวิญญาณศักดิ์สิทธิ์และพืชศักดิ์สิทธิ์ นอกจากนี้ ยังสะท้อนสำนึกในถิ่นฐานบ้านเกิด การเคารพในวิถีธรรมชาติ การนับถือศักดิ์สิทธิ์ ทั้งในเรื่องผี

และในทางพระพุทธศาสนา ทั้งหมดนี้มาจากสภาพทางภูมิศาสตร์ที่ตั้งของจังหวัดศรีสะเกษซึ่งอยู่ในเขตอีสานใต้อันเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ เหมาะสำหรับการตั้งถิ่นฐาน เป็นบ่อเกิดวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อของกลุ่มชนอันทรงคุณค่า สามารถสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรม ภายใต้เงื่อนไขของการมีอยู่ของสังคม งานวิจัยนี้แม้จะเป็นคนละพื้นที่การศึกษากับจังหวัดพะเยา แต่สิ่งที่สะท้อนตรงกัน คือ ความเชื่อทางภูมิศาสตร์ เช่น ตำนานเมืองแสนหวี อันเป็นเรื่องราวของบรรพชนชาวล้านนาที่ได้บอกเล่าประวัติศาสตร์เอาไว้ นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของรัชณี กาวี (2558) เรื่อง นิทาน ตำนาน ภูมินามและประวัติศาสตร์: บทบาท หน้าที่ คุณค่าและอัตลักษณ์ของชุมชนท่าผาปุม อำเภอแม่ลาน้อย จังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยพบประเด็นที่สำคัญ คือ อัตลักษณ์ในด้านความเชื่อของกลุ่มคนในชุมชนที่แสดงออกผ่านพิธีกรรมให้เห็นว่า มีความเชื่อในอำนาจเหนือธรรมชาติ เช่น ผีบรรพบุรุษ ผีนางงาไม้สังคังดีลพิธีประจำบ้าน ประจำหมู่บ้าน เพื่อเป็นแกนยึดโยงคนในชุมชนให้เป็นอันหนึ่งอันเดียว ประเด็นนี้จะพบว่า ในตำนานพื้นบ้านจังหวัดพะเยาเอง ก็พบความเชื่อในเรื่องผีบรรพบุรุษที่เป็นอารักษ์ประจำชุมชนนั้น ๆ จึงกลายเป็นตำนานเกี่ยวกับผู้ปกครองที่ทำให้เกิดการเช่น สรวงบูชา เช่น พ่อพญาช้างเผือกของชาวบ้านเชียงบาน เจ้าที่อารักษ์เจ้าคำเสาร์ของชาวบ้านฮวก ฯลฯ

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 การพัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับความเชื่อของคนพะเยา จากนิทานพื้นบ้านและตำนานพื้นบ้าน จังหวัดพะเยาพบว่า ความเชื่อของชาวพะเยาเป็นความเชื่อที่เป็นประโยชน์ต่อการนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตทั้งต่อตนเองและสังคม เพราะความเชื่อเหล่านี้สังคมได้สั่งสมและปฏิบัติไปในแนวเดียวกันจนกลายเป็นวิถีชีวิตในสังคมและมีความเชื่อของชาวพะเยา นอกจากนี้ ยังเป็นแรงผลักดันให้เกิดบรรทัดฐานทางสังคมต่อไป การที่จะนำองค์ความรู้เกี่ยวกับความเชื่อที่ได้จากการวิเคราะห์ไปใช้เป็นสิ่งสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งในประเด็นนี้สอดคล้องกับคำกล่าวของ เสฐียร พันธงชัย (2513: 30-31) ที่เห็นว่า ความเชื่อไม่ว่าจะเกิดขึ้นด้วยความรู้สึกรหรือเหตุผลใดก็ตาม เมื่อมนุษย์เกิดความเชื่อขึ้นแล้วก็มักจะแสดงออกทางกายและวาจาให้ปรากฏเช่นเดียวกับได้มีผู้รู้การยอมรับนับถือหรือยึดมั่นในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ทั้งที่มีตัวตนและไม่มีตัวตน และการยอมรับนับถือนี้อาจจะมีหลักฐานที่พอจะพิสูจน์หรือไม่ก็ได้ ในทำนองเดียวกันกับความเชื่อเกี่ยวกับนิทานพื้นบ้านและตำนานพื้นบ้าน จังหวัดพะเยา แม้ว่าความเชื่อบางอย่างจะพิสูจน์ไม่ได้ เช่น นิทานข้าวทำไมถึงเล็ก เป็นความเชื่อเกี่ยวกับพระแม่โพสพที่ประทานเมล็ดข้าวมาให้มนุษย์ ซึ่งพิสูจน์ไม่ได้ แต่เป็นความเชื่อที่สะท้อนเรื่องของความกตัญญูทเวทหรือคำสอนอื่น ๆ ที่เป็นบรรทัดฐานหรือ

แรงผลักดันให้สังคมอยู่ร่วมกันได้อย่างเป็นสุข และสอดคล้องกับสุนันท์ อุดมเวช (2524: 114) ในประเด็นที่ว่า ในสังคมชนบทที่มีความเชื่อในเรื่องต่าง ๆ จนมีอิทธิพลในการกำหนดพฤติกรรมของคนในสังคม ขนบธรรมเนียม ประเพณีต่าง ๆ นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับข้อความของกลุ่มวิทยาลัยครูภาคใต้ (2526: 23) ในประเด็นที่ว่า ความเชื่อ คือ การยอมรับว่า สิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็นความจริงหรือเป็นสิ่งที่ไว้วางใจ ความจริงหรือความไว้วางใจที่เป็นรูปของความเชื่อนั้น ไม่จำเป็นต้องเป็นความจริงที่ตรงตามหลักเหตุผลหรือหลักวิทยาศาสตร์ใด ๆ ด้วยเหตุนี้เอง จึงอาจกล่าวได้ว่า 1. ความเชื่อ คือ พลังชีวิตเพราะมนุษย์กระทำการต่าง ๆ ตามความเชื่อในลักษณะเป็นความมั่นใจและไว้วางใจ 2. ความเชื่อเป็นบ่อเกิดแห่งวัฒนธรรม เพราะความเชื่อ คือ ศาสนา ซึ่งเป็นบ่อเกิดแห่งวัฒนธรรม วัฒนธรรม คือ รูปแบบหรือโครงสร้างของสังคมที่ประกอบด้วยระเบียบแบบแผน สถานภาพ ซึ่งทุกคนต้องปฏิบัติตนให้สอดคล้องกับระเบียบแบบแผนนั้นในสังคมตนเอง 3. ความเชื่อเป็นแกนกลางแห่งความสามัคคีของคนในสังคมหนึ่ง ๆ เพราะความเชื่อกลายเป็นวิถีชีวิตในฐานะศาสนาและวัฒนธรรมที่หล่อหลอมสังคมหนึ่งไว้ให้มีการปฏิบัติเป็นรูปแบบเดียวกัน แสดงกิจกรรมต่าง ๆ มีจุดหมายอันเดียวกัน ในแง่นี้ความเชื่อจึงเป็นบ่อเกิดของเอกภาพ ศาสนาหรือความเชื่อจึงกลายเป็นพลังเชื่อมโยงประสานสัมพันธ์ให้ชนในสังคมไม่แตกต่างกัน ดังนั้น ความเชื่อจึงเป็นบ่อเกิดแห่งความสามัคคี จากแนวคิดเหล่านี้ผู้วิจัยจึงได้สรุปเป็นองค์ความรู้เกี่ยวกับความเชื่อของนิทานพื้นบ้านและตำนานพื้นบ้าน จังหวัดพะเยาใน 3 ด้าน คือ 1) ความเชื่อเหล่านี้จะเป็นฐานข้อมูลของความรู้เกี่ยวกับนิทานพื้นบ้านและตำนานพื้นบ้านแก่ชาวจังหวัดพะเยา 2) เป็นความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะคำสอนในเรื่องการทำความดีที่ปรากฏอยู่ในนิทานพื้นบ้านและตำนานพื้นบ้าน 3) เป็นแหล่งข้อมูลอ้างอิงในการพัฒนาการเรียนการสอนเกี่ยวกับนิทานพื้นบ้านและตำนานพื้นบ้านของชาวจังหวัดพะเยาในสถานศึกษาต่อไป

องค์ความรู้จากการวิจัย

1. ด้านความรู้เกี่ยวกับนิทานพื้นบ้านและตำนานพื้นบ้านจังหวัดพะเยา จากการที่จังหวัดพะเยาเป็นเมืองประวัติศาสตร์และมีความเป็นมายาวนาน ทั้งมีขนบธรรมเนียมที่งดงาม โดยเฉพาะนิทานพื้นบ้านและตำนานพื้นบ้านจำนวนมากที่น่าสนใจ นอกจากจะให้ความเพลิดเพลินแล้ว ยังสอดแทรกคติเตือนใจและช่วยอบรมบ่มนิสัยให้เด็กเป็นคนดี ทำให้เข้าใจประเพณีวัฒนธรรมของชาวพะเยาอย่างแท้จริง เพราะนิทานพื้นบ้านและตำนานพื้นบ้านจะสะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตของประชาชนใน

จังหวัดพะเยา ลักษณะทางสังคม ประเพณีวัฒนธรรม ตลอดจนค่านิยมและความเชื่อได้เป็นอย่างดี

2. ด้านความเชื่อของคนพะเยาจากนิทานพื้นบ้านและตำนานพื้นบ้าน จังหวัดพะเยา ส่วนใหญ่จะมีความเชื่อด้านพระพุทธศาสนาที่สอนให้คนเกรงกลัวต่อบาปและหันมาทำความดี ความเชื่อในด้านความศรัทธาต่อกษัตริย์ที่ทำให้คนไทยมีความจงรักภักดีต่อสถาบันกษัตริย์ ซึ่งความเชื่อเหล่านี้จะนำไปสู่การปลูกฝังให้เยาวชนและคนในสังคมได้กระทำความดี

3. ด้านการพัฒนาองค์ความรู้จากความเชื่อของคนพะเยา จากนิทานพื้นบ้านและตำนานพื้นบ้าน จังหวัดพะเยา จะนำไปสู่การจัดการเรียนการสอนในสาขาวิชาการสอนภาษาไทย รายวิชาคติชนวิทยาและรายวิชาที่เกี่ยวข้อง อันเป็นการเผยแพร่องค์ความรู้สู่สังคมผ่านนิสิตที่ได้ต่อยอดองค์ความรู้และอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นต่อไป

สรุป

จากการวิเคราะห์ความเชื่อจากนิทานพื้นบ้านและตำนานพื้นบ้าน จังหวัดพะเยาพบว่า มีนิทานพื้นบ้านและตำนานพื้นบ้านทั้งหมด 22 เรื่อง แบ่งออกเป็นนิทานพื้นบ้าน 14 เรื่อง ตำนานพื้นบ้าน 8 เรื่อง แต่ละเรื่องประกอบด้วยความเชื่อเกี่ยวกับสถานที่ ตำนานพระบรมสารีริกธาตุและพระธาตุ ความเชื่อเกี่ยวกับความศรัทธาความเคารพต่อกษัตริย์วีรบุรุษ ความเชื่อเกี่ยวกับคำสอนของพระพุทธศาสนาที่สอนให้คนทำความดี ความเชื่อเกี่ยวกับสัตว์ที่แฝงคติเตือนใจ ความเชื่อเกี่ยวกับพระแม่โพสพ และความเชื่อเกี่ยวกับหลักในการใช้ชีวิตในการครองคู่ และการพัฒนาองค์ความรู้ที่ได้จากความเชื่อของคนพะเยาจากนิทานพื้นบ้านและตำนานพื้นบ้านจังหวัดพะเยา เป็นความเชื่อที่เป็นประโยชน์ต่อการนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตทั้งต่อตนเองและสังคม เพราะความเชื่อเหล่านี้เป็นเรื่องราวที่สังคมได้สั่งสมและปฏิบัติในรูปแบบเดียวกัน กระทั่งกลายเป็นวิถีชีวิตและเป็นแรงผลักดันให้เกิดบรรทัดฐานทางสังคม สำหรับข้อเสนอที่จะเป็นประโยชน์ในเชิงนโยบายเพื่อให้เกิดความชัดเจนในการศึกษาวิเคราะห์ความเชื่อในวรรณกรรมพื้นบ้าน ไม่ว่าจะเป็นนิทานหรือตำนานก็ตาม ควรมีการประสานสัมพันธ์ในด้านข้อมูลเชิงลึกไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด หรือหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง ส่วนเชิงวิชาการ เมื่อมีกิจกรรมเกี่ยวกับการศึกษาความเชื่อจากนิทานพื้นบ้านและตำนานพื้นบ้าน ควรมีการวิจัยทุกครั้งที่เพื่อถอดบทเรียนและนำองค์ความรู้ไปเผยแพร่ต่อสาธารณชนอย่างเป็น

ระบบ ส่วนข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาผลกระทบของวิวัฒนาการสมัยใหม่ที่อาจส่งผลกระทบต่อนิทานพื้นบ้านและตำนานพื้นบ้านของชาวจังหวัดพะเยาอดีตจนถึงปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

- กลุ่มวิทยาลัยครูภาคใต้. (2526). *ความเข้าใจเกี่ยวกับสังคม*. กรุงเทพมหานคร: กรุงเทพมหานครการพิมพ์.
- กุหลาบ มัลลิกะมาส. (2518). *คติชนวิทยา*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- เกริก ยุ้นพันธ์. (2547). *การเล่านิทาน*. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- ขวัญชนก นัยเจริญ. (2557). *การวิเคราะห์ภาพสะท้อนค่านิยมของไทยจากนิทานพื้นบ้าน*. รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ.
- ชวน เพชรแก้ว. (2528). ลักษณะของวรรณกรรมภาคใต้. ใน *เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการวรรณกรรมภาคใต้จากหนังสือบูต*. สงขลา: สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา.
- ชานนท์ ไชยทองดี. (2561). *ภูมิปัญญา อัตลักษณ์เรื่องเล่าในวรรณกรรมเมืองศรีสะเกษ*. ศรีสะเกษ: คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ.
- ดารินทร์ อินทับทิม และสิงห์คำ รักป่า. (2563). วรรณกรรมตำนานพระธาตุจังหวัดพะเยาในฐานะเป็นแหล่งข้อมูลปฐมภูมิในการสร้างนวัตกรรมนิทานในจังหวัดพะเยา. *วารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์*. 6 (1), 397-412.
- ประคอง นิมมานเหมินทร์. (2528). *ประเพณีท้องถิ่น*. กรุงเทพมหานคร: แสงแดด.
- ประยูร ทรงศิลป์. (2542). *การศึกษาวิเคราะห์ตำนานและนิทานพื้นบ้านเขมรภาคที่ 1-9*. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏธนบุรี.
- พระมหาศรีบวรตร ภิธมโม และคณะ. (2545). *พระธาตุสำคัญเมืองพะเยา*. พะเยา: โครงการสืบสานวัฒนธรรมภูมิกายาว มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พิทยา ว่องกุล. (2540). *พลาณภาพแห่งวรรณกรรม*. กรุงเทพมหานคร: ดอกหญ้า.
- ยศ สันตสมบัติ. (2540). *มนุษย์กับวัฒนธรรม*, พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- รัชนี้ กาวี. (2558). นิทาน ตำนาน ภูมินามและประวัติศาสตร์: บทบาทหน้าที่ คุณค่า และอัตลักษณ์ของชุมชนท่าผาป้อม อำเภอแม่ลาน้อย จังหวัดแม่ฮ่องสอน. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2554). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 7 รอบ 5 ธันวาคม 2554. กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน.
- วิเชียร เกษประทุม. (2550). นิทานพื้นบ้าน. กรุงเทพมหานคร: พัฒนาศึกษา.
- สุจิตต์ วงศ์เทศ. (2538). ประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมเมืองพะเยา. กรุงเทพมหานคร: มติชน.
- สุนันท์ อุดมเวช. (2524). คติชนวิทยา. เพชรบุรี: วิทยาลัยครูเพชรบุรี.
- เสฐียร พันธรังษี. (2513). ศาสนาเปรียบเทียบ. กรุงเทพมหานคร: แพร่พิทยา.

โยนิโสมนสิการในฐานะเป็นเครื่องมือจัดการ ความขัดแย้งภายในของมนุษย์ Yonisomanasikàra as a Tool for Managing Human's Internal Conflicts

พระเจริญพงษ์ วิชัย^{*1}, สายน้ำผึ้ง รัตนงาม², วันชัย กิ่งแก้ว³

Phrajaroenphong Wichai¹, Sainumpung Riattanangam²,
Wanchai Kingkaew³

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี
Mahachulalongkornrajavidyalaya University,
Buddhapanyasridvaravadi Buddhist College
Corresponding Author, E-mail: charoenphong.wi@mcu.ac.th*

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอหลักโยนิโสมนสิการในฐานะเป็นเครื่องมือจัดการความขัดแย้งภายในของมนุษย์ ผลการศึกษาพบว่า ความขัดแย้งภายในของมนุษย์ตรงกับวิถีจิตตามทัศนะคำสอนทางพระพุทธศาสนา เป็นสภาวะความคิดที่ไร้ระเบียบ ลังเลสงสัย เมื่อประสบกับทางเลือกที่ต้องตัดสินใจ จำแนกออกเป็นความขัดแย้งเชิงบวกที่มีฉันทะเป็นสาเหตุ และความขัดแย้งเชิงลบที่มีตณฺหาเป็นสาเหตุ ฉะนั้น การจัดการความขัดแย้งภายในของมนุษย์ คือ การจัดวิถีจิต ซึ่งมีโยนิโสมนสิการ ความไม่คิดพิจารณาให้เข้าใจ รู้แจ้งชัดในทางเลือกที่ต้องตัดสินใจ เป็นปัจจัยให้เกิดความขัดแย้งขึ้นภายใน สรุปลองค์ความรู้ที่สำคัญของบทความนี้ คือ กระบวนการเชิงเหตุปัจจัยสัมพันธ์แสดงการเกิดขึ้นของความขัดแย้งภายในมนุษย์ และกระบวนการเกิดขึ้นของสันติภาพภายในของมนุษย์ที่เกิดจากการนำหลักโยนิโสมนสิการมาประยุกต์ใช้เป็นเครื่องมือในการจัดการความขัดแย้งภายในของปัจเจกบุคคล ด้วยวิธีคิดตามหลักโยนิโสมนสิการ 4 แบบ คือ 1) คิดถูกวิธี 2) คิดอย่างเป็นระบบ 3) คิดอย่างมีเหตุผล 4) คิดให้เกิดผล ซึ่งเป็นเครื่องมือทางความคิดที่นำมาใช้ในการขบคิดให้เกิดความรู้แจ้งชัดหรือมองเห็นอุปสรรคในทางเลือกที่ต้องตัดสินใจเมื่อประสบกับ

สภาวะความขัดแย้งภายใน และยังเป็นการจัดระเบียบความคิดไม่ให้เกิดภาวะความ
ลังเลสงสัย ความสับสนทางความคิด โยนิโสมนสิการจึงเป็นหลักคิดที่ช่วยเสริมสร้างให้
มีสุขภาวะทางจิตที่ดี เป็นปัจจัยสำคัญที่เกื้อกูลให้เกิดสุขภาวะทางสังคม นำมาซึ่ง
สันติภาพของสังคมที่ก่อตัวจากสันติภาพภายในของบุคคล

คำสำคัญ: โยนิโสมนสิการ; การจัดการความขัดแย้ง; ความขัดแย้ง

Abstract

This article aims to present the principle of Yonisomanasikàra as a tool for managing human's internal conflicts. The results of the study found that the human's internal conflicts correspond to Vicikicchà (doubt) according to the viewpoint of Buddhist teachings. It is a state of disorganized thought, doubt, when facing with choices that need to be made decisions. It is classified as positive conflicts which have the Chanda as a cause and as negative conflicts which have the Tanhà as a cause. So managing human's internal conflicts are the elimination of Vicikicchà which has Ayonisomanasikàra which means the lack of consideration to clearly understand the choices to be decided which is causing factor of internal conflicts within. A summary of the main points of this article is a process of the causal and interrelated factors that cause internal conflicts in human beings. In addition, it is a process of the emergence of inner human peace arising from the application of the Yonisomanasikàra as a tool for managing individual conflicts with 4 types of Yonisomanasikàra thinking methods: 1) thinking in the right way; 2) thinking in a systematic way; 3) thinking rationally; and 4) thinking effectively. All are a thought tool that is used to ponder to achieve clear knowledge or see through the choices that must be made when faced with internal conflict. Furthermore, it organizes the thoughts to avoid any hesitation, doubt, confusion. Yonisomanasikàra is therefore a principle that helps to promote good mental health. It is an important factor that contributes to social well-being and brings about the peace of society that is formed by the inner peace of the individual.

Keywords: Yonisomanasikàra; Conflict Management; Conflict

บทนำ

ปัญหาความขัดแย้งในตนเองเป็นปัญหาทำลายสันติสุขภายในจิตใจของมนุษย์ ซึ่งเป็นภัยร้ายใกล้ตัวที่มองไม่เห็น ทั้งที่เป็นปัญหาประจำวันของชีวิต ในวันหนึ่ง ๆ บุคคลแต่ละคนต่างมีประเด็นความขัดแย้งมากมายเกิดขึ้น จะมีมากหรือน้อยแตกต่างกันออกไป กับทั้งเกิดขึ้นได้ตลอดเวลาและทุกกิจกรรม ตั้งแต่ตื่นนอนถึงเวลาเข้านอน เป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นซ้ำ ๆ ด้วยสาเหตุที่เป็นสภาวะความผิดพลาดทางอารมณ์ความรู้สึกนึกคิดที่เกิดขึ้นในตนเอง ซึ่งผู้อื่นไม่สามารถมองเห็นรับรู้ได้ ทำให้รู้สึกซ่อนเร้นปิดบังความขัดแย้งภายในตนเองจนเกิดความเคยชิน ยอมรับและทนต่อสภาวะนั้นว่า ความขัดแย้งในตนเองเป็นเรื่องธรรมดา ไม่มีโทษภัยแก่ตนเอง เปรียบเสมือนผู้ป่วยมะเร็งมองไม่เห็นเชื้อมะเร็งที่กำลังแพร่กระจายอยู่ในร่างกาย เมื่อใดโรคกำเริบหนักขึ้นมีอาการเจ็บปวดปรากฏชัดให้เขารู้สึกถึงความทุกข์ทรมานแสนสาหัส เมื่อนั้นจึงจะเห็นพิษภัยแห่งโรค เช่นเดียวกับสภาวะความขัดแย้งในตนเอง เมื่อใดทวิความรุนแรงถึงขั้นกระทบกระเทือนต่อจิตใจ อารมณ์ เมื่อนั้นจึงประจักษ์ชัดว่า สภาวะความคิดที่ไร้ระเบียบเพราะความขัดแย้งในตนเอง บีบคั้นแปรสภาพจิตให้ตกอยู่ในภาวะจิตติดลบ คือ ภาวะจิตใจที่ปราศจากความสุข เนื่องจากความไม่สมหวังต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (ชวลิต เกิดทิพย์ และภัทรชรี หนูแพ, 2554: 11) ปรากฏเป็นลักษณะอาการต่าง ๆ เช่น ความวุ่นวายสับสน ความเครียด วิตกกังวล ฟุ้งซ่าน ลังเล อ่อนแอ ดังนั้น การปล่อยให้สภาวะความขัดแย้งในตนเองเกิดขึ้นรุกรานจิตใจมีความถี่มากเท่าไร ก็เท่ากับการสะสมความขัดแย้งภายในตนเองเอาไว้ พร้อมทั้งจะก่อตัวขยายไปสู่ความขัดแย้งภายนอกตั้งแต่ความขัดแย้งระหว่างบุคคลเป็นต้นไป ซึ่งมีผลต่อการแสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมในลักษณะต่าง ๆ กลายเป็นสาเหตุของความขัดแย้งในสังคมที่รุนแรงยิ่งขึ้นไป

ในยุคดิจิทัลท่ามกลางกระแสเมตาเวิร์ส (Metaverse) หรือจักรวาลอนฤมิตในภาษาไทย ยิ่งมากด้วยปัจจัยที่ก่อความขัดแย้งภายในของมนุษย์เกิดขึ้นได้ในทุกกิจกรรมของการดำเนินชีวิตประจำวัน ในสังคมวันหนึ่ง ๆ มีเรื่องราวเหตุการณ์และสิ่งต่าง ๆ ที่ได้รับรู้ พบเจอและจำเป็นต้องเลือกตอบสนองเพียงสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่มีคุณค่าหรือประโยชน์แตกต่างกัน ตามที่ตนกำหนดให้คุณค่าหรือประโยชน์ของสิ่งนั้น ๆ ยกตัวอย่างทางเลือกที่เกิดความขัดแย้งในมนุษย์ เช่น วิธีการในการประกอบสัมมาอาชีวะท่ามกลางสังคมแห่งการปรับเปลี่ยนอย่างรวดเร็ว มีปัจจัยต่าง ๆ เข้ามาเกี่ยวข้องทั้งด้านเทคโนโลยีดิจิทัล ข้อมูลข่าวสารผ่านช่องทางหลากหลาย ทำให้เกิดความขัดแย้ง

ภายในเมื่อเจอทางเลือกที่เป็นข้อมูลและวิธีการในการปฏิบัติงานระหว่างวิถีเก่าที่ปฏิบัติจนเคยชินกับวิถีใหม่ที่ตนยังไม่เคยชิน แต่ด้วยความคิดอีกฝ่ายหนึ่งว่า จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนเพื่อก้าวทันยุคและความอยู่รอด หรือความต้องการบริโภคอาหารที่ชอบแต่คำนึงโทษที่แสดงต่อโรค รวมทั้งทางเลือกเกี่ยวกับการแต่งกาย สถานที่อยู่อาศัย การโดยสาร ฯลฯ ซึ่งเป็นความขัดแย้งภายในที่อิงกับหลักการ/แนวคิดทฤษฎี ความรู้ ค่านิยม รวมทั้งคุณค่าหรือประโยชน์ของพฤติกรรมและหลักการในการอยู่ร่วมกัน ภายใต้กรอบความเชื่อ หลักศาสนา กฎหมาย จารีต ประเพณีวัฒนธรรม เป็นต้น

ธรรมชาติของมนุษย์เมื่อพบกับความขัดแย้งภายในตนเอง ย่อมเลือกตอบสนองฝ่ายที่ตนปรารถนาและหลีกเลี่ยงสิ่งที่ตนมองว่าเป็นปัญหา ซึ่งเป็นการมองปัญหาความขัดแย้งภายในของมนุษย์แบบผู้ต้องการหาทางเดินออกจากปัญหานั้น สิ่งสำคัญอย่างหนึ่ง คือ เริ่มจากการมองเห็นโทษของสิ่งนั้น ๆ เกิดความกลัวต่อทุกซ์โทษที่เกิดขึ้น มนุษย์จึงต้องการหนีไปเสียจากสิ่งนั้น แต่นั่นไม่ใช่ทางออกของปัญหาที่ดีเสมอไป เพราะอาจจะเป็นการกดทับปัญหาความขัดแย้งภายในตนให้ทุเลาเบาบางลงในช่วงเวลาหนึ่ง ๆ เมื่อมีตัวแปรที่เป็นปัจจัยของปัญหานั้น ๆ ความขัดแย้งภายในตนเองที่กดทับอยู่พร้อมที่จะปรากฏตัวเสมอ จึงไม่ใช่เป็นการแก้ปัญหาที่แท้จริง

ตามแนวคำสอนทางพระพุทธศาสนา มองได้ว่า ปัญหาความขัดแย้งภายในของมนุษย์ เป็นความขัดแย้งทางความคิดที่เกิดขึ้นภายในจิตใจของปัจเจกบุคคล ตรงกับนิ वर्ณธรรมข้อวิจิกิจา ความลั งเล สง สัย คือ ความลั งเล เมื่อเจอ กับ สิ่ง ร้ ั่ว หากมองลงไปถึงภาวะความขัดแย้งภายในจิตใจแล้วได้ว่า เป็นความลั งเล สง สัย ต่อ อาร มณ ์ คำว่า อาร มณ ์ ในที่นี้ หมายถึง สิ่ง ที่ จิต รั บ รั ู้ หรือ สิ่ง ที่ ถู ก รั บ รั ู้ โดยอาศัย ทวาร ทั้ง 6 ได้แก่ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ และธรรมารมณ ์ (ความนึกคิดต่าง ๆ) (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2546: 16) โดยที่ความลั งเล สง สัย ต่อ อาร มณ ์ เกิด อยู่ กับ นิ वर्ณธรรมข้ออื่น ๆ แปรผลเป็นความฟุ้งซ่านรำคาญใจเพราะความลั งเล สง สัย เมื่อมีความปรารถนาต้องการที่ปรากฏขึ้นตั้งแต่ 2 อย่างขึ้นไปให้เลือกตอบสนอง ดังที่อรรถกถาจารย์กล่าวว่า บุรุษบางคน 2 อารมณ ์ บ้าง 3 อารมณ ์ บ้าง 4 อารมณ ์ บ้าง 5 อารมณ ์ บ้าง ครอบงำจิต (พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล เล่ม 32: 42) วิธีการจัดการกับความขัดแย้งภายในเมื่อถูกอารมณ ์ ตั้งแต่ 2 อย่างขึ้นไปครอบงำจิตใจ มีพุทธดำรัสว่า

“เราไม่เห็นธรรมอันเ มื่อ ่าง หนึ่ง ที่ เป็น เหตุ ให้ วิ จิ กิ จา ที่ ยั ง ไม่ เกิด ขึ้น ก็ ไม่ เกิด ขึ้น หรือ ที่ เกิด ขึ้น แล้ว ก็ ละ ได้ เหมือ น โย นิ โส มน สิก าร (การมนสิการโดยแยบคาย) นี้ เหมือ น สิก าร โดยแยบคาย วิ จิ กิ จา ที่ ยั ง ไม่ เกิด ขึ้น ก็ ไม่ เกิด ขึ้น และ ที่ เกิด ขึ้น แล้ว ก็ ละ ได้ ” (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 20 ข้อ 20: 4)

จากพุทธดำรัสที่ยกมากล่าวข้างต้นนี้ ชี้ให้เห็นวิธีการในการจัดการความขัดแย้งภายในของมนุษย์ โดยการโยนิโสมนสิการ เพื่อกำจัดการความลึกลับสงสัย (วิจิตรจรรยา) เป็นการจัดการความขัดแย้งภายในของมนุษย์หรือการจัดการกับอารมณ์ของตนเอง ดังมีพุทธดำรัสว่า “บุคคลไม่พึงห้ามใจ จากอารมณ์ทั้งปวง...บาปเกิดขึ้นจากอารมณ์ใด ๆ พึงห้ามใจจากอารมณ์นั้น ๆ” (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 15 ข้อ 24: 28) ด้วยเหตุนี้ สาระสำคัญในบทความเรื่องนี้จึงมุ่งนำเสนอเกี่ยวกับการนำเอาหลักโยนิโสมนสิการมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต สำหรับเป็นเครื่องมือในการจัดการความขัดแย้งภายในของมนุษย์ ดังมีรายละเอียดตามลำดับต่อไปนี้

เนื้อเรื่อง

ความหมายและแนวคิดความขัดแย้งภายในตัวมนุษย์

ความขัดแย้งภายในมนุษย์หรือความขัดแย้งในตัวเอง (Intrapersonal Conflict) เป็นสภาวะที่บุคคลรับรู้ถึงความขัดแย้งในจิตใจของตนเอง เมื่อเผชิญหรือต้องกระทำในสิ่งที่ขัดกับเป้าหมาย ค่านิยม ความเชื่อ ทศนคติหรือความต้องการหลายอย่างที่แตกต่างกันในเวลาเดียวกัน (ธีระเดช พันธศรี, 2560: 8) ลักษณะของสภาวะความขัดแย้งภายในของมนุษย์ ประการแรก คือ ความต้องการหรือพอใจทั้งสองอย่างแต่เลือกได้เพียงอย่างเดียว ประการที่สอง คือ ความรู้สึกที่ไม่ต้องการ ไม่ปรารถนาทั้ง 2 อย่าง แต่ต้องเลือก 1 อย่าง และประการที่สาม คือ มีทั้งสิ่งที่พอใจและไม่พอใจอยู่ร่วมกัน เป็นการเผชิญหน้า 2 อย่างในเวลาเดียวกัน ซึ่งจะนำไปสู่ความรุนแรงภายในบุคคล (Violence) เป็นอุปสรรคหรือภาวะการณ์ที่ขัดขวางต่อความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ไม่ให้เกิดบรรลุผล ความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ ในที่นี้ หมายถึง ความต้องการ 4 ประการ ได้แก่ การดำรงชีวิต (Survival) การมีความสุขที่ดี (Welfare) การมีเสรีภาพ (Freedom) ความมีเอกลักษณ์และความรู้สึกมีความหมายในชีวิต (Identity) ความต้องการพื้นฐานเหล่านี้ เมื่อไม่ได้รับการสนองตอบหรือได้รับไม่เพียงพอก็จะทำให้เกิดความลำบากใจ เป็นผลสืบเนื่องต่อไปยังความขัดแย้งภายในตนเอง (สาวิตรี ธรรมรัตน์ชัย, 2553) ในที่นี้ ขอนำแนวคิดของนักวิชาการมาอธิบายรายละเอียดตามลำดับต่อไปนี้

ความขัดแย้งภายในของมนุษย์เชิงลบ

การมองความขัดแย้งเชิงลบ เป็นแนวคิดดั้งเดิมที่มุ่งอธิบายสถานการณ์ปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากปัญหาการบรรเทาพันกันในสงคราม ซึ่งเป็นการกล่าวถึงความขัดแย้งระหว่างบุคคล เช่น แนวคิดทฤษฎีสงคราม ลักษณะของทฤษฎีที่ไว้

ประโยชน์ นั่นคือ การใส่ใจแต่กับกำลังทางวัตถุ ละเลยพลังที่ไม่ใช่วัตถุและผลกระทบด้านจิตใจอื่น ๆ ซึ่งสำคัญยิ่ง (ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, 2539) และเมื่อเห็นว่า วิธีการทางสงครามไม่ใช่ทางออกของปัญหา นักสันติภาพในกลุ่มที่สนใจทางจิตวิทยาจึงหันมาให้ความสำคัญกับการศึกษาการจัดการความขัดแย้ง และจำแนกออกเป็นการศึกษาความขัดแย้งอีกแขนงหนึ่ง โดยสนใจศึกษาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในตนเองเมื่อประสบสถานการณ์ที่มีทางเลือก 2 อย่าง ซึ่งมีเป้าหมายที่ขัดแย้งกัน เพราะความหลากหลายเหล่านั้นกลายเป็นช่องทางที่สามารถเลือกปฏิบัติได้ ทำให้เกิดภาวะสับสนกับทางเลือกปรากฏเป็นลักษณะของความคิด 2 ฝ่ายแย้งกัน และไม่สามารถตอบสนองทั้ง 2 อย่างได้พร้อมกัน หากเรื่องนั้นเป็นเรื่องสำคัญต่อชีวิตความเป็นอยู่ ความขัดแย้งภายในกลายเป็นความลำบากใจ สอดรับกับทัศนะของดิช นซ์ ฮันท์ ที่กล่าวว่า ความขัดแย้งที่อยู่ภายใน คือ ความทุกข์ (บุพมาส สันธิราชกูร์, 2555) การมองความขัดแย้งในทัศนะนี้ จึงเห็นว่า ความขัดแย้งนำมาซึ่งโทษฝ่ายเดียว

ความขัดแย้งภายในของมนุษย์เชิงสร้างสรรค์

หากมองสถานะความขัดแย้งในตนเองอีกมุมหนึ่งไม่ได้นำมาซึ่งผลร้ายเสมอ อาจนำไปสู่การปฏิบัติสิ่งใหม่ ๆ ที่ดียิ่งขึ้นกว่าเดิม ในที่นี้ ขอยกเรื่องราวการออกผนวชของสิทธัตถราชกุมารที่มองว่า ขณะนั้นสิทธัตถราชกุมารประสบกับภาวะความขัดแย้งในตนเองระหว่างการอยู่ครองราชสมบัติกับการออกผนวช กระทั่งเมื่อพระองค์เสด็จประพาสสวนอุททยานได้พบกับเทวทูต 4 ได้แก่ คนเจ็บ คนแก่ คนตายและสมณะ นำไปสู่การตัดสินใจออกผนวชได้ตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้ประกาศทางหลุดพ้นจากห้วงทุกข์ทั้งปวง ดังนั้น การจัดการความขัดแย้งภายในตนเอง เปรียบเหมือนเกราะป้องกันหรือเป็นบันไดขั้นแรกสู่การจัดการปัญหาความขัดแย้งประเภทอื่น ได้แก่ ความขัดแย้งระหว่างบุคคล ความขัดแย้งระหว่างกลุ่ม ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ (2539) กล่าวถึง ความล้มเหลวของการจัดการความขัดแย้งด้วยยุทธโศภรณ์ ซึ่งเป็นการแก้ปัญหาความขัดแย้งที่ปลายเหตุ ลืมย้อนมองต้นเหตุที่เป็นปมเงื่อนความขัดแย้งอยู่ในตนเอง และเป็นที่ประจักษ์แล้วว่า การเรียกร้องสันติภาพภายใต้ปลายกระบอกรบ ด้วยการใช้อาวุธเป็นเครื่องมือในการสร้างสันติภาพ ยิ่งเป็นการผูกปมเงื่อนปัญหาความขัดแย้งของมวลมนุษยชาติให้ทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น

ดังที่กล่าวมาข้างต้น มองได้ว่า พระราชกุมารตระหนักถึงปัญหาหรือความทุกข์ของชีวิตที่ผู้อื่นมองว่า เป็นความสุข แล้วทรงหวนมองภายใน กระทั่งพบว่า แท้จริงแล้วสิ่งเหล่านั้นล้วนเกิดมาจากภายในจิตใจของตนเองทั้งนั้น หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาจึงให้ความสำคัญกับการฝึกอบรมจิตใจ โดยมองว่า ธรรมทั้งหลายมีใจ

เป็นหัวหน้า มีใจเป็นใหญ่ สำเร็จด้วยใจ (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 25 ข้อ 1: 23) ดังนั้น ทุกคนในโลกจึงต้องกันช่วยกันสร้างสันติภาพภายใน เพื่อเป็นรากฐานนำไปสู่การสร้างสันติภาพแก่สังคมโลกมนุษย์ ดังมีพระพุทธเจ้าเป็นแบบอย่าง นั่นคือ เมื่อพระองค์จัดการความขัดแย้งภายในตนเองโดยสิ้นเชิงแล้วนำเอาวิธีการมาเผยแผ่ตามกระบวนการการปฏิบัติตามหลักทางสายกลางหรือมัชฌิมาปฏิปทา

ธรรมชาติของมนุษย์ทุกคน ย่อมต้องการมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีงาม มีอิสระเสรีภาพ ไม่ชอบการบังคับควบคุม จริงอยู่มนุษย์ย่อมมีอิสระในการคิดปรารณาได้ตามต้องการแต่ไม่สามารถทำทุกสิ่งได้อย่างที่คิดปรารณา เมื่อความคิดขัดแย้งกับความเป็นจริงที่เป็นอยู่ จึงเกิดความต้องการ 2 ฝ่ายที่ตรงกันข้าม แต่ไม่อาจตัดสินใจเลือกตอบสนองความต้องการที่ตนพึงพอใจได้อย่างใดอย่างหนึ่งได้ จึงเกิดความขัดแย้งขึ้นในตนเอง ดังที่นักวิชาการผู้เชี่ยวชาญและนักจัดการความขัดแย้งได้แสดงแนวคิดจำแนกความขัดแย้งภายในมนุษย์ลักษณะต่าง ๆ ซึ่งสามารถสรุปแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ ดังนี้

ลักษณะของความขัดแย้งภายในของมนุษย์

เลวิน (Lewin) นักวิชาการทางด้านจิตวิทยาได้แสดงแนวคิดเกี่ยวกับความขัดแย้งภายในของมนุษย์ (บุพมาส สันธิราชกูร์, 2555: 7-8) สามารถสรุปได้ ดังนี้ 1) ความขัดแย้งภายในมนุษย์แบบเข้าหา-เข้าหา เป็นความขัดแย้งทางความคิดภายในตนเองเมื่อเจอทางเลือกสองทางที่ตนปรารถนา (รักพี่เสียดายน้อง) 2) ความขัดแย้งภายในมนุษย์แบบเข้าหา-หลีกเลี่ยง เป็นความขัดแย้งทางความคิดภายในตนเองเมื่อเจอทางเลือกสองทาง คือ ชอบทางหนึ่งแต่ไม่ชอบอีกทางหนึ่ง (หนีเสือปะจระเข้) 3) ความขัดแย้งภายในมนุษย์แบบหลีกเลี่ยง-หลีกเลี่ยง เป็นความขัดแย้งทางความคิดภายในตนเองเมื่อเจอทางเลือกสองทางที่ตนเองไม่ชอบ (ไม่เอา-ไม่เอา)

ต้นหากับฉันทะสาเหตุของความขัดแย้งภายในของมนุษย์

ทศนะคำสอนทางพระพุทธศาสนาบอกว่า ความขัดแย้งภายในของมนุษย์ เป็นสภาวะที่เกิดขึ้นได้ทั้งเชิงบวกและเชิงลบ ซึ่งขึ้นอยู่กับสาเหตุของความขัดแย้งนั้น ๆ กล่าวคือ ความขัดแย้งภายในของมนุษย์ที่มีสาเหตุมาจากตัณหา (ความทะยานอยาก) มีผลเป็นความขัดแย้งเชิงลบ ส่วนความขัดแย้งภายในของมนุษย์ที่มีสาเหตุมาจากฉันทะ (ความต้องการรักใคร่อยากกระทำ) มีผลเป็นความขัดแย้งเชิงบวก ดังนั้น เพื่อให้ทราบถึงสาเหตุที่ถูกต้องและตรงจุด ในที่นี้ จึงศึกษาความแตกต่างกันระหว่างต้นหากับฉันทะในฐานะที่เป็นสาเหตุแห่งความขัดแย้งภายในของมนุษย์

การกล่าวถึงสาเหตุของความขัดแย้งภายในของมนุษย์ ที่ยกมากล่าวเฉพาะ คือ ต้นหาซึ่งเป็นธรรมที่เกิดขึ้นตามหลักปฏิจจสมุปบาทและการเกิดขึ้นของสภาวะฉันทะ

สรุปสาระสำคัญ คือ กระบวนการรับรู้ที่เริ่มต้นจากอายตนะภายในกระทบกับอายตนะภายนอก และเมื่อใจรับรู้สิ่งภายนอกผ่านเข้ามา เกิดเป็นอารมณ์ทางประสาทการรับรู้ต่าง ๆ ได้แก่ อารมณ์ที่เกิดขึ้นทางตา หู จมูก ลิ้น กาย คือ การได้เห็น ได้ยิน ได้กลิ่น ได้รส และสัมผัสทางร่างกาย ใจเกิดการคิดนึก (สังขาร) ต่อสิ่งนั้น เกิดเป็นความรู้สึก (เวทนา) ซึ่งจำแนกเป็นความรู้สึกสุขใจ รู้สึกทุกข์ใจและรู้สึกเฉย ๆ ต่อสิ่งนั้น เมื่อมาถึงขั้นนี้ เป็นหัวเลี้ยวหัวต่อสำคัญของกระบวนการรับรู้ ด้วยเหตุว่า เมื่อมนุษย์เกิดความรู้สึกอย่างใดอย่างหนึ่ง จิตใจคิดนึกสืบต่อเป็นความต้องการ ซึ่งแบ่งเป็น 2 ลักษณะ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2545ก) คือ (1) ความต้องการสิ่งเสพปรนเปรอตน คือ ตัณหา เป็นความต้องการที่ไม่จำกัด (2) ความต้องการคุณภาพชีวิต คือ ฉันทะ เป็นความต้องการที่มีขอบเขตจำกัด

สรุปว่า สาเหตุของความขัดแย้งภายในของมนุษย์เกิดมาจากความต้องการ 2 อย่าง ซึ่งมีลักษณะต่างกัน คือ ความต้องการที่ไม่มีขอบเขตและความต้องการที่มีขอบเขต พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) มองว่า ความต้องการ 2 อย่างของมนุษย์นั้น มักเกิดปัญหาขัดแย้งเองกันบ่อย แม้แต่ความต้องการเพียงอย่างเดียวก็ขัดแย้งกันอยู่เสมอ ความต้องการเหล่านั้นเกิดขึ้นตามเหตุปัจจัย ดังที่กล่าวไว้ในตอนต้นว่า เกิดสืบเนื่องมาจากความรู้สึกต่ออารมณ์ 2 อย่างขึ้นไปครอบงำจิต ประเด็นที่น่าสนใจ คือ ความต้องการที่ไม่จำกัดและความต้องการที่มีขอบเขตจำกัด ในฐานะที่เป็นตัวเหตุที่นำไปสู่ผลแตกต่างกันมีความเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร ธรรมปัจจัยที่เป็นตัวเหตุของความต้องการ 2 อย่าง คือ ฉันทะกับตัณหา ถือเป็นแรงจูงใจในการกระทำของมนุษย์ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2546: 490) ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

ฉันทะ: สาเหตุเชิงบวก

ฉันทะในฐานะที่เป็นสาเหตุของความขัดแย้งภายในมนุษย์ ซึ่งตามทัศนะคำสอนทางพระพุทธศาสนา หมายถึง ความพอใจ ชอบใจ ยินดี อยาก รักใคร่ ต้องการ ที่ดีงาม สบาย เกื้อกูล เป็นกุศล (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2546: 490) เป็นลักษณะอาการภายในจิตใจ ซึ่งแสดงต่ออารมณ์ต่าง ๆ ที่เข้ามาครอบงำ และเป็นสภาวะความต้องการที่ประกอบด้วยกุศล ซึ่งเป็นคุณลักษณะของความประพฤดีฝ่ายดี ดังที่อรรถกถาจารย์อธิบายว่า กรรมที่ทำได้ แก่ กุศล (พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล เล่ม 11: 386)

ตัณหา: สาเหตุเชิงลบ

ตัณหา หมายถึง ความพอใจ ชอบใจ ยินดี อยาก รักใคร่ ต้องการที่ไม่ดี ไม่สบาย ไม่เกื้อกูล เป็นอกุศล เรียกว่า ตัณหา (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต),

2546: 490) กรรมที่ทำชั่ว ได้แก่ อกุศล (พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล เล่ม 11: 386)

ภาวะความขัดแย้งในตนเองที่เกิดจากความต้องการ 2 อย่าง คือ ความต้องการครอบครองในสิ่งที่ตนปรารถนา ชอบพอ และต้องการหนีในสิ่งที่ตนไม่ปรารถนา เกลียดชัง ซึ่งเป็นภาวะความขัดแย้งแบบสุดขั้ว คือ ความต้องการหนึ่งตอบรับส่วนอีกฝ่ายกลับเป็นความต้องการปฏิเสธ โดยธรรมชาติของมนุษย์เมื่อประสาทการรับรู้ที่เกิดขึ้นทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ซึ่งเป็นเครื่องมือเพื่อใช้ในการติดต่อสื่อสารกับโลกภายนอก โดยที่โลกภายในมีจิตใจเป็นผู้ออกแล่นไปแปลสารตามที่เครื่องมือการติดต่อประเภทต่าง ๆ รับสารมา ตัวอย่างการรับรู้ผ่านทางประสาทตา เช่น ขณะที่มองเห็นวัตถุสิ่งของต่าง ๆ ที่มีอยู่รอบตัวหรือหูได้ยินเสียงนก เสียงคน เสียงรถ เสียงเพลง เสียงดนตรี สิ่งเหล่านี้เมื่อจิตรับรู้สิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ปรากฏอยู่ขณะนั้น ความรู้จากการได้เห็น ได้ยิน เอามาคิดนึกทำให้เกิดภาวะความรู้สึกเป็นที่สบายหรือภาวะความรู้สึกไม่สบาย ภาวะที่เกิดขึ้นตามมา คือ รู้สึกเป็นที่สบายก็ชอบพอปรารถนาอยากได้มาเป็นของตน ในทางกลับกันหากรู้สึกไม่สบายก็ไม่อยากปรารถนา เกลียดชัง

จิตวิทยาการจัดการความขัดแย้งภายในมนุษย์แบบต้นรู้

ความขัดแย้งตามแนวคิดด้านจิตวิทยาให้ความสำคัญในระดับปัจเจกบุคคล และด้านจิตวิทยาเป็นสำคัญ ดังที่อาร์โนลด์ มินเดล (Arnold Mindell) นักจิตวิทยาผู้พัฒนางาน Process Work หรือจิตวิทยางานกระบวนการ เรียกสิ่งนี้ว่า Rank หมายถึง สถานะเชิงอำนาจของบุคคลหนึ่ง ๆ ซึ่งเป็นตัวกำหนดการสื่อสารและความสัมพันธ์ที่เขามีกับโลกและผู้คนรอบตัว (โอม รัตนกาญจน์, 2558) บนพื้นฐานของหลักการดังกล่าวนี้ เขาได้เสนอแนวทางการจัดการความขัดแย้งผ่านทางกระบวนการแปลงของจิตสำนึกโดยนำมากล่าวถึงเฉพาะการจัดการความขัดแย้งภายในของมนุษย์ด้วยวิธีการเผชิญหน้าแบบต้นรู้ ตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

(1) ระดับที่หนึ่ง การเผชิญหน้าแบบต้นรู้กับความจริงในกายภาพที่เป็นการใช้ชีวิตประจำวัน เช่น เชื้อชาติ สีผิว อาชีพ ฯลฯ

(2) ระดับที่สอง การเผชิญหน้าแบบต้นรู้กับดินแดนความฝัน เป็นขั้นของการปรับตัวเพื่ออยู่รอด เป็นการแสดงบทบาทที่ไปยับยั้งภาวะต้นแบบมาเป็นตัวเรา มีตัวตนเดิมแท้จะออกมาปรากฏเสมอ ในดินแดนนี้จะเกิดภาวะความกลัวและเกิดสัญญาณที่พยายามสื่อสารกับตัวเรา จะติดต่อกันได้เมื่อสัมผัสการทำงานของสนามพลังในร่างกาย

จากแนวคิดในข้อที่ 2 ดังกล่าวมานั้น สรุปได้ว่า เป็นเรื่องของความรู้สึกนึกคิด ฝ่ายนามธรรมหรือความรู้จากประสบการณ์ที่ได้รับการสั่งสมมาตั้งแต่วัยเด็กของแต่ละบุคคลที่ต่างกัน สอดรับกับคำสอนทางพระพุทธศาสนาเรื่องความยึดถือเอาความรู้สึกนึกคิด จำได้หมายความว่า เป็นตัวตน ซึ่งเป็นสิ่งที่มีอยู่จริงตามสมมติสัจจะ เป็นประโยชน์ในทางยึดถือให้เกิดการรักเกียรติศักดิ์ศรี ต้องการยกระดับพัฒนาตน ทั้งนี้ การยึดถือศักดิ์ศรีในความตัวตนต้องอยู่ภายใต้ขอบเขตที่พอดี มิฉะนั้นก็จะเกิดโทษได้

(3) ระดับที่สาม อาร์โนลด์ มินเดลล์ เสนอว่า เป็นแก่นแท้หรือสาระของการจัดการความขัดแย้งภายในของมนุษย์ คือ การเผชิญหน้าแบบตื่นรู้ระดับที่ใช้ภูมิปัญญาเชื่อมกับธรรมชาติ ที่เป็นตัวเรา ครอบครัว จักรวาล การที่เราเป็นส่วนหนึ่งของจักรวาล เป็นขั้นที่มีเรื่องของแรงบันดาลใจ “เป็นพื้นที่ความจริงร่วม” มีความเป็นองค์รวมที่ไม่แบ่งแยกแตกต่าง และเป็นภาวะที่เชื่อมต่อโลกความเป็นจริงกับโลกฝันได้ (บุพมาส สันธิราชภูร์, 2555: 20-23)

จากทัศนะการจัดการความขัดแย้งภายในมนุษย์ ระดับที่หนึ่ง คือ การเผชิญหน้าแบบตื่นรู้กับความจริงสอดคล้องกับทัศนะของธีระ ประพตกิจ (2540) ที่กล่าวว่า ความกล้ายืนยันทนเองต้องเชื่อในสิทธิสมบูรณ์ (Perfect Right) ถ้าไม่เช่นนั้น ข้อมูลที่ได้รับมาแต่อดีตขัดแย้งกับข้อมูลที่กำลังได้รับ ซึ่งขึ้นอยู่กับความคิด ความเชื่อ ทัศนคติ อาร์โนลด์ มินเดลล์กล่าวถึงนิพพานในพระพุทธศาสนาว่า เป็นการเข้าถึงสนามการรวมตัวเป็นหนึ่งเดียวของสนามพลังนั้น ซึ่งก็คือ ความจริงที่แท้จริง (ประสาน ต่างใจ, 2554) ตรงกับแนวคิดหลักคำสอนพระพุทธศาสนาหายานในความที่ว่า สรรพสิ่งรวมเป็นหนึ่ง

จอห์นสันและจอห์นสัน (Johnson & Johnson) (Management Tips, 2550) มีแนวคิดว่า บุคคลแตกต่างกัน จึงใช้กลยุทธ์ในการจัดการความขัดแย้งในรูปแบบการแก้ปัญหาที่เป็นของตน สามารถเปลี่ยนแปลงการเรียนรู้และหาวิธีการใหม่ที่มีประสิทธิภาพในการจัดการความขัดแย้งในภาวะขัดแย้งได้ ประเด็นหลักที่ต้องใส่ใจ คือ การบรรลุวัตถุประสงค์ส่วนตัว เมื่ออยู่ในภาวะขัดแย้ง เพราะคนแต่ละคนจะมีวัตถุประสงค์ที่แตกต่างจากผู้อื่น ดังที่ซาร์ต (Sartre) นักปรัชญาชาวฝรั่งเศสได้อธิบายว่า มนุษย์เป็นความปรารถนาที่ไร้ความสำราญ (Man is a sinful passion) (ธีระ ประพตกิจ, 2540: 88) แต่ถึงกระนั้นการรักษาสัมพันธ์กับบุคคลอื่นและการรักษาสีหน้าของตน มนุษย์จึงต้องจัดการความขัดแย้งภายในของตนเมื่อเจอทางเลือก โดยต้องคำนึงถึงกรอบ 4 ประการ ดังนี้ 1. ความตั้งใจ (Intent) พฤติกรรมกล้ายืนยันทนเอง (อัตตา) ต้องไม่ตั้งใจ (เจตนา) ที่จะทำร้ายจิตใจผู้อื่น แต่มีความตั้งใจ

เพื่อกระทำประโยชน์ต่อผู้อื่นหรือส่วนรวม 2. พฤติกรรม การกระทำหรือการแสดงออกทางกาย (กายกรรม) วาจา (วจีกรรม) ใจ (มโนกรรม) 3. ผลที่ได้รับ คือ ผลจากการกระทำ 4. ความสอดคล้องกับกฎหมาย จารีต ประเพณี วัฒนธรรมทางสังคมนั้น

นักจิตวิทยาได้เสนอวิธีการจัดการความขัดแย้งภายในตนเอง ซึ่งสามารถสรุปแบบพฤติกรรมในการจัดการความขัดแย้ง 5 แบบ ดังนี้

1. ลักษณะแบบเต่า (ถอนตัว หดหัว) มีลักษณะหลีกเลี่ยงความขัดแย้ง ยอมละเมิดวัตถุประสงค์และความสัมพันธ์ส่วนตัว โดยการหลีกเลี่ยงไม่เผชิญกับคู่กรณี จะไม่ตัดสินใจอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อแก้ปัญหา (ฝ่ายโทษ)

2. ลักษณะแบบฉลาม (บังคับ ชอบใช้กำลัง) เป็นการแก้ปัญหาความขัดแย้งโดยใช้อำนาจตามตำแหน่ง คำนึงถึงเป้าหมายงานหรือความต้องการของตนเอง มากกว่าความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน (ฝ่ายคุณ)

3. ลักษณะแบบตุ๊กตาหมี (สัมพันธ์ภาพราบรื่น) เชื่อว่า ความขัดแย้งหลีกเลี่ยงได้เพื่อเห็นแก่ความกลมเกลียว ยอมยกเลิกเป้าหมายเพื่อรักษาสัมพันธภาพอันดีไว้

4. ลักษณะแบบสุนัขจิ้งจอก (ประนีประนอม แก้ปัญหาเฉพาะหน้า) จะคำนึงถึงเป้าหมายส่วนตนและสัมพันธ์ภาพกับบุคคลอื่นในระดับปานกลางแสวงหาการประนีประนอม พร้อมและเต็มใจที่จะละเมิดวัตถุประสงค์และสัมพันธ์ภาพบางส่วนเพื่อหาข้อตกลงร่วมกันที่ดี

5. ลักษณะแบบนกฮูก (เผชิญหน้ากัน สุขุม) จะมองความขัดแย้งว่าเป็นปัญหาที่จะต้องแก้ไข ให้คุณค่าแก่เป้าหมายและสัมพันธ์ภาพ สิ่งที่ต้องการ คือ การบรรลุเป้าหมายของตนเองและผู้อื่น

ด้วยเหตุนี้ จอห์นสันและจอห์นสันจึงแสดงทัศนะว่า ปัญหาความขัดแย้งต้องเริ่มจัดการตั้งแต่ระดับปัจเจกชน ซึ่งบุคคลแตกต่างกันจึงต้องใช้กลยุทธ์ในการจัดการความขัดแย้ง โดยที่แต่ละคนมีรูปแบบเป็นของตนเอง สามารถเปลี่ยนแปลงการเรียนรู้และหาวิธีการใหม่ ๆ ที่มีประสิทธิภาพในการจัดการความขัดแย้งในภาวะขัดแย้งดังที่ธีระ ประพฤติกิจ กล่าวถึงความกล้ายืนยันทนเองที่ต้องเชื่อในสิทธิสมบูรณ์ ถ้าไม่เช่นนั้นข้อมูลที่ได้รับมากับกำลังได้รับจะขัดแย้งภายในความคิดของตนเอง

โยนิโสมนสิการ: เครื่องมือจัดการความขัดแย้งภายในมนุษย์

ความหมายและแนวคิดหลัก

พระพุทธเจ้าตรัสแสดงหลักโยนิโสมนสิการ การพิจารณาโดยแยกกายและชี้ให้เห็นถึงโทษของโยนิโสมนสิการ คือ การไม่พิจารณาให้แยกกาย ในแง่มุมต่าง ๆ

ดังได้รวบรวมพุทธดำรัสที่ตรัสแสดงไว้ในที่ต่าง ๆ ต่อไปนี้ ชุดแรก ตรัสแสดงถึงความสำคัญว่า เราไม่เห็นธรรมอื่นแม้อย่างหนึ่งที่เป็นเหตุให้สัมมาทิฐิที่ยังไม่เกิดขึ้นก็เกิดขึ้น หรือที่เกิดขึ้นแล้วก็เจริญยิ่งขึ้นเหมือนโยนิโสมนสิการ เมื่อมนสิการโดยแยบคาย สัมมาทิฐิที่ยังไม่เกิดขึ้นก็เกิดขึ้น และที่เกิดขึ้นแล้วก็เจริญยิ่งขึ้น (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 20 ข้อ 303: 39) และโยนิโสมนสิการเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้ทำกรรมดี และให้กรรมดีเป็นไป (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 18 ข้อ 48: 103) เป็นบุญนิमितเพื่อความเกิดขึ้นแห่งอริยมรรคมีองค์ 8 (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 19 ข้อ 55: 44)

ชุดที่สอง ตรัสแสดงถึงโทษของอโยนิโสมนสิการว่า “กามฉันท... พยาบาท... ถีนมิทธะ... อุทธัจจกุกกุจจะ... วิจิกิฉา... ย่อมเกิดขึ้นเพราะมนสิการโดยไม่แยบคาย... การใส่ใจโดยไม่มีอุบาย การใส่ใจในสิ่งที่ไม่เที่ยงว่าเที่ยง ในสิ่งที่เป็นทุกขว่าสุข ในสิ่งที่ไม่ใช่ตัวตนว่าตัวตน... ชื่อว่า อโยนิโสมนสิการ (การใส่ใจโดยไม่แยบคาย)” (พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล เล่ม 2: 318-319) ซึ่งสามารถสรุปได้ ดังนี้

(1) อุบายมนสิการ แปลว่า คิดหรือพิจารณาโดยอุบาย คือ คิดอย่างมีวิธี หรือคิดถูกวิธี หมายถึง คิดถูกวิธีที่จะให้เข้าถึงความจริง สอดคล้องเข้าแนวกบัสสจะ ทำให้หยั่งรู้สภาวะลักษณะและสามัญลักษณะของสิ่งทั้งหลาย (คิดถูกวิธี)

(2) ปณมนสิการ แปลว่า คิดเป็นทางหรือคิดถูกทาง คือ คิดได้ต่อเนื่องเป็นลำดับ จัดลำดับได้หรือมีลำดับ มีขั้นตอน เล่นไปเป็นแถวเป็นแนว หมายถึง ความคิดเป็นระเบียบตามแนวเหตุผล เป็นต้น ไม่ยุ่งเหยิงสับสน (คิดมีระเบียบ)

(3) การณมนสิการ แปลว่า ติดตามเหตุ คิดค้นเหตุ ติดตามเหตุผลหรือคิดอย่างมีเหตุผล ได้แก่ (คิดมีเหตุผล)

(4) อุปาทกมนสิการ แปลว่า คิดให้เกิดผล คือ ใช้ความคิดให้เกิดผลที่พึงประสงค์ เล็งเห็นถึงการคิดอย่างมีเป้าหมาย (คิดเร้ากุศล)

โยนิโสมนสิการ: กระบวนการเริ่มต้นของปัญญาสลายความขัดแย้งภายใน

คำว่า รุ่งอรุณแห่งปัญญา ในภาษาไทย ในที่นี้มีความหมายตรงกับ คำว่า สัมมาทิฐิ หมายถึง ความเห็นชอบ คือ เห็นถูกต้องตามธรรม (ทิฐิ แปลว่า การมองเห็น ปัญญาเท่าที่มีอยู่เข้าใจมองเห็น) (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต, 2546: 572) เป็นหลักธรรมข้อที่ 1 ในหลักอริยมรรคมีองค์ประกอบ 8 ประการ สัมมาทิฐิเป็นตัวนำให้เกิดมรรคข้ออื่น ๆ หรือเป็นธรรมที่นำผู้ปฏิบัติเดินไปตามทางมัชฌิมาปฏิปทานั้นคือ เมื่อมีความเห็นที่ถูกต้อง ก็มีการคิดและการกระทำที่ถูกต้องตามมา ดังที่อรรถกถาอธิบายชื่อว่า อกุศลลย ฆานาติ ความว่า รู้ชัดรากเหง้าของอกุศล ที่เป็นรากเหง้าเป็นปัจจัยแห่งอกุศลนั้น (พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล เล่ม 18 ข้อ 111: 543) ใน

มุมมองของการจัดการความขัดแย้งภายในมนุษย์ จากเนื้อความดังกล่าวบ่งชี้ว่า สัมมาทิฐิ ในความหมายที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะคำสอนทางพระพุทธศาสนา คือ ความรู้หรือปัญญารอบรู้ในระดับที่ว่า รู้ชัดรากเหง้าของความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในมนุษย์ หรือหมายรวมถึงรู้รากเหง้าของปัญหา

อธิบายได้ว่า เป็นความรู้ถึงต้นตออันเป็นสาเหตุที่มาของความขัดแย้งภายในจิตใจ คือ ตัณหา ความทะยานอยากที่ไม่มีขอบเขตจำกัดและทำให้ลืมนัดสติไม่ได้ ดังที่ชัชวาลน์ สถาอานันท์ (2539) ได้วิเคราะห์สันติวัฒนธรรมที่อิงอาศัยอยู่กับหลักพุทธธรรมเพื่อตอบปัญหาสำคัญของโลก และได้เสนอแนวทางการสร้างสันติภาพภายในของปัจเจกบุคคล โดยมองถึงปัญหาความขัดแย้งภายในของมนุษย์ ดังที่กล่าวว่า ลำนำแห่งตัณหา... คือ สาเหตุของปัญหาความขัดแย้งภายใน... หยุดยั้งได้ด้วยเชือกแห่งสติ และประตุน้ำแห่งปัญญา ซึ่งจะนำพามนุษย์กลับมาสู่ภาวะความสงบและสันติทั้งภายในและภายนอกได้อีกครั้ง

ปัญญารอบรู้สาเหตุของความขัดแย้งตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา เกิดขึ้นมาจากการโยนิโสมนสิการ ซึ่งหลักการนี้ตั้งอยู่ในฐานะที่เป็นต้นทางของถนนสายปัญญาหรือเป็นกุญแจเปิดประตูเข้าสู่โลกแห่งสันติภาพแท้จริง ด้วยเหตุผลที่ว่า โยนิโสมนสิการเป็นการฝึกใช้ความคิด ให้รู้จักคิดอย่างถูกวิธี คิดอย่างมีระเบียบ รู้จักคิดวิเคราะห์ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2546: 668) เมื่อความเห็นถูกต้องเกิดขึ้น การคิดที่ถูกต้อง การกระทำที่ถูกต้องก็เกิดขึ้น ได้รับผลเป็นความถูกต้อง โดยอิงอาศัยโยนิโสมนสิการ เป็นเหตุปัจจัยแก่กันและกันจึงเกิดขึ้น คือ เพราะมีโยนิโสมนสิการเป็นเหตุปัจจัย สัมมาทิฐิจึงเกิดขึ้น เพราะมีสัมมาทิฐิเป็นปัจจัย ปัญญาจึงเกิดขึ้น เพราะปัญญาเป็นปัจจัยสันติภาพจึงเกิดขึ้น เปรียบเสมือนแสงพระอาทิตย์อุทัยที่สาดส่องลงมากำจัดความมืดเบิกฟ้าสู่รุ่งอรุณวันใหม่ ดังมีพุทธดำรัสว่า ตโต สมณุตติเมธกา มีความว่า จริงอยู่ ชนเหล่านั้น เมื่อทราบอย่างนั้น ยังโยนิโสมนสิการให้เกิดขึ้น ย่อมปฏิบัติเพื่อความเข้าไปสงบแห่งความหมายมั่น คือ ความทะเลาะเสีย (พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล เล่ม 7: 261)

โยนิโสมนสิการ: เครื่องมือทางความคิดเพื่อสลายความขัดแย้งภายใน

โยนิโสมนสิการเป็นหลักธรรมข้อหนึ่ง ในฐานะเป็นเครื่องมือบรรเทาอกุศลมูลข้อโมหะที่เกิดขึ้นในวิถีการดำเนินชีวิตประจำวัน (แม่ชีสุนันtha เรียงแหลม, 2558: 73) ซึ่งมองได้ว่า ความขัดแย้งภายในของมนุษย์ เกิดมีขึ้นเพราะจิตใจประกอบอยู่ด้วยอกุศลมูลอย่างใดอย่างหนึ่งเป็นแรงขับให้เกิดความขัดแย้งภายในจิตใจ เช่น ขณะที่เกิดความขัดแย้งภายในจิตใจ (วิจิกิจฉา) ของบุคคลนั้นย่อมประกอบอยู่ด้วยอกุศลมูลข้อโมหะ

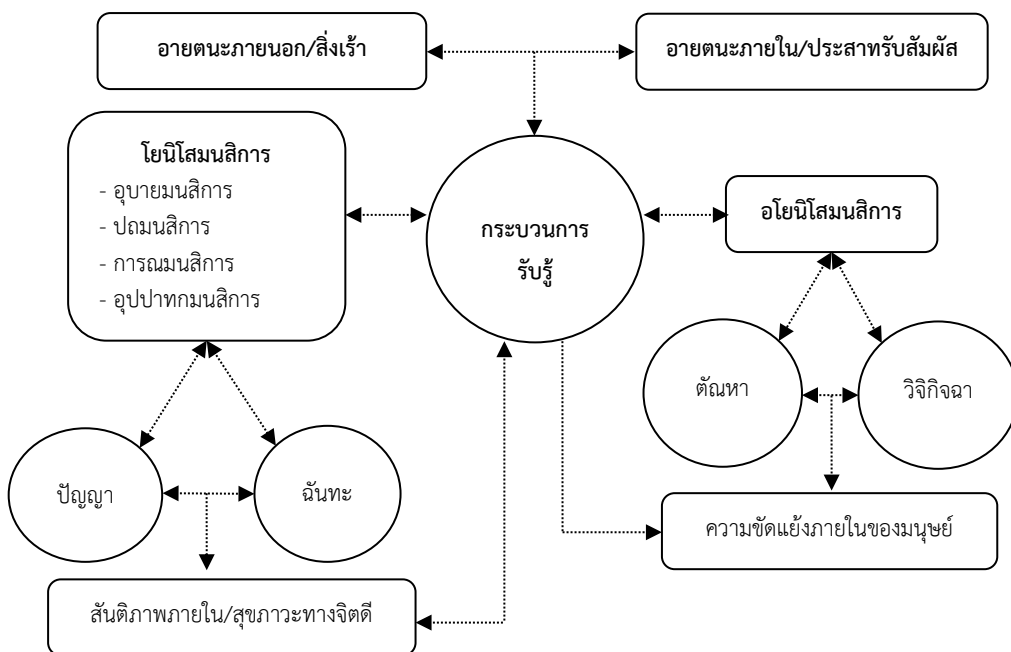
เพราะถูกโมหะ (ความไม่รู้) ครอบงำจึงไม่สามารถตัดสินใจลงไปได้ว่าจะเลือกกระทำอย่างไร เมื่อเจอกับภาวะความขัดแย้งที่ตนกำลังเผชิญหน้าอยู่ขณะนั้น การนำเอาหลักโยนิโสมนสิการ คือ การใช้ความคิดถูกวิธี ความรู้จักคิด คิดเป็น มองสิ่งทั้งหลายด้วยความคิดพิจารณา รู้จักสืบสาวหาเหตุผล แยกแยะสิ่งนั้นหรือปัญหานั้นออก ให้เห็นตามสภาวะและตามความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัย (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2545: 336) จึงเป็นเหมือนการนำเครื่องมือทางความคิดมาใช้สลายความขัดแย้งทำให้บุคคลรู้ชัดลงไปว่า ตนพึงกระทำอย่างไรต่อไปได้อย่างถูกต้อง ในมุขกลับกันดังที่ได้ยกพุทธดำรัสมากล่าวไว้ข้างต้นว่า โยนิโสมนสิการ เป็นธรรมปัจจัยให้เกิดวิจิจฉา (ความลึกลงลึก) ในที่นี้มองว่า วิจิจฉาในคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นภาวะเดียวกันกับความขัดแย้งภายในตนเองที่แสดงออกมาในลักษณะของความสับสนและลึกลงลึกในตนเอง เช่น ความลึกลงในความสามารถของตนเองกระทั่งกลายเป็นการขาดความเชื่อมั่นในศักยภาพของตนเอง ทำให้เกิดความล่าช้าในการตัดสินใจกระทำบางสิ่งบางอย่าง ถึงกับปล่อยให้พลาดโอกาสอันดีงามไปเสีย เช่น ความสับสนในตนเองว่า สิ่งที่ตนเองตัดสินใจเลือกกระทำ เลือกดำเนินในทางชีวิตที่เป็นไปอยู่นั้นเป็นการตัดสินใจเลือกที่ถูกต้องดีงามที่สุดแล้วหรือ เกิดเป็นคำถามภายในรบกวนจิตใจอยู่เนื่อง ๆ เข้าลักษณะนิรวณธรรม สภาวะปิดกั้นไม่ให้บุคคลบรรลุความสำเร็จ เป็นต้น

การนำหลักโยนิโสมนสิการมาประยุกต์ใช้เป็นเครื่องมือทางความคิด ที่เป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการคัดกรองสิ่งต่าง ๆ ซึ่งในที่นี้ หมายถึงอารมณ์ 6 อย่าง ที่เป็นการรับรู้ผ่านประสาทสัมผัสทางอวัยวะต่าง ๆ ประกอบด้วย การเห็นทางตา การได้ยินเสียงทางหู การรับรู้กลิ่นทางจมูก การรับรู้รสทางลิ้น การรับรู้การสัมผัสทางกาย ทั้งนี้โดยมีใจเป็นศูนย์รวมการรับรู้ หากเป็นการรับรู้ที่ประกอบด้วยโยนิโสมนสิการ เป็นการรับรู้ด้วยกำลังแห่งสติที่ส่งต่อไปสู่กระบวนการเกิดขึ้นของปัญญา เมื่อสติกับปัญญาทำงานประสานสัมพันธ์กันเป็นกำลังในการพิจารณาสิ่งที่รับรู้อย่างแยบคาย ทำให้เกิดความรู้แจ้งชัด สลายความลึกลงลึกหรือความสับสนในตนเอง ซึ่งในบทความเรื่องนี้ผู้เขียนมุ่งนำเสนอการประยุกต์ใช้โยนิโสมนสิการ วิธีคิดทั้ง 4 แบบ คือ 1) คิดถูกวิธี 2) คิดมีระเบียบ 3) คิดมีเหตุผล 4) คิดเร้ากุศล เช่น เมื่อประสบกับความขัดแย้งในทางเลือกเกี่ยวกับวิถีการดำเนินชีวิตท่ามกลางสังคมแห่งการเปลี่ยนแปลง เกิดความขัดแย้งระหว่างการดำเนินชีวิตวิถีเก่ากับการดำเนินชีวิตวิถีใหม่ จำเป็นต้องมีวิธีคิดในการตัดสินใจเพื่อเลือกดำเนินชีวิตไปอย่างผาสุก ด้วยการคิดแบบวิภาษวิธีหรือการคิดแบบวิเคราะห์ จัดระเบียบความคิดอย่างเป็นขั้นเป็นตอนที่ประกอบด้วยเหตุผล เพื่อให้รู้และเข้าใจเลือกดำเนินไปในทางที่นำไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายที่ตนประสงค์ การ

นำวิธีคิดทั้ง 4 แบบนี้มาใช้ในชั้นปฏิบัติ มองว่า ต้องนำมาใช้ในลักษณะของการผานวิธีคิดทั้ง 4 แบบเข้าด้วยกัน เป็นการจัดระเบียบทางความคิดที่ต้องนำมาฝึกให้อยู่สม่ำเสมอในวิถีการดำเนินชีวิตประจำวันให้กลายเป็นปกติวิสัย คือ เป็นผู้ที่มีวิธีคิดอย่างเป็นระบบ ผลัดในการจัดระเบียบทางความคิดของตนเอง ซึ่งจะเป็นทั้งการป้องกันความขัดแย้งภายในไม่ให้เกิดขึ้น หรือนำมาใช้เมื่อประสบกับสภาวะความขัดแย้งภายในสงบใจหันย้อนมองภายในทบทวนตนเองด้วยการจัดระเบียบทางความคิดก็จะเป็นอุบายวิธีในการสลายความขัดแย้งภายในที่เป็นภาวะความยุ่งเหยิงทางความคิด หรือคิดไร้ระเบียบ ทำให้รู้ชัดถึงรากเหง้าของความขัดแย้งภายใน และรู้ว่า จะจัดการกับความขัดแย้งอย่างไร

องค์ความรู้ใหม่

สรุปลองค์ความรู้ที่สำคัญที่เกิดจากการศึกษาตามวัตถุประสงค์ของบทความวิชาการนี้ คือ การแสดงกระบวนการธรรมเชิงเหตุปัจจัยสัมพันธ์ที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งภายในของมนุษย์ พร้อมทั้งเสนอวิธีการจัดการความขัดแย้งภายในของมนุษย์ ตามทัศนะคำสอนทางพระพุทธศาสนา โดยการนำหลักโยนิโสมนสิการมาประยุกต์ใช้ในการจัดการความขัดแย้ง สามารถสรุปสาระสำคัญปรากฏดังแผนภาพ 1 ต่อไปนี้

แผนภาพ 1 กระบวนการเกิดขึ้นของความขัดแย้งและสันติภาพภายในของมนุษย์

จากแผนภาพสรุปองค์ความรู้ใหม่จากการศึกษาบทความเรื่องโยนิโสมนสิการ ในฐานะเป็นเครื่องมือจัดการความขัดแย้งภายในของมนุษย์ โดยการแสดงกระบวนการเกิดขึ้นของสันติภาพภายในของมนุษย์ และกระบวนการเกิดขึ้นของความขัดแย้งภายในของมนุษย์ แสดงให้เห็นว่า เมื่อมนุษย์เกิดการรับรู้เรื่องราวต่าง ๆ ที่อยู่ในลักษณะเป็นนามธรรม ได้แก่ อารมณ์ ความรู้สึกนึกคิด การรับรู้ข้อมูล ข่าวสาร ฯลฯ และการรับรู้สิ่งที่อยู่ในลักษณะเป็นรูปธรรม ได้แก่ สัตว์ บุคคล วัตถุสิ่งของ เครื่องอุปโภค บริโภค ฯลฯ หากเป็นความขัดแย้งในทางเลือกที่เกิดจากตัณหา และการรับรู้ทางเลือกนั้น ๆ ประกอบด้วยโยนิโสมนสิการ คือ การรับรู้ที่ขาดการคิดพิจารณาไตร่ตรองให้ถี่ถ้วนในสิ่งที่ตนรับรู้ เป็นปัจจัยให้เกิดวิจิจจกความลงเลสงสัย ไม่รู้แจ้งชัดในสิ่งนั้น ๆ เป็นปมเงื่อนไขสำคัญที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งภายในของมนุษย์ ในทางตรงกันข้ามเมื่อประสบกับสถานการณ์ที่มีทางเลือกที่เกิดฉันทะ และการรับรู้ทางเลือกนั้น ๆ ประกอบด้วยโยนิโสมนสิการ ทำให้เกิดปัญญารู้เข้าใจ กระทำต่อทางเลือกนั้นอย่างถูกต้อง เสริมสร้างให้เกิดสันติภาพภายในหรือมีสุขภาวะทางจิตที่ดี

จากการศึกษาข้อมูลเชิงเอกสารในพระไตรปิฎก ตำรา งานวิจัย บทความทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับบทความนี้ ผลจากการศึกษาทำให้ทราบถึงปัญหาความขัดแย้งภายในของมนุษย์ที่เป็นเหมือนเชื้อโรคร้ายที่ทำลายสุขภาวะทางจิตของบุคคลผู้ประสบกับสถานการณ์ความขัดแย้งภายใน ซึ่งกล่าวได้ว่า ความขัดแย้งภายในบุคคลเป็นโรคอย่างหนึ่งตามทัศนะคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่ว่าด้วยเรื่องเจตสิกโรค ความเจ็บป่วยทางจิตวิญญาณ เมื่อโรคนี้หรือความขัดแย้งภายในเกิดขึ้นบ่อย ๆ ได้รับสะสมไว้ ไม่ได้รับการแก้ไขด้วยวิธีการที่ถูกต้อง จะนำไปสู่การเกิดขึ้นของความรุนแรงภายในบุคคล องค์ความรู้ใหม่ของบทความนี้ คือ การนำหลักโยนิโสมนสิการ ตามคำสอนทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการจัดการความขัดแย้งภายในของมนุษย์ เป็นเครื่องมือทางความคิดเพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้งทางความคิดภายในของปัจเจกชน ด้วยการคิดที่ถูกต้อง 4 ลักษณะ ได้แก่ 1) อุบายมนสิการ การคิดหรือพิจารณาโดยอุบาย คือ คิดอย่างมีวิธีหรือคิดถูกวิธี 2) ปถมนสิการ คิดเป็นทางหรือคิดถูกทาง คือ คิดได้ต่อเนื่องเป็นลำดับ จัดลำดับได้ มีลำดับ มีขั้นตอนหรือคิดอย่างเป็นระบบ 3) การณมนสิการ คิดตามเหตุ คิดค้นเหตุ ติดตามเหตุผลหรือคิดอย่างมีเหตุผล 4) อุปาทกมนสิการ คิดให้เกิดผล คือ ใช้ความคิดให้เกิดผลที่พึงประสงค์ เล็งเห็นถึงการคิดอย่างมีเป้าหมาย ในที่นี้มองว่า ด้วยความเป็นอภิปรัชญาของหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ทุกยุคทุกสมัย การนำเอาเรื่องโยนิโสมนสิการมาใช้ในการ

ขจัดความขัดแย้งจึงเป็นแก้ปัญหาที่เหตอย่างถูกต้อง สามารถระงับความขัดแย้งภายในของมนุษย์ให้ระดับความรุนแรงลง กระทั่งขจัดความขัดแย้งภายในได้อย่างสิ้นเชิง

สรุป

ในทัศนะของพระพุทธศาสนาที่ว่าด้วยกระบวนการคิดพิจารณาอย่างถี่ถ้วน แยกคายหรือหลักโยนิโสมนสิการ เป็นหลักปฏิบัติการทางความคิดที่พระพุทธเจ้าตรัสแสดงไว้เป็นกลาง ๆ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการความขัดแย้งภายในของมนุษย์ได้ มองในอีกแง่หนึ่ง หากบุคคลได้นำหลักโยนิโสมนสิการไปประยุกต์ในวิถีการดำเนินชีวิตเป็นประจำสม่ำเสมอ ผู้นั้นย่อมไม่มีความขัดแย้งเกิดขึ้นภายในตนเอง เป็นผู้ มีระเบียบทางความคิดที่สามารถจัดการได้อย่างถูกต้องและทันที่เมื่อเจอกับ สถานการณ์ที่มีทางเลือก หลักการดังกล่าวนี้สามารถนำไปบูรณาการกับแนวคิดของ นักจิตวิทยา กลุ่มจิตนิยมที่ได้สนใจศึกษาค้นคว้าและได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับความ ขัดแย้งภายในของมนุษย์ พร้อมทั้งเสนอวิธีการเป็นแนวทางในการจัดการความขัดแย้ง ภายในของมนุษย์ กล่าวได้ว่า เป็นวิธีการจัดระเบียบทางความคิดเมื่อเจอกับ สถานการณ์ที่มีทางเลือกตั้งแต่ 2 ตัวเลือกขึ้นไปให้ต้องตัดสินใจเลือกเพียงสิ่งเดียว ก่อน ทำการตัดสินใจเลือกเอาทางเลือกหรือตัวเลือกที่ดี ถูกต้อง เป็นประโยชน์แก่ตนมากที่สุดได้นั้นต้องทำความรู้จักกับทางเลือกหรือตัวเลือกทั้งหมดอย่างละเอียดถี่ถ้วนในทุก แง่มุม โดยผ่านกระบวนการคิดวิเคราะห์ให้เข้าใจเพื่อนำไปสู่การตัดสินใจที่ไม่ผิดพลาด หลักการคิดพิจารณาด้วยความถี่ถ้วนก่อนการตัดสินใจเมื่อประสบกับสถานการณ์ที่มี ทางเลือกหรือตัวเลือก

ในทางตรงกันข้าม พระพุทธศาสนามองว่า การที่บุคคลเป็นผู้ดำเนินชีวิตไป โดยปราศจากการโยนิโสมนสิการ เป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งขึ้นภายใน ซึ่งอาจเป็นความแย้งในมิติใดมิติหนึ่งก็ได้ เพราะเมื่อบุคคลดำเนินชีวิตไปด้วยโยนิโส มนสิการแล้ว วิถีกิจจนาหรือความล่งเลงสัย กล่าวได้ว่า วิถีกิจจนาตามหลักคำสอนทาง พระพุทธศาสนาเป็นเรื่องเดียวกันกับแนวคิดความขัดแย้งภายในของมนุษย์ตามทัศนะ ทางจิตวิทยา นั่นคือ เมื่อบุคคลถูกวิถีกิจจนาครอบงำ ผู้นั้นกำลังตกอยู่ภายใต้ภาวะความ ขัดแย้งภายในไม่ระดับใดก็ระดับหนึ่ง หรืออาจเป็นการสะสมความขัดแย้งภายในทีละ เล็กทีละน้อย กระทั่งกลายเป็นความขัดแย้งภายในระดับที่รุนแรง กระทบกระเทือนต่อ ภาวะสุขภาพทางจิตขั้นอันตรายได้ ดังนั้น โยนิโสมนสิการจึงเป็นหลักการและวิธีการ ทางความคิดที่สำคัญในการจัดการความขัดแย้งภายในมนุษย์ หรือเป็นหลักธรรมที่ปฏิบัติ แล้วย่อมป้องกันไม่ให้ความขัดแย้งภายในเกิดขึ้น ประกอบด้วยคิดถูกวิธี คิดเร้ากุศล คิด

มีเหตุผล คิดมีระเบียบ โยนิโสมนสิการจึงเป็นเครื่องมือทางความคิดที่ช่วยจัดการความขัดแย้งภายในของมนุษย์ได้สิ้นเชิง

เอกสารอ้างอิง

ขวลิต เกิดทิพย์ และภัทรชรี หนูแพ. (2554). *สาเหตุและการจัดการความขัดแย้งในการบริหารงานทั่วไปของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 2*. สารนิพนธ์ปริญญาการศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

ชัยวัฒน์ สถาอานันท์. (2539). *ทฤษฎีสันติภาพ: พิจารณาจากบทเรียนของทฤษฎีสงคราม*. ใน *สันติศึกษาวิถีวัฒนธรรม*. กรุงเทพมหานคร: โกมลคิมทอง.

_____. (12 มิถุนายน 2557). *ร่องรอยความปรองดองใต้เงาความขัดแย้ง, คำกล่าวปาฐกถาวิชาการในวาระวันคล้ายวันเกิดคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ทำพระจันทร์ กรุงเทพมหานคร เมื่อ 12 มิถุนายน 2558*. สืบค้นเมื่อ 15 มกราคม 2565, จาก <http://prachatai.com/journal/2014/06/53957>

ธีระ ประพลกิตติ. (2540). *จิตวิทยาเพื่อความกล้ายืนยันทัวเอง*. กรุงเทพมหานคร: โอ. เอส.พรีนติ้งเฮาส์.

ธีระเดช พันธศรี. (2560). *ศึกษาความขัดแย้งในองค์กรธุรกิจ บริษัท ยูนิคอนโนเวชั่น จำกัด*. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิศวกรรมศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.

บุพมาส สันธิราชฤทธิ์. (2555). *กระบวนการเรียนรู้ในการจัดการความขัดแย้งภายในตนเอง*. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ประสาน ต่างใจ. (16 กรกฎาคม 2554). *ความจริงทางโลก-แยกส่วน ความจริงทางธรรม-เชื่อมโยง*. สืบค้นเมื่อ 8 มกราคม 2565, จาก http://jitwiwat.blogspot.com/2011/07/blog-post_15.html

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2545ก). *สลายความขัดแย้งสังคมศาสตร์ที่ยั่งยืนถึงธรรมชาติ*. นครปฐม: วัดญาณเวศกวัน.

_____. (2545ข). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*, พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพมหานคร: เอส. อาร์. พรีนติ้ง แมส โปรดักส์.

_____. (2546). *พุทธธรรม ฉบับขยายความ*, พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- _____. (2559). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์*, พิมพ์ครั้งที่ 27. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พระพุทธศาสนาของธรรมสภา.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม 15, 18, 19, 20, 25*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2544). *พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย เล่ม 2, 7, 11, 18, 32*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- แม่ชีสุนันทา เรียงแหลม. (2558). อุบายบรรเทาอกุศลมูลในชีวิตประจำวัน. *วารสารพุทธศาสตร์ศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*. 22 (3), 61-75.
- สาวิตรี ธรรมรัตน์ชัย. (11 กุมภาพันธ์ 2553). *ความขัดแย้งและความรุนแรงภายในบุคคล*. สืบค้นเมื่อ 13 สิงหาคม 2565, จาก <https://www.gotoknow.org/posts/335532>
- โอม รัตนกาญจน์. (12 ธันวาคม 2558). *สถานะ อภิสัทธีและอำนาจที่แฝงเร้น*. สืบค้นเมื่อ 15 มกราคม 2565, จาก http://jitwiwat.blogspot.com/2015/12/blog-post_11.html
- Management Tips. (4 ตุลาคม 2550). *แนวคิดและทฤษฎีการบริหารความขัดแย้ง*. สืบค้นเมื่อ 17 มกราคม 2565, จาก <http://shine-management-tips.blogspot.com/2007/10/blog-post.html>

ภาคผนวก

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน

1. นโยบายการตีพิมพ์ในวารสารบัณฑิตแสงโคมคำ

วารสารบัณฑิตแสงโคมคำเป็นวารสารวิชาการ มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อส่งเสริมการผลิตผลงานวิชาการ การศึกษาค้นคว้าและเผยแพร่บทความต่าง ๆ ในสาขาวิชาที่วิทยาเขตพะเยาเปิดสอน คือ (1) พระพุทธศาสนาและปรัชญา (2) การสอนสังคมศึกษา (3) การสอนภาษาไทย และ (4) รัฐศาสตร์ 2) เพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยน เรียนรู้พระพุทธศาสนา กับ ศาสตร์สมัยใหม่ ตลอดถึงการบูรณาการสหวิทยาการต่าง ๆ ของคณาจารย์ บุคลากร นิสิตของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยหรือหน่วยงานอื่น อันเป็นการบริการวิชาการแก่สังคม 3) เพื่อประชาสัมพันธ์กิจกรรมของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา และสร้างความร่วมมือในการบูรณาการการเรียนการสอนกับการเผยแพร่ผลงาน องค์ความรู้ของคณาจารย์ บุคลากรและนิสิตในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ทุกบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิแบบ Double-blind อย่างน้อย 3 ท่าน เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษโดยรับพิจารณาต้นฉบับของบุคคลทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย กำหนดตีพิมพ์ปีละ 3 ฉบับ (ราย 4 เดือน)

ทั้งนี้ ต้องเป็นบทความที่ไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องตามหลักเกณฑ์ที่วารสารกำหนด

ทัศนะและความคิดเห็นในบทความวารสารบัณฑิตแสงโคมคำ ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความและไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการวารสารบัณฑิตแสงโคมคำ

2. ประเภทของผลงานที่ตีพิมพ์ในวารสารบัณฑิตแสงโคมคำ

2.1 บทความวิจัย (Research Article) เป็นบทความที่มีการค้นคว้าอย่างมีระบบ และมีความมุ่งหมายชัดเจน เพื่อให้ได้ข้อมูลหรือหลักการบางอย่างที่จะนำไปสู่ความก้าวหน้าทางวิชาการ หรือการนำวิชาการมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ บทความวิจัยมีรูปแบบของ

การวิจัยตามหลักวิชาการ เช่น การตั้งสมมติฐานหรือการกำหนดปัญหาที่สมเหตุผล โดยจะต้องระบุวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน มีการรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ การตีความและสรุปผลการวิจัยที่สามารถให้คำตอบหรือบรรลุมติวัตถุประสงค์

2.2 บทความวิชาการ (Academic Article) เป็นบทความที่เขียนขึ้นในลักษณะวิเคราะห์ วิจัยหรือเสนอแนวคิดใหม่ จากพื้นฐานทางวิชาการที่ได้เรียบเรียงจากผลงานทางวิชาการของตนเองหรือของผู้อื่น หรือเป็นบทความทางวิชาการที่เขียนขึ้นเพื่อเป็นความรู้ที่มีประโยชน์แก่คนทั่วไป

2.3 บทความปริทัศน์ (Review Article) งานวิชาการที่ประเมินสถานะล่าสุดทางวิชาการ (State of the Art) เฉพาะทางที่มีการศึกษาค้นคว้า มีการวิเคราะห์และสังเคราะห์องค์ความรู้ทั้งทางกว้างและทางลึกอย่างทันสมัย โดยให้ข้อวิพากษ์ที่ชี้ให้เห็นแนวโน้มที่ควรศึกษาและพัฒนาต่อไป

2.4 บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review) บทความที่วิพากษ์วิจารณ์เนื้อหาสาระให้เห็นคุณค่าของหนังสือ โดยบทวิจารณ์หนังสือจะต้องกล่าวถึงรายละเอียดของหนังสืออันประกอบด้วยชื่อผู้เขียน จำนวนหน้า ปีที่พิมพ์ ครั้งที่พิมพ์และสถานที่พิมพ์ให้ชัดเจน

3. รูปแบบของการจัดเตรียมต้นฉบับ

3.1 ต้นฉบับบทความ ต้องมีความยาว 8-12 หน้ากระดาษ A4 (รวมเอกสารอ้างอิง) พิมพ์บนกระดาษหน้าเดียว ใช้ตัวอักษรแบบ TH Sarabun PSK ขนาด 16 pt. ตั้งค่าน้ำกระดาษโดยเว้นขอบบน ขอบซ้าย 1 นิ้ว และขอบขวา ขอบล่าง 1 นิ้ว กำหนดระยะห่างระหว่างบรรทัดเท่ากับ 1 และเว้นบรรทัดระหว่างแต่ละย่อหน้า โดยระบุหมายเลขหน้าไว้ด้านบนขวา ด้วยตัวอักษรแบบ TH Sarabun PSK ขนาด 14 pt. ห่างจากขอบกระดาษด้านบนและขอบด้านขวา 0.5 นิ้ว การนำเสนอรูปภาพและตาราง ต้องนำเสนอรูปภาพและตารางที่มีความคมชัดพร้อมระบุหมายเลขกำกับรูปภาพไว้ด้านล่าง พิมพ์เป็นตัวธรรมดา ขนาด 14 pt. เช่น ตาราง 1 หรือ Table 1 และ ภาพ 1 หรือ Figure 1 รูปภาพที่นำเสนอต้องมีรายละเอียดของข้อมูลครบถ้วนและเข้าใจได้โดยไม่จำเป็นต้องกลับไปอ่านที่เนื้อความอีก ระบุลำดับของรูปภาพทุกรูปให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่อยู่ในต้นฉบับ โดยคำอธิบายต้องกระชับและสอดคล้องกับรูปภาพที่นำเสนอ

3.2 ชื่อเรื่อง ต้องมีภาษาไทย (TH Sarabun PSK ขนาด 20 pt. ตัวหนา) และภาษาอังกฤษ (TH Sarabun PSK ขนาด 18 pt. ตัวหนา) พิมพ์ไว้หน้าแรกตรงกลาง

3.3 ชื่อผู้เขียน หน่วยงานสังกัดและอีเมล โดยชื่อผู้เขียนต้องระบุภาษาไทยและภาษาอังกฤษตัวหนา ด้วยตัวอักษรแบบ TH Sarabun PSK ขนาด 16 pt. ส่วนหน่วยงานสังกัด ระบุภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ตัวธรรมดาด้วยตัวอักษรแบบ TH Sarabun PSK ขนาด 14 pt. และอีเมลของผู้เขียนหลักสำหรับติดต่อให้ใช้ตัวอักษรแบบ TH Sarabun PSK ขนาด 14

pt. ทั้งหมดให้จัดชิดขอบด้านขวา ในกรณีที่มีผู้เขียนมากกว่า 1 ราย ให้ใส่ตัวเลขเป็นตัวยก
ท้ายชื่อผู้เขียนและชื่อหน่วยงานสังกัดให้ตรงกัน และในกรณีที่บทความเป็นส่วนหนึ่งของ
วิทยานิพนธ์หรือหลักสูตรการศึกษา โปรดระบุชื่อหลักสูตรและสถาบันการศึกษาให้ชัดเจน

กรณีผู้เขียนสังกัดเดียวกัน ไม่ต้องใส่เลขยกที่หน่วยงานสังกัด เช่น

สมศรี สมมติ¹, สมร สุดใจ², สมใจ สมศรี^{*3}
Somsri Sommut¹, Samorn Sudjai², Somjai Somsri³
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phayao Campus
Corresponding Author, E-mail: somjaisee@gmail.com*

กรณีผู้เขียนสังกัดต่างกัน ให้ใส่เลขยกแต่ละคนให้ชัดเจน เช่น

สมศรี สมมติ¹, สมใจ สมศรี^{*2}
Somsri Sommut¹, Somjai Somsri²
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา¹, โรงเรียนปงรัชดาภิเษก²
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phayao Campus¹,
Pongratchadapisek School²
Corresponding Author, E-mail: somjaisee@gmail.com*

หมายเหตุ: หากบทความเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาให้ใช้คำว่า “หลักสูตร...
สาขาวิชา... คณะ...มหาวิทยาลัย..” ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ แทนหน่วยงานสังกัดที่
ระบุข้างต้น เช่น

สมศรี สมมติ¹, สมใจ สมศรี^{*2}
Somsri Sommut¹, Somjai Somsri²
หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Doctor of Philosophy Program in Buddhist Studies, Graduate School,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding Author, E-mail: somjaisee@gmail.com*

3.4 บทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ บทคัดย่อภาษาไทยไม่เกิน 350 คำ

3.5 คำสำคัญ (Keywords) ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ จำนวน 3-5 คำ

3.6 การเรียงหัวข้อ หัวข้อใหญ่สุดให้พิมพ์ชิดขอบด้านซ้าย พิมพ์ตัวหนา TH Sarabun PSK ขนาด 18 pt. หัวข้อรองเว้นห่างจากหัวข้อใหญ่ 0.5 นิ้ว (เริ่มพิมพ์ตัวที่ 6) พิมพ์ตัวหนา TH Sarabun PSK ขนาด 16 pt. และหัวข้อย่อยใช้ตัวธรรมดา TH Sarabun PSK ขนาด 16 pt. ทั้งหัวข้อรองและหัวข้อย่อยควรพิมพ์ให้ตรงกัน เมื่อขึ้นหัวข้อใหญ่ควรเว้นระยะพิมพ์ระหว่างบรรทัด แบบ Before 6 pt.

3.7 การใช้ตัวเลข คำย่อ และวงเล็บ ควรใช้ตัวเลขอารบิกทั้งหมด ใช้คำย่อที่เป็นสากลเท่านั้น (ระบุค่าเต็มไว้ในครั้งแรก) สำหรับการวงเล็บภาษาอังกฤษ อักษรตัวแรกของทุกคำควรเป็นตัวใหญ่ เช่น Student-centered Learning

บทความวิจัย ให้เรียงลำดับ ดังนี้ *ผู้เขียนรวมทั้งผู้ร่วมไม่เกิน 5 ท่าน**

1. บทคัดย่อ (Abstract) เสนอวัตถุประสงค์การวิจัย ระเบียบวิธีวิจัย ผลการวิจัย และองค์ความรู้จากการวิจัย โดยสรุปให้สั้นและกระชับความ

2. บทนำ (Introduction) ระบุความสำคัญของปัญหาการวิจัย กรอบแนวคิด

3. วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives) ระบุวัตถุประสงค์การวิจัยตามลำดับข้อ

4. ระเบียบวิธีวิจัย (Research Methodology) ระบุแผนการวิจัย กลุ่มตัวอย่าง และการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

5. ผลการวิจัย (Results) เสนอผลที่พบตามวัตถุประสงค์การวิจัยตามลำดับอย่างชัดเจน ควรเสนอในรูปตารางหรือแผนภูมิก็ได้

6. อภิปรายผล (Discussion) เสนอเป็นความเรียง ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของผลการวิจัยกับกรอบแนวคิด และงานวิจัยที่ผ่านมา ไม่ควรอภิปรายเป็นข้อ ๆ แต่ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของตัวแปรที่ศึกษาทั้งหมด พร้อมระบอบองค์ความรู้จากการวิจัย

7. สรุป (Conclusion) ระบุข้อสรุปที่สำคัญและข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้และประเด็นสำหรับการวิจัยต่อไป

8. เอกสารอ้างอิง (References) ต้องเป็นรายการที่มีการอ้างอิงในเนื้อหาบทความเท่านั้น โดยใช้การอ้างอิงระบบ APA

บทความวิชาการ ให้เรียงลำดับ ดังนี้ *ผู้เขียนรวมทั้งผู้ร่วมไม่เกิน 3 ท่าน**

1. บทคัดย่อ (Abstract)

2. บทนำ (Introduction)

3. เนื้อเรื่อง (Content) แสดงสาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอตามลำดับและระบุงค์ความรู้ใหม่

4. สรุป (Conclusion)

5. เอกสารอ้างอิง (References) การอ้างอิงในเนื้อเรื่องใช้ระบบ APA

บทความปริทัศน์ (Review Article) ให้เรียงลำดับ ดังนี้

1. บทคัดย่อ (Abstract)

2. บทนำ (Introduction)

3. เนื้อเรื่อง (Content)

4. บทวิจารณ์ (Discussion)

5. สรุป (Conclusion)

6. เอกสารอ้างอิง (References)

บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review) ให้เรียงลำดับ ดังนี้

1. บทนำ (Introduction)

2. เนื้อหา (Content)

3. บทวิจารณ์ (Discussion)

4. สรุป (Conclusion)

5. เอกสารอ้างอิง (References) การอ้างอิงในเนื้อเรื่องใช้ระบบ APA

4. ระบบการอ้างอิงและเอกสารอ้างอิงทางวิชาการ

เอกสารที่นำมาอ้างอิงควรได้มาจากแหล่งที่มีการตีพิมพ์ชัดเจน อาจเป็นวารสาร หนังสือหรือข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต ทั้งนี้ ผู้เขียนบทความต้องเป็นผู้รับผิดชอบต่อความถูกต้องของเอกสารอ้างอิงทั้งหมดก่อนส่งต้นฉบับ ผู้เขียนบทความควรตรวจสอบถึงความถูกต้องของการอ้างอิงเอกสาร เพื่อป้องกันความล่าช้าในการตีพิมพ์บทความ เนื่องจากบทความที่มีการอ้างอิงไม่ถูกต้องจะไม่ได้รับการส่งต่อเพื่อพิจารณาโดยผู้ทรงคุณวุฒิจนกว่าการอ้างอิงเอกสารจะได้รับการแก้ไขให้ถูกต้อง

4.1 การอ้างอิงในเนื้อหาบทความ

รูปแบบการอ้างอิงในเนื้อเรื่องและท้ายเล่มใช้ตามรูปแบบของ American Psychological Association (APA) หรือระบบนาม-ปี โดยใช้วงเล็บเปิด-ปิด แล้วระบุชื่อนามสกุลของผู้แต่ง ปีที่ตีพิมพ์ และเลขหน้าของเอกสารที่นำมาอ้างอิง เอกสารที่นำมาอ้างอิงในเนื้อหาบทความจะต้องปรากฏในเอกสารอ้างอิงท้ายบทความทุกรายการ และเจ้าของบทความต้องรับผิดชอบต่อความถูกต้องของเอกสารอ้างอิงทั้งหมด โดยรูปแบบของการอ้างอิงเอกสาร มีดังนี้

(6)

อ้างอิงจากเอกสารภาษาไทย

1. พระไตรปิฎกและอรรถกถา ให้อ้างอิงชื่อคัมภีร์ เล่ม ข้อ เครื่องหมายทวิภาค (:)
และเลขหน้าของเอกสารที่นำมาอ้างอิง เช่น

(พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 15 ข้อ 16: 282-283)	(พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล เล่ม 16: 256-320)
--	---

2. ผู้แต่ง 1 ราย (ไม่ว่าจะเป็นหนังสือ วิทยานิพนธ์ สัมภาษณ์ สื่อออนไลน์ เป็นต้น) ให้อ้างอิงผู้แต่ง แล้วใส่เครื่องหมายจุลภาค (,) ตามด้วยปีที่พิมพ์ เครื่องหมายทวิภาค (:)
และเลขหน้าของเอกสารที่นำมาอ้างอิง (ถ้ามี) เช่น

(พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร, 2554: 44)

3. ผู้แต่ง 2 ราย ให้อ้างอิงของผู้แต่งทั้งสอง เครื่องหมายจุลภาค (,) ตามด้วยปีที่พิมพ์เครื่องหมายทวิภาค (:) และเลขหน้าของเอกสารที่นำมาอ้างอิง เช่น

(พระมหาสุทิตย อาภากรโ และเชมนันท์ อินทรสุวรรณ, 2553: 44)

หากมีเอกสารที่นำมาอ้างอิงมากกว่า 1 รายการ ให้ใช้เครื่องหมายอัฒภาค (;)
คั่นระหว่างรายการอ้างอิง เช่น

(พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2548: 8; พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, 2554: 44)

4. ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 ราย ให้อ้างอิงของผู้แต่งคนแรก เว้นวรรคหนึ่งครั้ง เพิ่ม
คำว่า “และคณะ” เครื่องหมายทวิภาค (:) และเลขหน้าของเอกสารที่นำมาอ้างอิง เช่น

(พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) และคณะ, 2548: 55)

ทั้งนี้ หากเป็นการอ้างอิงด้วยการสรุปความหรือเอกสารที่ไม่มีเลขหน้า ไม่ต้องใส่
เลขหน้า เช่น

(พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร, 2554)

(พระมหาสุทิตย์ อาภากรโ และเชมณัฐ อินทรสุวรรณ, 2553)
(พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) และคณะ, 2548)
(พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2548; พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, 2554)

อ้างอิงจากเอกสารภาษาอังกฤษ

1. ถ้ามีผู้แต่ง 1 ราย ให้อ้างนามสกุลของผู้แต่ง เครื่องหมายจุลภาค ปีที่พิมพ์ และหน้าทีนำมาอ้างอิง เช่น

(Keown, 2003: 4)

2. ถ้ามีผู้แต่ง 2 ราย ให้อ้างนามสกุลของผู้แต่ง 2 ราย เครื่องหมายจุลภาค ปีที่พิมพ์ และหน้าทีนำมาอ้างอิง เช่น

(Hersey & Blanchard, 2000: 3)

และให้ใช้เครื่องหมาย อัฒภาค (;) คั่นกลางระหว่างเอกสารที่นำมาอ้างอิง มากกว่า 1 เอกสาร เช่น

(Keown, 2003: 4; Hersey & Blanchard, 2000: 3)

3. ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 ราย ให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรก ตามด้วย et al. ปีที่พิมพ์ และหน้าทีนำมาอ้างอิง เช่น

(Kaiser, et al., 2008: 55)

หลักเกณฑ์ทั่วไปในการพิมพ์รายการสำนักพิมพ์/โรงพิมพ์

กรณีเป็นบริษัทหรือสำนักพิมพ์ให้คงไว้เฉพาะชื่อ ดังตัวอย่าง

1. บริษัท 21 เซ็นจูรี จำกัด ให้ใช้ “21 เซ็นจูรี”
2. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ให้ใช้ “มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์”
3. กรณีที่เป็นโรงพิมพ์ให้ใช้รูปแบบเต็ม เช่น โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราช

วิทยาลัย

4.2 เอกสารอ้างอิง

(1) พระไตรปิฎก อรรถกถา

ตัวอย่าง

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม 1*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tipitaka Vol. 1*. Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya Press.

(2) หนังสือ

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อหนังสือ./ครั้งที่พิมพ์./สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง

กรณีผู้แต่ง 1 ราย (หากเป็นภาคภาษาอังกฤษให้เขียนนามสกุลไว้หน้า ตามด้วยชื่อ) เช่น
พระมหาสุหิตย์ อาภากร. (2548). *เครือข่าย: ธรรมชาติ ความรู้และการจัดการ*, พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: พิสิษฐ์ไทย ออฟเซต.
Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis*, 3rd ed. New York: Harper and Row Publication.

กรณีผู้แต่ง 2 ราย (ให้ใช้คำว่า “และ” หรือ “and” เป็นคำเชื่อม) เช่น
บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และถวิลวดี บุรีกุล. (2548). *ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม Participatory Democracy*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า.
Strauss, A. and Corbin, J. (1998). *Basics of Qualitative Research: Grounded Theory, Techniques and Procedures for Developing*. London: California Sage Publications.

กรณีผู้แต่งมากกว่า 2 ราย (ให้ใช้คำว่า “และคณะ” หรือ “et al.” ต่อท้ายชื่อผู้แต่งคนแรก) เช่น
สุขุม นวลสกุล และคณะ. (2550). *การเมืองและการปกครองไทย*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
Snyder, C. R., et al. (2011). *Positive Psychology: The Scientific and Practical Explorations of Human Strengths*, 2nd ed. Los Angeles: SAGE Publications Inc.

กรณีมีทั้งผู้แต่งและผู้แปลหรือบรรณาธิการ (ให้เขียนชื่อผู้แต่งไว้หน้า ชื่อผู้แปลหรือบรรณาธิการเขียนไว้หลัง ชื่อเรื่อง ตามด้วยวงเล็บว่า (ผู้แปล) หรือ (บรรณาธิการ) สำหรับภาษาไทย และ (tran.) หรือ (ed.) สำหรับภาษาอังกฤษกรณี 1 คน หรือ (trans.) หรือ (eds.) กรณี 2 คนขึ้นไป) เช่น

เจมส์ แอล เครย์ตัน. (2551). *คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชน การตัดสินใจที่ดีกว่าโดยให้ชุมชนมีส่วนร่วม*. วันชัย วัฒนศัพท์ และคณะ. (ผู้แปล). ขอนแก่น: โรงพิมพ์ศิริภรณ์ออฟเซ็ท.

Hylton, P. (2001). *Blackwell Companions to Philosophy: A Companion to Analytic Philosophy*. Martinich, A. P. and Sosa, D. (eds.). Oxford: Blackwell Publishers Ltd.

Lyotard, J. F. (1984). *The Postmodern Condition: A Report on Knowledge*. Bennington, G. and Massumi, B. (trans.). Minneapolis: The University of Minnesota Press.

Wittgenstein, L. (1967). *Philosophical Investigations*, 3rd ed. Anscombe, G. E. M. (tran.). Oxford: Basil Blackwell Ltd.

(3) บทความในหนังสือ

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อบทความ./ใน ชื่อบรรณาธิการ (บรรณาธิการ)./ชื่อเรื่อง/เลขหน้าแรก-สุดท้ายที่ตีพิมพ์./สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง

ชาญณรงค์ บุญหนุน. (2562). ข้อถกเถียงเรื่องพระพุทธศาสนาประจำชาติไทยในรัฐธรรมนูญ. ใน ปรีดี หงส์สตัน และอัมพร หมดเด้น. *ศาสนากับความรุนแรง*, หน้า 400-459. กรุงเทพมหานคร: Illuminations Editions.

Bergstein, M. (2000). Tubular Function. In Richard, E. B., et al. (eds.). *Nelson Textbook of Paediatrics*, 16th ed. (p. 596). Philadelphia: Saunders.

(4) บทความจากวารสาร

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อบทความ./ชื่อวารสาร./ปีที่/(ฉบับที่)./เลขหน้าแรก-หน้าสุดท้ายที่ตีพิมพ์. (บทความที่มี DOI ให้ใส่ DOI ไว้ตอนท้าย)

ตัวอย่าง

ประยงค์ จันทรแดง. (2563). พระภิกษุสามเณรควรเรียนวิชาทางโลกหรือไม่. *วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ*. 5 (1), 123-137.

Piaget, J. (1972). Intellectual Evolution for Adolescence to Adulthood. *Human Development*. 15, 1-12. DOI:10.1159/000271225

(5) บทความในสารานุกรม

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อบทความ./ใน ชื่อสารานุกรม./เล่มที่อ้าง, หน้าเลขหน้าที่อ้าง./สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง

สนธิ อาจพันธ์. (2537). หม้อคอควาย. ใน สารานุกรมของใช้พื้นบ้านไทยในอดีตเขตหัวเมืองฝ่ายเหนือ, หน้า 274-275. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
Sturgeon, T. (1995). Science Fiction. In *The Encyclopaedia Americana* (Vol. 24, pp. 390-392). Danbury, CT: Grolier Press.

(6) หนังสือพิมพ์

ผู้แต่ง./ (วันที่ เดือน ปีที่พิมพ์)./ชื่อบทความ./ชื่อหนังสือพิมพ์./เลขหน้า. (กรณีภาษาอังกฤษที่มีหลายหน้า ให้ใช้คำว่า pp. แทน p.)

ตัวอย่าง

สุชาติ เผือกสกนธ์. (9 มิถุนายน 2549). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. ผู้จัดการรายวัน, น.13.
Chetchotiros, N. and Yonpiam, Ch. (16 May 2019). PPRP Faces Major Coalition Sang. *Bangkok Post*, p. 1.

(7) วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง รายงานการวิจัย

ชื่อผู้เขียน./ (ปีพิมพ์)./ชื่อวิทยานิพนธ์./ระดับวิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์/หรือการค้นคว้าแบบอิสระ/ชื่อมหาวิทยาลัย.

ตัวอย่าง

สัมฤทธิ์ ต่อสติ. (2542). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของสถานบริการสาธารณสุขเขตเมือง กรณีศึกษาศูนย์: แพทย์ชุมชนเมืองพระนครศรีอยุธยา. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล.
Tyrone, R. (2007). *Effects of Upland Timber Harvest and Road Construction on Headwater Stream Fish Assemblages in a Southeastern Forest*. (Master's Thesis). Texas State University. San Marcos, Texas.

Lim, H. L. (2018). *Contemporary Buddhism: Introduction into Thich Nhat Hanh's Teaching*. (Doctoral Dissertation). Mahidol University. Nakhon Pathom.

(8) สัมภาษณ์

ชื่อผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์./ (ปีที่สัมภาษณ์)/ ตำแหน่ง./ สัมภาษณ์./ วันที่เดือนที่สัมภาษณ์.

ตัวอย่าง

พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2558). อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. สัมภาษณ์. 18 เมษายน.

Interviewee A. (2019). Student at Faculty of Buddhism, MCU. *Interview*. 1 March.

(9) สื่อออนไลน์

ผู้แต่ง./ (วันที่ เดือน ปีที่เผยแพร่)/ ชื่อบทความ./ สืบค้นเมื่อ วันที่ เดือน ปี./ จาก แหล่งที่อยู่ไฟล์ (URL)

ตัวอย่าง

พระศรีคัมภีรญาณ (สมจินต์ สมมาปญโญ). (1 พฤษภาคม 2555). *การจัดการศาสนาและวัฒนธรรมในอุษาคเนย์เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ*. สืบค้นเมื่อ 4 กันยายน 2556, จาก http://www.mcu.ac.th/site/artidecontent_desc.php?article_id=1304&articlegroup_id=274

Doyle, M. W. (22 June 2004). *Liberal Internationalism: Peace, War and Democracy*. Retrieved September 2, 2013, from http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/themes/peace/doyle/index.html

(10) การสัมภาษณ์/ประชุมวิชาการ

ผู้เขียน./ (ปีที่เผยแพร่)/ ชื่อบทความ./ การสัมภาษณ์หรือประชุม./ หน่วยงานที่จัด./ วันที่เดือนที่จัด./ หน้าที่ตีพิมพ์.

ตัวอย่าง

พระครูวรารณวิจิตร และคณะ. (2561). เปรียบเทียบหลักอุเบกขาธรรมในพระพุทธศาสนาและหฺวู่-เว่ยในเต๋า. *การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 2 ประจำปี 2561 เรื่อง “การวิจัยทางพระพุทธศาสนาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน” (The Research on Buddhism for Sustainable Development)*. วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. วันที่ 20 มีนาคม. หน้า 119-129.

การให้เรียงลำดับเอกสารอ้างอิงให้ปฏิบัติ ดังนี้ 1) เรียงตามลำดับพยัญชนะ ก-ฮ หากซ้ำอักษรให้เรียงตามสระตัว 2) หากซ้ำชื่อผู้แต่งให้เรียงตามลำดับ พ.ศ. โดยเรียง พ.ศ. ที่น้อยสุดไว้หน้า ส่วนเอกสารอ้างอิงที่ซ้ำซึ่งเรียงไว้หลัง ให้เขียนเส้นประแทน โดยมีความยาวเท่าย่อหน้า 3) เรียงลำดับเอกสารภาคภาษาไทยก่อน จากนั้นจึงเป็นภาคภาษาอังกฤษ ซึ่งเรียงตามอักษร A-Z หากซ้ำอักษรให้เรียงตามสระ และหากชื่อผู้แต่งที่ซ้ำกันให้เรียงตามลำดับ ค.ศ. จากนั้นอย่าไปหาภาคเหมือนภาคภาษาไทย

ตัวอย่างเอกสารอ้างอิงท้ายเรื่อง

- โกนิญฐ์ ศรีทอง. (2558). *การบูรณาการภูมิปัญญาพระพุทธศาสนากับการเสริมสร้างความสมดุลของระบบนิเวศวิทยาชุมชน*. พระนครศรีอยุธยา: สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- จรูญ รัตนกาล. (2556). *การประยุกต์หลักพุทธธรรมและแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการอยู่ร่วมกันของประชาชนในเขตพื้นที่ตำบลสามบัณฑิต อำเภอบึงสามพัน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา*. รายงานการวิจัย. กองทุนสนับสนุนการวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- พงศ์ศานต์ พิทักษ์มหาเกตุ. (2538). *ชาวบ้านกับช่องทางประกอบธุรกิจท่องเที่ยว แนวคิดในการจัดตั้งสหกรณ์บริการนำเที่ยวแนวอนุรักษ์แห่งประเทศไทย*. กรุงเทพมหานคร: ปกเกล้า.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตโต). (2548). *โลกทัศน์ชาวพุทธ*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2551). *การแพทย์ยุคใหม่ในพุทธทัศน์*, พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก.
- พระศรีคัมภีร์ญาณ (สมจินต์ สมมาปญโญ). (1 พฤษภาคม 2555). *การจัดการศาสนาและวัฒนธรรมในอุษาคเนย์เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ*. สืบค้นเมื่อ 4 กันยายน 2556, จาก http://www.mcu.ac.th/site/artidecontent_desc.php?article_id=1304&articlegroup_id=274
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). *พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม 12*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม 12*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. (6 เมษายน 2560). *ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก*. หน้า 1-90.

- Bergstein, M. (2000). Tubular Function. In Richard, E. B., et al. (eds.). *Nelson Textbook of Paediatrics*, 16th ed. (p. 596). Philadelphia: Saunders.
- Boo, E. (1990). *Ecotourism: The Potentials and Pitfalls*, Vol. 1 and 2. Washington, D.C.: World Wildlife Fund.
- _____. (1991). Making Ecotourism Sustainable: Recommendations for Planning, Development, and Management. In *Nature Tourism Managing for the Environment*. Washington, D.C.: Island Press.
- Hylton, P. (2001). *Blackwell Companions to Philosophy: A Companion to Analytic Philosophy*. Martinich, A. P. and Sosa, D. (eds.). Oxford: Blackwell Publishers Ltd.
- Keown, D. (1995). *Are There "Human Right" in Buddhism*. London: University of London.
- Kiarash, A. (2007). Human Dignity in Islamic Bioethics. *The Iranian Journal of Allergy*. 6 (5), 25-28.
- Snyder, C. R., et al. (2011). *Positive Psychology: The Scientific and Practical Explorations of Human Strengths*, 2nd ed. Los Angeles: SAGE Publications Inc.
- Strauss, A. and Corbin, J. (1998). *Basics of Qualitative Research: Grounded Theory, Techniques and Procedures for Developing*. London: California Sage Publications.

5. การส่งบทความต้นฉบับ

5.1 การเตรียมเอกสารต้นฉบับประกอบด้วย

1. ต้นฉบับที่เป็นไฟล์ *.doc ของ Microsoft Word โปรดดูรายละเอียดที่ระบุในรูปแบบข้างต้น
2. กรอกแบบฟอร์มเสนอผลงานเพื่อตีพิมพ์ (ใบสมัคร) ให้ถูกต้องและชัดเจน

5.2 การจัดส่งต้นฉบับ

ส่งทางระบบวารสารออนไลน์ “วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ” ตามลิงก์ <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/jsbs/about/submissions> หากผู้เขียนยังไม่มีบัญชีของระบบ ThaiJO ต้องลงทะเบียน (Register) ในระบบวารสารก่อน จากนั้นเข้าสู่ระบบ (Login) เพื่อส่งบทความต้นฉบับและแนบไฟล์แบบฟอร์มเสนอผลงานเพื่อตีพิมพ์มาให้เรียบร้อย (หรือกรอกใบสมัครทาง Google Form)

6. การพิจารณาบทความเบื้องต้นของกองบรรณาธิการ

บทความต้นฉบับต้องจัดในรูปแบบไฟล์ *.doc ความยาวของต้นฉบับต้องไม่เกิน 8-12 หน้า (รวมบทคัดย่อ ภาพ ตารางและเอกสารอ้างอิง) กองบรรณาธิการจะพิจารณาบทความเบื้องต้นใน 2 ด้าน คือ 1) ความถูกต้องตามรูปแบบของวารสาร 2) ขอบข่ายเนื้อหาตรงตามวัตถุประสงค์ ถ้าไม่ผ่านการพิจารณาเบื้องต้น จะส่งกลับไปให้ผู้เขียนแก้ไข ถ้าผ่านจะเข้าสู่การพิจารณากลับกรองของผู้ทรงคุณวุฒิอย่างน้อย 3 ท่าน เมื่อผู้ทรงคุณวุฒิประเมินผลอย่างไร จะแจ้งผลให้ผู้เขียนทราบต่อไป

7. สิทธิของกองบรรณาธิการ

ในกรณีกองบรรณาธิการหรือผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งได้รับเชิญให้เป็นผู้พิจารณากลับกรองบทความมีความเห็นว่า ควรแก้ไข กองบรรณาธิการจะส่งคืนเพื่อให้เจ้าของบทความแก้ไข โดยยึดข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิเป็นหลัก และขอสงวนสิทธิ์ที่จะไม่ตีพิมพ์ในกรณีที่บทความไม่ตรงกับวัตถุประสงค์และรูปแบบของวารสารบัณฑิตแสงโคมคำ หรือไม่ผ่านการพิจารณาของกองบรรณาธิการหรือผู้ทรงคุณวุฒิ หากบทความใดได้รับการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิโดยเสียงข้างมากให้ตีพิมพ์ ผู้เขียนจะได้รับหนังสือรับรองการตีพิมพ์จากวารสาร (เฉพาะผู้แจ้งความประสงค์เท่านั้น)

8. อัตราค่าตีพิมพ์บทความ

กำหนดค่าธรรมเนียมการตีพิมพ์ บทความละ 6,000 บาท

9. การชำระค่าธรรมเนียมการตีพิมพ์

หลังจากผู้เขียนส่งบทความต้นฉบับและกรอกแบบฟอร์มเสนอผลงานเพื่อตีพิมพ์ (ใบสมัคร) ในระบบวารสารออนไลน์แล้ว กองบรรณาธิการจะแจ้งให้ผู้เขียนชำระค่าธรรมเนียมการตีพิมพ์ตามรายละเอียด ดังนี้

ชื่อธนาคาร: ออมสิน สาขามหาวิทยาลัยพะเยา

ชื่อบัญชี: วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ มจร.พะเยา

บัญชีเลขที่: 020320117631

จากนั้น ให้ผู้เขียนแจ้งผลการโอนพร้อมหลักฐานการโอน โดยระบุชื่อผู้โอนและชื่อบทความ มาที่ Email: jsbsmcu@gmail.com (หากประสงค์จะให้ออกใบเสร็จในนามหน่วยงานหรือองค์กรใด กรุณาระบุให้ชัดเจน)

*****ทั้งนี้ ทางวารสารจะไม่คืนค่าธรรมเนียม ในกรณีที่บทความไม่ผ่านการพิจารณากลับกรองจากผู้ทรงคุณวุฒิ เนื่องจากค่าธรรมเนียมได้นำไปเป็นค่าตอบแทนผู้ทรงคุณวุฒิแล้ว**

อนึ่ง ในกรณีบทความใด ถูกปฏิเสธโดยเสียงข้างมากของผู้ทรงคุณวุฒิในการพิจารณากลับกรอง (2 ใน 3) วารสารจะยึดเสียงข้างมากของผู้ทรงคุณวุฒิในการ

ปฏิเสธหรือยุติการดำเนินการตีพิมพ์บทความนั้นทันที ยกเว้นในกรณีต่อไปนี้ 1) ผู้เขียนยืนยันที่จะตีพิมพ์บทความนั้นอีกครั้ง 2) ผู้เขียนได้ปรับแก้บทความตาม ผู้ทรงคุณวุฒิ โดยเสียค่าใช้จ่ายที่ปฏิเสธการตีพิมพ์นั้นแล้ว และ 3) กองบรรณาธิการเห็นสมควรให้บทความที่ปรับแก้ใหม่นั้นส่งประเมินอีกรอบได้ จากนั้น วารสารจึงจะดำเนินการต่อในขั้นตอนต่อไป โดยผู้เขียนต้องรับผิดชอบในการชำระค่าธรรมเนียมในส่วน of ค่าตอบแทนผู้ทรงคุณวุฒิเพิ่มเติม (2 ท่าน) ตามที่วารสารกำหนดค่าตอบแทนไว้

แบบฟอร์มเสนอผลงานเพื่อตีพิมพ์ในวารสารบัณฑิตแสงโคมคำ

แบบฟอร์มเสนอผลงานเพื่อตีพิมพ์
วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ

วันที่..... เดือน พ.ศ.

ข้าพเจ้า (นาย/นาง/นางสาว).....

ระดับการศึกษาสูงสุด ตำแหน่งทางวิชาการ.....

ชื่อบทความ

(ภาษาไทย).....

.....

(English).....

.....

ชื่อผู้เขียนร่วม

1.

2.

3.

4.

5.

หน่วยงานและที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้สะดวก

.....

.....

โทรศัพท์..... E-mail

“ข้าพเจ้าและผู้เขียนร่วม (ถ้ามี) ขอรับรองว่า บทความที่เสนอมานี้ ยังไม่เคยได้รับการตีพิมพ์และไม่ได้
อยู่ระหว่างกระบวนการพิจารณาเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่นใด ข้าพเจ้าและผู้เขียนร่วมยอมรับหลักการ
พิจารณาต้นฉบับ โดยยินยอมให้กองบรรณาธิการมีสิทธิพิจารณา ตรวจสอบต้นฉบับได้ตามที่เห็นสมควร และขอ
มอบสิทธิบทความที่ได้รับการตีพิมพ์ให้แก่มหาวิทยาลัยมหาสารคามราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา ใน
กรณีมีการฟ้องร้องเรื่องการละเมิดลิขสิทธิ์เกี่ยวกับภาพ กราฟ ข้อความส่วนใดส่วนหนึ่ง และ/หรือข้อคิดเห็นที่
ปรากฏในบทความนี้ ถือเป็นความรับผิดชอบของข้าพเจ้าและผู้เขียนร่วมแต่เพียงฝ่ายเดียว”

ลงชื่อ.....ผู้เขียน

()

1 นิ้ว/ 2.54 ซม. บทความวิจัยต้นฉบับต้องมีความยาว 8 -15 หน้ากระดาษ A4 (รวมเอกสารอ้างอิง)

Title in English (TH SarabunPSK 18 pt.)

เว้น 1 บรรทัด

ชื่อ - นามสกุล ผู้เขียนบทความภาษาอังกฤษ (16 pt. ตัวหนา)¹, ผู้เขียนร่วม², ผู้เขียนร่วม³

ชื่อหน่วยงาน สังกัดภาษาไทย (14 pt. ตัวธรรมดา)^{1, 2, 3}

ชื่อหน่วยงาน สังกัดภาษาอังกฤษ (14 pt. ตัวธรรมดา)^{1, 2, 3}

Corresponding Author, E-mail: (อีเมลผู้ติดต่อหลัก)* (14 pt. ตัวธรรมดา)

เว้น 1 บรรทัด

บทคัดย่อ (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อน้ำ 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.) (บทคัดย่อไม่เกิน 350 คำ)

.. (TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.)

1 นิ้ว/ 2.54 ซม. (Before 6 pt.) 1 นิ้ว/ 2.54 ซม.

คำสำคัญ (18 pt.):; (ขนาด 16 pt.)..... (3-5 คำ)
(Before 6 pt.)

Abstract (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.) (Abstract ไม่เกิน 350 คำ)

(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.)

(Before 6 pt.)

Keywords (18 pt.)::..... (ขนาด 16 pt.)..... (3-5 คำ)

(Before 6 pt.)

บทนำ (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.)

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

วัตถุประสงค์การวิจัย (18 pt.)

1..... (TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.)

2

1 นิ้ว / 2.54 ซม.

ตัวอย่างการจัดส่งต้นฉบับ (บทความวิจัย)

ระเบียบวิธีวิจัย (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

ผลการวิจัย (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

อภิปรายผล (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

องค์ความรู้จากการวิจัย (16 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

สรุป (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

กิตติกรรมประกาศ (ถ้ามี) (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

เอกสารอ้างอิง (References) (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

ตัวอย่างการจัดส่งต้นฉบับ (บทความวิชาการ)

1 นิ้ว/ 2.54 ซม. บทความวิชาการต้นฉบับต้องมีความยาว 8 -15 หน้ากระดาษ A4 (รวมเอกสารอ้างอิง)

ชื่อบทความภาษาไทย (TH SarabunPSK 20 pt.)

Title in English (TH SarabunPSK 18 pt.)

เว้น 1 บรรทัด

ชื่อ – นามสกุล ผู้เขียนบทความภาษาไทย (16 pt. ตัวหนา)¹, ผู้เขียนร่วม², ผู้เขียนร่วม*³
ชื่อ – นามสกุล ผู้เขียนบทความภาษาอังกฤษ (16 pt. ตัวหนา)¹, ผู้เขียนร่วม², ผู้เขียนร่วม*³

ชื่อหน่วยงาน สังกัดภาษาไทย (14 pt. ตัวธรรมดา)¹, ², ³

ชื่อหน่วยงาน สังกัดภาษาอังกฤษ (14 pt. ตัวธรรมดา)¹, ², ³

Corresponding Author, E-mail: (อีเมลผู้ติดต่อหลัก)* (14 pt. ตัวธรรมดา)

เว้น 1 บรรทัด

บทคัดย่อ (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....(บทคัดย่อไม่เกิน 350 คำ).....

..... (TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

1 นิ้ว/
2.54 ซม.

คำสำคัญ (18 pt.):;;(ขนาด 16 pt.)..... (3-5 คำ)

Abstract (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....(Abstract ไม่เกิน 350 คำ).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

Keywords (18 pt.):;;(ขนาด 16 pt.)..... (3-5 คำ)

บทนำ (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

เนื้อเรื่อง (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

1 นิ้ว/ 2.54 ซม.

ตัวอย่างการจัดส่งต้นฉบับ (บทความวิชาการ)

องค์ความรู้ใหม่ (16 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

สรุป (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

เอกสารอ้างอิง (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.)

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.)

ตัวอย่างการจัดส่งต้นฉบับ (บทความปริทัศน์)

1 นิ้ว/ 2.54 ซม. บทความปริทัศน์ต้นฉบับต้องมีความยาว 8 -15 หน้ากระดาษ A4 (รวมเอกสารอ้างอิง)

ชื่อบทความ (TH SarabunPSK 20 pt.)

Title in English (TH SarabunPSK 18 pt.)

เว้น 1 บรรทัด

ชื่อ - นามสกุล ผู้เขียนบทความภาษาไทย* (16 pt. ตัวหนา)

ชื่อ - นามสกุล ผู้เขียนบทความภาษาอังกฤษ* (16 pt. ตัวหนา)

ชื่อหน่วยงาน สังกัดภาษาไทย (14 pt. ตัวธรรมดา)

ชื่อหน่วยงาน สังกัดภาษาอังกฤษ (14 pt. ตัวธรรมดา)

Corresponding Author, E-mail: (อีเมลผู้ติดต่อหลัก)* (14 pt. ตัวธรรมดา)

เว้น 1 บรรทัด

บทคัดย่อ (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....(บทคัดย่อไม่เกิน 350 คำ).....

..... (TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

1 นิ้ว/
2.54 ซม.

1 นิ้ว/
2.54 ซม.

คำสำคัญ (18 pt.):;;(ขนาด 16 pt.)..... (3-5 คำ)

Abstract (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....(Abstract ไม่เกิน 350 คำ).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

Keywords (18 pt.):(ขนาด 16 pt.)..... (3-5 คำ)

เว้น 1 บรรทัด

บทนำ (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

เนื้อเรื่อง (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

1 นิ้ว/ 2.54 ซม.

ตัวอย่างการจัดส่งต้นฉบับ (บทความปริทัศน์)

บทวิจารณ์ (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

.....

.....

.....

.....

สรุป (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

.....

.....

.....

เอกสารอ้างอิง (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.)

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.)

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.)

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ตัวอย่างการจัดส่งต้นฉบับ (บทวิจารณ์หนังสือ)

1 นิ้ว/ 2.54 ซม. บทวิจารณ์หนังสือต้นฉบับต้องมีความยาว 8 - 10 หน้ากระดาษ A4 (รวมเอกสารอ้างอิง)

ชื่อเรื่อง (TH SarabunPSK 20 pt.)

Title in English (TH SarabunPSK 18 pt.)

เว้น 1 บรรทัด

ชื่อ - นามสกุล ผู้เขียนบทความภาษาไทย (16 pt. ตัวหนา)

ชื่อ - นามสกุล ผู้เขียนบทความภาษาอังกฤษ (16 pt. ตัวหนา)

ชื่อหน่วยงาน สังกัดภาษาไทย (14 pt. ตัวธรรมดา)

ชื่อหน่วยงาน สังกัดภาษาอังกฤษ (14 pt. ตัวธรรมดา)

อีเมลของผู้เขียนหลัก(ที่ติดต่อได้) (14 pt. ตัวธรรมดา)

เว้น 1 บรรทัด

ภาพหน้าปกหนังสือ

บทวิจารณ์หนังสือ

ผู้เขียน:

จำนวนหน้า:

ปีที่พิมพ์:

ครั้งที่พิมพ์:

สถานที่พิมพ์:

เว้น 1 บรรทัด

บทนำ (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

1 นิ้ว/
2.54 ซม.

เนื้อหา (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

บทวิจารณ์ (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

1 นิ้ว/ 2.54 ซม.

1 นิ้ว/
2.54 ซม.

ตัวอย่างการจัดส่งต้นฉบับ (บทวิจารณ์หนังสือ)

2

สรุป (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

.....

.....

เอกสารอ้างอิง (18 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt.)

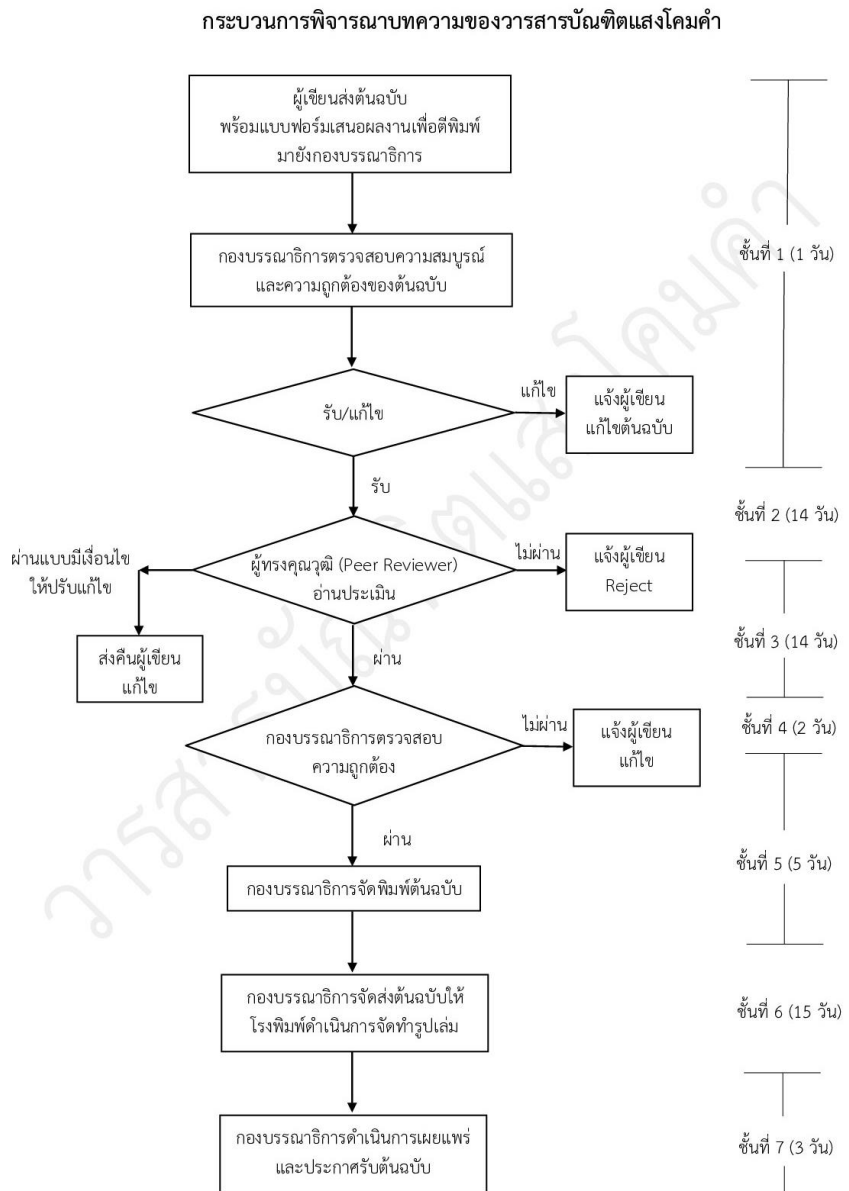
.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.)

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

(ย่อหน้า 0.5 นิ้ว/1.27 ซม.)

กระบวนการพิจารณาบทความของวารสารบัณฑิตแสงโคมคำ

วารสารบัณฑิตแสงไฉมคำ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา
566 หมู่ 2 ตำบลแม่กา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา 56000
โทรศัพท์ 0-5487-0141 E-mail: jsbsmcu@gmail.com

